

İSTANBUL
ÜNİVERSİTESİ
YAYINEVİ

E-ISSN: 2548-0405

JOURNAL OF
SOCIAL POLICY
CONFERENCES

SOSYAL SİYASET
KONFERANSLARI
DERGİSİ

Yıl/Year: 2024/2

Sayı/Issue: 87

Aralık/December

İSTANBUL

Dizinler / Indexing and Abstracting

TÜBİTAK-ULAKBİM TR Index
EBSCO Central & Eastern European Academic Source
EBSCO Sociology Source Ultimate
EBSCO Health Policy Reference Center
ProQuest Central
ProQuest Social Sciences Database
ProQuest Social Sciences Premium Collection
ProQuest Political Science Database
DOAJ
ERIH PLUS
RePEc IDEAS
RePEc EconPapers
SOBİAD
Gale Cengage

SAHİBİ / OWNER

Prof. Dr. Halil İbrahim SARIOĞLU

İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, İstanbul, Türkiye
Istanbul University, Faculty of Economics, Department of Labor Economics and Industrial Relations, Istanbul, Turkey

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ / RESPONSIBLE MANAGER

Prof. Dr. Sayım YORGUN

İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, İstanbul, Türkiye
Istanbul University, Faculty of Economics, Department of Labor Economics and Industrial Relations, Istanbul, Turkey

YAZIŞMA ADRESİ/ CORRESPONDENCE ADDRESS

İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Ek Bina: 2 Kat: 3, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü,
34459, Beyazıt, Fatih / İstanbul, Türkiye

Telefon / Phone: +90 (212) 440 00 00 (11500 & 11754 & 11624)

E-mail: sosyalsiyasetdergi@istanbul.edu.tr

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusskd>

<https://iupress.istanbul.edu.tr/en/journal/jspc/home>

YAYINCI / PUBLISHER

İstanbul Üniversitesi Yayınevi / Istanbul University Press
İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü, 34452 Beyazıt, Fatih, İstanbul, Türkiye
Telefon / Phone: +90 (212) 440 00 00

Dergide yer alan yazılardan ve aktarılan görüşlerden yazarlar sorumludur.
Authors bear responsibility for the content of their published articles.

Yayın dili Türkçe ve İngilizce'dir.
The publication languages of the journal are Turkish and English.

Haziran ve Aralık aylarında, yılda iki sayı olarak yayımlanan uluslararası, hakemli, açık erişimli ve bilimsel bir dergidir.

This is a scholarly, international, peer-reviewed and open-access journal published biannually in June and December.

Yayın Türü / Publication Type: Yaygın Süreli / Periodical

DERGİ YAZI KURULU / EDITORIAL MANAGEMENT BOARD

EDITOR-IN-CHIEF

Prof. Dr. Sayım YORĞUN – İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, İstanbul, Türkiye – sayim.yorgun@istanbul.edu.tr

Doç. Dr. Emir KAYACAN – İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, İstanbul, Türkiye – emir.kayacan@istanbul.edu.tr

MİSAFİR EDİTÖR / GUEST EDITOR

Doç. Dr. Valentina FRANCA – University of Ljubljana, Ljubljana, Slovenia – valentina.franca@gmail.com

BAŞ EDİTÖR YARDIMCILARI / CO-EDITORS-IN-CHIEF

Doç. Dr. Selcan PEKSAN – İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, İstanbul, Türkiye – selcan.peksan@istanbul.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah EROL – İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, İstanbul, Türkiye – abdullah.erol@istanbul.edu.tr

YÖNETİCİ EDİTÖR / MANAGING EDITOR

Doç. Dr. M. Enes KAYAGİL – İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, İstanbul, Türkiye – muhammet.kayagil@istanbul.edu.tr

EDİTORYAL ASİSTAN / EDITORIAL ASSISTANT

Araş. Gör. Sera YILDIRIM DALYAN – İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, İstanbul, Türkiye – sera.yildirim@istanbul.edu.tr

Araş. Gör. Ömer KOÇ – İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, İstanbul, Türkiye – omer.koc@istanbul.edu.tr

ALAN EDİTÖRLERİ / SECTION EDITORS

Prof. Dr. Haluk ZÜLFİKAR – İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İktisat Bölümü, İstanbul, Türkiye – zulfikar@istanbul.edu.tr

Doç. Dr. Hakan BEKTAŞ – İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Ekonometri Bölümü, İstanbul, Türkiye – hbektas@istanbul.edu.tr

ETİK EDİTÖRÜ / ETHICS EDITOR

Prof. Dr. Sedat MURAT – İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, İstanbul, Türkiye – murats@istanbul.edu.tr

TANITIM YÖNETİCİSİ / PUBLICITY MANAGER

Araş. Gör. Betül TOZAR – İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Bölümü, İstanbul, Türkiye – betul.tozar@istanbul.edu.tr

İNGİLİZCE DİL EDİTÖRLERİ / ENGLISH LANGUAGE EDITORS

Elizabeth Mary EARL – İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, İstanbul, Türkiye – elizabeth.earl@istanbul.edu.tr

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

- Aamir JAMAL** – University of Calgary, Calgary, Canada – aamir.jamal@ucalgary.ca
- Abdurrahman BENLİ** – Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye – abenli@sakarya.edu.tr
- Abdülkadir ŞENKAL** – Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli, Türkiye – aksenkali@hotmail.com
- Adnan MAHİROĞULLARI** – Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, Türkiye – mahirogullari@cumhuriyet.edu.tr
- Ahmet MAKAL** – Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye – ahmet.makal@politics.ankara.edu.tr
- Alexandra KAASCH** – University of Bielefeld, Bielefeld, Germany – alexandra.kaasch@uni-bielefeld.de
- Angelo ARCIERO** – University of Rome, Rome, Italy – a.arciero@unimarconi.it
- Aşkın KESER** – Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa, Türkiye – askinkeser@gmail.com
- Ayhan GENÇLER** – Trakya Üniversitesi, Edirne, Türkiye – ayhangencler@trakya.edu.tr
- Aysen TOKOL** – Bursa Uludag Üniversitesi, Bursa, Türkiye – -aysentokol@yahoo.com
- Cosmin DOBRIN** – Bucharest University of Economic Studies, Bucharest, Romania – cdobrin@yahoo.com
- Halil İbrahim SARIOĞLU** – İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – ibrahimsarioğlu@gmail.com
- Magdolna VALLASEK** – Sapientia Hungarian University of Transylvania, Transylvania, Romania – mvallasek@yahoo.com
- Marzia ROSSI** – University of Rome, Rome, Italy – m.rossi@unimarconi.it
- Mehmet DEMİRBAĞ** – Essex University, Colchester, United Kingdom – mdemirc@essex.ac.uk
- Metin KUTAL** – İstanbul Gedik Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – metin.kutal@gedik.edu.tr
- Mirella GIANNINI** – Napoli Federico II University, Napoli, Italy – migianni@unina.it
- Mustafa AYKAÇ** – Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – maykac78@gmail.com
- Mustafa DELİCAN** – İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – mustafadelican@hotmail.com
- Mustafa Kemal BİÇERLİ** – Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye – kemal.bicerli@gmail.com
- Pasquale PELUSO** – University of Rome, Rome, Italy – p.peluso@unimarconi.it
- Süleyman ÖZDEMİR** – İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – sozdemir@istanbul.edu.tr
- Talat CANBOLAT** – Milli Savunma Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – suleymanozdemir@yahoo.com
- Toker DERELİ** – Işık Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – toker.dereli@sikun.edu.tr
- Tunç DEMİRBILEK** – Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, Türkiye – tuncdemirbilek@gmail.com
- Valentina FRANCA** – University of Ljubljana, Ljubljana, Slovenia – valentina.franca@gmail.com
- Veysel BOZKURT** – İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – veyselbozkurt@yahoo.com
- Yusuf ALPER** – Uludağ Üniversitesi, Bursa, Türkiye – yalper@uludag.edu.tr
- Zeki PARLAK** – İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – zekiparlak@hotmail.com

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

TEMATİK MAKALELER

Araştırma Makaleleri / Research Articles

- 1 A Life Between Work and Travel: A Study on Turkish Digital Nomads
Merve YOSUNKAYA, Umut OMAV

İnceleme Makaleleri / Review Articles

- 15 Blockchain Technology and Social Policy Transformation: A Critical Examination and Recommendations
Nurten Ebru ÖZDEMİR, Gökçe CEREV, Doğa Başar SARIİPEK, Salih TOSUN
- 24 Remote Work and Telemigrants: The New Face of Offshoring and Its Effects on Industrial Relations
Serpil ÇİĞDEM YÜCEL
- 44 Possible Impacts of Human Enhancement Technologies on the Older Workforce
Kutluğ Kağan KARAHAN, Elif YÜKSEL OKTAY
- 58 Bibliometric Analysis of Publications on the Digital Nomad with VOSviewer
Hakan SARAÇ

TEMA DIŞI MAKALELER

Araştırma Makaleleri / Research Articles

- 69 A Qualitative Study of the Perceptions and Experiences of Volunteers in the Field of Disability: The Case of Bandırma
Fatih ALTUN, Mine ORTATEPE
- 89 Kırılgan Beşli Ülkelerinde Gelir Dağılımının Dinamikleri: Ampirik Bir Uygulama
Dynamics Of Income Distribution in the Fragile Five Countries: An Empirical Application
Oğuz ÖZTUNÇ, Seda BAYRAKDAR
- 104 Şehit Yakını, Gazi ve Gazi Yakınlarına Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar: Sakarya İli Örneği
Social Policies Implemented for Martyrs' Relatives, Veterans and Veterans' Relatives: The Case of the Sakarya Province
Emel İŞTAR IŞIKLI, Sevgi NALBANTOĞLU

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

- 126** Bizim Neyimiz Eksik? Zamana Bağlı Eksik İstihdama Yönelik Nicel Bir Analiz
What are We Missing? Quantitative Analysis of Time-Related Underemployment
Onur YAVAŞ, Bilal COŞAN

İnceleme Makaleleri / Review Articles

- 142** The Importance of the “Social Agenda” in the G20 Decision-Making: Increasing or Decreasing
Neşe YILDIZ
- 158** Türkiye’de Yaş Dostu Belediyecilik Uygulamaları: Yaş Dostu Kentler ve Topluluklar Küresel Ağı Bağlamında Bir İnceleme
Age-Friendly Municipalism Practices in Türkiye: A Review in the Context of the Global Network of Age-Friendly Cities and Communities
Kubilay ÇAKICI, Enes ATAY
- 179** Gazze’de Engelli Olmak: Sorunlar, İhtiyaçlar ve Uluslararası Örgütler Bağlamında Bir Durum Değerlendirmesi
Being Disabled in Gaza: A Situation Assessment in the Context of Problems, Needs and International Organisations
Zehra EROL KARACA, Meryem SERDAR

EDİTÖRDEN

Değerli okuyucular,

Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi'nin 87. sayısını sizlerle buluşturmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Bu sayımızda, dünyada ve ülkemizde sosyal politika alanında tartışılan en güncel konuları ele alan birbirinden değerli makalelere yer verdik. Sosyal politikalar, toplumların refahını, adaletini ve dayanışmasını şekillendiren temel araçlardır. Bu bağlamda, 87. sayımız, sosyal politikanın farklı boyutlarını ortaya koyan çok yönlü bir içerik sunmaktadır.

Bu sayımızda toplam on iki makale yer almakta, bu makalelerin beşi tematik sayı kapsamında yer almış, yedi makalemiz de alanımıza ilişkin önemli araştırmaları konu edindiği için yer verilmiştir. Tematik konumuz olan “İşgücü Piyasasında Dijitalleşme ve Yapay Zeka'nın Daha Az Keşfedilen Yönleri” alanında beş makale hakem süreçlerini geçerek bu sayımızda yer aldı. Bu tematik konuyu tespit eden ve misafir editörlüğü kabul eden Ljubljana Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. Valentina Franca'ya çok teşekkür ediyoruz.

Dergimizin bu sayısında günümüzün yükselen yaşam biçimlerinden biri olan **dijital göçebeliği araştıran** ilk makaleyle birlikte **insan geliştirme teknolojilerinin** fırsatlarını, sınırlarını ve dijitalleşmenin **endüstri ilişkilerine etkilerini** değerlendiren, dünyanın en büyük ekonomilerini bir araya getiren **G20 zirvesinde sosyal gündemin** nasıl şekillendiğine mercek tutan, toplumumuzun en hassas kesimlerinden olan **şehit yakını ve gazilere yönelik uygulanan sosyal politikaları** derinlemesine inceleyen, daha yaşanabilir şehirler için **yaş dostu belediyeçilik** anlayışını gündeme getiren ve yerel politikaları tartışan, **eksik istihdam** ve bu sorunun toplumsal etkilerini kapsamlı bir şekilde ele alan, **gönüllülük faaliyetlerinin** sosyal politika süreçlerine nasıl katkıda bulunduğunu gözler önüne seren, uluslararası alanda oldukça hassas bir konu olan **Gazze'de engelli olmak** başlığıyla sosyal eşitsizlikleri çarpıcı bir örnekle sunan, dünyada esnek çalışma biçimlerini ve bu yeni yaşam tarzının sosyal politikalar üzerindeki etkilerini inceleyen, **kırılgan beşli** olarak anılan Brezilya, Hindistan, Endonezya, Güney Afrika ve Türkiye gibi ülkelerdeki **gelir dağılımı eşitsizliklerini** ele alan çalışmalarla dergimizin bu sayısını hazırladık.

Tematik sayı kapsamında ilk makale “**A Life Between Work and Travel: A Study on Turkish Digital Nomads**” başlığıyla Merve Yosunkaya ve Umut Omay tarafından yazıldı. Türk dijital göçebeler üzerine nitel bir araştırma yapılan makalede elde edilen sonuçlara göre, dijital göçebeliğin katılımcılar arasında hem yeni kültürleri deneyimlemek hem de bireylere sunduğu özgürlük ve esneklik sayesinde iş-yaşam dengesini yeniden tanımlamak açısından önemli bir yaşam biçimi olarak benimsendiği görülmüştür.

İkinci makalede Nurten Ebru Özdemir, Gökçe Cerev, Doğa Başar Sarıipek ve Salih Tosun “**Blockchain Technology and Social Policy Transformation: A Critical Examination and Recommendations**” başlığı altında blokzincir teknolojisi ve sosyal politika dönüşümü ele alarak, Türkiye’de Blokzincir teknolojisinin dönüştürücü potansiyelini araştırıp, entegrasyon için öneriler sunmuşlardır. Blokzincir teknolojilerinin hak temelli, ihtiyaç odaklı bir sosyal politika modelinin eş zamanlı olarak uygulanmasını sağlayabileceği ve sosyal refah sistemlerinde dönüştürücü değişikliklerin önünü açabileceği tespitinde bulunulmuştur.

Serpil Çiğdem tarafından yazılan “**Remote Work and Telemigrants: The New Face of Offshoring and Its Effects on Industrial Relations**” başlıklı üçüncü makalede tele-göçmen kavramı uzaktan çalışma ve offshore yapılandırılmalarıyla birlikte incelemiş ve bu gelişmelerin endüstriyel ilişkiler üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre dijitalleşme ve küreselleşmenin geleneksel işgücü piyasasını kademeli olarak dönüştürdüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Dördüncü makalede “**Possible Impacts of Human Enhancement Technologies on the Older Workforce**” başlığı altında İnsan Geliştirme Teknolojilerinin (HET) yaşlı işgücü üzerindeki olası etkilerini değerlendiren yazarlar Kutluğ Kağan Karahan ve Elif Yüksel Oktay, HET’in, yaşlı işgücünün karşılaştığı bazı sorunların üstesinden gelmeye yardımcı olabileceği tespitinde bulunmuştur.

Hakan Saraç, “**Bibliometric Analysis of Publications on Digital Nomad with VOSviewer**” başlıklı beşinci makalede Scopus veri tabanında yayımlanan dijital göçebelik konulu çalışmaların bibliyometrik özelliklerini incelemiştir. Analiz sonuçlarına göre dijital göçebelik üzerine en çok yayının “Proceedings of the Acm on Human-Computer Interaction” dergisinde yapıldığı ve en çok atıf alan derginin ise “Sociology” olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tematik sayımız dışındaki ilk makale ise Fatih Altun ve Mine Ortatepe tarafından yazılan “**A Qualitative Study of the Perceptions and Experiences of Volunteers in the Field of Disability: The Case of Bandırma**” başlıklı çalışma

olmuştur. Makalede nitel bir araştırma yöntemi kullanılarak gönüllülük faaliyetleri değerlendirilmiş; bu alanda çok boyutlu bir yaklaşıma ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır.

“**Kırılğan Beşli Ülkelerinde Gelir Dağılımının Dinamikleri: Ampirik Bir Uygulama**” başlıklı ikinci makalede Oğuz Öztunç ve Seda Bayraktar, Kırılğan Beşli (Brezilya, Hindistan, Endonezya, Güney Afrika ve Türkiye) adı verilen ülkelerde gelir dağılımının dinamiklerini panel veri analizi ile 1994-2017 yıllarını kapsayan dönem için CCE tahmincisi kullanarak tespit etmeye çalışmışlardır. Ampirik sonuçlar neticesinde, Kırılğan Beşli olarak adlandırılan ülkelerde geniş para arzında ve beşeri sermayede meydana gelen artışların gelir eşitsizliğini artırdığı, bunun aksine finansal gelişmişlikte meydana gelen artışların ise gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Emel İhtar Işıklı ve Sevgi Nalbantoğlu tarafından yazılan üçüncü makalede “**Şehit Yakını, Gazi ve Gazi Yakınlarına Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar: Sakarya İli Örneği**” başlığı altında Sakarya ilinde ikamet eden 20 şehit yakını, gazi ve gazi yakınına yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile görüşme yapılmış ve yapılan araştırma sonucunda devlet tarafından sağlanan sosyal politikaların yeterli düzeyde olduğu fakat özellikle ekonomik anlamda daha da geliştirilmesi ve günümüz şartlarına uyarlanması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Onur Yavaş ve Bilal Coşan, “**Bizim Neyimiz Eksik? Zamana Bağlı Eksik İstihdama Yönelik Nicel Bir Analiz**” başlıklı makalesinde Türkiye’de zamana bağlı eksik istihdamı etkileyen değişkenleri analiz ederek, betimleyici istatistikler ile zamana bağlı eksik istihdamın alt örneklem grupları arasındaki dağılımını incelemiştir. Bağımsız değişkenler, bir arada değerlendirildiğinde zamana bağlı eksik istihdam riskinin %19,2 düzeyinde olduğu tespit etmişlerdir.

Beşinci makale, Neşe Yıldız tarafından yazılan, G20 karar alma sürecinde sosyal gündemin kapsamını, yerini ve rolünü inceleyen “**The Importance of 'Social Agenda' in the G20 Decision-Making: Increasing or Decreasing**” başlıklı çalışmadır. G20’nin sosyal gündemde artan mı yoksa azalan bir rol mü üstlendiğine odaklanan makalede yazar, G20’nin sosyal konuları ele almak için ciddi çabalar sarf ettiği sonucuna varmaktadır.

Kubilay Çakıcı ve Enes Atay tarafından yazılan “**Türkiye’de Yas Dostu Belediyecilik Uygulamaları: Yas Dostu Kentler ve Topluluklar Küresel Ağı Bağlamında Bir İnceleme**” başlıklı altıncı makalede, Dünya Sağlık Örgütü Yas Dostu Şehirler ve Topluluklar Küresel Ağı’na dahil olan ve Türkiye’de bulunan belediyelerin yas dostu faaliyetlerini yas dostu kentler alt temaları kapsamında incelemiştir. Belediyelerin son yıllarda yas dostu uygulamalarına önem vermeye başladıkları ve uygulamalarını bu doğrultuda çeşitlendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Bu sayımızın son makalesinde Zehra Erol Karaca ve Meryem Serdar, “**Gazze’de Engelli Olmak: Sorunlar, İhtiyaçlar ve Uluslararası Örgütler Bağlamında Bir Durum Değerlendirmesi**” başlığı altında Gazzeli engellilerin temel sorunlarına ve ihtiyaçlarına odaklanmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda, engelli haklarına ilişkin uluslararası sözleşmeler bulunmasına rağmen Gazze’deki engellilerin bu haklardan yararlanamadığı, uluslararası örgütlerin çağrılarının karşılık bulmadığı, engellilerin kaderine terk edildiği, insan hakları söyleminin Gazze söz konusu olduğunda ikircikli bir şekilde uygulandığı sonucuna varılmıştır.

Yukarıda yer alan çok yönlü içerikten de anlaşılacağı üzere, dergimiz yalnızca sosyal politika alanında çalışan akademisyenler ve uzmanlar için değil, aynı zamanda daha adil ve sürdürülebilir bir topluma ulaşmayı hedefleyen tüm okuyucularımız için değerli bir kaynak olacaktır.

Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi’ne bugüne kadar katkı sağlayan yazarlarımıza, hakemlerimize ve kurul üyelerimize teşekkür ederiz. Bu sayının hazırlanmasında katkılar sunan değerli yardımcı editörlerimiz Selcan Peksan ve Abdullah Erol’a, yönetici editörümüz Muhammet Enes Kayagil’e, asistanlarımız Sera Yıldırım Dalyan, Betül Tozar ve Ömer Koç’a tüm süreçlerdeki emeklerinden dolayı minnettarız. Dergimizin yayınevi sorumlusu Selin Dizbay’a, Esmâ Çavuşoğlu’na, koordinatör Metin Tunç Hocamıza ve İstanbul Üniversitesi Yayınevi’nin diğer çalışanlarına yayım süreçlerinde ve indekslerle iletişimde gösterdikleri desteklerden dolayı teşekkür ederiz.

İlginiz ve desteğiniz için teşekkür eder, gelecek sayıda buluşmak dileğiyle keyifli okumalar dileriz.

Saygılarımızla,
Prof. Dr. Sayım Yorgun
Doç. Dr. Emir Kayacan
Baş Editörler

EDITORIAL

Dear Readers,

In this edition of our journal, we explore the transformative impact of digital technologies on work and social policies, presenting a collection of studies that offer valuable insights into this rapidly evolving landscape.

Blockchain technology is emerging as a powerful tool in revolutionising social policy, particularly in Turkey. By enhancing transparency, efficiency, and equity in social assistance systems, the blockchain provides a robust framework for developing precise, needs-based social protection policies. The research underscores the importance of data integrity and optimised resource allocation, which are pivotal in establishing fair and transparent social assistance mechanisms. This study not only fills existing gaps in the literature but also offers practical recommendations for integrating Blockchain into social policy systems, ultimately contributing to more effective and participatory governance.

Simultaneously, the concept of telemigrants—individuals who work remotely for employers in other countries while residing in their home country—highlights how digitalisation and globalisation are transforming traditional labour markets. The emergence of new work models such as remote work and offshoring presents significant flexibility and cost advantages, yet it also necessitates a reevaluation of industrial relations and labour protections. The findings emphasise the need to protect workers' rights and develop new organisational models that align with technological advancements, ensuring that the benefits of these new work models are equitably distributed.

Moreover, the phenomenon of digital nomadism is gaining prominence, particularly among Turkish digital nomads. This lifestyle, characterised by the ability to work and travel simultaneously, is redefining work-life balance and prompting a reevaluation of job security and social rights. By examining the experiences of Turkish digital nomads, this study sheds light on the changing expectations and emerging dynamics in the modern workforce. The findings suggest that digital nomadism not only offers a unique blend of work and travel but also challenges traditional notions of employment, necessitating new approaches to social protection and labour policies.

The importance given to Human Enhancement Technologies (HET) in the literature is increasing daily. Both the fact that the technologies available today will become widespread in the future and the technologies that we are close to reaching because of rapidly continuing research, HET will become a part of both our daily lives and work life in the future. The elderly population continues to increase both in number and proportion of the total population. It is estimated that this change will be reflected in the labour market shortly and that the older workforce will account for almost half of the total labour force. There are several issues that reduce the employability of older people. In general, older people are associated with illness, disability, memory loss and cognitive decline, physical decline, loneliness and depression. They are also perceived to be more costly in enforcing health and safety standards. HET can help to overcome some of the problems faced by the older workforce. In this study, the concept of HET will be discussed, and the effects of HET on the older workforce in the labour market will be evaluated.

Lastly, the aim of this study is to examine the bibliometric characteristics of studies on digital nomadism published in the Scopus database to guide those who want to conduct research on digital nomadism. Studies on digital nomadism published in the Scopus database were systematically analysed under the headings of authors, citations, sources, countries, institutions, and keywords. The data obtained were examined and mapped in terms of bibliometric indicators using VOSviewer. In addition, in the literature review, studies on digital nomadism were examined in terms of variables such as the findings and analyses used. Using the keyword “digital nomad” in the Scopus database, 1,080 results were obtained by selecting the “all fields” tab. According to the results of the analysis, while most publications on digital nomadism are published in the journal “Proceedings of the Acm on Human-Computer Interaction,” the most cited journal is “Sociology.” In terms of the number of citations, it was found that the study “Mobility and Proximity” dated (2002) was the most cited study. It was also concluded that the author who published the most publications was Daniel Schlagwein. The most cited institution was Unk “Syracuse University.” It was determined that the most publishing country was the USA and the most used keywords in terms of keywords were “digital nomads,” “Covid-19,” “remote working,” “digital nomadism” and “mobility.” This study found that interest in digital nomadism has increased rapidly in recent years, mainly because of the acceleration of the transition to remote working due to the Covid-19 pandemic, the increase in the opportunity to work remotely with technological developments, and the opportunity to work while travelling. On the other hand, although digital nomadism is generally associated with freedom and flexibility, difficulties

in managing work-life balance, the difficulties of constant travel, and the lack of stability and regular income encourage researchers to conduct more studies in this field. In this context, the data obtained can guide future studies.

Together, these studies provide a comprehensive and analytical overview of how digital transformation is influencing work and social policies. They highlight the opportunities for innovation and the challenges that need to be addressed to ensure that these technological advancements benefit society as a whole. We hope that this edition of our journal will inspire further research and discussion on these critical topics.

Valentina Franca, associate professor of
Labour Law and Social Security Law
University of Ljubljana, Slovenia

A Life Between Work and Travel: A Study on Turkish Digital Nomads

Merve YOSUNKAYA¹ , Umut OMay²

¹(PhD Student), Istanbul University, Institute of Social Sciences, Department of Labor Economics and Industrial Relations, Istanbul, Türkiye.

²(Prof. Dr.), Istanbul University, Faculty of Economics, Department of Labor Economics and Industrial Relations, Istanbul, Türkiye.

ABSTRACT

As the boundaries between the physical and virtual worlds are blurring, the effects of digital transformation have become evident in all aspects of our lives. This transformation drastically alters the standard ways of working and lifestyles and paves the way for the emergence of new concepts and phenomena. In this context, digital nomads have become increasingly prominent as people who work and travel simultaneously with the motto “earn while travelling”. The aim of this study is to examine the phenomenon of digital nomadism based on the example of Turkish Digital Nomads. By determining the lifestyles and working conditions of Turkish digital nomads, the changing expectations and emerging new dynamics in working life are discussed. For the study, a qualitative research method was used and data were collected through semi-structured interviews with 11 digital nomads between July and September 2024. The data obtained from the interviews were analysed by descriptive analysis method using the qualitative data analysis software MAXQDA. According to the results obtained from the research, it was observed that digital nomadism was adopted as an important lifestyle among the participants in terms of both experiencing new cultures and redefining the work-life balance thanks to the freedom and flexibility it offers to individuals. As a result, standard forms of work are being questioned and issues such as work-life balance, job security and social rights need to be reconsidered.

Keywords: Digital Nomads, Digital Transformation, Flexibility, Digital Nomadism, Work-Life Balance

Introduction

Digital transformation, which refers to the integration of digital technologies into all aspects of life, is particularly transforming the concepts of work and the workplace. Digital transformation has led to significant changes in traditional face-to-face, physical workplace practices, removing the constraints of a physical office and enabling employees to perform their tasks from anywhere (Lee, Shin, & Kang, 2024, p. 324). In response to this transformation, new working styles have emerged in the professional landscape. Organisations and businesses are restructuring their existing business models to align with digitalisation and flexibility. The growing importance of knowledge-based work that is independent of time and space has led to an increase in the number of individuals adopting the digital nomad lifestyle in recent years (İli & Büyükbaykal, 2023, p. 72). Digital nomadism, which enables individuals to maintain a lifestyle independent of physical workplaces, is rapidly gaining prominence. This lifestyle challenges traditional work practices, creating a paradigm shift in professional life. Innovations in technology provide digital nomads with unparalleled flexibility by eliminating traditional office environments and geographical restrictions. The digital nomad lifestyle contributes to individuals gaining new experiences and prioritising personal satisfaction. Furthermore, the flexibility it offers allows individuals to optimise their work-life balance and engage in diverse cultural experiences (Bahri, 2024, p. 2).

The aim of this study is to examine the phenomenon of digital nomadism using the example of Turkish digital nomads. By identifying the lifestyles and working conditions of Turkish digital nomads, the changing expectations and emerging dynamics in professional life will be discussed. Accordingly, the research questions are as follows:

- How do digital nomads define digital nomadism?
- What are the motivations for becoming a digital nomad?
- What are the primary advantages of the digital nomad lifestyle?
- What are the most common challenges and disadvantages faced by digital nomads?
- What are the working conditions of digital nomads (e.g., working hours, productivity, motivation, income)?
- How does digital nomadism impact individuals' work-life balance?

Corresponding Author: Merve Yosunkaya **E-mail:** merveyosunkaya@gmail.com

Submitted: 31.10.2024 • **Revision Requested:** 26.11.2024 • **Last Revision Received:** 23.12.2024 • **Accepted:** 27.12.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

- What are the future concerns and plans of digital nomads?

In this study, qualitative research methods were utilised, with an interpretive phenomenology design being preferred. The research population consists of individuals who identify as digital nomads and maintain this lifestyle. The sample comprises individuals who identify themselves as digital nomads on social media platforms such as Instagram and YouTube. In this context, the research data were obtained from 11 individuals who live as Turkish digital nomads. These digital nomads were reached through social media platforms (Instagram, WhatsApp), Gmail, and interview requests. The interviews were conducted between July and September 2024 via Zoom (video conferencing), and audio recordings were taken with the participants' permission. The data collection process was concluded once the research reached a point of saturation.

A review of the national and international literature reveals an increase in studies on digital nomadism over the past decade. Most of these studies focus on topics such as the digital nomad lifestyle, business models, and social interactions in co-living and co-working spaces (Bednorz, 2024, pp. 1-2). However, it has been observed that studies focusing on the working conditions and work-life balance of digital nomads are limited. Particularly, the anticipation that the Y and Z Generations, which are highly adaptable to digitalisation and flexibility, will increasingly join the workforce highlights the growing significance of digital nomadism, which offers independence and flexibility. In this context, this study addresses the gaps identified in the literature regarding Turkish digital nomads and contribute uniquely to the field.

A New Lifestyle in a Digitalising World: The Concept of Digital Nomadism

In the process that started with globalisation and continues with innovations and developments in the domain of digital technologies, it is obvious that it is no longer possible to move forward with traditional practices and habits. Adapting to the changing and transforming digital world is becoming a necessity for individuals, institutions, systems, and societies. According to the "Digital 2024" report recently published by We Are Social, a social media agency, the number of unique mobile users in the world population of more than 8 billion has reached 5.61 billion. As a result, there are nearly 5 billion active social media users, corresponding to 62.3% of the total world population (We Are Social, 2024). With the increasing dependence on digital technologies across the globe and the catalysing effect of the COVID-19 pandemic that has simultaneously affected the whole world, there are obvious transformations in every aspect, especially in lifestyle, working styles and expectations. One of the most obvious examples of these transformations is the transformation of "traditional" and "standard" forms of work. These forms of work are rapidly being replaced by new forms of work based on precariousness, flexibility and transience. This structural transformation in working life renders employees' existing competencies obsolete, while labour markets demand new competencies in line with the digital world. This makes it a necessity to can do more than one job. The structural transformation in the labour market may bring up new topics of discussion and concepts such as "Coronatariat (Corona+Proletariat)" (Omay, 2020, pp. 132-133). Indeed, some other authors have pointed out that the combination of COVID-19 and digitalisation has accelerated the transformation of working life (Amankwah-Amoah, Khan, Wood, & Knight, 2021, p. 602).

Since the mid-2000s, concepts such as "Net" and "Digital" have been associated with certain generations (e.g. iGen), therefore, conceptualisations such as "digital native", "digital foreigner", "digital hybrid", "digital immigrant", and finally "digital nomad" are used to define the relationship between digitalisation and generations (Gür Omay, 2023, pp. 127-129). In particular, digitalisation has become an indispensable element of working life, which has increased the popularity and number of those called "digital nomads". Younger generations, such as the Y and Z Generations, known for their affinity for technology and expected to play an increasingly significant role in the workforce, have a distinct perspective on the concepts of work and workplace compared to previous generations. They prioritise flexibility and autonomy in both their professional and personal lives. Consequently, the digital nomad lifestyle can be regarded as a reflection of these evolving generational values, shaped by advancements in technology and the pursuit of a more dynamic work-life balance.

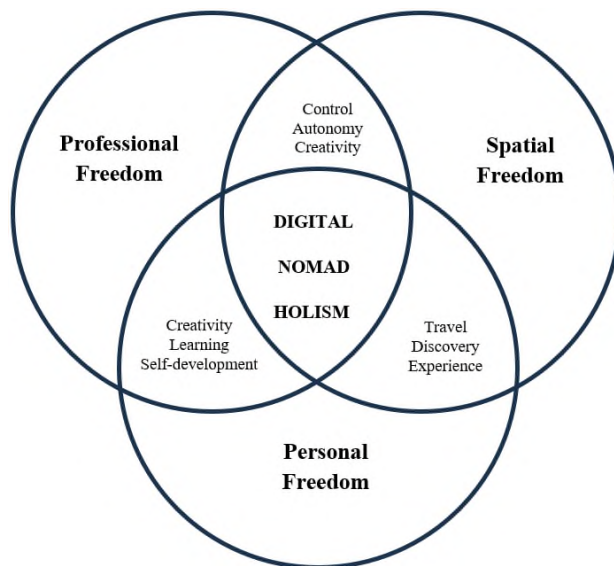
The transformation of the world into a "global village", where national borders are increasingly blurred through digital technologies, has created international mobility and contributed to the increasing importance of personal aspirations and desires in terms of personal development and freedom of choice. The incorporation of digital technologies into daily life, which make it possible to physically relocate without disconnection, is leading to an increase in the desire for more leisure time and new lifestyles around the world. In this context, various studies that address international mobility within the framework of different conceptualizations have increasingly focused their attention on the phenomenon of "digital nomadism" in recent years (Hannonen, 2020, p. 335).

The concept of the digital nomad was first defined in the book "*Digital Nomad*" written by Makimoto and Manners in 1997. The authors discussed it as a result of radical changes in people's lives by combining current and future technological possibilities with the desire of individuals to travel (Makimoto & Manners, 1997). Because of recent developments, this was confirmed.

The concept of a digital nomad combines the word “digital”, associated with technology, and the term “nomad” which refers to a lifestyle of continuous travel rather than permanent settlement. Digital nomads are defined as “*Young professionals working solely in an online environment while leading a location independent and often travel reliant lifestyle where the boundaries between work, leisure and travel appear blurred*” (Reichenberger, 2018, p. 364). They are also described as individuals who “*Are redefining work life by pursuing employment that allows for global travel, flexibility in work hours, and a departure from the traditional office environment*” (Richter & Richter, 2020, p. 78). Another perspective highlights digital nomads as “*Individuals who, taking advantage of portable computing technologies and widespread Internet access, can work remotely from any location and use this freedom to explore the world*” (Mancinelli, 2020, p. 418). Furthermore, they are characterised as “*Independent digital workers with extreme forms of spatial mobility and non-existent or loose organisational affiliations*” (Nash, Jarrahi, & Sutherland, 2021, p. 273). Another definition highlights digital nomads as individuals who “*Use digital technologies to work remotely; they have the ability to work and travel simultaneously, have autonomy over frequency and choice of location, and visit at least three locations a year that are not their own or a friend’s or family home.*” (Cook, 2023, p. 257).

Within the framework of the definitions mentioned above, a holistic definition for digital nomads can be proposed as follows: Digital nomads are people who aim to customise their own work-life balance through the opportunities provided by technological developments by going beyond traditional working and living styles that are bound by time and space constraints.

According to Reichenberger, the digital nomad holism appears at the intersection of the three fundamental freedoms, as shown in Figure 1. These are: Professional freedom, spatial freedom and personal freedom. These refer to the three interconnected spheres of freedom of digital nomadism, which cannot exist without one or the other. The freedom in both areas between professional freedom (work) and personal freedom (leisure) can contribute to learning, upskilling or upgrading competences and personal development. While spatial freedom increases the leisure time (personal freedom) of digital nomads through travelling, it can have positive effects on working life by increasing the creative thinking capacity of the individual. In sum, when professional freedom, spatial freedom and personal freedom come together in the way that digital nomads look for, a holistic framework can emerge (Reichenberger, 2018, p. 373).

Figure 1. Digital Nomad Holism
Source: (Reichenberger, 2018, p.373).

Nomad List, which was launched in 2014 with the motto “Be nomadic and live everywhere”, is one of the leading platforms that offers various services to digital nomads around the world and provides detailed information and content about them. According to Nomad List 2024 data, it is stated that digital nomads are mostly in the age range of 24-37 and that 90% of them are men and 10% are women. In addition, 54% of them have a bachelor’s degree, 60% of them have a remote job, 34% of them have an annual income of 50.000-100.000 USD and 46% of them stay in a city for less than 7 days (Nomad List, 2024). Nomad List data may provide a framework for the demographic characteristics of digital nomads and their position in the labour market. Considering this information, examining the new role of digital nomads in working life and how they transform working dynamics can provide an important perspective on the changes brought about by the digital age.

The Impact of Digital Nomads on Working Life

Digitalisation is a process that spreads to all areas of life with the technological innovations it offers and makes its multifaceted effects felt. One of the driving forces of this process is digital transformation. Technological novelties are not limited to the internet. The impact of the latest digital technologies, which are the driving force of the digital transformation that has become a part of daily life, is not only limited to production and business practices, but also deeply affects the entire economic system (Chinoracky & Corejova, 2019, pp. 995-996). In the world of work, digital technologies have loosened the traditional structure of workplaces tied to specific physical boundaries, allowing employees to work from different locations and even combine work and vacation in an almost hybrid way (Lee, Shin, & Kang, 2024, p. 324).

However, with COVID-19 forcing the workforce to work remotely, the need for flexibility in working life has increased even more, both during and after the pandemic, leading to the adoption of new forms of working and making them permanent. Thanks to the proliferation of digital technologies and various developments in work-life balance, new forms of work such as remote work, hybrid work, gig economy and platform work are becoming increasingly prominent. As a result, expectations and values about work have been changing as individuals seek greater flexibility and freedom (Boccoli, Tims, Gastaldi, & Corso, 2024, p. 2). In particular, digital nomads stand out as the group that experiences the freedom of mobility provided by flexible working conditions most intensely.

By demonstrating that it is possible to work anywhere in the world without being bound by physical boundaries, digital nomads are making a new contribution to the spread and popularisation of remote working. Because all they should work is a smartphone or portable computer and a stable internet connection. Digital nomads who, are constantly travelling, work for a company that offers remote work or on their own account. They are also very flexible in terms of working hours. As they usually work freelance or part-time, they are active in more than one job at the same time (Hamurcu, 2022, p. 32-33).

Because of this lifestyle, digital nomads, who lead a constantly mobile lifestyle, face nomadic and precarious working conditions similar to seasonal agricultural workers. However, digital nomads, who are inherently different from seasonal agricultural workers, have higher levels of education and work in jobs based on digital platforms (Bozdoğan & Özüz Dağdelen, 2022, p. 272).

Digital nomads, who can work remotely from anywhere thanks to digital technological possibilities and internet access, use this flexibility and freedom to explore the world. One of the motivations for pursuing this lifestyle is related to the search for a satisfactory work-life balance (Mancinelli, 2020, p. 417). It has long been argued that work-life balance is becoming an increasingly important issue for employees and that ensuring it has become a necessity, especially in the digital age (Harris, Bennett, Davey, & Ross, 2010, p. 419). Digital nomads, who particularly value location independence, try to maintain a balance between work, travel and leisure. Through secure internet access connection tools, they can satisfy their wanderlust while working and have more time for their personal lives (Orel, 2023, p. 143). In this context, comprehensive research on the lifestyles and working conditions of digital nomads is a critical need to understand the transformations in working life. In the next section of the study, the findings obtained for the research are presented in detail.

Purpose and Importance of the Research

As mentioned in the previous sections, with the rapid development of digital technologies and changing paradigms in working life, different forms of work that allow working without being dependent on time and place have become widespread. With this transformation, a growing number of digital nomads are adopting a new lifestyle that combines work, travel, and leisure.

With the flexibility caused by digitalisation, digital nomads are moving beyond the traditional lifestyle tied to traditional working practices. This new lifestyle, where travel, work and leisure time are intertwined, has implications not only on an individual level but, also on economic, social and cultural dimensions. However, despite its growing popularity and importance, little is known about the reasons why digital nomads choose such a lifestyle. Although individuals may adopt this lifestyle voluntarily, it is obvious that there are forces driving them to do so (Tiberius, Chen, Bartels, & von der Oelsnitz, 2024, p. 1).

The aim of this study is to examine the phenomenon of digital nomadism based on the example of Turkish Digital Nomads. By determining the lifestyles and working conditions of Turkish digital nomads, the changing expectations and emerging new dynamics in working life will be discussed.

Research Methodology

The qualitative research method was preferred within the scope of the study. The data used in the research were collected through interviews. The semi-structured interview method was preferred in the interviews. Interviews, which are the main data collection tool that allows in-depth examination of phenomena and events in unique settings and conditions, were designed in a phenomenological design (Gürbüz & Şahin, 2016, p. 113). In this context, it is aimed to reveal the phenomenology of digital

nomadism from the perspective of Turkish digital nomads. For this reason, one of the qualitative research designs, the interpretation-based phenomenology design, was preferred. For the content validity of the interview form created by the researchers by reviewing the relevant literature, the opinions of the relevant field experts were consulted. For this study, an ethics committee decision dated 16.05.2024 and protocol number 2625496 was obtained from the Istanbul University Social Sciences and Humanities Research Ethics Committee.

Data Collection Technique and Data Analysis

The number of participants between 10 and -15 is considered sufficient as participants in phenomenological studies that allow in-depth examination of a phenomenon (Kocabiyik, 2016, p. 56). In this context, the data of the research were obtained from 11 people who continue their lives as Turkish digital nomads. The data collection process was terminated when the answers of the participants started to be repeated.

Digital nomads were reached through social media platforms (Instagram, WhatsApp), Gmail, and interview requests were submitted. Interviews were conducted between July and September 2024. In the interviews conducted via Zoom (video conferencing), audio recordings were taken with the permission of the participants. The interviews with 11 participants lasted an average of 25 minutes. Interviews were conducted in Turkish and then translated into English for analysis.

In accordance with the research procedure, the audio recordings made to obtain qualitative data were transcribed and documented. Participants were coded as K1 and K2, and, the confidentiality of personal information was protected. The data obtained from the research were analysed with the descriptive analysis method using the qualitative data analysis software MAXQDA (version 24.6).

There are some limitations within the scope of this research. The most important limitation of the research is that only Turkish digital nomads were interviewed. The interviewees were reached through Instagram and social networks. The participants were informed that the study was for academic purposes only. However, since they lead a constantly travelling life, many digital nomads did not positively respond to the interview request due to their busy schedules. In addition, during the interviews, the participants were asked to explain their answers in more detail; while some participants provided detailed information, others kept their answers short. This is another limitation of the study.

Demographic characteristics of the Participants

The demographic characteristics of the participants determined in line with the purpose of the research are as follows: gender, age, education level, graduated department, occupation, average monthly income, average monthly cost of living, duration of digital nomadism, destinations visited so far, and frequency of travelling.

Table 1. Demographic Characteristics of Participants

Participants	Gender	Age	Education Level	Graduated Department	Profession	Average Monthly Income	Average Monthly Cost	The Digital Nomadic Period	Destinations Settled to Date	Frequency of Travelling
K1	Man	30	Bachelor's Degree	Political Science and Public Administration	Blogger, Digital Content Creator and Career Coach	\$ 1000 or above	\$ 800-900	5 years	Bosnia and Herzegovina, Brazil, Argentina, Paraguay, Chile, Bolivia, Colombia, Peru, Mexico, and Azerbaijan	Change of city every 1-1,5 months, change of country every 3 months
K2	Woman	25	Bachelor's Degree	Food Engineering	Customer Success Representative	Not specified	Not specified	3 years	Mexico, Brazil, Japan, Indonesia, and USA	Every 3 months
K3	Woman	28	Bachelor's Degree	Computer Engineering	Computer Engineer	70.000 TL	40.000 TL	6 months	Thailand, Laos, Vietnam, Malaysia, Singapore, and Indonesia	Every month
K4	Man	29	Bachelor's Degree	Computer Engineering	Computer Engineer	80.000 TL	30.000 TL	6 months	Thailand, Laos, Vietnam, Malaysia, Singapore, and Indonesia	Every month
K5	Man	29	High School Graduate	-	Digital Content Producer	70.000 TL	50.000 TL	6 years	Visited 116 countries	Every month
K6	Woman	31	Master's Degree	Tourist Guidance	Tourist Guide, Digital Content Producer	60.000 TL	50.000 TL	2 years	Bulgaria, Germany, France, England, Croatia, the Netherlands, Belgium, Greece, Georgia, Cyprus	Every 2-3 months
K7	Man	32	Bachelor's Degree	Mechanical Engineering	Digital Content Producer	\$ 1500	\$ 2500	7 years	Visited 65 countries	Continuous
K8	Woman	36	Associate Degree	Photography and Videography	Photographer	\$ 1000	\$ 2000	6 years	Greece, Italy, Bali, Thailand, Dubai, Austria, Montenegro, Australia, Denmark, Egypt	Every 2 months
K9	Man	32	Bachelor's Degree	Police Vocational School/Public Administration	Digital Content Producer	20.000 TL	\$ 150-300	1 years	Uzbekistan, Azerbaijan, Georgia, India, Kyrgyzstan, Malaysia, Iran, Colombia, Bolivia, Argentina, Paraguay, Brazil	Continuous
K10	Man	29	Bachelor's Degree	Civil Aviation Management	Digital Content Producer, Travel Organiser	100.000-150.000 TL	50.000-100.000 TL	7 years	Visited 30 countries	Continuous
K11	Man	31	Bachelor's Degree	Social Services	Digital Content Producer	50.000-60.000 TL	30.000-50.000 TL	4 years	Visited 38 countries	Continuous

As shown in Table 1, among the 11 digital nomads interviewed, 7 are men and 4 are women. The age of the participants varied between 25 and 36, with an average age of 30. In terms of the educational level of the participants, 1 participant had a high school degree, 1 participant had an associate's degree, 9 participants had a bachelor's degree and 1 participant had a master's degree. It is noteworthy that most of the participants, who graduated from different programs such as Political Science, Food Engineering, Mechanical Engineering, and Civil Aviation Management, make a living as digital content producers. Two participants work in the field of computer engineering, which is the program from which they graduated. Regarding the duration of the participants' being a digital nomad, it was observed that 2 people have been digital nomads for less than 1 year, while the remaining participants have adopted this lifestyle for 3 years or more. In terms of the frequency of travel, the majority of the participants travelled to different destinations at least once a month.

Research Findings

The data obtained through semi-structured interviews were analysed and the frequently emphasised issues were grouped under main themes and sub-themes and categorised in accordance with the purpose of the study. In addition, the codes related to the themes are shown in Table 2 .

Table 2. Themes, Sub-themes and Codes of the Study

Themes	Subthemes	Codes
Digital Nomadism as a Lifestyle	The Phenomenon of Digital Nomadism and Motivations for Becoming a Digital Nomad	Freedom, Flexibility, Desire for location independence, Passion for travel, Escape from traditional workplaces
Advantages and Disadvantages	Advantages and Disadvantages of Digital Nomadism	Independence, Opportunity to explore new cultures, Minimalist living, Mental fatigue, Internet access issues, Loneliness
Work Environment and Conditions	Working Conditions of Digital Nomads	Flexible working hours, Freelance work, Absence of a fixed working routine, Physical distance from traditional workplaces
Impact on Work Life	Evaluation of Digital Nomadism in terms of Work Motivation and Professional Development	Increased creativity, Skill enhancement, High efficiency and productivity
Work-Life Balance	The Effects of Digital Nomadism on Work-Life Balance	Work-life harmony, Constant travel and accommodation planning
Future Perspectives	Concerns and Future Plans of Digital Nomads	Financial stability, Long-term sustainability of the lifestyle, Absence of retirement planning

Source: Prepared by the authors

The Phenomenon of Digital Nomadism and Motivations for Being a Digital Nomad according to the Participants

Through the statements of the participants, it is analysed how digital nomadism, which offers more freedom and flexibility to individuals by eliminating the boundaries of time and space, is perceived and defined by the participants.

In this study, word cloud analysis was conducted on the perception and definition of digital nomadism because of semi-structured interviews. A word cloud is a tool that provides a visual representation of the frequency of repetition of each word in qualitative research data. For the concepts in Figure 2, their visibility is directly correlated with their frequency: More frequently used concepts are more visible, while less frequently used concepts are less visible. Table 3 shows the frequencies of the word cloud related to the concept of digital nomadism

Figure 2. Word Cloud for the Concept of Digital Nomadism

The findings from the semi-structured interviews suggest that the first two concepts that explain the concept of digital nomadism for Turkish Digital Nomads are “travel” and “freedom”. Again, according to the participants, digital nomadism is also expressed with concepts such as “flexibility, independence from time and space, escape from routine, freelancing, internet, social media”. Most of the participants also actively use social media platforms and earn a living through digital content production. Therefore, they use social media platforms such as “Instagram, Youtube” not only for personal purposes, but also as part of their jobs and professions. Moreover, the word cloud in Figure 2 shows that digital nomadism is related to many other concepts such as “new cultures”, “experience” and “work-life balance”.

Table 3. Frequencies Related to the Word Cloud

Words	Frequencies	Percentage
Travel	24	9,92
Freedom	17	7,02
Flexibility	16	6,61
Independence from time and place	12	4,96
Escape from routine	11	4,55
Freelance	11	4,55
Internet	10	4,13
Social media	9	3,72
Asia	9	3,72
World	7	2,89
New cultures	7	2,89
Language learning	6	2,48
Country	6	2,48
Youtube	6	2,48
Instagram	6	2,48
Content creation	5	2,07
Discovery	5	2,07
Traveler	4	1,65
Alone	4	1,65
Remote work	4	1,65
Self-confidence	4	1,65
Road	4	1,65
Earning money	3	1,24

Table 3. Continued

Experience	3	1,24
Accommodation	3	1,24
Minimalist	3	1,24
Work-life balance	3	1,24
Bali	3	1,24
Dream	3	1,24
Personal development	2	0,83
Electricity	2	0,83
Indonesia	2	0,83
Fatigue	2	0,83
Influencer	2	0,83
Digital slavery	2	0,83
AL	2	0,83
Time management	2	0,83
Computer	2	0,83
Different	2	0,83
Bravery	2	0,83
New people	1	0,41
Language	1	0,41
Different people	1	0,41
Youtuber	1	0,41
Different cultures	1	0,41
Vision	1	0,41
Hostel	1	0,41
City	1	0,41
English	1	0,41
Job flexibility	1	0,41
Global citizen	1	0,41
Self-improvement	1	0,41
Total	242	100,00

Factors such as the desire for work-life balance, flexibility, freedom, and independence of time and space are among the main factors and motivations that lead participants to become digital nomads.

“I’ve been backpacking for about eight years now. Ever since I was a kid, I had a dream to travel and see the world. While travelling the world, I also wanted to earn money. But I thought that doing something in the form of a youtube, I mean a content producer, is not very suitable for me. You know, people always have a mission in life. I will learn and share it with others. I need to learn the language to get to know that culture. My biggest motivation is to discover new cultures and bring this vision to the people of my country.” (K1, Man, 30)

“I chose digital nomadism for the freedom it offers, the opportunity to experience different cultures, and the ability to work more efficiently. Because going to the office and working under that pressure under certain conditions does not make me jubilant. I feel happier this way.” (K2, Woman, 25)

“It is about getting to know oneself, understanding life, knowing what one wants from life. I feel free while travelling. It is a lifestyle where I can use my time better. On the one hand, I still continue to work and earn money, and on the other hand, after my work is over, I travel around my location and see new cultures and places. These motivate me a lot.” (K6, Woman, 31)

“I had been a police officer for ten years. I could not fulfil myself in my profession and I was searching for meaning. I loved travelling all the time, but it was difficult for me to do that. Therefore, I ignored all the environmental pressure and chose digital nomadism. Spiritual flavours make me jubilant on the road. I am at peace, I am free. These are my sources of motivation and reasons for continuing on the road.” (K9, Man, 32)

“I started to cover the costs of my travels by volunteering or working for low wages in certain places. Then I determined that I could also make money by creating YouTube videos, and I started to do that and it became my job. First of all, I am fulfilling my dream. I continue to travel and see, I continue to learn, I continue to engage with new cultures.” (K11, Man, 31)

The opportunity to work and travel whenever they want, the interest in experiencing different cultures and the desire to avoid standard working conditions stand out as prominent factors. Some participants not only feel liberated by this lifestyle but, also have a deeper motivation to realise themselves and share their experiences with others. This may suggest that digital nomadism is a holistic way of life that enables an individual’s journey of self-awareness.

Advantages and Disadvantages of Digital Nomadism

Although the participants emphasised the advantages of digital nomadism as freedom, constantly discovering new places, experiencing different cultures and a virtual lifestyle, the most prominent disadvantages were physical and mental fatigue, internet access problems and isolation. Although this lifestyle offers individuals a sense of freedom and discovery, coping with the difficulties and uncertainties brought about by constant travelling is a significant challenge for digital nomads.

“Being free, experiencing different cultures and geographies, getting out of routine, forcing yourself to learn new things. Enriching your repertoire with new knowledge is the biggest advantage.” (K2, Woman, 25)

“The advantages are to be more free, to be able to work independently of location. In other words, being able to be constantly mobile instead of staying in a certain environment. Digital nomadism actually teaches a minimal life. The mind and life become clearer as they become more minimal. What you take with you is limited as it is a living out of a suitcase and a bag” (K3, Woman, 28)

“The biggest advantage is that I can do my job anywhere, regardless of space, time or a certain physical environment, and at the same time I am travelling. I am not tied to any place. I am not affiliated to any organisation, I am independent and, free. I can move as I want, I can travel as I want, and I can work wherever I want. The freedom to do your job as you want has a positive effect on my life and makes me happy.” (K10, Man, 29)

“I think the disadvantage is that after a while, travelling or producing content for social media starts to take control of you. There were really many times when I spent an hour eating, toilet breaks, seven hours of sleep and sixteen hours in front of the computer. Unfortunately, this will wear you out very quickly in the long run. What is the advantage? Of course, the place where I complain is sometimes Bali, sometimes Thailand, sometimes I complain that I work sixteen hours from a place where I look at the ocean in the Republic of South Africa.” (K7, Man, 32)

“Places where the internet is weak and unstable are pushing me hard. It is essential for me to connect to the internet without problems.” (K8, Woman, 36)

“Travelling is physically exhausting because you are constantly on the move. It is also mentally exhausting. Because you are constantly changing places. You are often exposed to different cultures and, different people. You are constantly opening a new page in your life. Every day is a new page and this is a bit mentally challenging. Even accessing the internet is sometimes a great luxury in some locations.” (K11, Man, 31)

Despite the advantages of the digital nomad lifestyle, such as freedom, independence, exploration, and interaction with new cultures, its disadvantages, particularly physical and mental fatigue, internet access issues, and loneliness, stand out. This indicates that the flexibility and independence offered by digital nomadism cannot constitute a fully sustainable lifestyle without the development of strategies to address its inherent challenges. In this context, digital nomadism serves as a test of individuals' mental and physical resilience.

Working Conditions of the Digital Nomads

Digital nomads have flexible working conditions that are far from the standard working forms. Participants, who usually work in freelance or project-based jobs, can perform their work from different parts of the world without being tied to a specific office environment or fixed working hours. Some participants can set their own working hours, while others worked according to the time in Türkiye.

“I work freelance, so I don't have a specific working hour. The more I work, the better it is for me. That's why I try to follow my husband's working hours. We work according to the time in Türkiye. Here, we start at 14.00 noon and finish at 00.00 at night.” (K3, Woman, 28)

“My working hours are fixed. I work 8 hours a day, between 10.00 a.m. and 19.00 p.m. Turkish time. “My working hours did not change when I came here and I continue in the same way.” (K4, Man, 29)

“I don't have a certain working hour. For example, a product comes to me from Apple and they cooperate with me. They want me to produce social media content for any of their products. I produce content. Agencies are mostly relaxed about this. Because, for example, they expect them after 15 days. But sometimes they demand that we should enter the content for tomorrow. So I mean, I don't even have any working conditions.” (K5, Man, 29)

“I work part-time. I only work on certain days and hours. For example, if I work all day on the weekend, I travel or do my editing the other 5 days. In fact, I am always working. But it is up to me to be at the computer whenever and wherever I want. I can do my work anywhere in the world, depending on the delivery and deal time. Besides photography, I also do social media management and travel consulting.” (K8, Woman, 36)

“My working hours are very flexible. I work for a certain number of hours, focus on that hour and work efficiently, rather than working many hours and working inefficiently. I mean, today, for example, I allocated an hour of time for them, I try to allocate an average of one hour a day and it is enough for me. The rest of the time I invest in myself, I produce content for Youtube, for my Instagram and I work a little planned.” (K9, Man, 32)

Digital nomads, who have flexible working conditions, stated that even though they have a working life within the framework of freedom and flexibility, this life also has some difficulties. It appears that the physical and mental fatigue of constant travel, the uncertainty of internet access and the complexity of accommodation have a negative impact on their working lives. The

reorganisation of basic needs in each new accommodation, the difficulties in moving technical equipment and the lack of a reliable internet connection were the factors that negatively affected the working practices of the participants. However, participants also emphasised the advantages of the lifestyle, such as the lack of a fixed routine, experiencing different cultures and enjoying personal freedom.

"You must constantly organise yourself while you are working, after all, a human being has basic expenses. Accommodation, internet, food, networking, all these basic expenses you have to build from scratch every time you move. So my moving costs are just mental, while most people think about the financial costs of moving, ours is a mental fatigue." (K1, Man, 30)

"It's a burden to carry the equipment we need to work while travelling. We also need a good internet connection at all times. Without this, we have a lot of difficulties. For example, the internet connection is poor in Indonesia at the moment, which creates stress for us. Because we need the internet all the time. Because we work online. Situations such as poor internet connection and lack of internet data packages cause a lot of problems in our working life." (K2, Woman, 25)

"The biggest disadvantage of working while travelling is the internet instability. One day you can work with the best internet I've ever seen in my life, and the next day, if I have an important meeting or a content I need to upload, you can come across an internet that can barely send a WhatsApp message. The most challenging thing for me in digital nomadism is the instability of the internet, the variability of internet quality. The biggest plus is that you don't have to stay in any condition you don't like." (K7, Man, 32)

In financial terms, some respondents reported earning more income from digital nomadism compared to being a resident, while others reported lower incomes but believed that their earnings could increase in the long term. In general, they stated that they prefer this lifestyle in terms of experience, flexibility and personal development rather than material gain.

"If I was working in a factory or a plaza in Türkiye, I would only be earning a quarter of what I am earning now, so being a digital nomad has had a positive impact on me financially." (K2, Woman, 25)

"I mean, I had a more predictable income because I used to work in the office with a fixed salary. Now I have an unpredictable, non-fixed income. But since I am new to what I am doing now, freelancing, maybe I can earn much better in another four years. This is due to the lifestyle and working style I prefer." (K3, Woman, 28)

"My income would definitely be less than it is now. Therefore, if I had done a job in accordance with the field from which I graduated, the money I would have earned would have been 50 thousand Lire. I sometimes buy a plane ticket for 50 thousand Lire. That's why I always say that I am doing the best job in the world in terms of material gains. But of course, this is not constant and does not always happen so." (K5, Man, 29)

"Because the department I graduated from was mechanical engineering, I would have earned much more money for sure. But I couldn't be able to visit 67 countries in that case, so this is not something I would trade for money. You know, beyond money, I am very happy that I have bought many things with this time and the money you have spent so far." (K7, Man, 32)

"If I had a settled life, I would be barely making ends meet. I mean, I think I could barely pay my rent. Right now, as a digital nomad, I do not have perfect comfort with the money I earn from YouTube. However, since I am doing what makes me happy, I would still prefer this life compared to a settled life." (K11, Man, 31)

Evaluation of Digital Nomadism in terms of Work Motivation and Professional Development

When the participants were asked about the impact of digital nomadism on their work motivation and productivity, they basically stated that flexible working conditions and the positive effect of visiting new places increased their productivity compared to a fixed work order.

"Constantly seeing a different place, seeing a different geography makes incredible contributions to our minds in terms of motivation to work, vision, imagination and this makes us more creative. In normal, stable work organisations where the same things are done, your imagination, motivation and energy can often perish. In a job like this, you have the chance to stay active all the time. "Digital nomadism is a great experience for jobs suitable for this kind of mindset." (K1, Man, 30)

"I travel as I like. I answer no one. I have no superiors or subordinates. I am not in a hierarchy. "I am on my own, there is no such thing as waiting for days off. This has a positive effect on my work motivation." (K5, Man, 29)

"Since my time is valuable, I think I can use it with better quality. I feel better physically and mentally, which of course reflects positively on my work." (K6, Woman, 31)

Participants stated that digital nomadism is a lifestyle that fosters creative thinking, enables individuals to acquire new digital skills, and enhances work productivity. Furthermore, it can be suggested that this lifestyle encourages individuals to adopt more innovative and productive approaches.

"For example, I was normally just a blogger. In blogging, I learned how to set up a website, how to upgrade it, how to do SEO analyses, how to do effective marketing, how to monetise a social media account, how to collaborate, how to create content, and how to market something to people better. I learned how to set up a company abroad. I learned very well how to use artificial intelligence.. I learned many digital tools, Google's all the tools, in addition to this, I learned many programmes such as CANVA etc. There is a kind of digital hoarding." (K1, Man, 30)

“It especially gave me the opportunity to improve my language skills. It contributed to time management and planning.” (K4, Man, 29)
“Editing and using premiere were things I never knew until 6 years ago. Now I can edit videos very early on my computer or phone.” (K5, Man, 29)
“First of all, it contributes positively to you in terms of social relations. You look everywhere from the point of view of how I can get a job out of here, how I can produce content. I can say that your brain is constantly working actively. Since I am already a woman nomad on my own, you are constantly active in what is going on around you. It gives you the opportunity to acquire practical intelligence.” (K8, Woman, 36)

The digital nomad lifestyle can be considered a source of motivation for digital nomads. Based on the participants' statements, it is observed that the absence of rigid hierarchies, the ability to manage their own time, and drawing inspiration from different geographies have positive effects on their work motivation. It is also inferred that digital nomadism fosters individuals' creativity and facilitates the acquisition of new skills. For instance, essential competencies of the digital age, such as effective use of digital tools, content creation, and marketing, are among the skills developed through the digital nomad lifestyle. Therefore, digital nomadism could be regarded as a potential alternative model to traditional work practices.

Effects of Digital Nomadism on Work-Life Balance

Participants generally stated that they achieved work-life balance due to the flexible working hours provided by digital nomadism. Some participants stated that they faced the problem of being perceived as unemployed by the others around them. At the same time, there are also participants who experience difficulties due to working in countries with different time zones.

“In the work-life balance, the fact that I can adjust my working hours myself provides an incredible comfort in the process that I determine my working hours myself in most, if not all, things. At that time, I do not hold back from doing the things I want to do.” (K1, Man, 30)
“Digital nomadism has affected my work-life balance very positively. Before, there was no such thing as a private life in my life. I was usually always working overtime, coming home, eating and sleeping. I couldn't do much on weekdays. “Digital nomadism has opened up space for me to do things in my private life outside my working life.” (K3, Woman, 28)
“As a result, since not everyone adopts this lifestyle, you experience disconnections with your circle of friends or family. Because I am a digital nomad, everyone thinks I am unemployed. They direct me to everything that needs to be done. After all, I have a job, but I manage this job myself.” (K8, Woman, 36)
“For example, I am currently in Bali and there is a 5-h time difference between us and Turkiye. Naturally, for a job in Turkiye, it can be difficult for me because I am now 5-h ahead. Of course, the time difference affects both my work and private life. Nevertheless, I do not have a big problem in managing time, or rather, I do not have a big problem in allocating time for myself because I manage my work myself.” (K10, Man, 29)

The digital nomad lifestyle can be said to have a significant impact on work-life balance. Digital nomads, who have the freedom to set their own working hours, can allocate more time to their personal lives. Although they may face challenges due to time zone differences stemming from being in different countries, their ability to manage their time effectively largely mitigates this disadvantage. It can be argued that their physical and mental well-being is positively influenced by the freedom to organise both their professional and personal lives autonomously.

Concerns and Future Plans of Digital Nomads

Although participants are concerned about future financial security, they prefer to focus on the short term. It has been observed that issues such as social security and retirement are considered as problems that will arise in the long term by the participants and therefore they try to postpone their concerns about the future as much as possible.

“Everything in life has an opportunity cost. After the age of 60, it does not make sense for me to give my most active years to ensure my financial security at work in the last 10 years of my life. I was going to have 20 days off a year. I refused the civil service. I qualified for the civil service, but I refused. I would have 20 days of leave a year. When I live for 40 years and there is no guarantee that I will take my medication, I think it is a very serious nonsense to devote a large part of my life to work for 5-10 years at that time.” (K1, Man, 30)
“I am included in the private pension system. But social security etc., these are my worries 30 years. Of course, I am worried about the future. Because my money can be reset in an instant, its value can decrease. Therefore, I avoid thinking about the future.” (K5, Man, 29)
“My biggest concern about the future is financial matters. Therefore, the biggest risk is that this work is inconsistent and irregular. So a job offer comes. For example, you make good money that month. You earn 3.000-4.000 dollars and there is no other job for the next 7 months, and the irregularity of income inevitably leads to the irregularity of dreams and plans.” (K7, Man, 32)

It seems that the majority of the participants who stated that it is good for them to continue their lives by constantly discovering new places, experiencing new cultures and travelling at the same time want to continue this lifestyle.

“I think I am adding new things to myself, I am experiencing new cultures, I am enriching my repertoire and I am not in a certain routine and this makes me feel really happy and less stressed. I don’t even want to consider waking up in every morning and going to a factory or a plaza.” (K2, Woman, 25)

“Now, I want to turn it into a travel agency, maybe a little more, and I want to produce content and make my own trips again, but I want to make a little more tours and travel to the places I have discovered so far with new people.” (K6, Woman, 31)

“I don’t have a very long-term plan or programme, but I have some thoughts and goals for 2-3 years on average. I want to realise them and I think I will continue.” (K10, Man, 29)

“I am satisfied, frankly, I am glad that I chose it. I even wish I had chosen it earlier.”(K11, Man, 31)

It is safe to say that digital nomadism, which is different from traditional forms of employment, does not offer a solution for long-term financial security solutions such as social security. Digital nomads, who typically live in accordance with the motto “live in the moment” and are not included in social security systems, may be disadvantaged in terms of the risks they may face in the future. Moreover, the irregularity of their income may lead to uncertainties in their future planning.

Table 4. Advantages and Disadvantages of Digital Nomadism

Advantages	Disadvantages
Freedom of movement	The necessity to be constantly on the move
Independence from time and space	Internet access problems
Experience different cultures	Physical and mental fatigue
Motivation to visit new places	Non-fixed irregular income
Realising self and dreams	Job and employment insecurity
Opportunity for continuous development	Lack of a certain living arrangement
Flexible working conditions/hours	Irregular working conditions/hours
Using time efficiently	Obligation to carry working equipment at all times
Independence from hierarchy	Constant change in the working environment
Creative mindset	The process of producing content for social media
Minimalist lifestyle	Irregular workload

Source: Prepared by the authors

A general summary of the advantages and disadvantages of digital nomadism in the light of the data obtained as a result of semi-structured interviews conducted in line with the purpose of the research is given in Table 4. In addition to advantages such as flexible working conditions, independence from time and space, and freedom of movement, digital nomads also face various challenges such as job and income insecurity, irregular working hours, and the necessity to be constantly on the move.

Conclusion and Discussion

In today’s world, where digitalisation is rapidly spreading, the global transformation has led individuals to question their lifestyles and working methods. This process is not limited to digital technological innovations but also possesses the power to deeply affect social, economic, and cultural dynamics. In particular, the impact of COVID-19 has initiated a fundamental change in existing systems and phenomena, causing new norms where digital interactions take precedence. One of these emerging phenomena is digital nomadism, characterised by individuals who embrace the motto "earn while travelling," simultaneously working and exploring.

This study, drawing on the example of Turkish digital nomads, explores their lifestyles and working conditions. It delves into the reasons for adopting the digital nomad lifestyle, the advantages and challenges they encounter, its effects on work-life balance, and their working environments in detail.

The findings reveal that digital nomadism for Turkish digital nomads is shaped around the axes of "travel" and "freedom." Digital nomads have adopted a lifestyle that allows them to work in enjoyable environments without being tied to a single location, departing from routine living. This lifestyle provides individuals with opportunities to explore new places, experience different cultures, and redefine their work-life balance. It was found that most participants generated income as digital content creators. The intensive use of social media platforms for both personal and professional purposes plays a significant role in their income generation and specialisation in their fields. In this context, digital nomadism emerges not only as a lifestyle but also as a business model that encourages individuals to enhance their digital competencies.

While the digital nomad lifestyle offers advantages such as flexible working conditions, freedom, and independence from time and place, it also has some drawbacks. Participants noted that constant travel leads to physical and mental fatigue, and uncertainties in internet access and accommodation arrangements negatively impact work processes. Moreover, independent and flexible working conditions combined with the need to adapt to different time zones can make maintaining work-life balance challenging. Therefore, for digital nomadism to be a sustainable lifestyle, individuals may need to develop strategies to cope with the challenges they face.

Digital nomads might appear to optimise their leisure time while minimising the time they dedicate to work. However, the findings indicate that this is not the primary reason for choosing this lifestyle. Digital nomads aim not to work less but to work differently and more independently. They can create a new dynamic in the working world. The desire to escape hierarchies, monotonous work content, and both temporal and spatial organisational constraints, along with the need for freedom and flexibility, may accelerate the rise of new work models. Digital nomadism, which transforms the traditional norms of working life, can be embraced not only as a lifestyle focused on short- and long-term material gains but also as a holistic way of living that allows individuals to embark on a journey of self-discovery. However, irregular income and lack of access to social security systems could pose long-term challenges for digital nomads. Therefore, financial tools that mitigate income fluctuations and flexible retirement programs could be developed to ensure the long-term sustainability of this new lifestyle and work model. The need for working conditions aligned with the realities of a globally mobile workforce is evident.

It can be argued that the digital nomad lifestyle serves both as a response to and a catalyst for changes in global work dynamics and lifestyle preferences. Accordingly, the number of studies on this topic is expected to increase. This study sheds light comprehensively on the emerging phenomenon of digital nomadism within the academic literature. However, there is a need for more extensive studies on the subject. Future research could contribute to a broader understanding of this lifestyle by examining the social and economic outcomes of digital nomadism in the long term and across different geographical contexts. Additionally, assessing the impact of digital nomads on local economies could provide significant insights for policymakers.

Peer-review: : Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Author Contributions: Conception/Design of study: M.Y., U.O.; Data Acquisition: M.Y.; Data Analysis/Interpretation: M.Y.; Drafting Manuscript: M.Y.; Critical Review of Content: U.O.; Final Approval and Accountability: M.Y., U.O.

Ethical Approval: For this study, an ethics committee decision dated 16.05.2024 and protocol number 2625496 was obtained from the Istanbul University Social Sciences and Humanities Research Ethics Committee.

Informed Consent: Informed consent was obtained from all participants.

ORCID ID of the author

Merve YOSUNKAYA 0000-0003-0583-9422
Umüt Omay 0000-0002-5092-9905

REFERENCES

- Amankwaah-Amoah, Khan, Z., Wood, G., & Knight, G. (2021). COVID-19 and Digitalisation: The Great Acceleration. *Journal of Business Research*, 136, 602-611.
- Bahri, M. T. (2024). Evidence of the digital nomad phenomenon: From "Reinventing" migration theory to destination countries readiness. *Heliyon*, 10(17), p. 1-15.
- Bednorz, Jan. (2024). Working from anywhere? Work from here! Approaches to attract digital nomads. *Annals of Tourism Research*, 105, p. 1-14.
- Boccoli, G., Tims, M., Gastaldi, L., & Corso, M. (2024). The psychological experience of flexibility in the workplace: How psychological job control and boundary control profiles relate to the wellbeing of flexible workers. *Journal of Vocational Behaviour*, 155, pp. 1-18.

- Bozdoğan, M., & Özü Dagedelen, E. (2022). A New Group at the Intersection of Travel, Work and Leisure: Digital Nomads. *International Journal of Human Mobility*, 2(2), pp. 270-297.
- Chinoracky, R., & Corejova, T. (2019). Impact of Digital Technologies on Labour Market and the Transport Sector. *Transportation Research Procedia*, 40, pp. 994-1001.
- Cook, D. (2023). What is a digital nomad? Definition and taxonomy in the era of mainstream remote work. *World Leisure Journal*, 65, pp. 256-275.
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2016). *Research Methods in Social Sciences Philosophy- Method- Analysis*. Ankara: Seçkin Publishing.
- Gür Omay, E. G. (2023). *Sosyal Medya Bağımlılık Endüstrisi: İletişimsel Bir Yaklaşım*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Hamurcu, A. U. (2022). New Working Conditions in the Digitalising World: Metaverse and Online Mobile Working. *Ideal City*, 14, pp. 26-48.
- Hannonen, O. (2020). In Search of a Digital Nomad: Defining the Phenomenon. *Information Technology & Tourism*, 22, pp. 335-353.
- Harris, R., Bennett, J., Davey, B., & Ross, F. (2010). Flexible Working and the Contribution of Nurses in mid-life to the Workforce: A Qualitative Study. *International Journal of Nursing Studies*, 47(4), pp. 418-426.
- İli, B., & Büyükbaykal, G. N. (2023). Yeni Medya Çağında Dijital Göçebelik: 21. Yüzyılın Gezinleri Üzerine Bir İnceleme. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*(41), p. 70-93.
- Kocabiyyık, O. O. (2016). Phenomenology and Grounded Theory: A Comparison in Terms of Some Features. *Trakya University Journal of Faculty of Education*, 6(1), pp. 55-66.
- Lee, J., Shin, H., & Kang, J. (2024). Investigating the managerial effects of workcations (work(plus)vacations) on digital nomad employees: Workcation satisfaction, work engagement, innovation behaviour, intention to stay, and revisit intention. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 59, pp. 324-331.
- Makimoto, T., & Manners, D. (1997). *Digital Nomad*. Chichester: Wiley.
- Mancinelli, F. (2020). Digital nomads: freedom, responsibility and the neoliberal order. *Information Technology & Tourism*, 22, pp. 417-437.
- Nash, C., Jarrahi, M. H., & Sutherland, W. (2021). Nomadic Work and Location Independence: The Role of Space in Shaping the Work of Digital Nomads. *Human Behaviour and Emerging Technologies*, 3(2), pp. 271-282.
- Nomad List. (2024). Nomad List. Retrieved on 07 20, 2024 from <https://nomadlist.com/>
- Omay, U. (2020). Working Life After The COVID-19 Pandemic: Current Issues, Predictions, and Suggestions. In D. Demirbaş, V. Bozkurt, & S. Yorğun (Eds.), *The COVID-19 Pandemic and Its Economic, Social, And Political Impacts* (pp. 121-136). Istanbul: Istanbul University Press.
- Orel, M. (2023). Wanderlust Workforce: A Journey into Understanding Digital Nomadism. *World Leisure Journal*, 65, pp. 143-149.
- Reichenberger, I. (2018). Digital Nomads -A Quest For Holistic Freedom in Work and Leisure. *Annals of Leisure Research*, 21(3), pp. 364-380.
- Richter, S., & Richter, A. (2020). Digital Nomads. *Business & Information Systems Engineering*, 62(1), pp. 77-81.
- Tiberius, V., Chen, N., Bartels, M., & von der Oelsnitz, D. (2024). Breaking out! A netnography study on motives of a digital nomad lifestyle. *Technology in Society*, 78, pp. 1-8.
- We Are Social. (2024). We Are Social. Retrieved on 01 08, 2024 from <https://wearesocial.com/uk/blog/2024/01/digital-2024-5-billion-social-media-users/>

How Cite This Article

Yosunkaya, M. & Omay, U. (2024). A life between work and travel: a study on turkish digital nomads. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 87, 1-14. <https://doi.org/10.26650/jspc.2024.87.1577068>

Blockchain Technology and Social Policy Transformation: A Critical Examination and Recommendations

Nurten Ebru ÖZDEMİR¹ , Gökçe CEREV² , Doğa Başar SARIİPEK³ , Salih TOSUN⁴

¹(Assist. Prof. Dr.), Bitlis Eren University, Faculty of Health Sciences, Department of Social Work, Bitlis, Türkiye

²(Assoc. Prof. Dr.), Kocaeli University, Faculty of Political Sciences, Department of Labor Economics and Industrial Relations, Kocaeli, Türkiye

³(Assoc. Prof. Dr.), Kocaeli University, Faculty of Political Sciences, Department of Labor Economics and Industrial Relations, Kocaeli, Türkiye

⁴(Lecturer, Dr.), Balıkesir University, İvrindi Health Services Vocational School, Medical Services and Technical Department, Anesthesia Program, Balıkesir, Türkiye

ABSTRACT

In recent years, Blockchain technology has emerged as a transformative innovation with significant implications on both a global and local scale. Its potential to revolutionise social policy in Turkey is profound and offers avenues for the development of transparent, reliable and participatory systems. As the concept of work evolves, traditional social protection and security systems rooted in conventional employment models must adapt to this changing landscape. In an era prioritising citizenship ties, the importance of financial stability and efficiency has never been greater, necessitating the formulation of precise needs-based social protection policies. Through its ability to enhance the accuracy of identifying individuals in need, the blockchain holds the promise of optimising resource allocation and facilitating the effective implementation of needs-based social policies.

This study seeks to delve into the transformative potential of Blockchain technology within social policy systems in Turkey, with a specific focus on social assistance practices, and to provide recommendations for its integration. The significance of this study lies in its exploration of Blockchain's decentralised digital structure of the blockchain, which ensures data integrity and is pivotal in establishing fair and transparent social assistance mechanisms. By pioneering research in this area, this study aims to bridge existing gaps in the literature and contribute to a deeper understanding of Blockchain's impact on social assistance in Turkey.

Methodologically, the study will start with an exhaustive review of the relevant literature to establish a robust conceptual and theoretical framework. Subsequently, the collected data will undergo descriptive analysis to provide comprehensive interpretation and reporting.

In conclusion, the findings of this study affirm the unique benefits that Blockchain technology offers to the social policy system in Turkey, including increased efficiency, equity, and transparency within social assistance systems. By addressing implementation challenges, Blockchain can be tailored to suit the needs of social assistance programs, providing invaluable support to policymakers and decision-makers in shaping future policies. The integration of Blockchain technologies not only facilitates efficient resource allocation but also enables timely and accurate responses to social protection needs. Ultimately, it enables the simultaneous implementation of a rights-based, needs-driven social policy model, thus paving the way for transformative changes in social welfare systems.

Keywords: Blockchain, Digital transformation, Social Assistance, Social Policy, Social Security

Introduction

The technological advancements of the past half-century signify a transformative era, with innovations like computers, smart devices, and virtual reality catalysing revolutionary changes across various sectors (Özpençe & Noyan, 2022, p. 1). Today, the ongoing evolution of technology enhances internet and computer utilisation, shifting physical services to digital platforms in business and transactions. Despite blockchain's emergence in 2009, its full potential and technical challenges remain incompletely understood by scientists and entrepreneurs (Borowik, Wawrzyniak, & Cichosz, 2019, p. 78). Industry 5.0 underscores blockchain's global impact, influencing diverse sectoral initiatives (Nofer, Gomber, Hinz, & Schiereck, 2017, p. 183). Blockchain stands out as a 21st-century revolutionary technology still in development (Borowik, Wawrzyniak, & Cichosz, 2019, p. 60).

Originally detailed by Satoshi Nakamoto in 2008, blockchain's foundational principles for Bitcoin set forth its mathematical

Corresponding Author: Nurten Ebru Özdemir **E-mail:** neozdemir@beu.edu.tr

Submitted: 15.04.2024 • **Revision Requested:** 25.12.2024 • **Last Revision Received:** 26.12.2024 • **Accepted:** 27.12.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

underpinnings (Nakamoto, 2008, p. 1). Initially linked with Bitcoin, the blockchain has since expanded into broader application domains (Nakamoto, 2008, p. 1). Beyond cryptocurrencies, blockchain technology addresses critical inefficiencies and cost challenges within the financial sector, making it pivotal therein (Nofer, Gomber, Hinz, & Schiereck, 2017, p. 183). Moreover, blockchain offers a programmable, incorruptible digital ledger with vast potential across various aspects of daily life (Mendi, 2012, p. 182). It has facilitated innovations such as distributed recording systems, decentralised network architectures, cryptographic key structures, and smart contracts (Di Pierro, 2017, p. 92).

Blockchain technology, as defined and implemented by Nakamoto, primarily builds trust within distributed systems. It seeks to enable secure interactions and data sharing among various stakeholders by ensuring the accuracy and integrity of data without relying on a central authority. Blockchain accomplishes this through mechanisms such as smart contracts, decentralised network architecture, encryption techniques, and its distributed ledger structure. Specifically, it facilitates the creation of a distributed, tamper-proof document storage system where data, including content and timestamps, cannot be altered undetectably and can be stored in a verifiable manner (Di Pierro, 2017, p. 92). This shift represents a move from "trusting people to trusting maths" (Antonopoulos, 2014), positioning blockchain as a distributed database of records, although its full potential has yet to be realised (Borowik, Wawrzyniak, & Cichosz, 2019, p. 60).

Blockchain technology is generally categorised into two types: public and private blockchains. Public blockchains have an open structure where anyone can participate, view, and own all the activities on the chain (Borowik, Wawrzyniak, & Cichosz, 2019, p. 60). Bitcoin, for instance, exemplifies a public blockchain where users can freely join the network by purchasing cryptocurrency. In contrast, private blockchains have a centralised governance structure, requiring permission to participate, and are often used within a single organisation or between multiple partner organisations. Both public and private blockchains maintain high security standards to safeguard data integrity, with data encrypted and stored in a series of blocks, and each block's information verified in relation to previous blocks. Since adding new blocks requires the consensus of all system users, these systems are considered more secure than most traditional network technologies (Borowik, Wawrzyniak, & Cichosz, 2019, p. 60).

Blockchain technology facilitates the secure and transparent management of digital data without relying on a central authority. This decentralised structure enhances data integrity and reliability while ensuring that transactions and information are securely recorded without the need for a centralised control mechanism. Each block of data is connected to the cryptographic hash of the preceding block, ensuring the immutability and security of the data (Swan, 2015, p. 22). Additionally, the absence of a central control point reduces risks such as data manipulation or theft (Tapscott & Tapscott, 2016).

As technology becomes increasingly integrated into social policies and practices worldwide, significant transformations are occurring in service delivery, accessibility, and governance. Consequently, addressing the impacts of digital transformation and technological advancements on social policies and practices (such as social security, social assistance, and data management) has become essential. In this context, examining the opportunities and challenges presented by Blockchain technology is crucial for enhancing the efficiency and effectiveness of social security, social assistance, and data management services the key pillars of social policy. This examination is necessary to develop broader access systems and improve service delivery in these areas.

The potential impacts of blockchain technology on social policy extend to various areas. Notably, the transparency it offers in managing social assistance and public services can contribute to reducing corruption and irregularities (Catalini & Gans, 2016, p. 43). For instance, blockchain can enhance fairness and efficiency in aid distribution processes. Additionally, its application in digital identity verification systems can mitigate the risks of identity theft and provide more secure storage of individuals' identities (Tether, 2018, p. 89). These benefits can bolster governance processes and promote social justice, particularly in developing countries (Swan, 2015, p. 60). By fostering more efficient and accountable operations in both the public and private sectors, blockchain technology can serve as a powerful tool for facilitating social transformation.

The Place and Importance of Blockchain Technology in Social Policies

The evolution of the digital world has triggered a comprehensive transformation across various sectors, including social policy. In this context, blockchain technology holds the potential to significantly influence social policies, offering substantial opportunities for reshaping and improving current systems. In recent years, the integration of blockchain technology has become a critical focus for policymakers, academics, researchers, and experts, particularly in key social policy areas such as social security, social assistance applications, and data management. However, due to the relatively recent development of this technology, its widespread application remains limited, and most existing studies are focused on proof of concept and understanding technical aspects (Türkmen & Durbilmez, 2019, p. 40). Discussing the long-term impacts and potential benefits of blockchain for society can offer valuable insights for social policymakers. This involves exploring the multidimensional relationship between blockchain technology and data management in important social policy areas, such as social security and social assistance applications, and assessing its implications for social policy (Rossi & Bianchi, 2004, p. 1).

Historically, blockchain technology has provided a mechanism through which entities can collaborate without the need for third-party supervision or control, thereby establishing a certain level of trust. This is applicable not only in developed countries but also in developing nations, although the rates of adoption and implementation vary depending on economic conditions, infrastructure, and legal frameworks. In developed countries, blockchain technology can facilitate the creation of voluntary and self-sustaining regulatory systems. These systems function similarly in social policy implementation, encompassing central and local bodies, businesses, and specialised services (Borowik, Wawrzyniak, & Cichosz, 2019, p. 68). In developing countries, while cryptocurrencies are typically used to increase access to banking services, blockchain has recently been employed in aid and social programs to ensure the correct delivery of international aid, enhance transparency, and reduce corruption. Atzori (2015) posits that blockchain technology can restructure not only policies but also society as a whole. This is particularly significant for reorganising social policy practices in poorer nations (Nofér, Gomber, Hinz, & Schiereck, 2017, p. 186). Additionally, blockchain can facilitate more efficient and reliable management of contracts and regulatory processes within the realm of social policy (Borowik, Wawrzyniak, & Cichosz, 2019, p. 68).

The transparency, security, and traceability provided by blockchain technology offer promising opportunities for the more efficient and reliable management of social security systems, social assistance processes, and data management (Nakamoto, 2008, p. 1). Applying blockchain in areas such as social benefits, citizen records, and government services enables more transparent and trustworthy transactions (Catalini & Gans, 2016, p. 5). In particular, blockchain can help reduce the risks of fraud in social assistance distribution and facilitate more effective resource management. Additionally, blockchain technology underscores significant trends and developments in digital social assistance, reflecting the ongoing evolution of technology-enabled social welfare systems.

Online application portals and algorithmic decision-making systems illustrate how technology is transforming the delivery, access, and management of social assistance services. These digital innovations promise enhanced efficiency, accessibility, and even privatisation of social assistance processes, while simultaneously exerting profound and multifaceted effects on social policy (Rossi & Bianchi, 2004, p. 1). In particular, blockchain-based systems make it possible to trace social assistance payments, ensuring they reach the intended recipients while reducing the dependence on a centralised governing authority (Catalini & Gans, 2016, p. 8). Additionally, storing citizens' credentials using blockchain technology can improve personal data security and offer stronger protection against data breaches (Tapscott & Tapscott, 2016, p. 47). Blockchain's role in social policy extends beyond enhancing existing systems to enabling the creation of new social service models. For instance, blockchain-based voting systems can promote more reliable and transparent democratic processes (Mougayar, 2016, p. 112), encouraging greater social participation and increasing citizens' influence on public policy decisions.

Empowerment and Transparency Aspects of Blockchain

The empowerment and transparency offered by blockchain technology are relevant not only in developing countries but also in developed nations. Blockchain, fundamentally a distributed ledger technology, enables the secure storage and management of data without relying on a central point of control. Each transaction is stored in a block, and these blocks are linked together in a chain (Buterin, 2014, p. 5). This structure ensures that data are transparently verified, making any alterations difficult (Narayanan et al., 2016, p. 34).

The core principles of the blockchain include transparency, security, and a decentralised structure. Transparency ensures that every transaction is traceable on the blockchain, reducing the risk of fraud (Tapscott & Tapscott, 2016, p. 78). Security is maintained through cryptographic methods, as each block contains the hash code of the preceding block, making data tampering nearly impossible (Zohar, 2015, p. 112). The decentralised structure distributes data across multiple nodes rather than relying on a central server, enhancing the system's reliability and resilience (Miller & Valasek, 2016, p. 19). Overall, the blockchain provides a secure and decentralised means of recording and verifying transactions. Various consensus mechanisms have been developed to improve the technology's efficiency and security (Gadekallu et al., 2022, p. 3). Blockchain-based systems also serve as a shared infrastructure among all participants, eliminating the need for a central authority. This fosters automation and simplifies operations. However, such solutions can introduce challenges, including potential abuses, ambiguous accountability, and differing user opinions (Borowik, Wawrzyniak, & Cichosz, 2019, p. 60).

Blockchain technology has the potential to enhance the protection of social policies and practices, particularly in developing countries where there are numerous threats and challenges in implementing and recording social policies, social benefits, social security systems, and database management. These issues can be addressed using blockchain technology. However, several challenges and concerns persist, including the promise of blockchain in social policy implementation alongside the limitations it faces. The key challenges include throughput, latency, size, security, resource waste, usability, and issues related to versioning, hard forks, and multichains (Borowik, Wawrzyniak, & Cichosz, 2019, p. 60). In light of these challenges (Rossi & Bianchi, 2004, p. 3), Glaser (2017) suggests that the blockchain system, serving as a user interface between the digital and real worlds, may act as a weak link that undermines trust.

Moreover, digital technologies in social assistance present significant barriers to the adoption of blockchain due to biases stemming from concerns about the impact of these technologies on individual decision-making processes and potential data privacy violations. Consequently, ongoing discussions focus on overcoming these challenges by addressing security, privacy, accessibility, and technical difficulties. Specifically, disparities in access to technology and digital skills intensify the digital divide, hindering the equitable provision of social assistance and increasing social inequalities (Rossi & Bianchi, 2004, p. 2). Thus, the expansion of digital platforms and data-driven decision-making processes raises fundamental issues regarding justice, transparency, and power distribution in the management of social assistance (Schou & Hjelholt, 2019). In this context, it is crucial to explore the ethical and normative dimensions of digital social assistance and to critically evaluate the core values and principles of social policy in the digital age (Rossi & Bianchi, 2004, p. 3).

Potential Uses of Blockchain in Social Policies in Turkey

Monitoring the consensus protocols employed to ensure the proper functioning of blockchain networks in the realms of social policy, data management, social security, and social assistance is essential for evaluating the effectiveness and reliability of these technologies. Current uses and case studies of blockchain technology in social policy illustrate its potential to enhance the efficiency and transparency of various social services. Below, we examine blockchain applications in areas such as social benefits, social security systems, and data management:

Social Assistance Practices

Blockchain technology is essential for enhancing transparency, security, efficiency, and traceability in the distribution of social aid and support programs. In Turkey, where social assistance applications play a crucial role, this technology can make the delivery of aid to individuals and the overall distribution systems more reliable. Specifically, smart contracts can be used to ensure that assistance reaches the intended recipients, thereby improving the distribution process, enhancing monitoring, and preventing misuse, all while making aid processes more accountable and auditable. In this context, using blockchain-based systems for the collection and distribution of social aid is a significant solution for fostering donor trust in the system (Çaybaşı & Peker, 2024, p. 112). By managing aid payments through blockchain, intermediaries can be eliminated, ensuring that assistance reaches the target audience directly, without delays or reductions. Furthermore, smart contracts allow for the automatic transfer of aid to those in need.

One of the most significant challenges in distributing social assistance is ensuring that aid actually reaches those in need. The decentralised structure of blockchain technology allows all transactions to be recorded in a transparent and traceable manner, facilitating the accurate delivery of assistance to the right individuals and providing proof of this (Mendi, 2012, p. 181). This technology enables the monitoring of recorded information, including both in-kind and cash assistance, and the oversight of these transactions. Additionally, its decentralised nature aids in detecting fraudulent or erroneous transactions across Turkey, thereby helping to prevent corruption within the system.

One of the major challenges in distributing social assistance is safeguarding the personal data of individuals registered in the system. In this context, blockchain technology plays a crucial role in protecting these data. Fan (2021) highlighted the importance of effective charity management, arguing that the information from these organisations should be publicly accessible for auditing purposes, while the system must be observable, verifiable, decentralised, and tamper-proof. He proposed an Ethereum-based public aid platform to address these needs (Çaybaşı & Peker, 2024, p. 110). Using the cryptographic solutions provided by the blockchain can help securely store the information of individuals enrolled in social assistance programs in Turkey and prevent unauthorised access.

Identity management is another area significantly influenced by blockchain technology (Pineda, Jabba, & Nieto-Bernal, 2024, p. 11). Using blockchain in personal identity verification processes for social benefits and other government services can help prevent identity fraud and streamline the management of identity and social benefits for migrants and refugees. Decentralised identity systems empower individuals by granting them greater control over their personal information, thereby reducing the risk of identity theft (Pineda, Jabba, & Nieto-Bernal, 2024, p. 11). By offering a secure and decentralised identity management system, the blockchain can enhance the efficiency of accessing government services.

In Turkey, the Ministry of Family and Social Services provides assistance to families that fall below the established standards, which consider factors such as family income, the number of family members, and ownership of assets like land or property. In the realm of social assistance, individuals often refrain from declaring any assets to qualify for state support, allowing those who do not report property to benefit from social assistance. Blockchain technology can help digitise property records, such as land, houses, and title deeds, to prevent forgery or deception. By managing land registry and property records with blockchain

technology, it becomes crucial for preventing injustice and fraud, as well as protecting the rights of individuals who are genuinely in need (Türkmen & Durbilmez, 2019, p. 34).

Blockchain technology presents challenges in social assistance applications, but it also offers significant advantages. One of the primary benefits is the prevention of misuse of social assistance. With this technology, all information and transactions are recorded in distributed ledgers, which helps prevent erroneous or fraudulent transactions and is crucial for detecting any potential manipulation. This level of transparency can also address issues related to social assistance not reaching those in need.

Social Security Applications

Social security practices and systems are a crucial component of social policy in our country. Prior to the transition to a digital platform, short-term (maternity, illness, and occupational accidents) and long-term (disability, old age, and death) insurance branches in social security were managed through an archive system. This approach led to issues such as lost documents and incorrect, incomplete, or inaccurate transactions. Additionally, work related to social security systems and insurance branches was conducted centrally, requiring citizens to visit the social security institution in Ankara for their transactions and to monitor their processes.

With the establishment of social security institutions in the provinces and the shift to a digital platform, all transactions have begun to occur online, making the follow-up process significantly easier. However, the rise of cyber-attacks and security vulnerabilities associated with technology has highlighted the importance of implementing blockchain technology to create a more secure system for monitoring transactions. Analysing the potential effects of blockchain technology on social security practices in Turkey reveals that its capacity to enhance data security and transaction transparency offers substantial advantages.

Blockchain technology is a decentralised digital platform that enables data to be recorded in an immutable form. This technology ensures the security and accuracy of data, particularly when storing information related to the social security institution, transactions concerning short- and long-term insurance branches, premium payments, and pension information, all of which are vital to social security allowances. Data recorded with this technology and any subsequent changes are documented in each block, making it impossible to alter the historical data. The application of blockchain technology in managing pension funds, social security systems, and ensuring data integrity can enhance system efficiency and make transaction processes more reliable and transparent.

Smart contracts, a crucial component of blockchain technology, play a significant role in reducing human error and expediting transactions that occur automatically when specific conditions are met within the social security system. In developed countries, personnel wages are typically processed using digital methods (Akıncı & Kaya, 2024, p. 652). However, these methods place the employer in charge of tax and Social Security Institution (SSI) deductions from gross wages, which can lead to disruptions due to the varying operational structures of institutions (Deloitte, 2017, p. 11). By implementing smart contracts, it is anticipated that wage calculations will occur within a unified framework, minimising human errors that arise when different institutions handle these processes separately (Owens & Jong, 2017, p. 6).

Smart contracts enable employers to code personnel wages as gross amounts without the need to perform tax and social security premium deductions manually. Instead, they allow for the automatic deduction of taxes and social security premiums, which are then transferred to the relevant authorities, while the net wages are deposited directly into the employees' accounts (Akıncı & Kaya, 2024, p. 652). This automation not only reduces the responsibilities placed on firms but also facilitates a more efficient tax collection for the administration (Yıldız, 2019, p. 58).

Moreover, blockchain-based smart contracts can actively enhance the management of social security systems, including short- and long-term insurance branches and pension funds, ensuring that actuarial fund accounts are delivered accurately and punctually. Despite the reliability of the blockchain technology, it remains vulnerable to cyber-attacks, which can compromise the personal data contained within the blockchains. Therefore, it is crucial to address these data protection issues effectively, ensuring that the integrity of blockchain systems and the rights of individuals are upheld (Gündal, 2024, p. 29). Such automation can lead to more effective and accurate management of social security systems in Turkey.

The transition to a chip ID card system, replacing the old ID cards, and the ongoing integration of these chip cards with identity verification systems into the social security framework are significant developments in our country. In this context, blockchain technology presents considerable advantages for identity verification and access control. These systems create a secure and immutable platform for verifying individual identities. Particularly in areas such as premium payments and pension distribution, blockchain enables the swift detection of fraud, errors, or irregularities. It allows for the secure storage of personal information while providing authorised access.

Thanks to its decentralised architecture, the system is more resilient against data breaches, enhancing security during access to social security services and preventing unauthorised entry (Karahan & Tüfekci, 2019, p. 186). Furthermore, this secure access

contributes to the overall integrity of social security services. However, challenges arise from the immutable nature of the blocks in the blockchain. The inability to alter or delete data recorded on these blocks complicates requests for the correction or deletion of incorrectly processed personal information in the social security system, creating implementation difficulties for data controllers (Gündal, 2024, p. 29).

Fraud, false applications, and misrepresentations are significant issues faced in social security applications, disrupting both social security practices and the actuarial finance system. Blockchain technology can enhance transparency and traceability for every transaction and data update, aiding in the detection and prevention of fraud, which ultimately benefits the social security institution and the country. This technology has the potential to curb fraud and minimise data manipulation within social security systems. The implications of blockchain necessitate a reevaluation by social policymakers of their approaches and strategies regarding this technology. Consequently, comprehending the impacts of blockchain on social security systems can inform and shape future implementation strategies.

Data Management and Security

In the traditional approach using a centralised database, a third party controls the database, while in the blockchain approach, a copy of the database is accessible to all participants, effectively preventing data corruption and destruction. In this distributed structure, any modifications to the data must be recorded across all computers in the system. This process necessitates approval and verification from most data network, making it nearly impossible for a cyber-attack to succeed (Mendi, 2012, p. 182).

Blockchain technology can significantly enhance security by maintaining data in a distributed structure (Ünal & Uluyol, 2020, p. 168) and cryptographically protecting each transaction. In the context of the digital age, blockchain is crucial for safeguarding individuals' privacy in data management, particularly in health, social security, and social assistance—key components of social policy practices. This technology improves the quality and efficiency of health services by ensuring the confidentiality and accessibility of health data, which is vital for the social security system. Moreover, the integration of blockchain with health data and social security applications in Turkey holds substantial potential for enhancing data security, transparency, accessibility, and process efficiency. However, the integration of blockchain into existing social security and health systems may be time-consuming and costly, requiring significant infrastructure development. To effectively implement blockchain in health data and social security, Turkey's legal framework must be adapted to accommodate this technology.

Challenges in the Implementation of Blockchain Technology in Social Policy Applications in Turkey

Blockchain technology offers innovative solutions in Turkey's social policy and implementation areas. However, alongside these innovations, there are various challenges that may arise during the design and implementation stages of this technology. Therefore, considering Turkey's geographical, demographic, and cultural diversity, as well as its current constitutional, technological, and political structure, the challenges that may be encountered during the implementation of this technology can be examined under the following headings:

Legal Regulations

The legal frameworks in Turkey, such as the constitution, regulations, and labour laws, may not be sufficiently developed to support the implementation of blockchain technology. Consequently, comprehensive revisions in legal regulations may be needed for the successful deployment of this technology. Moreover, aligning blockchain-based solutions with the existing constitutional arrangements could require a lengthy and complex process. The effective application of blockchain technology depends on the harmonious functioning of multiple factors, including government policies, legal frameworks, and technical infrastructure. However, it should not be overlooked that when used correctly and efficiently, this technology can provide significant benefits (Golosova & Romanovs, 2018: 1).

Technical infrastructure and education deficits

Blockchain technology has a complex structure, consisting of a series of intricate concepts and processes that individuals without prior knowledge may find difficult to understand and apply (Sarmah, 2018: 27). For the application of blockchain technology in Turkey's social policy sector, it is essential to first ensure the necessary digital infrastructure. However, internet access and technological infrastructure are limited, especially in Turkey's rural and disadvantaged regions. Despite various improvements being made in this area in line with technological developments, existing gaps must be addressed for the effective implementation of this technology. Specifically in Turkey, there are deficiencies in the technical infrastructure, education, and skilled human

resources required for the full implementation of blockchain technology in social policy. The limited knowledge and skills of public employees and social policy practitioners regarding blockchain technology, which are critical for the application of this technology, negatively affect the effectiveness and sustainability of projects. This situation hinders the full realisation of the potential benefits of this technology and leads to various disruptions in its implementation.

High Costs

Blockchain technology is costly and resource-intensive. In both the public and private sectors, particularly in social policy fields, high costs are encountered during the application phase of this technology. To ensure the application and sustainability of blockchain technology in Turkey's social policy sector, it is necessary to overcome financial and limited budget constraints.

Culture and Structural Differences

Turkey has a cosmopolitan structure due to its cultural and structural diversity. This may lead to low levels of societal acceptance in some regions when introducing new technologies, and the society may not be fully prepared for these innovations. Additionally, the lack of collaboration between public institutions contributes to various challenges in the adoption process of these technologies. The intensive application of social assistance policies in rural areas and among disadvantaged groups further accentuates structural differences.

In conclusion, for blockchain technology to be integrated into social policy applications in Turkey, regulations must be developed, technical infrastructure strengthened, costs optimised, and data security ensured. Once these challenges are overcome, blockchain technology can offer innovative solutions in many areas, ranging from the distribution of social assistance to the management of employment policies.

Reshaping Social Policies with Blockchain Technology in Turkey

In recent years, blockchain technology has garnered attention for its features such as transparency, security, and decentralisation (Yapıcı, Oral, Yumuşak, & Eren, 2024, p. 458), positioning it as an innovative solution capable of driving significant changes in social policies. For Turkey, a developing country in a digitally globalised world, it is crucial to ensure systematic information flow storage and effective data utilisation in social security, social benefits, and data systems, which play a vital role in social policy practices (Altunbaşak, 2018, p. 368).

This study examines how blockchain technology is transforming the traditional concepts of social policy practices and underscores the necessity for coherent and responsive policy frameworks that address the complexities of the digital age. In this context, analysing how blockchain can reshape social policy in Turkey—currently adapting to digital platforms—is crucial for understanding the technology's effects at both local and national levels. The impacts of blockchain technologies on social policy practices prompt significant changes across various fields. Notably, concepts such as digital citizenship and digital rights, along with technology-enabled participation and interaction (Çatlı & Keskin, 2021, p. 209), are vital for the democratisation of welfare provision processes. Additionally, the rapid advancement of digital technology has altered individual expectations regarding digital citizenship and rights (Öztürk, 2021).

Conclusion and Recommendations

To enhance and evaluate the effectiveness of blockchain applications in social policy areas, pilot projects and tests must be conducted considering today's technological transformations. It is essential to measure the performance of the developed theories and applications. The adoption of blockchain technology in Turkey can drive significant transformations and improvements across various social policies. Specifically, using blockchain for recording social assistance, social security, and data management systems will enhance the security, transparency, and accuracy of these systems. Furthermore, this application can serve as an effective resource for energy and environmental management aligned with sustainable development goals, while also ensuring transparency and accuracy in the protection of personal data and the management of social assistance programs through blockchain.

Encouraging collaboration among public institutions, private sector entities, Civil Society Organisations (CSOs), municipalities, the Ministry of Family and Social Services, Regional Directorates, universities, and policymakers is crucial. This collaboration is particularly important for understanding and enhancing the impact of blockchain technology on social policies. In addition, continuous innovation and research should be undertaken to maximise the potential of blockchain in the realm of social policy through these partnerships. Establishing an active research environment will help keep pace with technological advancements and address emerging challenges. In this context, relevant stakeholders are carefully examining the potential impacts of blockchain on

social policy, necessitating the development of various applications and strategies to analyse both the opportunities and challenges of integrating this technology into social assistance and security. A comprehensive integration of blockchain into social policy practices will require a significant transformation process.

In conclusion, blockchain technology holds significant potential for transforming social policies, contributing to the development of more transparent, secure, and effective systems. To fully harness this potential, it is essential to carefully evaluate existing studies and application examples. Furthermore, integrating blockchain technology with social policies in Turkey could lead to substantial advancements in the quality of life for the country, society, and individuals. However, appropriate regulations and training will be necessary to facilitate this process. Additionally, realising the positive effects of blockchain on social policies will require the establishment of suitable legal and regulatory frameworks.

Peer-review: : Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Author Contributions: Conception/Design of study: N.E.O, G.C.; Data Acquisition: N.E.O, S.T.; Data Analysis/Interpretation: G.C., D.B.S.; Drafting Manuscript: N.E.O, G.C.; Critical Revision of Manuscript: S.T., D.B.S.; Final Approval and Accountability: N.E.O, G.C. D.B.S.S.T.

ORCID ID of the author

Nurten Ebru ÖZDEMİR 0000-0002-3113-2378
Gökçe CEREV 0000-0001-9908-343X
Doğa Başar SARIİPEK 0000-0002-3525-5199
Salih TOSUN 0000-0001-6152-2433

REFERENCES

- Antonopoulos, A. (2014). Bitcoin security model: trust by computation. *www.Forbes.com*, February, 20.
- Akıncı, K. Y., ve Kaya, D. G. (2024). Vergilendirme aktörlerinin blockchain teknolojisi tutumları üzerine bir araştırma: Isparta ili örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 15(42), 647-673.
- Altunbaşak, T. A. (2018). Blok zincir (Blockchain) teknolojisi ile vergilendirme. *Maliye Dergisi*, 174, 360-371.
- Atzori, M. (2015). Blockchain technology and decentralized governance: Is the state still necessary? Work Pap
- Borowik, G., Wawrzyniak, Z., & Cichosz, P. (2019). Blockchain technology—innovation and security. *Przełqd Polityjny*, 136, 60-78.
- Buterin, V. (2014). *A next-generation smart contract and decentralized application platform*. Ethereum.
- Catalini, C., & Gans, J. S. (2016). *Some simple economics of the blockchain*. national bureau of economic research. retrieved from <https://www.nber.org/papers/w22952>
- Çatlı, M., ve Keskin, S. (2021). İnsan haklarının değişime açık konusu: dijital vatandaşlık kavramı üzerine bir inceleme. *Ombudsman Akademik*, 7(14), 199-229.
- Çaybaşı, G., ve Peker, İ. (2024). Blokzincir ve sosyal yardım kavramları üzerine bibliyometrik analiz. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 100-117.
- Deloitte. (2017). Blockchain Technology and its Potential İn Taxes. Deloitte, 1-20.
- Di Pierro, M. (2017). What is the blockchain?. *Computing in Science & Engineering*, 19(5), 92-95.
- Fan, X. (2021). Charity supervision management system based on blockchain. in 2021 2nd International Conference on Computer Science and Management Technology (ICCSMT) (pp. 554-557). IEEE.
- Gadekallu, T. R., Huynh-The, T., Wang, W., Yenduri, G., Ranaweera, P., Pham, Q. V., ... & Liyanage, M. (2022). Blockchain for the metaverse: A review. *arXiv preprint arXiv:2203.09738*.
- Glaser F (2017) Pervasive decentralisation of digital infrastructures: a framework for blockchain enabled system and use case analysis. In: *Proceedings of the 50th Hawaii International Conference on System Sciences (HICSS 2017)*, Waikoloa Village, Hawaii
- Golosova, J., & Romanovs, A. (2018, November). The advantages and disadvantages of the blockchain technology. In *2018 IEEE 6th workshop on advances in information, electronic and electrical engineering (AIEEE)* (pp. 1-6). IEEE.
- Gündal, R. P. O. (2024). Blok zincir teknolojisinde kişisel verilerin korunması. *Kişisel Verileri Koruma Dergisi*, 6(1), 14-27.
- Mendi, A. F. (2021). Blokzincir mimarisi ve getirdiği fırsatlar. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (29), 181-186.
- Miller, M., & Valasek, C. (2016). *The Role of Blockchain Technology in Digital Identity Verification*. Journal of Cybersecurity.
- Mougayar, W. (2016). *The business blockchain: promise, practice, and application of the next Internet technology*. John Wiley & Sons.

- Nakamoto, S. (2008). *Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System*. Retrieved from <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>
- Narayanan, A., Bonneau, J., Felten, E., Miller, A., & Narayanan, V. (2016). *Bitcoin and Cryptocurrency Technologies: A Comprehensive Introduction*. Princeton University Press.
- Nofer, M., Gomber, P., Hinz, O., & Schiereck, D. (2017). Blockchain. *Business & information systems engineering*, 59, 183-187.
- Owens, J. & Jong, J. (2017). *Taxation on the blockchain: opportunities and challenges*. Tax Notes, 87 (2017), 117.
- Özpençe, Ö ve Noyan, E. (2022). Ekonomik faaliyetlerin dijitalleşmesi ve metaverse. *Bölüm Yazarları*, 1.
- Öztürk, M. (2021). Dijital vatandaşlık araştırmalarının incelenmesi: Kavramsal ve yöntemsel eğilimler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 11(2), 385-393.
- Pineda, M., Jabba, D., & Nieto-Bernal, W. (2024). Blockchain architectures for the digital economy: trends and opportunities. *Sustainability*, 16(1), 442.
- Sarmah, S. S. (2018). Understanding blockchain technology. *Computer Science and Engineering*, 8(2), 23-29.
- Rossi, L., & Bianchi, G. (2024). Digital transformations in welfare provision: implications for social policy. *Journal of Social Sciences*, 5(1), 1-6.
- Schou, J., & Hjelholt, M. (2019). Digitalisering af den danske offentlige sektor: hvor er vi på vej hen?. *Økonomi & Politik*, 92(2).
- Swan, M. (2015). *Blockchain basics: a non-technical introduction in 25 steps*. apress.
- Tapscott, D., & Tapscott, A. (2016). *Blockchain revolution: how the technology behind bitcoin is changing money, business, and the world*. Penguin.
- Tether, B. (2018). *The impact of blockchain on development and humanitarian efforts*. Development Policy Review.
- Türkmen, S. Y., ve Durbilmez, S. E. (2019). Blockchain teknolojisi ve Türkiye finans sektöründeki durumu. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 30-45.
- Ünal, G., ve Uluçay, Ç. (2020). Blok zinciri teknolojisi. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 13(2), 167-175.
- Zohar, A. (2015). *Bitcoin: Under the Hood*. Communications of the ACM, 58(9), 104-113.
- Yıldız, Y. (2019). Blok zincir teknolojisi ve vergi denetimi üzerine olası etkileri. *Vergi Sorunları Dergisi*, 42(366), 55-63.
- Yapıcı, S., Oral, N., Yumuşak, R., ve Eren, T. (2021). Blokzincir teknolojisi ile merkezi ve dağıtık veri tabanının karşılaştırılması. *Endüstri Mühendisliği*, 32(3), 457-472.

How Cite This Article

Ozdemir, N. E., Cerev, G. Sariipek, D. B., & Tosun, S. (2024). Blockchain technology and social policy transformation: a critical examination and recommendations. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 87, 15-23. <https://doi.org/10.26650/jspc.2024.87.1468729>

Remote Work and Telemigrants: The New Face of Offshoring and Its Effects on Industrial Relations

Serpil ÇİĞDEM YÜCEL¹

¹(Assoc. Prof. Dr.), Sakarya University of Applied Sciences, Sapanca Vocational School, Department of Marketing and Advertising, Sakarya, Türkiye

ABSTRACT

The development of digital technologies is moving work beyond institutional and physical boundaries, leading to the replacement of traditional work models with new and flexible work models compatible with technological innovations. The term telemigrant, introduced by Richard Baldwin in his 2019 article "The Globotics Upheaval: Globalisation, Robotics and the Future of Work", together with the terms offshoring and remote work, forms a new typology that describes non-traditional forms of work. Telemigrants are individuals who work remotely for an employer in another country while physically residing in one country.

This study examines and discusses the concept of telemigrant in conjunction with remote work and offshore configurations, analysing the impact of these developments on industrial relations. A systematic literature review was conducted using sources on remote work and offshoring to understand the emergence of the telemigration trend and explore the underlying reasons behind this new work model. Based on the specified inclusion criteria, 15 articles were analysed. The findings from the systematic literature review show that digitalisation and globalisation are gradually transforming the traditional labour market. Remote work allows employees to perform their tasks through digital tools without physically attending a workplace, while offshoring enables employers to access labour in low-cost countries. As traditional business models give way to new forms of work such as telemigration, it has been found that this shift presents both significant challenges and opportunities for industrial relations. The protection of workers' rights and the development of new organisational models suited to digitalisation processes are becoming increasingly important topics in the industrial relation literature.

Keywords: Telemigrants, Remote Work, Offshoring, Industrial Relations

Introduction

In 1980, futurist Alvin Toffler claimed that advances in telecommunications technologies would usher in the era of the "electronic cottage", where work would return home due to the costs of commuting (Toffler, 2008:446). The rise of remote work and the digital nomad lifestyle that we see becoming more common in modern society were expressed with this concept at the time. With the rise of telecommunications and information technologies, it was thought that individuals would be able to work from home or from remote locations, turning their homes into electronic huts. Although significant developments have occurred since then, it took the COVID-19 pandemic and the resulting restrictions to reach the levels of remote work predicted by Toffler. Remote work arrangements, which had been technologically possible for years but were not widely used, were quickly adopted due to the lack of any alternatives (Berg, Humblet, and Soares, 2021:185). Although it is not known exactly whether the work-from-home experiment will be permanent in the post-COVID-19 world, we are witnessing many businesses making remote work permanent for at least part of their business.

Since the beginning of the pandemic, remote work has allowed companies to expand their talent pool beyond their immediate geographic areas, allowing them to tap into a global workforce. The infrastructure required for remote work has improved significantly, particularly with the advent of AI technologies, making it easier for companies to coordinate and manage overseas work teams, even if they are spread across different countries and time zones. This is evident in the popular press's attention to the potential for increased offshoring. For example, Will Daniel wrote in Fortune (Daniel, 2022):

"Since the era of remote work began, business leaders and economists have suggested that companies would begin to consider moving jobs offshore to reduce costs, creating a more difficult environment for white-collar workers."

Corresponding author: Serpil Çiğdem Yücel E-mail: serpilcigdem@subu.edu.tr

Submitted: 28.10.2024 • Accepted: 26.12.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

Richard Baldwin, an economics professor at the Graduate Institute in Geneva who has studied the suitability of remote work for offshoring, warned in the Europe-based *Centre for Economic Policy Research* : “If you can do your job from home, be afraid.” Baldwin went even further, adding, “Be even more afraid that someone in India or elsewhere is willing to do it much cheaper”. Furthermore, It wasn’t just Baldwin who said this. Nicholas Bloom, an economist and expert on workplace issues at Stanford University, also told the Wall Street Journal: “Around 10% to 20% of U.S. service support jobs, such as software developers, human resource specialists, and payroll managers, could be moved overseas in the next decade.” (Kelly, 2023).

According to Andrew Van Dam (2022) of the Washington Post, while globalisation has exploited blue-collar workers, especially in the Rust Belt¹, white-collar workers enjoyed the spoils of globalisation because they knew their jobs could not be easily outsourced, urban professionals are now facing a similar fate. The coronavirus pandemic has greatly accelerated the adoption of remote work, creating a new cycle that could be the most disruptive force to hit the job market since the blue-collar apocalypse of the 2000s, known among economists as the China Shock². With the spread of remote work, one of the biggest obstacles to outsourcing for small businesses has now been removed. The COVID-19 pandemic, in particular, has forced them to go digital and become adept at managing a distributed workforce, leading them to consider outsourcing as the next step (Van Dam, 2022).

For nearly 30 years, advanced industrialised countries have resorted to outsourcing and offshoring strategies to reduce operational costs, gain tax advantages and access cheap raw materials (Leibl et al., 2009:130; Kahai, Sara and Kahai, 2011: 113). Western companies’ offshoring practices have worked well for many years. However, today, offshoring strategies, which mean moving critical operations abroad, especially to developing countries, are being discussed again. Many American companies think that they have gone too far in moving their operations abroad and that they should bring some of these operations back (Umruk, 2023).

These discussions have particularly escalated with President Trump imposing tariffs on trade with China and others, and have continued throughout the pandemic, keeping the public quite busy. In recent years, there have been developments that suggest a shift from offshoring to nearshoring (Taylor, 2021):

* Nike and Adidas have shifted most production and shoe soles from China to Vietnam.

*In 2019, Hasbro announced that it hoped to move 50% of its production from China alone by the end of 2020, moving to new factories in Vietnam and India.

*Samsung ended mobile phone production in China and shifted production to India and Vietnam in 2019 due to rising labour costs and economic slowdowns.

In fact, one of the most important reasons for these developments is that the global source of cheap labour has begun to be run out. While salaries in India have increased by an average of 10-20% per year over the last 10 years, manufacturing wages in the US and Europe have risen only slightly. Although there are still large differences in wages between different parts of the world, other factors such as transportation costs are increasingly balancing the wage gaps (Umruk, 2023).

If the main purpose of offshoring is to reduce labour costs, since many jobs can now be done from home/anywhere with the development of digital technologies, there is no need for offshore strategies. On the other hand, it is thought that the return of operations to the West in blue-collar jobs, which have been shrinking for decades, may lead to a revival in other countries (Umruk, 2023). In fact, the prediction that robots will replace humans with the development of artificial intelligence technologies (Stahl, 2022:18) is also seen as a sign that less manpower will be needed for jobs that rely on physical strength in the manufacturing sector. Indeed, the digital age is completely changing the offshoring industry. The once traditional offshoring model is giving way to a dynamic ecosystem where innovation prevails. With the rise of advanced communication technologies such as video conferencing, instant messaging, and collaborative platforms, geographical barriers are disappearing . In particular, the combination of Artificial Intelligence (AI) and offshoring has sparked a revolution. The emergence of cloud computing plays an important role in reshaping offshoring strategies. Companies can now effortlessly access and share data, allowing an individual to work on the same page as the entire team, regardless of location (Djekic, 2023).

Richard Baldwin argues that "remote work", especially with the emergence of artificial intelligence, will bring a new wave of globalisation for the service sector. However, according to him, this time the white-collar labour market is globalising. Baldwin defines such workers with the term telemigrant. He uses the term "telemigrant" to refer to individuals who live in one country and work for a company located in another country (Pochet, 2021). The phenomenon of remote workers, who are part of the global workforce without physically moving, plays an important role in the modern economy and reshapes traditional offshore concepts. Telemigrants become part of a global workforce that contributes to offshore work without physically moving through

¹ The Rust Belt is a region of the United States located mostly in the Midwest and the Great Lakes . Rust refers to deindustrialisation or economic decline, population decline , and urban decay due to the shrinking of once-strong industrial sectors . The term gained popularity in the United States in the 1980s.

² The term “China shock” is used to describe the major economic and social impacts experienced by blue-collar jobs in the United States and other Western countries in the 2000s, particularly after China joined the World Trade Organisation (WTO) in 2001. During this period, China’s integration into the world economy led to job losses and factory closures in many Western countries, especially in the manufacturing sector (see Autor, Dorn, and Hanson, 2013).

remote work (Forte & Ribeiro, 2020). In addition; offshore configurations, outsourcing and remote work create a new typology that encompasses many non-traditional work arrangements (Erickson and Norlander, 2022:72).

Telemigration can be seen as an evolution of offshoring, where instead of moving the physical location of a job or department, the job itself is moved digitally to the employee, wherever that may be. Thus, while offshoring typically involves a physical change in the location of a job, telemigration allows cross-border work without the need for a physical relocation, keeping jobs in a digital space. We are witnessing how globalisation and technological advances have made it possible to separate the workplace from the employer's location, enabling a new form of migration that is virtual rather than physical.

Robert Skidelsky, in his opening speech at the "*Future of Work: Global Dialogue*" conference organised by the International Labour Organisation (ILO) on April 6-7, 2017, stated that thinking about the future of work raises profound questions about the fate of humanity. Emphasising that work has become of great importance for human civilisation, Skidelsky stated that today's world is in a situation similar to a "new middle ages" in terms of work and employment. The medieval period was an important transition period from the ancient world to the modern age. Skidelsky used the metaphor of the "new middle ages" to explain that we are currently in a similar transition phase and to describe the modern era of work and employment as similar to the uncertainty, fragmentation and transition characteristic of the medieval period. Traditional stable employment structures are disrupted, leading to more decentralised and precarious forms of work (Eum and Terrasi, 2017: 8).

In this context, the industrial relations system also needs to adapt to the new realities of remote and flexible working. The traditional industrial relations system bases most aspects of working life on physical workplaces and related structures. This system requires employees to interact directly with their employers, has fixed working hours, and mostly works on-site. In the traditional model, relations between employees and employers are mostly shaped by labour laws, collective bargaining agreements, and workplace practices. This system also includes labour organizations such as unions and worker representatives, which defend the rights of employees and negotiate with employers. However, factors such as the advancement of technology and the recent pandemic have led to the emergence of new working models such as remote working, flexible working hours and the increase in digital interaction methods. The industrial relations system, which was shaped according to the Fordist mass production model, has faced a series of challenges with the spread of non-standard working styles. New developments are transforming the industrial relations system based on the Fordist production model and making the integration of new working models and economic structures necessary.

The industrial relations system, which was shaped according to the Fordist mass production model, has faced a series of difficulties with the spread of non-standard working styles. Since the Fordist model is based on large-scale mass production and standardised work processes, it has difficulty adapting to the flexible working styles that have emerged in the labour market. These changes transform the industrial relations system based on the Fordist production model and make the integration of new working models and economic structures necessary (Pedersini and Coletto, 2009; Buschoff and Protsch, 2008; O'Connor, 2013).

The ability of telemigrants to unionise depends largely on the local labour laws of the country where they work or are legally employed, as well as the policies of the country where they work remotely. The nature of remote migration also creates complexities in the application of labour rights across borders. The laws of the country where the telemigrant is legally employed or the laws of the country where they work remotely may affect unionisation rights. This can be complicated when these laws conflict or when the laws of one country do not recognise certain rights supported in the other. For example, the laws primarily apply to workers who are based in Turkey and work under Turkish contracts. The situation can be more complicated for remote migrants, especially if their employment contracts are under the jurisdiction of another country.

This study aims to understand the concept of the telemigrant by considering it together with remote working and offshoring configurations and to examine and discuss the effects of these developments on industrial relations. For this purpose, the existing literature was examined and analysed using the Systematic Literature Review (SLT) method. Articles written on telemigrant, remote working and offshoring were scanned using Google Scholar. In this study, a systematic literature review was conducted by utilising the remote working and offshoring literature to understand the emergence of the telemigrant trend and to discover the main reasons behind this new working model. Although the literature review was not limited to a specific date range due to the limited number of relevant concepts, it focused on studies conducted in recent years since the relevant concepts are related to dynamic areas such as rapidly changing technologies, digitalisation and labour markets. Key concepts such as "telemigrant", "remote work" and "offshoring" were used in the scanning process. Academic studies that used these concepts together or at least two of them together were meticulously examined, and 15 articles were analysed according to the specified inclusion criteria. The focus was particularly on studies on the labour market and industrial relations. The literature review was conducted using a systematic method, and the interactions of the relevant concepts and their effects on industrial relations were evaluated.

Telemigration refers to employees working remotely via digital tools while being located in a geographically different country. Telemigration emerged as a combination of remote work and offshoring. While remote work allows workers to perform their jobs without going to the physical workplace, offshoring allows employers to provide labour from low-cost countries. Telemigration is

at the intersection of these two trends. Workers can participate in the global labour market through digital tools even if they are physically in a different country.

The SLT method offers the opportunity to evaluate scientific studies on a specific subject from a broad perspective. It is considered an effective research methodology for examining existing studies and synthesising the results and findings in a systematic, transparent and reproducible manner. When an objective and comprehensive evaluation of studies is required, a systematic literature review is an ideal method (Yavuz, 2022).

In today's world where telemigration and remote working trends are rapidly increasing, it is of great importance to examine and discuss these issues in depth. By examining the concepts of remote working and telemigration, the article can expand the conceptual framework in these areas. It can provide an innovative perspective to the literature by offering new terminology and theoretical approaches. By examining the role of remote working and telemigration in this process, unlike the traditional understanding of offshoring, it can provide a comprehensive analysis of how offshoring has evolved. This can fill the gaps in the existing literature. In addition, by investigating the effects of remote working and telemigration on industrial relations, this study discusses the effects of these new forms of work on unions, employer-employee relations and workers' rights. This can make significant contributions to the industrial relation literature. Unions should update their collective bargaining processes according to the new conditions brought about by remote and flexible working, adapt to the digitalisation process, create alternative organisation models through online platforms and increase their capacity to respond to the needs and demands of their members quickly and effectively.

Conceptual Framework

The Concept of Remote Work

Although remote work has gained popularity in recent years, especially with the pandemic, it is not a new phenomenon. In the 1970s, the term "remote work" emerged in response to the oil crisis and the need to reduce commuting time. Especially in the United States, oil shortages and limited fuel resources led to long lines at gas stations. Workers began working from home and communicating via the telephone to reduce their daily commute (Bailey, 2022; Ellison, 2004). Since then, remote work has continued to exist in various forms. As Messenger and Gschwind (2016) pointed out, these terms have evolved with technological developments. Recently, particularly with the facilitation of digital technologies, remote work has been implemented in almost all sectors, taking on various forms such as telework and platform work, affecting a number of professions, and its prevalence is increasing (Felstead and Henseke, 2017).

In the literature, remote working is defined in various ways, such as working from home, teleworking, and mobile working. From a traditional perspective, working from home is a form of work commonly seen in pre-industrial agricultural societies. After the industrial revolution, it refers to a working model based on the production of industrial products made at home, generally known as "piecework" production (Özer Turan, 2019:31). According to the ILO Home Work Convention No. 177 and Recommendation No. 184 of 1996, Home Work is defined as "*work performed by a person (i) in his/her own home or in another premises of the employer's choice, outside the workplace of the employer, (ii) in return for remuneration, (iii) in order to produce a product or service determined by the employer, regardless of who provides the equipment, materials or other inputs used*" (Convention No. 177, Article 1). This definition excludes "persons who have the degree of autonomy and economic independence necessary to be considered as independent workers under national laws, regulations or arrangements". In addition; those who work from home occasionally instead of their regular workplace are not considered home workers within the meaning of the Convention. Three different types of home work are mentioned in the report in question. The first of these is industrial home work, which refers to craft production. It can be carried out as part of factory production or by home workers who replace factory production (ILO, 2020). The other type of home work is telework. This type of work includes workers who use information and communication technologies to perform their work remotely. However, under Convention No. 177, it is limited to teleworkers who work regularly or permanently from home or another location of their choice. The third type of work from home is home-based digital platform work. This includes service sector tasks performed by "crowdworkers" according to the characteristics of the employer or intermediary. However, under Convention No. 177, workers are included in the scope when they do not have the autonomy and economic independence to be considered independent workers under national law (ILO, 2021:8).

Home workers are different from entrepreneurs, self-employed people or family businesses because they are hired by businesses or intermediaries for specific activities or services to be performed from their homes or another location of their choosing. Therefore, home workers do not own or operate the business for which they work. In this context, home workers refer to subcontractors/dependent home-based workers who typically perform paid work on a piece-rate basis for firms/businesses or their intermediaries (Dedeoğlu, 2020:8).

Teleworking is defined as work performed outside the workplace using information and communication technology (Eurofound and ILO, 2017: 1). It is a form of work carried out from remote locations—that is, away from the employer's premises—through the use of computer networks and telecommunications devices (Eurofound, 2010). The separation of "work" from the traditional

concept of the “workplace” has led to a revolutionary change. Teleworking is now widespread in human resources management, work organisation practices, and, of course, in the daily lives of millions of workers and businesses, establishing a more structural presence.

An analysis by the World Economic Forum (2020) shows that 84% of employers plan to rapidly digitise work processes, potentially moving 44% of their workforce to remote work (World Economic Forum, 2020: 20). Data published by ETUI in the 2023 edition of the European Workers’ Comparison show that on average, 24% of workers in the EU worked from home at least sometimes in 2021, compared to 12% in 2012. With significant national differences: for example, 54% of Dutch workers worked remotely at least partly in 2021, compared to only 12% in 2012 (Countouris et al., 2023). Yet before the pandemic, only a fraction of the workforce worked from home occasionally. It was 10% in the Czech Republic and smaller proportions in Greece, Italy and Poland. According to studies, up to 20% of the United States workforce worked regularly or occasionally from home or some other alternative location, compared to 16% in Japan and only 1.6% in Argentina (Eurofound and ILO, 2017). Nearly three years after the COVID-19 pandemic disrupted U.S. workplaces, nearly one-third (35%) of employees whose jobs can be done remotely are working from home all the time, according to a new Pew Research Centre survey. That’s down from 43% in January 2022 and 55% in October 2020, but still up from before the pandemic. The same survey found that 41% of those whose jobs can be done remotely are working a hybrid schedule, meaning they work from home on some days and from the office, workplace, or job site on other days (Parker, 2023).

The Concept of Offshoring

Offshoring is defined as the sourcing of corporate products and services from firms in other countries, whether overseas or not. It is a cost-saving strategy that allows firms to outsource some activities they once performed in-house to foreign suppliers (Raman and Chadee, 2007:2). It focuses on the relocation of labour-intensive service industry functions to locations far from the business centre, such as India, Ireland or the Philippines. In other words, it means the transnational relocation or dispersal of a firm’s value chain activities. This can be accomplished in one of two ways (Kedia and Mukherjee, 2009; McKinsey, 2003:5). First, an organisation may outsource some of its activities to service providers in other countries. In this case, the service provider hires, trains, supervises and manages its staff. Typically, a contract specifies the services to be provided as well as the time and quality criteria (Rubin, 1997; Chang and King, 2005). Second, the organisation may establish service operations in other countries. The operations are then managed as a remote service unit. Workers are hired, trained, supervised and managed by the organisation rather than by an external contractor (Dibbern et al., 2004). The steady decline of cross-border trade barriers and the development of more cost-effective advanced information and communication technologies have made offshoring generally financially viable.

Offshoring practices, which emerged because of businesses’ search for lower operating costs (Bunyaratavej et al., 2011:75), have manifested in two distinct waves. The first wave occurred in the early 1990s under the guise of restructuring. The adoption of new information and communication technologies has led to a gradual “trade revolution” in which it has become increasingly possible to move service production to offshore destinations. The development of international telecommunications capacity and the resulting gradual reduction in global telecommunications costs have been fundamental to the offshoring economy. Equally important is the computerisation and digitalisation of most business services. Because of these two changes, information can now be transmitted over long distances at very low cost and with little loss of quality. These changes have made organisational and national boundaries much less important in decision making regarding the location of service functions. Later, in the early 2000s, a similar trend began to reshape business processes with the aim of reducing costs. The focus of the second wave of cost reduction clearly lies in services (McKinsey, 2003:5; Doh, 2005 :776; Dossani and Kenney, 2007 : 696). Organisations have tried to reduce costs by transferring white-collar jobs such as call centres and IT functions to countries with low-cost or low-wage employment, such as India. India has become the preferred offshore location for many Western organisations in the field of information technology (IT) (Ravishankar, Pan and Mayers, 2013:288).

However, it has been argued that automation, which has become much more widespread in developed economies in recent years, could increase competitiveness and bring back jobs that were previously outsourced to low-wage countries. The pandemic and subsequent geopolitical tensions have further fuelled calls for reshoring, as they appear to highlight supply chain risks and over-dependence on certain countries. The emergence of new technologies such as robotics, 3D printing, and advanced automation facilitate such moves (Del Pero et al., 2022:3). For example; the study by Bonfiglioli et al. (2022) showed that automation and offshoring affect some occupations. Accordingly, automation can replace offshoring, allowing companies to use robots in tasks previously performed abroad. The replacement of robots and offshoring will also have significant impacts on employment. Automation can create conditions suitable for some jobs performed overseas to be performed domestically. Rising wages overseas raise the possibility that the direction of automation could shift from domestically produced tasks to foreign-sourced tasks, as the cost of goods produced abroad increases, making it more economical to produce locally. At the same time, disruptions in the supply chain abroad make local production more attractive (Bonfiglioli et al.: 41-45).

The Concept of the Telemigrant

With the spread of remote work, the inclusion of new players in the labour market has become inevitable. In the words of Richard Baldwin, one of these new players is called "tele-migrant". The concept of "tele-migrant", introduced by Richard Baldwin, who works as an economist in Geneva (Baldwin, 2019), represents a person who works in a company in a developed country while living in another developing country.

Telemigrants and digital nomads are often confused because they share some similarities. However, these two concepts differ in terms of their working styles and lifestyles. Although both concepts refer to doing business through digital technologies by taking advantage of the flexibility of working remotely, the main differences between them are related to work relationships and living arrangements.

Telemigrants usually work full-time or part-time for a specific employer. Telemigrants either use platforms to work remotely or work for an employer or institution, but they do this work from another country or city. Telemigrants usually prefer to live in fixed locations. They perform their work by working remotely from where they live (Baldwin, 2019; Baldwin and Dingel, 2023; Kahanec, 2021).

Digital nomads are usually freelancers or entrepreneurs. They are not permanently attached to an employer; they can do project-based work or run their own businesses. In addition to freelancing, some earn money through online platforms or their own initiatives. Digital nomads travel constantly and change locations frequently. They do not have a fixed settlement; they prefer to work from different parts of the world. Their lifestyle is based on travelling and discovering different cultures while working (Chevtava and Denizci-Guillet, 2021; Reichenberger, 2018; Thompson, 2018).

It is seen as an inevitable trend that task that can be done remotely will be undertaken by telemigrants instead of home workers. This change is not a radical transformation but rather a further expansion of sectors where telemigrants are already widespread, such as web design and customised software development. If this situation becomes more widespread, the main reason for this will be the efforts of many companies to adapt their business processes to this new order by adopting digital technologies.

The pandemic has caused the rapid adoption of work models such as remote working and telemigration, which has led to the start of what Alan Blinder (2006) called the "Next Industrial Revolution" earlier than expected. Blinder predicted that the labour market was rapidly transforming with globalisation and digitalisation, and that many jobs would change radically as in the industrial revolution. In this context, with the impact of the pandemic, companies are restructuring their workforce strategies and turning to flexible work models such as telemigration. This situation has important consequences such as reducing labour costs, accessing a wider talent pool, and increasing competition in the global labour market (Baldwin and Dingel, 2023:176-177).

Method of the Research

The aim of this study is to explain the concept of the telemigrant together with the configurations of teleworking and offshoring and to examine the effects of these developments on industrial relations. In line with the purpose of the study, a systematic literature review method was adopted to investigate the existing academic articles written on telemigrant, teleworking and offshoring. This systematic approach paved the way for understanding the telemigrant trend in a broader context, based on the literature on teleworking and offshoring, and for evaluating its effects on industrial relations.

The questions focused on in the study are as follows:

1. What are the main reasons for the emergence of the telemigrant trend?
2. What is the relationship between telemigrants, remote working, and offshoring?
3. What are the effects of the telemigration trend on industrial relations?

The method of the research consists of the following steps:

Selection of Databases: The Google Scholar database was used for the literature search.

Determination of Keywords: Keywords were carefully selected to identify the literature to be used within the scope of the research. The keywords used included terms such as "telemigration", "remote working", "offshoring".

Inclusion and Exclusion Criteria: Due to the research topic being a new field and a limited number of sources, various sources were used and no specific date range was determined. However, priority was given to current studies covering the effects of the pandemic on remote working. Studies outside the field and those whose content was not directly related to the research questions or did not provide sufficient data were excluded. Due to the lack of publications in Turkish, English academic sources were included in the research.

Literature Review Process: The studies obtained because of searches conducted with the keywords used in the research process

were subjected to a systematic evaluation process based on the title, abstract and keywords. In addition, due to the limited literature, studies that included key concepts in the main text were also included in this review.

Data Analysis: The included studies were evaluated according to the qualitative content analysis in line with four main themes related to the research questions: (1) reasons for telemigration trend, (2) interaction of telemigration, remote working and offshoring, (3) telemigration and its effects on industrial relations.

Limitations: The limited data available in the literature on telemigration has limited the scope of this research to a certain extent. Therefore, sources from related fields that address new trends based on similar business models have also been sought.

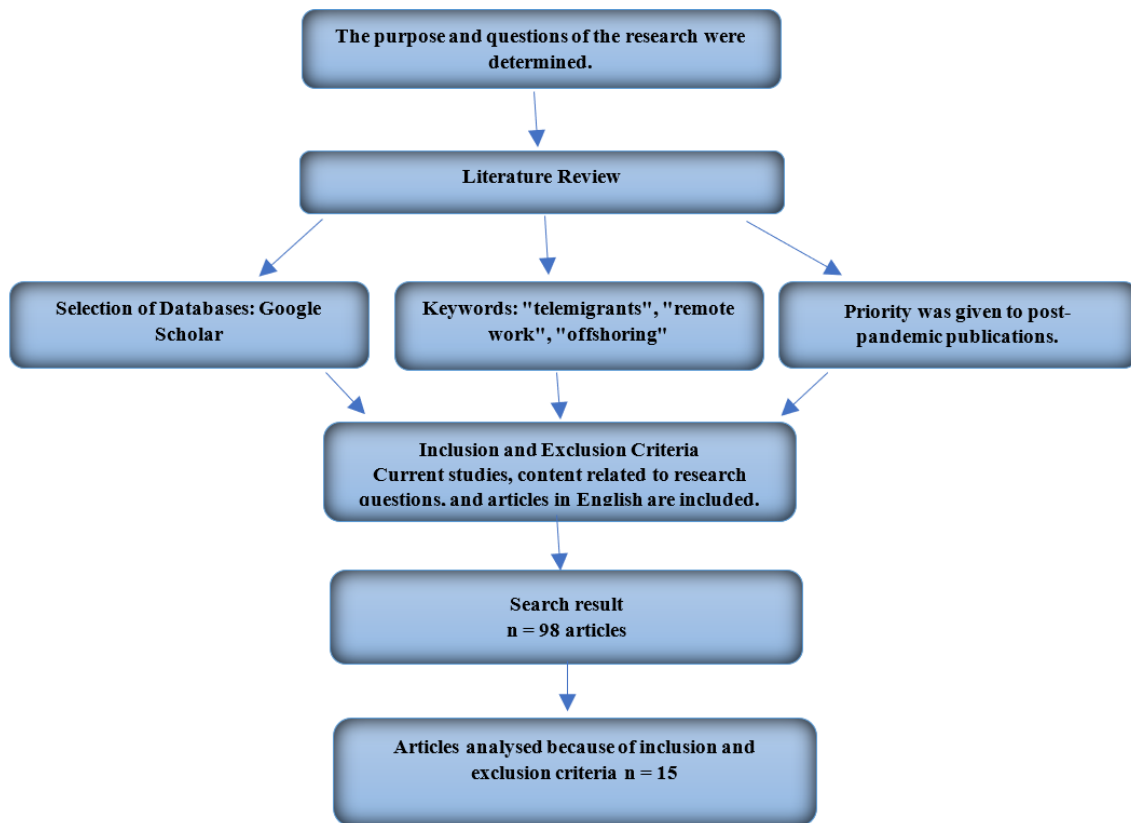

Figure 1. Defining the Search Protocol for a Systematic Literature Review

In this study, to ensure the reproducibility and validity of the systematic literature review, the PRISMA flow diagram shown in Figure 2 was followed (Page et al., 2021).

Articles (n= 90) that included the keywords “remote work” and “offshoring” in the subject, title, abstract or main text of the Google Scholar database were identified. The number of articles that included the key concept of "Telemigrants" was n=8. Irrelevant publications were excluded from these publications. Academic publications were categorised based on key terms, topics, or research questions. As a result of this process, 15 articles were included in the content analysis.

Findings of the Study

Because of the systematic literature review, various findings were obtained regarding the concepts of telemigration, remote working, and offshoring. Based on the research questions, the findings were examined under four main headings.

Reasons for the Telemigration Trend

According to the results of the literature review, since the concept of "telemigrant" was first introduced by Baldwin (2019), it was determined that the studies directly focusing on this subject are still limited. Telemigrant is a relatively new concept that has started to find its place in the literature, and it is determined that the relevant research and academic discussions are still in the development stage. Although the number of studies on reemigration is limited, considering the increasing importance of digitalisation and remote work (Aleem, Sufyan, and Ameer, 2023; Leonardi, 2021; Luca and Stanton, 2023; Ozimek, 2020; Amankwah-Amoah et al., 2021;

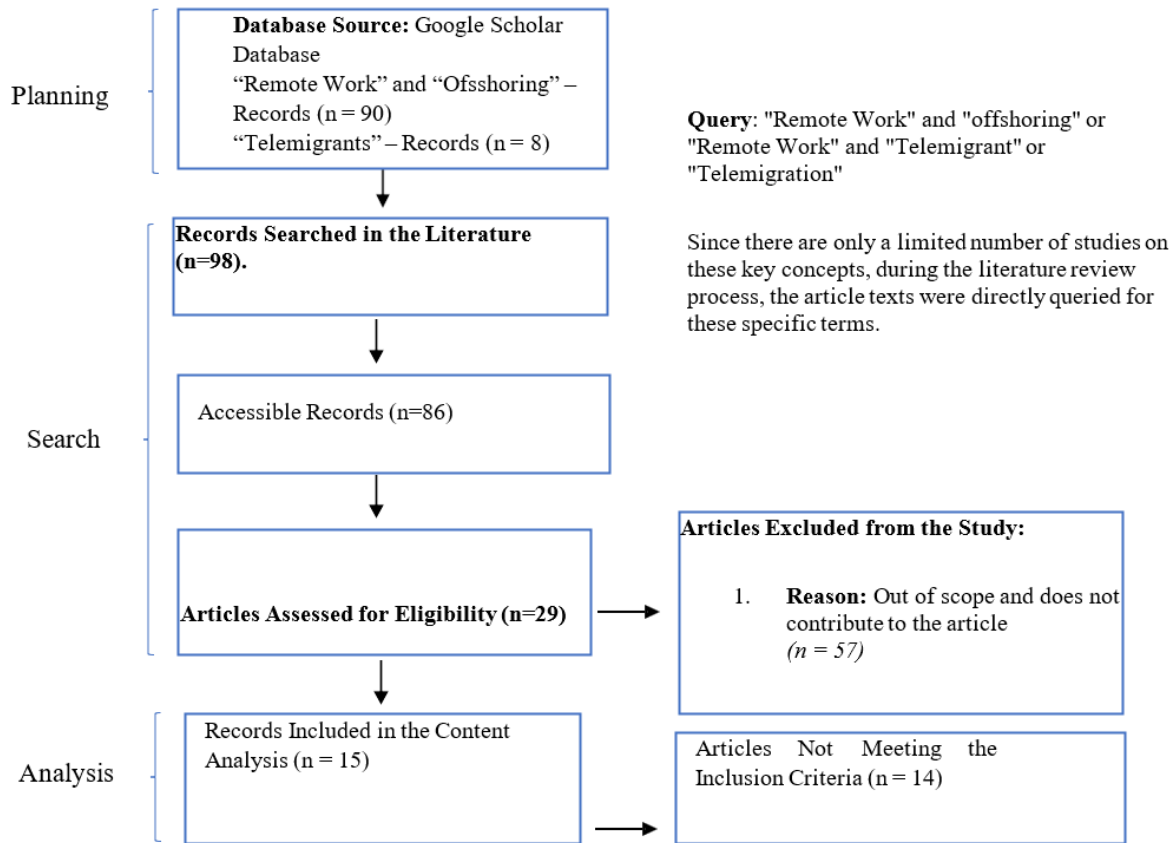

Figure 2. PRISMA Flow Diagram

Mukherjee and Narang, 2023; Kıcır, 2019), it is possible to say that the factors affecting the emergence of new non-standard working models are also valid for the concept of telemigrant. Digitalisation, advances in communication technologies and widespread use of the internet, the rapid development of artificial intelligence technologies, the demand for flexibility of the workforce and the transformation of labour markets by the globalisation process have enabled the workforce to become independent of location (Spasova et al., 2021; Çiğdem, 2020; Erdoğan and Çiğdem, 2018; Yılmaz, 2019; Deselnicu, Lăcuță and Vintilă) and have made possible the emergence of concepts such as telemigrant. In this context, it is seen that similar technological and socioeconomic factors play a role in alternative business models such as the gig economy and platform work.

Studies show that the development of high-speed internet and cloud technologies, in particular, allows employees to work from different geographical locations. Artificial intelligence (AI) is significantly transforming work in various sectors and igniting a new wave of globalisation. Baldwin and Forslid (2020) describe this process with the concept of “globotics”³ by integrating a new globalisation phenomenon with robotic developments, while Brynjolfsson and McAfee (2014) refer to this process as the “Second Machine Age”. Machines that can perform physical tasks have now transformed into machines that can complete cognitive tasks, exhibiting extensive capabilities in areas such as pattern recognition, complex communication, and other areas that were previously only human. In addition to powerful and useful artificial intelligence, another new development that promises to accelerate the second machine age is the digital interconnection of the people of the planet . Globalisation and robotics are also rapidly transforming the world economy as they are driven by digital technology that is advancing at extraordinary rates. This process offers signs that service or professional work can now be done without the need for face-to-face communication (Baldwin, 2019; Brynjolfsson and McAfee, 2014:84-85). Essentially, automation and globalisation are age-old stories. However, Baldwin brings globalisation and robotics together. He draws attention to the fact that people talk about robots and what they can do every day, but completely miss the idea that the same technology is transforming globalisation (Nelson, 2019). According to Baldwin , “*globotics is putting pressure on our socio-political-economic system through job displacement faster than our system can handle*”. In addition, he claims that “*technology will bring globalisation to the human-centred service sector and cause employment in rich countries to be disrupted much more than the decline in manufacturing in recent years*” (Nelson, 2016).

³ "Globotics" is a term that describes the economic phenomenon where globalisation and robotics intersect to reshape labour markets and economic structures. The term is often used to discuss how advances in automation and artificial intelligence (AI) are transforming industries and affecting global labour dynamics.

We may be witnessing a new transformation process. The first transformation, which Karl Polanyi called the ‘Great Transformation’, began in the early 1700s. It shifted the focus of value creation from land to capital, moving people from farms to factories and from rural areas to cities. During this period, there was a massive migration of labour from rural areas to cities to work in factories, which caused radical changes in social and economic structures (Polanyi, 1986). According to Touraine and Mayhew (1971), the second transformation that brought economies to a post-industrial society is called the ‘service transformation’. This began in the early 1970s when workers began to move from factories to offices. The ‘service transformation’, which is an important turning point in the transition to a post-industrial society, indicates significant changes in the structure of the economic structure and the labour market. During this period, jobs in the industrial sector began to be replaced by jobs in the service sector. As workers moved from factories to offices and from businesses to the service sector, the nature of economic activity and ways of doing business also began to change. (Touraine and Mayhew, 1971:55-58). Since the third global transformation has just begun, we are witnessing the developments live. No one knows for sure what the future of business will look like 5 years . In the initial period of globalisation, the focus was on the transportation of goods to different geographies. Transportation costs were reduced with technologies such as steam power, and barriers to trade were largely removed. In the next stage, the transfer of knowledge and technical ideas came to the fore, and this process became possible through information and communication technologies (ICT). Today, thanks to the development of digital technologies, the costs of face-to-face interactions have decreased, and this has started a new phase of globalisation (Baldwin and Forslid, 2020:5).

Pauwelyn (2019) attempted to understand and explain this process by asking the question “Is Globalisation Rebalancing?”. According to him, globalisation has created an unbalanced situation against the worker. Labour is treated worse than a commodity. Therefore, rebalancing is inevitable. Furthermore, this can be achieved by “levelling the playing field” for labour. Because capital, in order to obtain the highest return, crosses borders and subcontracts goods and services to places where they can be produced or traded more cheaply. In this process, only labour remains largely immobile due to its nature and regulations. Indeed, most workers cannot migrate to places where wages will be higher. When a worker suffers a loss, he usually has the right to appeal only to domestic law and local courts, not to international law or courts (Pauwelyn, 2019:2).

Since the 1990s, globalisation has created imbalances against the workforce, emphasising the free movement of goods and capital. However, advances in digital technologies can rebalance this imbalance by enabling the phenomenon of telemigration. In the past, while it was easy to transport physical goods across borders, it was more difficult to provide services internationally, because services had to be consumed where they were produced. Although globalisation usually brings to mind trade in goods, economic factors also play an important role in the international transportation of services. For example, considering that an accountant in the USA earns five times more than his colleague in Poland, it is impossible for an accountant working in Warsaw to physically commute to an office in New York every day. Although this technology is not yet fully developed, this problem can be partially solved thanks to digital advances. Even if people do not physically go to another country, they can work remotely and take part in jobs in different countries through digital technologies (Baldwin, 2019: 64).

Another important development that has made telemigration possible is the emergence of digital labour platforms. Just as eBay makes it easy to buy and sell products online, these platforms also make it easy to buy and sell services from freelancers online. Baldwin says that these platforms *will be “like the container ships of remote migration.”* Companies in rich countries find telemigrants from poor countries through these platforms, do business with them, and even pay them through the platforms (Baldwin, 2019: 65). With this type of migration, a person crosses the virtual borders of their country and actually works outside their country of residence without leaving it.

There are approximately 1.57 billion freelancers in the global workforce⁴. Upwork alone has approximately 12 million freelancers and approximately 814,000 active clients from 180 countries as of 2024. Upwork is considered the largest freelance marketplace globally and supports a significant portion of the gig economy⁵. In 2023, approximately 2,500 freelancers worked on Upwork projects. This is significantly higher than the 1,950 independent contractors reported in 2022. Freelancer.com⁶ has a significant membership base of over 67 million users as of 2023.⁷ GitLab Inc., which deals with software integration and positions itself as the world’s largest fully remote organisation, has over 3,000 employees living and working in 65 countries⁸. Automatic Inc., which specialises in developing and maintaining software for websites, has approximately 1,955 employees working remotely in 94 countries with a population that speaks 118 languages.⁹

Baldwin (2019) echoes the warnings that 800 million jobs will be displaced by automation in the next decade. According to consulting firm Staffing Industry Analysts, the global gig economy, also known as the human cloud, where job tasks are divided

⁴ (see: <https://explodingtopics.com/blog/freelance-stats>)

⁵ (see: <https://www.demandsage.com/upwork-statistics/>)

⁶ (see: <https://backlinko.com/upwork-users>)

⁷ (see: <https://explodingtopics.com/blog/freelance-stats>)

⁸ (see: <https://about.gitlab.com/company/team/>)

⁹ (see: <https://automattic.com/about/>)

and performed by freelancers all over the world, is already an \$82 billion industry. While much of this will be driven by AI, another factor is telemigration (Nelson, 2019).

A study of Upwork contracts by Horton, Kerr and Stanton (2017) found that the top three countries employing telemigrants were the high-wage English-speaking countries of the United States, Australia and the United Kingdom. In contrast, the top three sources of telemigrants were the Philippines, India and Bangladesh (Horton, Kerr and Stanton, 2017).

Interaction of Telemigrant, Remote Working, and Offshoring

As a result of the twin forces of the Fourth Industrial Revolution and the COVID-19 recession, the remote work model (World Economic Forum, 2020:5) has now entered our lives as a new norm (Serinikli, 2021; Yürekli, 2020; Özkanan, 2022; Gavin, Poorhosseinzadeh, Arrowsmith, 2022; Vyas, 2022). In the pre-Covid era, only the most flexible employers allowed employees to work remotely. However, the COVID-19 pandemic has disrupted labour markets and laid the foundation for a “new normal” that includes flexible work arrangements and new relationships with centralised work environments. While governments have imposed curfews to curb the spread of the COVID-19 pandemic, a large portion of the world’s workforce has found themselves working from home. Even organisations that thought the cost of managing remote staff was too high have increased their interest in remote work as workers quickly adapted their work and home lives to the new conditions. The COVID-19 pandemic can be seen as a “great work-from-home experiment” (Berg, Humblet & Soares, 2021:16). Because it has led to a reconceptualization of the nature of work and the workplace and accelerated the shift of government services and people’s livelihoods to virtual and digital platforms. Digitalisation has enabled workers to be more mobile and work remotely as employees or freelancers. Remote work or working from home/anywhere has become the new norm (Charles, Xia & Coutts, 2020: 20).

After the pandemic, there has been a significant increase in remote working (Grupta, 2023), but we can say that we are faced with a new remote working reality. The pandemic has rapidly changed expectations regarding remote working, making it more possible for remote workers to be located offshore rather than at the headquarters of a business. In some cases, the new reality of remote working is that the worker is not only separated from the employer’s workplace, but even from the country where he or she is located (Countouris et al., 2023:191). Remote working has eliminated geographical limitations, making it easier to access a global talent pool.

With the spread of remote work and a new global platform work, it is seen that offshoring practices have also become a part of the new normal in the post-pandemic world and the work structure has also started to change, especially with the offshoring of white-collar services (Klimek, 2021: 70). In this context, on the one hand, the question of “*Are offshoring practices dying?*” (Mukherjee et al., 2023) continues to be discussed, while on the other hand, the issue of offshoring of white-collar labour in particular takes the dimension of the discussion to a different place. Behind these developments lies the idea that employers can use remote work to replace established workers with cheap overseas workers. Although this is not a new discussion, the unprecedented growth in remote work may be an indication that offshoring has begun to evolve in this direction.

In fact, this process has created a feedback loop that could be the most destructive force to hit the job market since the blue-collar apocalypse of the 2000s (Van Dam, 2022). Companies that have observed that the productivity of those working from home has maintained and even increased in the remote work model have adopted this way of doing business and have turned to the search for cheaper and more skilled labour from abroad. In a survey conducted by the Federal Reserve Bank of Atlanta, 7.3% of senior executives in the US stated that they are considering moving more work abroad as a result of remote work (Tsipursky, 2023). While many businesses are calling their employees back to the office after the pandemic is over, some companies prefer to continue the remote work model and source labour from abroad. In this way, they save significantly on labour costs. Johnny Taylor Jr., CEO of the Virginia-based Society for Human Resource Management, told The Wall Street Journal in an interview that he decided to outsource some workers to take advantage of remote work. Taylor said he decided to outsource work to workers in India, saving about 40% on labour costs. Chris Bakke, CEO of the tech recruiting platform Laskie, previously told Insider that “U.S. tech companies can hire an engineer in the United States for \$300,000, but you can hire someone internationally who has great qualifications with very similar experience for \$75,000” (Zinkula, 2023).

Data from a business survey of over 1,500 business leaders in the UK, conducted by the BCG Growth Centre, shows that almost a third of business leaders have resorted to hiring fully remote workers due to labour shortages (Ruparel and Fox 2023). The more an economy relies on knowledge-intensive service activities, the more likely its workforce is to work remotely. For this reason, the International Labour Organisation (ILO) estimates that only 13% of jobs in the Global South are remote, compared to 27% in high-income countries (ILO, 2020:4). Boeri, Caiumi, and Paccagnella (2020:62) report that the potential for home-based work is 23.95% in Italy, 28.22% in France, 28.70% in Germany, 25.44% in Spain, 30.74% in Sweden, and 31.38% in the UK.

The article by Ishizaka et al. (2019) titled “*Outsourcing and Offshoring Decision Making*” discusses the conceptual connection between remote work and offshoring primarily in the context of how these strategies affect decision making in global supply chains. The article states that companies with strong remote work capabilities are in a better position to integrate offshoring into

their business strategies because they can effectively manage remote operations, and that cost savings and improved management efficiency, which are the goals of remote work policies, also affect offshoring decisions. Remote work capabilities are seen as an integral part of the unique business models that support offshoring. These models often require the synchronisation of tasks across geographies. It is emphasised that this has been facilitated by effective remote work systems that have developed thanks to technological advances in recent years.

“*Offshoring Knowledge and Service Work: A Conceptual Model and Research Agenda*” by W. Youngdahl and K. Ramaswamy (2008), the connection between offshoring, backshoring and telecommuting was investigated and a conceptual model that relates telecommuting arrangements to offshoring, particularly in the context of knowledge and service industries (Youngdahl and Ramaswamy, 2008). In his article “How Many US Jobs might be Offshorable”, Blinder (2009) developed a method for classifying jobs that can be done remotely without loss of quality while assessing the potential for offshoring. This methodology was used to determine the extent to which occupations and job functions could be performed remotely, depending on the technical infrastructure and the nature of the job. Blinder suggests that between 22% and 29% of all jobs in the US could be offshoring within one to twenty years. This means that a significant portion of service sector jobs in developed countries, especially those that can be worked remotely, may be vulnerable to being displaced to lower-wage economies through remote migration. The jobs most probably sent abroad through remote migration include service sector jobs, which are characterised by tasks that can be easily digitised and transferred across borders (Blinder, 2009).

Other studies have reached similar conclusions. Van Welsum and Vickery (2005:185) estimate that 20% of the total service employment in the US is outsourceable. Similarly, Jensen and Kletzer (2010) found that 38% of US workers are employed in outsourceable service occupations.

Baldwin and Dingel (2023) examined the potential for offshoring of remote jobs and its potential impact on the labour market. The authors argue that the integration of global labour markets through remote work could put pressure on wages in high-income countries. The ability of companies to easily access an international pool of workers willing to work for lower wages could weaken the bargaining power of local workers, leading to stagnation or decline in wages (Baldwin and Dingel, 2023). Alan Blinder (2006), “Offshoring: The Next Industrial Revolution?” In his article, he argued that the outsourcing of service sector jobs from the US and other rich countries to mostly poorer countries, while a small phenomenon to date, is likely to become a major phenomenon in the coming decades. He even claimed that this would occur on a scale that would constitute a ‘new industrial revolution’. He argued that many jobs, especially in the service sector, would be outsourced to low-wage countries and that many tasks could be performed from remote locations without significant loss of quality. Blinder’s analysis highlights the need for strategic changes in education policies and job training programs to prepare for a future in which offshoring and automation play a dominant role in shaping labour markets. (Blinder, 2006: 19).

The report titled “*Members of the Steering Committee – Authors of The Final Report*”, prepared with the support of the Colombian National Planning Department (DNP) and the Colombian Ministry of Trade, Industry and Tourism, with the contributions of the World Bank and presented by Professor Ricardo Hausmann from Harvard University, discusses the ability of Colombians to work remotely for companies abroad and the concept of “remote migration”. The report outlines the relationship between remote migrants and offshore, emphasising that remote migration offers significant opportunities for countries like Colombia. According to the report, telemigration allows countries like Colombia to access job opportunities in more developed economies without the need for physical relocation. It emphasises that this not only opens up higher-paying jobs for local workers but also helps to close the wage and economic gap between developing and developed countries. However, no direct details are given about the relationship between this type of work arrangement and social rights (Hausmann, 2021).

In recent years, there has also been a tremendous increase in digital and ICT-based studies that offer a new approach to the existing literature examining the conditions and main actors of home-based work since the mid-1980s (Schulz et al., 2019; Berg, Humblet, & Soares., 2021; Mariana et al., 2023; Vučeković et al., 2022; Yao, Baker, Lohrke, 2022; Graham, Hjorth, Lehdonvirta et al., 2019). In the studies conducted; It is argued that the development of digital and information and communication technologies (ICT) has significantly facilitated the adoption of remote working practices, reduced geographical and logistical barriers to employment by allowing companies to benefit from a global talent pool, and that the transition to remote working has profound effects on traditional business models and labour markets, potentially requiring a redefinition of workspaces and employee roles (Mariana et al., 2023); digital labour platforms offer significant advantages for the long-term sustainability of remote working models, and that platforms are seen as essential tools that mediate remote work. These platforms diversify remote working opportunities by facilitating transactions between entrepreneurs connected to the platform and customers. It is emphasised that digital labour platforms are an indispensable part of the remote working order in today’s modern business world (Yao, Baker, and Lohrke, 2022). According to the report prepared by Alexander et al. (2021), the pandemic is rapidly changing the expectations of remote working. This reveals the fact that it can lead to an increase in remote workers located offshore rather than in a company’s headquarters (Alexander et al., 2021:8-9). Indeed, it is. Firms facing financial constraints are turning to low-cost talent from different countries to outsource work to remote workers (Rani and Dhir 2020). For this, firms often opt for outsourcing through individual contractors

or online labour platforms (Wilke and Bowen, 2022). While an agile workforce model is emerging, the pandemic has also made it easier for firms to hire remote workers from other countries (Brynjolfsson et al. 2020), which has helped increase the number of remote workers. In particular, the rise of digital labour platforms has made a new generation of remote work possible, which can be understood as “remote platform work”. The rise of online labour platforms, including talent, freelance and microtasking platforms that allow firms to outsource work to workers with various skills from around the world on a global scale, and the emergence of new generation call centres that provide AI-enabled services using human labour have accelerated and facilitated this process (Rani, 2023:29).

In this process, the evolution of the workplace phenomenon and the role of digital technology in the transformation of work have attracted a wide literature in social sciences and digitised offshoring practices. There is talk of a potential wave of “digital” offshoring (“virtual offshore” or “telemigration”). This discussion has been fuelled by the shift to remote working and the rapid growth of digital technologies during the COVID-19 pandemic. It is not surprising that, to continue to increase competitiveness and reduce costs, companies have tended to move other services and knowledge-intensive activities to countries with lower labour costs, such as IT services and call centres in the past. Even if only 1 in 4 remote jobs were moved abroad, this still saves 7% of labour costs (Carias and Louis, 2021). Digital offshoring, the relocation of jobs overseas to cheaper locations using digital technologies, is seen as one of the long-term effects of the recent remote work boom. In other words, services are going through a period of globalisation similar to that experienced by the manufacturing sector in the late 1990s and early 2000s (Sytsma, 2022). The change in the scope of these offshoring operations has led to what we have described as the “new wave of globalisation.” Advances in digital technology have made offshoring a vital part of any quest for sustainable competitive advantage and therefore global strategies (Pellicelli, 2023). Sytsma (2022) referred to this shift as the “globalisation of remote work”. According to the author, remote work offers organization opportunities to trade across borders in services and offshoring (Sytsma, 2022:3). Although most developing economies are rapidly catching up with education and technological advances, labour costs remain significantly lower than in developed economies. More and more workers in developing countries are equipped and trained to do office work. This creates a labour pool that can be exported to richer countries at a fraction of the domestic cost (Carias and Louis, 2021:2). For example, JPMorgan Chase announced that it will add 6,000 more jobs to its workforce in India, focusing on artificial intelligence, cloud computing and cybersecurity (The Economist, 2022). The ILO’s World Employment and Social Outlook Trends report (2021) shows that in 2020, around 35% of the labour supply on major English-language digital labour platforms was in India alone, followed by Bangladesh and Pakistan, while around 40% of the labour demand came from the US, followed by the UK.

Simon (2021) provides similar examples in the Financial Times: A Canadian starts working at a bank in the US, but does not have to move to the US and works from his home in Toronto. Similarly, a company in Paris hires graphic design professionals from South Africa for lower wages than in Paris. Now, high-skilled jobs in developed countries are moving to the rest of the world. Global remote working is thought to be particularly beneficial for highly educated people with disadvantaged passports, while the victims of global remote working may be large business centres such as New York, London, San Francisco and Toronto, because so many highly skilled people around the world can speak English. Companies in developed countries can now tap into a global talent pool and hire highly skilled workers for much lower wages. Even Silicon Valley tech giants may find it no longer feasible to offer free meals, massages, laundry services and other great amenities to thousands of their employees, or ESG advocates may find it appealing that people do not have to commute to their offices every workday. Highly paid software engineers may even be replaced with the same talent from lower-cost countries (Kelly, 2022; Kuper, 2021). Indeed, well-educated and well-paid white-collar professionals now tend to work more remotely (Başol and Çömlekçi, 2021:755).

“Podcast host and chief economist for Moody’s Analytics, Mark Zandi, stated that “*American companies can and will hire people from all over the world.*” This is expected to become increasingly common as technology improves and companies optimise around remote work (Van Dam, 2022).

While the phrase “if it can be done from home, it can be done abroad” is certainly an exaggeration, the idea of a partially globalised virtual workforce is increasingly appealing to companies. This trend is not new. Countries such as India or the Philippines have already established offshoring centres for ICT and business services. Economies with low labour costs and a high potential for remote workers, such as Indonesia or Brazil, also seem well prepared to follow this path. This also applies to countries with relatively strong human and technological capital, like Poland. While China and Russia are ideal virtual offshore destinations on paper, rising geopolitical and cybersecurity tensions with the West will be a major obstacle. What has changed, however, is that remote working is now ubiquitous (Carias and Louis, 2021:2-3).

Telemigration and Its Impact on Industrial Relations

In recent years, the employer-employee relationship has fundamentally changed. In the past, employers preferred to employ long-term employees to ensure productivity. The traditional employer-employee relationship was the norm and labour laws were built around this relationship. Today, we are witnessing the increasing prevalence of new flexible working models (Tronsor, 2018: 182). The latest report of the Global Commission on the Future of Work points to the potential for “future expansion” of new

forms of remote flexible working (Global Commission, 2019: 44). The demand for greater flexibility is particularly driving the growth of such forms of work (European Commission, 2017: 64-65; OECD, 2019: 15). The days of long-term social contracts between companies and their employees are over. Instead, companies are opting for workers hired on short-term contracts rather than traditional employees.

The tendency of employees towards flexible working models is a historical feature of capitalism, and this flexibility has become more evident in the modern economy, especially with the explosion of precarious, temporary jobs. As McDowell and Christopherson (2009) have noted, it has become a distinctive feature of the new economy. Such contracts refer to short-term or temporary working arrangements where workers lack job security and have become widespread due to the impact of digitalisation and globalisation (McDowell and Christopherson, 2009). To avoid dealing with unionised labour and providing their employees with the rights required by labour laws such as health insurance, retirement, and overtime pay, employers have begun to classify their workers as freelance independent contractors (Kessler, 2015). Freelancers are thought to operate outside a traditional employment relationship because they sign service contracts with their clients. Instead of being subject to a permanent hierarchical relationship, freelancers have a more independent working arrangement. Therefore, freelancing is a purely market relationship rather than a managerial relationship (Sisson, 2008, p. 14). One consequence of the increased use of self-employed workers who are not subject to a permanent management relationship is an expected decrease in collective action, as this work model does not tend to create inherently adversarial relations. Self-employment creates a structure that weakens traditional workplace ties among workers, making organised collective action difficult (Wood and Lehdonvirta, 2021:1372).

A new worker classification would be a first step to help workers regain employment protections in the new gig economy, but the legal model for collective bargaining should also be changed. Currently, collective bargaining takes place between a union covering all workers in a given bargaining unit and a single employer (Tronsor, 2015:187).

In this context, the European Parliament adopted a text on 17 June 2017 proposing regulating the platform economy, where independent contractors are involved. The text calls on Member States to “consider, in cooperation with the social partners and other relevant stakeholders, the need to proactively modernise existing legislation, including social security systems, to keep up with technological developments and ensure the protection of workers” (European Parliament, 2017).

While the field of modern industrial relations focuses on unions and collective bargaining, economies around the world are witnessing a significant and sustained decline in the proportion of workers who claim to be union members (Visser, 2001). Unions have long played an important role in facilitating worker organisation and supporting collective bargaining processes (Taş, 2012). However, the rapid growth of new employment models presents both new organising opportunities and organisational challenges for the union movement. While traditional union structures are based on fixed employment contracts and permanent employment, gig and platform workers often work in flexible, temporary and precarious employment models. This has led unions to reconsider their strategies for representing these groups of workers and defending their interests (ILO, 2016). For example, gig workers have already begun to collaborate on online platforms to reduce information inequalities and alleviate the disadvantages they face in an under-regulated sector. However, it is important to distinguish between traditional worker organising methods such as strikes and collective bargaining and more flexible organising tools such as blogs and Facebook groups. According to Aloisi (2015:678), these flexible methods are often seen as important first steps towards formal unions that result in real-world interaction (Aloisi, 2015:678). The FairCrowdWork example can be seen as a new type of mediation model between platform workers’ forums and unions. FairCrowdWork collects information about crowdwork, app-based work and other “platform-based work” from the perspective of workers and unions. The site also provides ratings of working conditions on different online labour platforms based on surveys of workers (<https://digitalplatformobservatory.org/initiative/fair-crowd-work-se/>).

Remote work leads to the physical and temporal fragmentation of traditional office and workplace structures. “Spatial fragmentation” refers to the fact that remote workers perform their work outside the office, in different locations (e.g. at home or any other location). “Temporal fragmentation” refers to the fact that remote workers may work in different time zones from their colleagues or according to their own preferred working hours. These two fragmentations are seen as factors that make it difficult for unions to function traditionally and for workers to come together and organise in the workplace. In addition, employers may terminate existing employment contracts and re-employ remote workers as freelancers, which may further fragment the workplace structure. This working model weakens social ties among unionised workers, while also damaging relations with workplace representatives; both situations weaken union norms. Remote work may weaken existing social ties among unionised workers, as well as relations between these workers and workplace representatives. These factors contribute to the erosion of union norms. In addition, remote work may prevent the establishment of union awareness and norms among young employees who are new to the workplace, which may increase their tendency not to benefit from union rights and contribute. Spatial and temporal fragmentations also reduce the possibility of remote workers coming together and interacting in common areas (such as corridors, kitchens, press rooms) in the workplace. Such interactions are essential elements for building trust and solidarity for collective action (Ranganathan and Das, 2022).

Remote working tends to pose a threat to existing union norms and can also make it difficult for new union structures to form. However, remote working can also encourage new (bottom-up) initiatives, such as employees communicating online via social media platforms. In this way, despite spatial and temporal fragmentation, the connection between employees can be maintained (Vandaele and Piasna, 2023: 107).

Social media and online communication technologies are increasingly making it easier for unions to interact with their members more effectively, mobilise them, and connect with a wider audience. These technologies increase the capacity of unions to reach their members through digital platforms, adding a new dimension to the processes of organising and mobilising. (Carneiro and Costa; Hennebert et al. 2021; Wesley Hansen and Hau 2022; Wood 2020). Such online communities are sometimes perceived as replacing the roles undertaken by unions. These platforms emerge as alternative structures that can replace union structures in the processes of organising, solidarizing, and defending workers' rights (Kalum Schou and Bucher 2022; Kougiannou and Mendonça 2021; Wood and Lehdonvirta 2021).

Since the countries where telemigrants working remotely work and live may differ, regulations such as labour rights, social security, and working conditions may become a complex structure of two different legal systems. This requires a redefinition of traditional employer-employee relations. Telemigrants working from different countries may be deprived of traditional channels of unionisation and organisation because they are not physically present at the workplace. This also necessitates the development of new union structures and digital solidarity platforms that can defend the rights of telemigrants. Telemigrants are often employed temporarily, on a project basis, or as freelancers. These flexible working models can lead to telemigrants losing their rights such as job security, salary continuity, health insurance and retirement. This creates new challenges in industrial relations. Organising remote work is not easy and simple, and puts unions in a difficult position. Unions and employee representatives must find ways to reach previously unorganised groups of employees through remote work arrangements and the use of digital technologies. Krzywdzinski (2022) highlights the advantages of remote work as well as its disadvantages, such as the reduction of face-to-face contact between employees. He notes that unions can reach out to groups they would not normally have contact with, such as temporary workers, engineers and developers, through meetings organised through digital technologies and new communication channels. This can help to organise and compensate for the lack of communication caused by remote work (Krzywdzinski, 2022). For example, forums, which are widely used among geographically dispersed and isolated workers online, have become an important tool for solidarity and knowledge sharing. These forums help employees share their experiences, learn best practices and, above all, maximise their earnings. They also enable employees to see the differences between platforms, distinguishing between more egalitarian employers and those who make exploitative demands (Johnston and Land-Kazlauskas, 2018:20). Such platforms allow employees to come together, increase their control over their working conditions and feel that they are not alone in the digital world. Employee forums can be seen as a digital form of collective action and can create a kind of collective power against the injustices of the gig economy.

Discussion and Conclusion

This study examines and discusses the effects of these developments on industrial relations by considering the concept of telemigrant with remote working and offshoring configurations. The findings obtained because of the systematic literature review show that digitalisation and globalisation processes are gradually transforming the labour market. While traditional business models make room for new forms of work such as telemigrant work, it has been determined that this change creates significant challenges and opportunities in the industrial relations system.

A development that brought the concept of the telemigrant to the agenda is the rapid advances in digitalisation and telecommunication technologies. Joseph Schumpeter (1934) argues that the fundamental driving force of development in the capitalist economy is "creative destruction". This concept means that old technologies, products and business models are constantly replaced by new and more effective ones. This process constantly transforms economic structures and market conditions. In this context, the spread of the internet today creates new opportunities and markets by eliminating old technologies, products, and company structures. The evaluation of technologies such as smartphones, tablets, the internet of things, mobile applications, social media, etc. together indicates a structure in which these elements interact with each other and together form new types of economic and social structures (Daugareilh, Degryse and Pochet, 2019:24). Technological advances such as the internet, cloud computing, data security and communication platforms are transforming traditional office-based work arrangements (Amankwah-Amoah et al., 2021: 603), as Schumpeter also emphasised, such technological advances eliminate old ways of doing business and allow new models to emerge. While remote working has been a form of work since the 1970s when telecommunications developed in the information industry (Nilles, 1975), ICT-based mobile working models that allow employees to work from wherever they want are emerging with the development and proliferation of smaller and lighter wireless devices such as laptops and mobile phones (Messenger and Gschwind, 2016).

As Alvin Toffler argued in 1980, the development of communication technologies enables the workforce to move away from their physical workplaces and work from homes or other remote locations. The COVID-19 pandemic was a significant turning

point that accelerated this process, and companies have become more aware of the advantages of remote working. In addition, the development of artificial intelligence (AI) and cloud technologies has significantly reduced the logistical and organisational difficulties of remote working. This allows companies to access the global workforce more easily and to move jobs to cheaper labour markets through offshoring to reduce costs.

Similarly, Cairncross and Cairncross (2001) claimed that technological developments will increasingly accelerate what they call the "death of distance", that technological advances in communication will create a world where geographical distance is less relevant, allowing remote working on a global scale, and that this will deeply affect international labour markets and economic activities (Cairncross and Cairncross, 2001). Indeed, developments in recent years have reshaped the way we interact, work and maintain relationships around the world. The future of globalisation is inevitably changing. While goods and services are outsourced to places where they can be produced or traded more cheaply, labour alone, by its nature and regulations, remains largely immobile. However, today, the cost of transporting ideas and data is falling much faster than the cost of transporting heavy things (goods). It is obvious that this trend has accelerated even further with the rise of artificial intelligence (AI) and automation technologies. (Baldwin and Dingels, 2023: 152; Paulwelyn, 2019: 2).

Telemigration can be considered a combination of remote work and offshoring. While remote work allows employees to continue their work through digital means without going to a physical workplace, offshoring allows employers to access the workforce in low-cost countries. Telemigration is at the intersection of these two trends; workers can join the global workforce through digital means while living physically in different countries. Telemigration offers a new business model that allows jobs to be done through digital platforms regardless of geographical boundaries. In this context, telemigration makes the workforce more global and dynamic, while leading to significant changes in employee-employer relations.

Telemigration is a model in which remote work merges with the global labour market, reshaping employee-employer relations. While traditional business models are generally based on physical workplaces and face-to-face interactions, telemigration largely eliminates this structure. The rapid advancement of digital technologies and the increasing impact of artificial intelligence on the labour market indicate that telemigration will become even more important in the future. As Baldwin (2019) also stated, the development of digital technologies allows talented foreigners to join our workplaces by working remotely and competing in service-oriented professional jobs. Instant machine translation accelerates this process by eliminating language barriers. For this reason, it is predicted that these telemigrations will expand to include several educated individuals soon. Workers can now work for employers in different countries through digital tools, allowing them to access a wider labour pool while reducing costs. The traditional physical labour migration model of offshoring is being replaced by telemigration, which can also be called digital migration. This situation indicates a major transformation in the global labour market by further reducing labour costs and eliminating geographical boundaries.

As a result, telemigration and remote working are deeply disrupting traditional business models and creating new dynamics in the labour market and industrial relations. Adapting to these new forms of work has become a necessity for unions, employers and policy makers. With the spread of remote working and telemigration, the protection of workers' rights and the development of new organisational models suitable for digitalisation processes will become an increasingly important topic in the industrial relations literature.

However, this model can create significant difficulties in terms of workers' rights and union organisation. Telemigration and remote work pose a serious challenge to traditional union structures. The traditional industrial relations system is based on physical workplaces, collective bargaining processes and a structure in which unions play an active role. However, new forms of work such as telemigration and such weaken this structure. Telemigration workers can remain outside unions and collective bargaining processes because they usually work in different countries and legal systems. In addition, the absence of remote workers in physical workplaces can lead to the weakening of social ties in the workplace and a decrease in worker solidarity. This creates difficulties in union organisation and collective action. The dispersion of physical workplaces, the decrease in face-to-face interaction of workers and the complexity of labour laws in different countries make it difficult for unions to organise workers. Despite this, the development of new organisation models through digital platforms and adaptation to digitalisation by unions offers an important opportunity to protect workers' rights. Unions must transfer collective bargaining processes to digital environments and provide faster services to their members. In the future, it will be of critical importance for unions to adapt to the digitalisation process and to transfer collective bargaining and organising processes to digital environments.

This research provides a starting point for understanding the transformations that telemigration has created in the labour market. However, the right losses and union organising difficulties faced by telemigrant workers need to be examined in depth. Future research should focus on how telemigrants can be organised more effectively, especially through digital platforms, and new policies should be developed to protect cross-border workers' rights. At the same time, research should also be conducted on how employers adapt to this new working model and how they optimise labour costs.

Peer Review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

ORCID ID of the author / Yazarn ORCID ID'si

Serpil ÇİĞDEM YÜCEL 0000-0002-1600-8547

REFERENCES / KAYNAKLAR

- Aleem, M., Sufyan, M., Ameer, I., & Mustak, M. (2023). Remote Work and the COVID-19 Pandemic: An Artificial Intelligence-Based Topic Modeling and a Future Agenda. *Journal of Business Research*, 154, 113303.
- Alexander, A., De Smet, A., Langstaff, M., & Ravid, D. (2021). What employees are saying about the future of remote work. McKinsey & Company, 1-13.
- Aloisi, A. (2015), "Commoditized Workers. Case Study Research on Labour Law Issues Arising from a Set of On-Demand/Gig Economy' Platforms", *Comparative Labor Law and Policy Journal*, Vol. 37, No. 3.
- Amankwah-Amoah, J., Khan, Z., Wood, G., & Knight, G. (2021). COVID-19 and Digitalization: The Great Acceleration. *Journal of business research*, 136, 602-611.
- Bailey D.E (2022) Emerging Technologies at Work: Policy Ideas to Address Negative Consequences for Work, Workers, and Society, *ILR Review*, 75 (3), 527-551. <https://doi.org/10.1177/001979392211076747>
- Baldwin, R. (2019). *The Globotics Upheaval: Globalization, Robotics, and the Future of Work*. Oxford University Press.
- Baldwin, R., & Forslid, R. (2020). Globotics and Development: When Manufacturing is Jobless and Services are Tradable (NBER Working Paper No. 26731). National Bureau of Economic Research. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w26731/w26731.pdf (Accessed: 10.05.2024)
- Başol, O., & Çömlekçi, M.F. (2021). A Study on the Relationship between Remote Working and Social and Demographic Variables. *Eskişehir Osmangazi University Journal of Economics and Administrative Sciences*, 16 (3), 755-776.
- Berg, J., Furrer, M., Harmon, E., Rani, U., & Silberman, M. S. (2018). Digital Labour Platforms and the Future of Work. Towards Decent Work in the Online World. Rapport de l'OIT.
- Berg, J., Humblet, M., & Soares, S. (2021). Working From Home: From Invisibility to Decent Work. Geneva: ILO www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_765806/lang-en/index.htm (Accessed:01.08.2024).
- Blinder, A. (2006). Offshoring: The Next Industrial Revolution. *Queste istituzioni. EST/AUT.*, 1000-1017.
- Blinder, A. S. (2009). How many US Jobs Might Be Offshorable?. *World Economics*, 10 (2), 41.
- Bonfiglioli, A., Crinò, R., Gancia, G., & Papadakis, I. (2022). Robots, offshoring and welfare. *Robots and AI*, 40-81.
- Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*, W.W. Norton & Company, New York.
- Bunyaratavej, K., Doh, J., Hahn, ED, Lewin, AY, & Massini, S. (2011). Conceptual Issues in Services Offshoring Research: A Multidisciplinary Review. *Group & Organization Management*, 36: 70-102.
- Buschoff, K. S., & Protsch, P. (2008). (A-) Typical and (in-) Secure? Social Protection and "Non-Standard" Forms of Employment in Europe. *International Social Security Review*, 61(4), 51-73.
- Cairncross, F. & Cairncross, F. C. (2001). *The Death of Distance: How the Communications Revolution Is Changing our Lives*. Boston, MA: Harvard Business School Press.
- Carias, M. & C. Louis (2021). If It can Be Done from Home, Could It Be Done From Abroad? The Risks and Opportunities of Virtual Offshoring. Coface Economic Publications. file:///C:/Users/User/Downloads/GB_FOCUS+TELETRAVAIL-JUNE-WEB+(2).pdf (Accessed: 05.09.2024)
- Carneiro B. & Costa H.A. (2022) Digital Unionism as A Renewal Strategy? Social Media Use by Trade Union Confederations, *Journal of Industrial Relations*, 64 (1), 26-51. <https://doi.org/10.1177/0022185620979337>
- Chang, J.C. & King, W.R (2005), "Measuring the Performance of the Information Systems Function," *Journal of Management Information Systems*, 22(1), Summer, pp. 85-115
- Charles, L., Xia, S. & Coutts, P. (2022). Digitalization and Employment: a Review. ILO: GENEVA.
- Chevtava, E., and Denizci-Guillet, B. (2021). Digital Nomads' Lifestyles and Coworking. *Journal of Destination Marketing & Management*, 21.
- Costa, H.A. (2020). Social Dialogue and The Future of Work. In *Decent Work and Economic Growth* (pp. 903-913). Cham: Springer International Publishing.
- Countouris N., De Stefano, V., Piasna, D., Rainone, S. (2023). Future of Remote Work. ETUI Aisbl, Brussels
- Çiğdem, S. (2020). Industry 4.0 and the Future of Work: The Rise of the Gig Economy. In Serpil Çiğdem and Asena Boztaş (eds), "Current Approaches from Industry 4.0 to Society 5.0 (pp.169-189). Nobel. Istanbul.
- Daniel, W. (2022). "The Layoffs at Tesla Show That White-Collar Workers Are Screwed, Hedge Funder Famous from 'The Big Short'

- Predicts,” Fortune: <https://fortune.com/2022/06/29/michael-burry-tesla-layoffs-whitecollar-workers-screwed-offshoring-the-big-short/> (Accessed: 03.06.2024)
- Daugareilh, I., Degryse, C., & Pochet, P. (2019). The Platform Economy and Social Law: Key Issues in Comparative Perspective. ETUI Research Paper-Working Paper.
- Dedeoğlu, S. (2020). Home Bounded - Global Outreach: Home-Based Workers in Turkey, ILO Working Paper 21 (Geneva, ILO).
- Del Pero, A. S., Wyckoff, P., Perset, K., & Galindo, L. (2022). Directorate for Employment, Labour and Social Affairs Employment, Labour and Social Affairs Committee. [https://one.oecd.org/document/DELSA/ELSA/WD/SEM\(2024\)6/en/pdf](https://one.oecd.org/document/DELSA/ELSA/WD/SEM(2024)6/en/pdf) (Accessed:11.05.2024)
- Deselnicu, D.C., Lăcuță, V.D., & Vintilă, R. (2023). Digitalization and the Perception of Remote Work. *FAIMA Business & Management Journal* , 11(2).
- Dibbern, J., Goles, T., Hirschheim, R. and Jaytilaka, B. (2004). “Information Systems Outsourcing: A Survey and Analysis of the Literature. *ACM SIGMIS Database: the DATABASE for Advances in Information Systems*, 35(4), 6-102.
- Djekic, S. (2023) Tech Trends: The Future of Offshoring in a Digital World, İzinga: <https://izinga.co/tech-trends-the-future-of-offshoring-in-a-digital-world/> (Accessed:14.06.2024)
- Doh J.P. (2005). Offshore outsourcing: Implications for international business and strategic management theory and practice. *Journal of Management Studies* , 42: 695-704.
- Dossani R. and Kenney M. (2007). The Next Wave of Globalization: Relocating Service Provision to India. *World Development* , 35: 772-791.
- Ellison N.B (2004) *Telework and Social Change: How Technology Is Reshaping The Boundaries Between Home and Work*, Bloomsbury Publishing USA.
- Erdogan, E. and Cigdem, S. (2018). The Rise of Gig Economy and Freelance Workforce: An Evaluation on Freelancer.com. Selected articles-ii, 229.
- Erickson, C. and Norlander, P. (2021). How the Past of Outsourcing and Offshoring is the Future of Post-Pandemic Remote Work: A Typology, a Model, and a Review, GLO Discussion Paper, No. 913, Global Labor Organization (GLO), Essen
- Eum, H.S., & Terrasi, E. (2017). Cooperatives and Employment. Second Global Report: Contribution of Cooperatives to Decent Work in the Changing World of Work. International Organization of Cooperatives in Industry and Services (CICOPA). Geneva: Switzerland.
- Eurofound and ILO (2017). Working Anytime, Anywhere: The Effects on the World of Work. Luxembourg and Geneva: Publications Office of the European Union and ILO.
- Eurofound. (2010). Telework in the European Union. <http://www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn0910050s/tn0910050s.htm>.(Accessed: 29.03.2023)
- European Commission (2017). Second phase consultation of Social Partners under Article 154 TFEU on a possible revision of the Written Statement Directive (Directive 91/533/EEC) in the framework of the European Pillar of Social Rights {C(2017) 6121 final} (Brussels, European Commission).
- European Parliament (2017). “Report on a European Agenda for the collaborative economy”, A8- 0195/2017, May.
- Felstead A. and Henseke G. (2017) Assessing the growth of remote working and its consequences for effort, well-being and work-life balance, *New Technology, Work and Employment*, 32 (3), 195-212. <https://doi.org/10.1111/ntwe.12097>
- Forte, R., & Ribeiro, R. (2019). The Impact of Offshoring on Home Country’s Employment. *Estudos Econômicos (São Paulo)*, 49(4), 751-776.
- Gavin, M., Poorhosseinzadeh, M., & Arrowsmith, J. (2022). The Transformation Of Work And Employment Relations: COVID-19 And Beyond. *Labor and Industry*, 32(1), 1-9.
- Global Commission (2019). Work for a brighter future (Geneva, ILO).
- Graham, M., Hjorth, I., and Lehdonvirta, V. (2017). Digital Labour and Development: Impacts of Global Digital Labour Platforms and the Gig Economy on Worker Livelihoods. *Transfer: European Review of Labour And Research*, 23(2), 135-162.
- Hausmann, R. (2021). Final Report of the Internationalization Mission. Kolombiya Ticaret, Sanayi ve Turizm Bakanlığı ve Ulusal Planlama Departmanı. https://www.dnp.gov.co/LaEntidad_/misiones/mision-internacionalizacion/Documents/Report_English/Final_Report_Internationalization_Mission.pdf
- Hennebert M. A., Pasquier V., & Lévesque C. (2021) What do Unions do... with Digital Technologies? An Affordance Approach, *New Technology, Work and Employment*, 36 (2), 177–200. <https://doi.org/10.1111/ntwe.12187>
- Horton, J., Kerr, W. R., and Stanton, C. (2017). Digital Labor Markets and Global Talent Flows (No. c13840). Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research.
- <https://about.gitlab.com/company/team/> (Accessed: 8.09.2024)
- <https://backlinko.com/upwork-users> (Accessed: 5.09.2024)
- <https://explodingtopics.com/blog/freelance-stats> (Accessed: 01.07.2024)
- <https://explodingtopics.com/blog/freelance-stats> (Accessed: 11.08.2024)
- <https://www.demandsage.com/upwork-statistics/> (Accessed: 15.09.2024)
- ILO (2020). DWT, I. (2020). Towards safe, healthy and declared work in Ukraine: Telework Online training series International and EU Labour Standards Background paper . EU-ILO project. file:///C:/Users/User/Downloads/wcms_753334.pdf (Accessed:17.04.2024)
- ILO (2016). Non-standard Employment around the World (Geneva). http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/—dgreports/—dcomm/—publ/documents/publication/wcms_534326.pdf (Accessed:21.06.2024)
- ILO (2021). Working from Home: From Invisibility to Decent Work. International Labor Office - Geneva.
- Ishizaka, A., Bhattacharya, A., Gunasekaran, A., Dekkers, R., & Pereira, V. (2019). Outsourcing and offshoring decision making. *International*

- Journal of Production Research*, 57(13), 4187-4193.
- Johnston, H., & Land-Kazlauskas, C. (2018). Organizing On-Demand: Representation, Voice, and Collective Bargaining in the Gig Economy.
- Kahai, S.K, Sara, T.S, & Kahai, P.S (2011). Off-shoring and Outsourcing. *Journal of Applied Business Research (JABR)*, 27(1).
- Kahanec, M. (2021). Migration and Telemigration on the Gig Economy, WageIndicator Foundation, Global Labor Organization.
- Kalum Schou P., & Bucher E. (2022) Divided We Fall: The Breakdown of Gig Worker Solidarity in Online Communities, *New Technology, Work and Employment*. <https://doi.org/10.1111/ntwe.12260>
- Kedia, B. L., & Mukherjee, D. (2009). Understanding Offshoring: A Research Framework Based on Disintegration, Location and Externalization Advantages. *Journal of World Business*, 44(3), 250-261.
- Kelly, J. (2022).US White-Collar Remote Workers May Lose Their Jobs As Companies Hire Globally To Cut Costs, Forbes: <https://www.forbes.com/sites/jackkelly/2022/10/03/white-collar-remote-workers-may-lose-their-jobs-as-companies-hire-globally-to-cut-costs/?sh=61900d1d1777> (Accessed:16.07.2024)
- Kelly,J. (2023). How Offshoring And Artificial Intelligence Threaten US White-Collar Workers, Forbes: <https://www.forbes.com/sites/jackkelly/2023/04/12/how-offshoring-and-artificial-intelligence-threaten-us-white-collar-workers/?sh=3936d3da42a1>
- Kıcıır, B. (2019). Working From Home: Freedom or Slavery ?. *Dokuz Eylül University Journal of Social Sciences Institute*, 21(1), 173-196.
- Klimek, A. (2021). Offshoring of white-collar jobs: theory and evidence. *International Journal of Management and Economics*, 57(1), 69-84.
- Kougiannou N.K., & Mendonça P. (2021) Breaking the Managerial Silencing of Worker Voice in Platform Capitalism: The Rise of a Food Courier Network, *British Journal of Management*, 32 (3), 744–759. <https://doi.org/10.1111/1467-8551.12505>
- Krzywdzinski, M. (2022). Team collaboration and productivity: Experiences of agile, hybrid, and traditional teams with remote work during the COVID-19 pandemic. Weizenbaum Series. 28. Weizenbaum Institute for the Networked Society
- Lehdonvirta, V., Kässi, O., Hjorth, I., Barnard, H., & Graham, M. (2019). The Global Platform Economy: A New Offshoring Institution Enabling Emerging-Economy Microproviders. *Journal of management* , 45(2), 567-599.
- Leibl, P., Nischler, C., Morefield, R., & Pfeiffer, R. (2009). An analysis of off-shoring manufacturing to reduce costs. *Journal of Business and Behavioral Sciences* , 21(1), 130-138.
- Leonardi, P. M. (2021). COVID-19 and the New Technologies of Organizing: Digital Exhaust, Digital Footprints, and Artificial Intelligence in the Wake of Remote Work. *Journal of Management Studies*, 58(1), 249.
- Luca, M., and Stanton, C. (2023). The Rise of Remote Work. https://www.alexbartik.com/papers/Remote_June2024.pdf. (Accessed: 02.06.2024)
- Mariani, M., Wamba, S. F., Castaldo, S., & Santoro, G. (2023). The rise and consolidation of digital platforms and technologies for remote working: Opportunities, challenges, drivers, processes, and consequences. *Journal of Business Research*, 113617.
- McDowell, L., & Christopherson, S. (2009). Transforming work: New forms of employment and their regulation. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society* , 2(3), 335-342.
- Mckinsey&Company (2003). Offshoring: Is It a Win-Win Game? https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Featured%20Insights/Employment%20and%20Growth/Offshoring%20Is%20it%20a%20win%20win%20game/MGI_Is_offshoring_a_win_win_game_perspective.aspx
- Messenger JC and Gschwind L. (2016) Three Generations of Telework: New Innovations and The (R) Evolution From Home Office to Virtual Office. *New Technology, Work and Employment* , 31 (3), 195-208. <https://doi.org/10.1111/ntwe.12073>
- Mukherjee, D., Kumar, S., Pandey, N., & Lahiri, S. (2023). Is offshoring dead? A Multidisciplinary Review And Future Directions. *Journal of International Management* , 101017.
- Mukherjee, S., & Narang, D. (2023). Digital Economy and Work-From-Home: The Rise of Home Offices Amidst the Covid-19 Outbreak in India. *Journal of the Knowledge Economy* , 14(2), 924-945.
- Nelson, E. (2016). Brace Yourself: the Most Disruptive Phase of Globalization is Just Beginning. QZ&A: <https://qz.com/854257/brace-yourself-the-most-disruptive-phase-of-globalization-is-just-beginning> (Accessed: 13.04. 2024)
- Nelson, E. (2019). Globots and Telemigrants: The New Language of The Future of Work. Quartz: <https://qz.com/1642691/richard-baldwin-on-the-inhumanely-fast-next-phase-of-globalization>. (Accessed: 3.07.2024)
- Nilles, J. M. (1975). Telecommunications and Organisational Decentralization. *Transactions on Communications*, 23(10), pp. 1142–1147
- O'Connor, J. S. (2013). Non-standard employment and European Union Employment Regulation. *Non-standard Employment in Europe: Paradigms, Prevalence and Policy Responses*, 46-63.
- OECD (2019). *OECD Employment Outlook 2019: The Future of Work* (Paris, OECD).
- Ozimek, A. (2020). The Future of Remote Work. Available at SSRN 3638597.
- Özer Turan, B. (2019). Working from Home with Information Technology: A Study on the Service Sector in Turkey. Master's Thesis. Istanbul: Marmara University, Institute of Social Sciences, Department of Labor Economics and Industrial Relations.
- Özkanan, A. (2022). Covid-19 Pandemic and Its Impact on Work: Did We Like Working in Alternative (Remote-Home) Modes ?. *Journal of Business Research*, 14(1), 353-369.
- Page et al. (2021). The PRISMA 2020 Statement: An Updated Guideline For Reporting Systematic Reviews. *BMJ*, 372.
- Parker, K. (2023). About a Third of U.S. Workers Who can work from Home Now Do So all the Time.Pew Research Center: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2023/03/30/about-a-third-of-us-workers-who-can-work-from-home-do-so-all-the-time/>
- Pauwelyn, J. (2019). Is Globalization Finally Re-Balancing? Novel Ways of Leveling the Playing Field for Labor. *Novel Ways of Leveling the Playing Field for Labor*.
- Pedersini, R., & Coletto, D. (2009). Self-employed Workers: Industrial Relations and Working Conditions.

- Pellicelli, M. (2023). Gaining Flexibility by Rethinking Offshore Outsourcing for Managing Complexity and Disruption. *Engineering Proceedings*, 39(1), 37.
- Pochet, P. (2021). Globalisation, Telemigrants and Working Conditions, Social Europe: <https://www.socialeurope.eu/globalisation-telemigrants-and-working-conditions>
- Polanyi, K. (1986). Büyük dönüşüm. A. Buğra (Çev.) İstanbul: Alan Yayınları.
- Raman, R., & Chadee, D. (2007). Offshoring of IT services: a survey of the literature and towards a new research agenda. In Proceedings of the 2007 Annual Meeting of the Australia and New Zealand International Business Academy (ANZIBA 2007).
- Ranganathan A., & Das A. (2022) Speak up or Stay Silent: Impact of Remote Work on Worker Mobilization, Remote Work Conference (slides), Stanford University, 12-14 October 2022. <https://www.remoteworkconference.org/>
- Rani U. and Dhir R.K. (2020) Platform work and the COVID-19 pandemic, *The Indian Journal of Labour Economics*, 63 (Suppl. 1), 163-171. <https://doi.org/10.1007/s41027-020-00273-y>
- Rani, U. (2023). Remote Platform Work and the Flexible Workforce: What Global Dynamics Can We See? Eds.(Countouris et al) Future of Remote Work. ETUI aisbl, Brussels
- Ravishankar, M. N., Pan, S. L., & Myers, M.D. (2013). Information Technology Offshoring in India: A Postcolonial Perspective. *European Journal of Information Systems*, 22, 387-402.
- Reichenberger, I. (2018). Digital Nomads—A Quest for Holistic Freedom in Work and Leisure. *Annals of Leisure Research*, 21(3), 364-380.
- Rubin, H.A (1997) Using Metrics for Outsourcing Oversight, *Information Systems Management*, 14(2), pp. 7-14
- Ruparel, R. & Fox, H. (2023). “State of UK Business 2023: Squeezed but Still Standing”. BCG, 27 February 2023. <https://www.bcg.com/united-kingdom/centre-for-growth/insights/stateof-uk-business-2023>. (Accessed: 10.03.2024)
- Kessler, S. (2015). What Does A Union Look Like In the Gig Economy?, FAST COMPANY: <https://www.fastcompany.com/3042081/what-does-a-union-look-like-in-the-gig-economy>. (Accessed: 10.08.2024)
- Schulz, J., Robinson, L., McClain, N., & Reisdorf, B. C. (2023). Gig Work, Telework, Precarity, and the Pandemic. *American Behavioral Scientist*, 00027642231155371.
- Schumpeter, J.A. (1934) *The Theory of Economic Development*, Harvard University Press: Cambridge MA
- Serinikli, N. (2021). Organizational Change During the Covid 19 Pandemic: Remote/Home Working Model. *Firat Univstahlersity Journal of Social Sciences*, 31(1), 277-288.
- Sisson, K. (2008) Putting the Record Straight: Industrial Relations and the Employment Relationship, Warwick Papers in Industrial Relations No. 88 April, Coventry, Industrial Relations Research Unit, University of Warwick.
- Spasova, S., Ghailani, D., Sabato, S., Coster, S., Fronteddu, B., & Vanhercke, B. (2021). Non-Standard Workers and The Self-Employed in the EU: Social Protection During the Covid-19 Pandemic. ETUI Research Paper-Report.
- Stahl, B. C. (2021). *Artificial intelligence for a Better Future: An Ecosystem Perspective On The Ethics Of AI and Emerging Digital Technologies*. Springer Nature.
- Sytsma, T. (2022). The Globalization of Remote Work: Will Digital Offshoring Make Waves in the US Labor Market?. RAND.
- Taş, H.Y. (2012). Trade Unions and the Future of Trade Unions in the Process of Change in Social Classes. *Hak İş International Journal of Labour and Society*, 1(1), 60-80.
- Taylor, T. (2021). From Offshoring to Nearshoring? Conversable Economist: <https://conversableeconomist.com/2021/10/14/from-offshoring-to-nearshoring/> (Accessed: 15.05.2024)
- Thompson, B.Y. (2018). Digital Nomads Employment in the Online Gig Economy. *Glocalism*, (1).
- Toffler, A. (2008). *The Third Wave* (S. Yeniçeri, Trans.). İstanbul: Koridor Publishing.
- Touraine, A. and Mayhew, L. F. (1971). *The Post-Industrial Society: Tomorrow's Social History; Classes, Conflicts And Culture In The Programmed Society*. Random House.
- Tronsor, W. J. (2018). Unions for Workers in the Gig Economy: Time for a New Labor Movement. *Labor Law Journal*, 69(4).
- Tsipursky, G. (2023). Why Outsourcing is The Future of Remote Work. Forbes: <https://www.forbes.com/sites/glebtsipursky/2023/06/02/why-outsourcing-is-the-future-of-remote-work/?sh=7580fd343bac>
- Umruk, O. (2023). Outsourcing and Offshoring are Being Reconsidered. World: <https://www.dunya.com/dunya/outsourcing-ve-offshoring-yeniden-gozden-geciriyor-haberi-201311>. (Accessed:24.04.2024)
- Van Dam, A. (2022). The Remote Revolution Could Lead to Offshoring Armageddon, Washington Post: <https://www.washingtonpost.com/business/2022/08/26/remote-work-outsourcing-globalization/> (Accessed:02.05.2024)
- Van Welsum, D. and Vickery, G. (2005) “Potential Off-Shoring of ICTIntensive Occupations,” in *Enhancing the Performance of the Services Sector*, Paris: OECD Publishing, pp. 179–204.
- Vandaele, K., & Piasna, A. (2023). Sowing the seeds of unionisation? Exploring remote work and work-based online communities in Europe during the Covid-19 pandemic. *Exploring Remote Work and Work-Based Online Communities in Europe during the Covid-19 Pandemic (June 1, 2023). The Future of Remote Work*.
- Visser, J. (2001), “Industrial Relations and Social Dialogue”, in P. Auer (ed.), *Changing Labour Market in Europe: the Role and Institutions and Policies*, ILO, Geneva.
- Vučeković, M., Radović-Marković, M., Nikitović, Z., & Vujičić, S. (2022) Rise of the Gig Economy and Further Trends in the Work Processes. Volume 18, Number 2, IPSI Bgd Transactions on Internet Research
- Vyas, L. (2022). “New Normal” at Work in a Post-COVID World: Work–Life Balance And Labor Markets. *Politics and Society*, 41(1), 155-167.

- Wesley Hansen N., & Hau M.F. (2022) Between Settlement and Mobilization: Political Logics of Intra-Organizational Union Communication on Social Media, *Work, Employment and Society*. <https://doi.org/10.1177/09500170221122537>
- Wood A.J. (2020) Beyond mobilisation at McDonald's: Towards networked organising, *Capital & Class*, 44 (4), 493–502. <https://doi.org/10.1177/0309816820906354>
- Wilke L. and Bowen T. (2022) Contract Workers: Growing Pillar of the Workforce, Today And Tomorrow, *Gusto*. <https://gusto.com/company-news/us-contract-work-2022-survey> (Accessed: 16.05.2024).
- Wood A.J., & Lehdonvirta V. (2021) Antagonism beyond employment: How the 'subordinated agency' of labour platforms generates conflict in the remote gig economy, *Socio-economic Review*, 19 (4), 1369–1396. <https://doi.org/10.1093/ser/mwab016>
- World Economic Forum (2020). The future of jobs report 2020. Retrieved from Geneva.
- Yao, Q. M., Baker, L. T., & Lohrke, F. T. (2022). Building and Sustaining Trust in Remote Work by Platform-Dependent Entrepreneurs on Digital Labor Platforms: Toward an Integrative Framework. *Journal of Business Research*, 149, 327-339
- Yavuz, N. (2022). Systematic Literature Analysis in Social Sciences. *Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute* , (51), 347-360.
- Yilmaz, M. (2019). The Transforming Structure of Employment Relations in Neoliberal Capitalism: The Rise of Non-Standard Work Forms. *OPUS International Journal of Society Researches* , 14(20), 1710-1734.
- Youngdahl, W., & Ramaswamy, K. (2008). Offshoring Knowledge and Service Work: A Conceptual Model and Research Agenda. *Journal of Operations Management*, 26(2), 212-221.
- Yürekli, S. (2020). The Effects of the Coronavirus (Covid-19) Pandemic on Working Life. *Istanbul Commerce University Journal of Social Sciences* , 19(38), 34-61.
- Zinkula, J. (2023). Get a Remote Job While You Still Can: More and More Companies are Calling Workers Back to the Office — Or Outsourcing to Cheaper Workers Overseas. *Businessinsider*: <https://www.businessinsider.com/remote-jobs-return-to-office-outsourcing-to-cut-costs-2023->

How Cite This Article / Atıf Biçimi

Çiğdem Yücel, S. (2024). Remote work and telemigrants: the new face of offshoring and its effects on industrial relations. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 87, 24-43. <https://doi.org/10.26650/jspc.2024.87.1575047>

Possible Impacts of Human Enhancement Technologies on the Older Workforce*

Kutluğ Kağan KARAHAN¹ , Elif YÜKSEL OKTAY²

¹(Dr., Res. Asst.), Yalova University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Labor Economics and Industrial Relations, Yalova, Türkiye.

²(Prof. Dr.), Yalova University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Labor Economics and Industrial Relations, Yalova, Türkiye.

*Bu çalışma Prof. Dr. Elif Yüksel Oktay danışmanlığında Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü bünyesinde Kutluğ Kağan Karahan tarafından yazılmış olan “Dünyada İnsan Geliştirme Teknolojileri ve Çalışma Yaşamı Üzerindeki Olası Etkileri” isimli doktora tezinden kısmen üretilmiştir.

ABSTRACT

The importance given to Human Enhancement Technologies (HET) in the literature is increasing daily. Both the fact that the technologies available today will become widespread in the future and the technologies that we are close to reaching because of rapidly continuing research, HET will become a part of both our daily lives and work life in the future.

The elderly population continues to increase both in number and proportion of the total population. It is estimated that this change will be reflected in the labour market shortly and that the older workforce will account for almost half of the total labour force.

There are several issues that reduce the employability of older people. In general, older people are associated with illness, disability, memory loss and cognitive decline, physical decline, loneliness and depression. They are also perceived to be more costly in enforcing health and safety standards. HET can help to overcome some of the problems faced by the older workforce. In this study, the concept of HET will be discussed, and the effects of HET on the older workforce in the labour market will be evaluated.

Keywords: Human Enhancement Technologies, elderly, older workforce, labour market, employment

Introduction

Human Enhancement Technologies (HET) refer to the use of current technology to surpass human physical and mental capacities, beyond merely treating and rehabilitating people. Many ideas that were once confined to science fiction have now become feasible with today’s technology. Although the examples applied to humans currently represent a very small portion of the population, laboratory studies and the budgets allocated to these studies are rapidly increasing, especially under the influence of thought movements led by certain groups.

The concept of human enhancement has a dual nature. On the one hand, technological advancements, societal and personal needs, and desires have begun to create pressure towards the goal of a “developed society” from a political and cultural standpoint. On the other hand, certain social groups and scientific networks, led by the philosophical movement of Transhumanism and influential figures in the scientific world, have started to steer social and political tendencies to accelerate research on technologies that make human enhancement possible.

It should be noted that the current technology has not yet reached a stage where it can provide individuals with significant advantages over “unenhanced humans” in practise. However, evidence is increasingly suggesting that methods are progressing towards making this possible soon. Even now, there are technologies in the research and development phase that can visibly alter human physical and cognitive existence.

If the current trend continues at the same pace, it is anticipated that the mentioned technologies in this field will soon become an integral part of working life, like laptops or smartphones. In fact, some applications have already started to be used in our lives without we realising it. These technologies are expected to cause significant changes in the social and political perception

Corresponding Author: Kutluğ Kağan Karahan **E-mail:** kagan.karahan@yalova.edu.tr

Submitted: 12.10.2024 • **Revision Requested:** 24.11.2024 • **Last Revision Received:** 10.12.2024 • **Accepted:** 12.12.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

of society, similar to previous technological revolutions. No development in the social and political sphere should be considered separately from production relations and, consequently, the labour market. The changes that these new technologies will cause in human resources are likely to have the greatest impact on labour relations.

The history of technology shows that the most significant social changes occur through production relations. Therefore, it is essential to study the potential impacts of HET on working life to be prepared for the near future of the world. HET is progressing beyond a dream to become an ordinary part of our lives. The advancements in this field have become unstoppable, and discussions about whether to prevent them seem to be a thing of the past. In this case, studies in this field are of great importance to minimise potential problems in the labour market in the near future and to ensure that this transition process is managed with the least damage and error for humanity.

It is evident that human enhancement is not merely a scientific phenomenon. Technologies and trends can have both beneficial and harmful effects across many layers of the political arena. While they can create new opportunities for society and individuals, they also bring significant risks and can change the known concept of humanity and cultural notions as new social needs arise. Therefore, it would be wrong to approach HET with a “laissez-faire” attitude or to adopt a completely preventive approach. Policies that maintain a balance between these extremes need to be developed.

One of the most important groups that HET is expected to affect in the labour market is the older workforce. As is known, the proportion of the population aged 65 and over is increasing worldwide (World Health Organisation, 2022). However, due to some disadvantages that arise with ageing, the older workforce is not preferred in the employment process. In addition, older people are already not expected to work as being old is associated with retirement (Özen & Özbek, 2017; Atay, 2023). Old age comes with a variety of problems like social status and role changes, feelings of inadequacy and helplessness, lack of self-confidence, loss of authority, dependance, loneliness, fear of rejection and fear of death (Demirbilek, 2005). As older workforce are not preferred in employment, they are forced to be unemployed. This situation worsens the mentioned problems for older people. Working is centre of person’s life as being not only an economical action but also a provider of prestige, social status and an active social network (Weiss, 1995). Therefore, lack of employment creates a big gap in a person’s life. Old age could mean despair if a person feels unfulfilled (Erikson & Erikson, 1998). Furthermore, if a person does not have the economical means of living a comfortable life in retirement, not having a job may prove to be very hard. In order to tackle these implications, it is imperative to address any solutions on unemployment in old age. Widespread usage of HET will have the power to eliminate the relative disadvantages of the elderly workforce. This situation can cause significant changes in the labour market.

Definition and Classification of Human Enhancement Technologies

Although human enhancement technologies are a newly emerging field, they encompass several areas by definition. Broadly speaking, they include applications that everyone benefits from today, such as mobile phones or medical aesthetics, as well as very new technologies that are rarely encountered in practise, such as brain-computer interfaces and genome therapies. Therefore, it is considered useful to categorise HET under the headings of currently existing technologies, those in the development stage, and speculative technologies believed to exist in the future.

Currently, three types of human enhancement are accepted in the literature: reproductive, physical, and mental human enhancement. Reproductive enhancements include embryo selection through preimplantation genetic diagnosis, cytoplasmic transfer, and in vitro creation of gametes. Physical enhancements encompass cosmetic (plastic surgery and orthodontics), drug-related (doping and performance-enhancing drugs), functional (prosthetics and enhanced exoskeletons), medical (implants like pacemakers and organ replacements like bionic lenses), and strength training (weights like dumbbells and nutritional supplements). For mental enhancement, examples include nootropics, neurostimulation, and supplements that improve mental functions (Lanni et al., 2008). Computers, mobile phones, and the internet can also be used as examples of technologies we use to enhance cognitive activity (Landau, 2012). Wearable electronics (e.g., augmented reality glasses, smartwatches, smart textiles), personal drones, and interconnected Internet of Things (IoT) devices, including body and intra-body nano-networks, are leading significant efforts in the field of human enhancement (Pirmagomedov & Koucheryavy, 2019; Akyildiz et al., 2008). As a developing concept, there are difficulties in defining what an HET is and limitations for what should be accepted as an HET. However, when we focus on the similarities between the definitions in the current literature, three main points step forward; improvement of human capacities, self- improvement and improvement of human nature (Bateman & Gayon, 2012).

Different forms of human-enhancing technologies are either in the development stage or currently being tested and experimented with. Emerging technologies in this field include human genetic engineering (gene therapy), neurotechnology (neural implants and brain-computer interfaces), cyber hardware, designed strategies to prevent ageing, nanomedicine, and 3D bioprinting.

Currently, there are ongoing discussions about some theoretical HETs such as mind uploading, neocortex, and endogenous artificial nutrition. Mind uploading refers to the theoretical process of scanning and mapping a biological brain in detail and

then copying its current state to a computer system or another computational device, effectively “transferring” or “uploading” a conscious mind from the brain to a non-biological substrate. The exocortex is defined as a theoretical artificial external information processing system that would augment the brain’s biological higher cognitive processes. Endogenous artificial nutrition refers to a technology that would theoretically allow a person to go without food for weeks by having a radioisotope generator that resynthesizes glucose (similar to photosynthesis), amino acids, and vitamins from breakdown products.

It is also possible to classify human enhancement technologies according to the medical methods used in practise. Gofette (2006) classified HETs under eight headings:

- Performance doping
- Use of psychological stimulants outside therapeutic purposes
- Aesthetic changes beyond reconstructive plastic surgery
- Reproductive control applications outside reproductive disorders
- Interventions in a person’s mood outside therapeutic purposes
- Sex reassignment
- The pursuit of youth or immortality
- Artificial production of humans

Human enhancement technologies can also be classified according to the purposes of the person being intervened upon. In this way, HET can be classified into four different categories: adaptation to environmental conditions, combating disease, ageing, and death, targeting existing or future children, and happiness/mood-based (Blais & Martineau, 2006).

There are many environmental factors that people are exposed to in their daily lives. Moreover, these factors originate from different environments that occupy a person’s life. These factors are related to people’s physical, cognitive, and psychological characteristics and have effects on these characteristics. Due to the rapid changes and increasing expectations in daily life, today’s people live with many pressure elements.

Human enhancement technologies can help individuals better adapt to the expectations of today’s world by intervening in their cognitive, psychological, and physical states (Table 1). Thus, in an environment where personal relationships are becoming increasingly complex, it is possible for people to develop their social skills and meet the ever-increasing expectations of society. In today’s world, where competition and expectations from employees are constantly increasing, it is possible to enhance work skills. In an environment where competition is increasing day by day and academic success expectations are rising, students’ learning abilities can be improved. Additionally, it is possible to reduce the negative psychological effects that inevitably arise in this pressure environment. Whether a professional athlete or a worker earning a living through physical labour, the expected physical performance can be increased using HET. People who are dissatisfied with their physical appearance or sexual life due to societal expectations are provided with the opportunity to make the desired changes to their bodies.

Although the literature states that HET should be distinctly separated from medicine (President’s Council on Bioethics, 2003; Gofette, 2015), it is a fact that these technologies are also beneficial for human health (Table 2). Thanks to HET, it seems possible for people to be much more resistant to diseases and to lead healthier and therefore more satisfying lives. Additionally, it has quite effective methods for reducing the speed and effects of ageing.

Moreover, looking at the roadmap that HET is following, it seems possible that in the future, the effects of ageing can be completely eliminated, ageing can be stopped, and at least natural death can be prevented.

One of the most debated application areas of HET, and perhaps the most controversial, is the technology that can be applied to children and embryos. Using HET, it seems possible to raise a new generation that is healthier, more talented, and has a longer lifespan (Table 3).

One of the most important issues today is the “pursuit of happiness” constantly imposed on society. Moreover, when the pressure to be happy is added to the many existing pressure elements, it becomes difficult for a person to feel good. Perhaps eliminating the sources of pressure that create this situation would be healthier for society, but HET offers solutions that will help people feel better and increase happiness, even if there is no change in this regard (Table 4).

Another four-part classification of HET comes from official institutions in the United States. This classification is similar to that of Blais and Martineau (2006). According to the report of the President’s Council on Bioethics, HET is divided into four categories: better children, happy souls, superior performance, and ageless bodies (President’s Council on Bioethics, 2003).

It is also possible to classify human enhancement technologies according to the methods of application. This type of classification is based on the assumption that there is always an object applied in the HET. This object can vary in size and shape, can be inside or outside the human body, and can range from a simple prosthesis to a gene sequence, but ultimately there is always an object involved (Nouvel, 2015). Human enhancement technologies can be applied to a specific part of the body (such as implants and

Table 1. Interventions aimed at adapting the environment

Sub-categories	Examples of technological interventions and their objectives
Increasing social skills through psychological or cognitive modifications	<ul style="list-style-type: none"> Reducing social anxiety, hatefulness, aggressiveness, jealousy and shyness Improving sociability, agreeableness, conscientiousness, assertiveness, self-confidence, honesty, and fairness Improving morality Improving control of emotions, moods, impulsive behaviours Improving social intelligence
Increasing social acceptability through physical modifications	<ul style="list-style-type: none"> Lightening the skin for social acceptability Modifying morphologies (augmentation mammoplasty, cosmetic height surgery) Cosmetic surgery
Increasing working skills through psychological, cognitive, or physical modifications	<ul style="list-style-type: none"> Reducing fatigue and stress Improving calmness Improving strength, speed, stamina, reaction speed, morphologies, productivity, sensory and motor abilities Reducing fear in people with dangerous jobs Increasing productivity Improving concentration, memory storage and working memories, attention, focus, performance on various complex motor learning tasks, proofreading, numerical ability, learning skills, verbal fluency, abstract reasoning, spatial cognition, resistance to sleep deprivation, alertness and wakefulness
Increasing learning skills through cognitive modifications	<ul style="list-style-type: none"> Improving learning speed, concentration, memory storage and working memories, attention, focus, proofreading, numerical abilities, learning skills, abstract reasoning, spatial cognition, language learning, alertness and wakefulness
Increasing athletic skills through psychological, cognitive, or physical modifications	<ul style="list-style-type: none"> Reducing fatigue and stress Improving calmness Improving strength, speed, stamina, reaction speed, morphologies, and sensory and motor abilities Improving concentration, attention, focus, performance in various complex motor learning tasks, abstract reasoning, spatial cognition, alertness and wakefulness
Increasing sexual skills through psychological or physical modifications	<ul style="list-style-type: none"> Improving pleasure and arousal Correcting erectile dysfunctions Increasing/reducing breast size Using hormonal contraception
Increasing seduction skills/appearance through physical modifications	<ul style="list-style-type: none"> Improving the physical appearance with cosmetic surgery Modifying morphologies Maintaining or recovering a youthful appearance Reducing the need for exercise to remain physically fit Choosing colouring, lightening/darkening skin
Increasing combat skills through psychological, cognitive, or physical modifications	<ul style="list-style-type: none"> Reducing fear in combatants Increasing aggressiveness Erasing the memories of traumatic events Improving strength, speed, stamina, reaction speed, morphologies, talents, and sensory and motor abilities Identifying gene markers to distinguish friend from foe between combatants Improving combatants' cognitive capacities, resistance to sleep deprivation, concentration, attention, focus, ease of skill acquisition, abstract reasoning, spatial cognition, alertness and wakefulness
Fitting into an artificial, fast-changing environment	<ul style="list-style-type: none"> Taking charge and modifying human biological development and evolution to better fit into the artificial environment human beings are continuously creating

Note. Adapted from Menuz (2015)

Table 2. Interventions aimed at fighting disease, ageing and death

Sub-categories	Examples of technological interventions and their objectives
Health optimisation	<ul style="list-style-type: none"> Improving resistance to disease, manipulating the immune system, and treatment of genetic risk factors Improving lifestyle, health-wise Using diagnostic tests Determining the genetic transmission of disease Optimising individual lifestyle Controlling impulses to limit unhealthy food intake
Fighting ageing	<ul style="list-style-type: none"> Retarding ageing and age-related medical conditions, increasing health-span Reversing ageing Eliminating ageing
Extending lifespan	<ul style="list-style-type: none"> Helping people live longer Seeking an indefinite heath span, quest for immortality

Note. Adapted from Menuz (2015)

prostheses) or can disappear within the body (such as absorbable and injectable substances). Additionally, the effects of these enhancements can be temporary or permanent (Table 5).

It would be helpful to elaborate on the classification mentioned in the table above. Removable prostheses refer to any type of replaceable organ prosthesis, such as the special running prostheses used by the Paralympic athlete Oscar Pistorius. Doping

Table 3. Interventions aimed at modifying existing or future children

Sub-categories	Examples of technological interventions and their objectives
Altering existing or future children	<ul style="list-style-type: none"> • Choosing certain features/properties of the child • Selecting embryos with pre-implantation genetic diagnosis • Selecting the genetic traits • Selecting embryos for sex (fe. for family balancing) • Selecting a child with superior genes

Note. Adapted from Menuz (2015)

Table 4. Interventions aimed at increasing happiness/well-being

Sub-categories	Examples of technological interventions and their objectives
Increasing happiness/well-being through psychological modifications	<ul style="list-style-type: none"> • Erasing memories of the shameful conduct of traumatic events • Reducing guilt, depression, anxiety, grief, fear, and stress • Improving calmness, capacities for pleasure, serenity, love, and artistic appreciation • Experiencing novel states of consciousness

Note. Adapted from Menuz (2015)

Table 5. Four classes of enhancement techniques

	Temporary	Definitive
Localised	Removable prosthesis	Implanted prosthesis or localised genetic modification
De-localised	Doping substance	Germ line genetic modification

Note. From Nouvel, 2015

substances, as the name suggests, are materials like Erythropoietin that allow athletes to exceed their performance limits. Fixed prostheses are implants permanently placed in the body. Regional genetic modifications refer to the placement of genetically modified cell types in a specific area of the body. Germline genetic modification involves a similar process applied at a level that affects all cells in the body. Note that such a procedure has not yet been tested in humans, but given its success in animals, there is a strong prediction that it will be successful in humans as well.

When defining the concept of human enhancement, interventions are often described as being performed through natural or artificial methods. Naturally, this characteristic allows HET to be divided into natural and artificial categories. This distinction is easy to make in temporary and regional applications. However, as the technological intervention area moves away from regionality and becomes permanent, it becomes difficult to understand the difference between natural and artificial. For example, it would be impossible to determine whether the genetic transformation applied to a person whose entire body has been modified at the cellular level is natural or artificial. It would be more beneficial to evaluate such interventions that can imitate nature to an indistinguishable degree in another category (Nouvel, 2015).

As mentioned earlier in this study, although the idea of human enhancement dates back to ancient times, HET is a newly emerging field. However, looking at the history of applications, it is seen that studies in this area began to be conducted from the mid-20th century onwards.

The foundation of human enhancement technologies may have been laid at the Hastings Centre Institute. Founded in 1969, the Institute addressed the need to professionally handle the social impacts of revolutionary changes in the biological sciences. During this period, extraordinary developments such as organ transplants, experiments on humans, prenatal diagnosis of genetic diseases, life extension, and control of human behaviours were occurring, and there was a need to examine all these developments within the framework of ethical concerns and sufficient scientific knowledge. The Institute dedicated itself to bringing together many researchers from around the world working in these areas several times a year, sometimes assigning tasks in between. This group of 75 people conducted studies in four different areas: behaviour control, population control, genetic engineering and guidance, and the process of death and dying (Institute of Society, Ethics and the Life Sciences, 1973).

In conclusion, HET stands as an undeniable reality today. Humanity is rapidly advancing towards a post-human future that surpasses the standard Darwinian concept of evolution with the possibilities of biotechnology (Harris, 2007). Ultimately, technology seems to be leading humans towards a future where ageing can be stopped and even immortality can be achieved (de Grey, 2005).

Ageing and The Increasing Older Workforce: Definitions, Statistics and Impacts

Before delving into the topic of the older workforce, it is useful to discuss the concepts of ageing and old age. In its simplest form, ageing refers to the physiological and psychological changes a person undergoes due to advancing age (Özen & Özbek, 2017). In gerontology, ageing is defined as the regular changes that occur in adult humans as their chronological age progresses

(Baybora, 2007). Ageing refers to the regular changes in an individual's biological, psychological, and social aspects over time, while old age is defined as the period following development and maturation in the lifespan, characterised by the highest level of interaction between genetic structure and the environment, leading to physiological and psychological changes. Thus, ageing reflects a process, whereas old age represents a period, with the beginning of the ageing process preceding the onset of old age (Öktem Özgür, 2021).

The ageing or youthfulness of the workforce is typically considered chronologically based on individuals' birth dates. However, since the concept of ageing includes biological, psychological, and sociological changes, many studies debate whether it is accurate to measure ageing in this way (Atay, 2023). Today, the increased lifespan and the sustainability of productivity during the ageing process are forcing changes in our social definitions (Moulaert & Biggs, 2013). Moreover, even when trying to limit the definition to a chronological sense, there is no consensus in the literature on the minimum age level to be determined. However, for the sake of research validity, there is a need to define the elderly workforce.

In the current literature, the elderly workforce is generally referred to as 40+, 55+, and 65+ (Atay, 2023). Some argue that a person should be considered an elderly worker from the age of 45 (Woods & Ostry, 1962). This view is supported by the correlation between ageing and unemployment, which starts in the 45-65 age range (Axelrad et al., 2013). Workers over the age of 45 face age-related difficulties in re-employment if they lose their jobs for any reason (Marmora & Ritter, 2014). Similarly, workers over the age of 45 are considered elderly by businesses (Axelrad et al., 2013). According to Brown (1990), although the definition of the elderly workforce varies according to various factors, it fundamentally refers to workers aged 50 and over. Some argue that the age limit for defining the elderly workforce chronologically should be over 55 (Morse, 1979). Some researchers even suggest that the elderly workforce should be divided into two categories: elderly workers aged 55-64 and older workers aged 65 and over (Taeuber, 1983). Although the elderly workforce varies depending on the field of work, it generally refers to individuals aged 40 and over up to those aged 75 and over (Kooij, 2010). A study looking at the issue from a perceptual perspective found that the age at which workers begin to be perceived as elderly ranges from 28 to 75, with a median age of 55 (McCarthy et al., 2014). Another definition describes the elderly workforce as those who continue to work contrary to the normative structure of retirement, meaning those who are eligible for retirement but choose not to retire or continue to work despite being retired. Based on this understanding, it can be said that the elderly workforce consists of individuals over the mandatory retirement age of 65 (Öktem Özgür, 2021).

Considering the statistics from the EU, ILO, and OECD, the age range of 55-64 emerges as a basis. In OECD labour studies, the most important factor in choosing this range is the decline in labour force participation in this age range (OECD, 2005). The ILO does not find the chronological definition of the elderly workforce appropriate in terms of performance and defines elderly workers in Recommendation No. 162 as "all workers who may encounter difficulties in employment and occupations due to their advanced age" (ILO, 1980). However, in the tables presented in its reports, the ILO also uses the age range of 55-64 for the elderly workforce (ILO, 2019). The US defines the elderly workforce as those aged 55 and over in official reports (Hardy, 2006). In Türkiye, there is no agreed definition for the elderly workforce, but TÜİK uses the age range of 55-64 when determining the employment rate for the elderly (TÜİK, 2011). Considering all these data, it can be said that those aged 55 and over are generally accepted as the "elderly workforce."

Although there are countries showing a tendency in the opposite direction, the world's population is ageing. Currently, there are 1 billion elderly people worldwide. Globally, the proportion of people aged 60 and over is expected to increase from 12% to 22% between 2015 and 2050. By 2050, the number of people aged 60 and over is projected to double to 2.1 billion. During the same period, the number of people aged 80 and over is expected to be triple to 426 million (World Health Organisation, 2022). For example, in the UK, there are currently around 10 million people aged 65 and over. This number is expected to increase by 50% by 2030 and double by 2050 (Cracknell, 2010). In Türkiye, the population aged 65 and over increased from 6.6 million in 2016 to over 8 million in 2021, showing a 24% increase in five years. The elderly population is not only increasing in number but also in proportion. In 2021, the proportion of elderly people in Türkiye was 9.7%, rising to 10.2% in 2023, and it is expected to exceed 25% by 2060. Moreover, Türkiye ranks below the world average in this statistic, at 68th place (TÜİK, 2022; TÜİK, 2024).

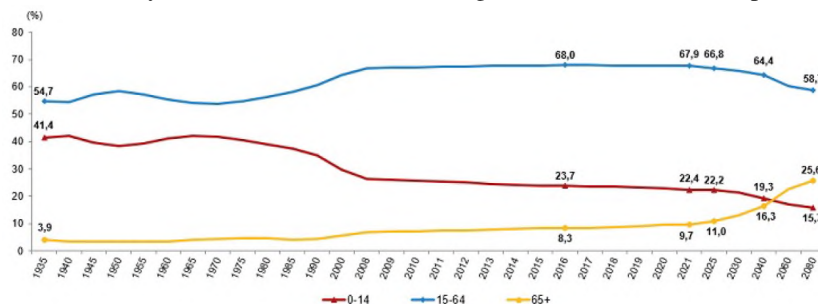

Figure 1. Population ratio by age group

Note. From TÜİK, 2022.

The world's elderly dependency ratio is continuously rising (Figure 2). For example, in Japan, the elderly dependency ratio increased from 19% in 1990 to 60%. Moreover, this ratio is expected to reach 80% by 2060. Similar trends are observed in developed countries such as South Korea, Italy, and Germany (OECD, 2015). All these statistics highlight the potential ageing of the labour market in the future. Perhaps, in the coming years, there may be a need to redefine the working-age population.

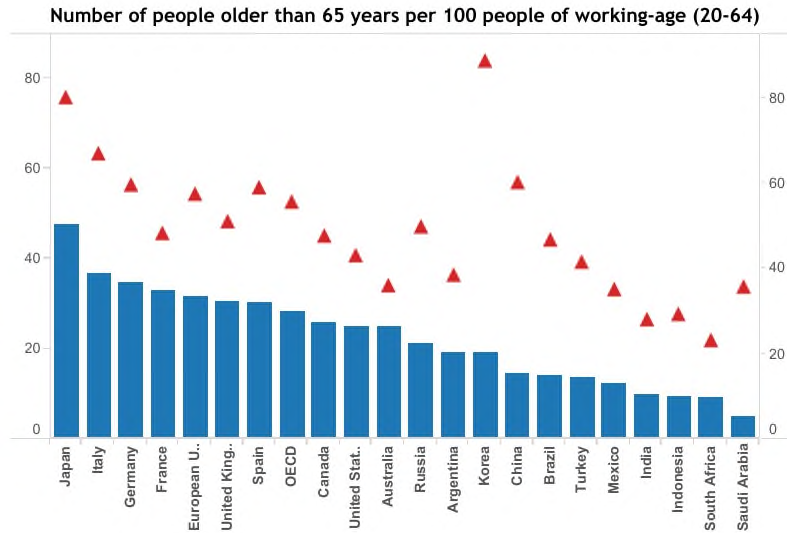

Figure 2. Old-age dependency ratio in the OECD

Note. OECD (2015). <https://www.oecd.org/economy/ageing-inclusive-growth/>

In Türkiye, the labour force participation rate of the elderly population was 10% in 2020 and 11.3% in 2021. During the same period, the employment rate of the elderly population remained at 9.7%, while the unemployment rate was 2.7% (TÜİK, 2022; TÜİK, 2023). Looking at the OECD as a whole, the labour force aged 60 and over accounts for approximately 5% of the total labour force (OECD, 1998). Given the ageing workforce, it is not difficult to predict that these numbers will not remain this low in the future. For example, Table 6 shows that the proportion of the elderly population in the total labour force in OECD countries is expected to increase and constitute half of the labour force within approximately 25 years.

Table 6. Demographic old-age to working-age ratio: Historical and projected values, 1950-2080

	1950	1960	1990	2020	2050	2080		1950	1960	1990	2020	2050	2080
OECD members													
Australia	14,0	16,0	18,8	27,7	41,6	49,4	Netherlands	13,9	16,8	20,6	34,3	53,3	62,2
Austria	17,3	21,0	24,3	31,3	56,0	60,2	New Zealand	16,3	17,0	19,5	28,3	43,8	57,5
Belgium	18,1	20,3	24,8	33,1	51,3	56,8	Norway	16,0	19,8	28,5	29,6	43,4	53,4
Canada	14,0	15,1	18,4	29,8	44,9	54,0	Poland	9,4	10,5	17,3	30,5	60,3	68,6
Chile	7,2	7,9	10,9	19,7	44,6	67,5	Portugal	13,0	14,8	23,9	38,6	71,4	72,3
Columbia	7,5	7,2	8,4	15,0	36,0	64,3	Slovakia	11,9	12,6	18,2	26,5	54,6	58,1
Costa Rika	6,8	7,1	9,0	16,6	41,6	69,4	Slovenia	12,5	13,7	17,3	34,7	65,0	60,7
Czechia	13,9	16,3	22,0	33,8	55,9	52,8	Spain	12,8	14,6	23,1	32,8	78,4	74,4
Denmark	15,6	19,0	25,9	34,9	44,6	52,4	Sweden	16,8	20,2	30,9	35,9	45,5	53,4
Estonia	19,3	17,7	19,7	34,9	54,9	63,2	Switzerland	15,8	17,6	23,6	31,3	54,4	56,7
Finland	11,9	13,5	22,0	40,1	51,4	65,0	Türkiye	6,5	7,0	9,4	15,2	37,0	58,2
France	19,5	20,8	24,0	37,3	54,5	62,2	United Kingdom	17,9	20,2	26,9	32,0	47,1	55,1
Germany	16,2	19,1	23,5	36,5	58,1	59,5	USA	14,2	17,3	21,6	28,4	40,4	51,1
Greece	12,4	12,2	22,9	37,8	75,0	79,7	OECD	13,6	15,0	20,0	30,4	52,7	61,1
Hungary	13,2	15,5	22,9	33,4	52,6	55,4							
Iceland	14,1	16,4	19,0	26,6	46,2	64,5							
Ireland	20,9	22,8	21,6	25,0	50,6	60,0	Argentine	7,5	10,1	17,3	20,2	30,3	45,5
Israel	7,1	9,1	17,8	23,9	31,3	39,9	Brasil	6,5	7,1	8,4	15,5	39,5	63,7
Italy	14,3	16,4	24,3	39,5	74,4	79,6	China	8,5	7,6	10,2	18,5	47,5	60,6
Japan	9,9	10,4	19,3	52,0	80,7	82,9	India	6,4	6,4	7,9	11,3	22,5	40,8
South Korea	6,3	7,6	8,9	23,6	78,8	94,6	Indonesia	8,6	7,6	7,7	10,6	27,3	41,0
Latvia	18,1	17,7	19,9	35,5	53,0	49,9	Russia	8,7	10,5	17,2	25,3	41,7	41,9
Lithuania	17,5	14,0	18,4	34,7	55,7	55,7	Saudi Arabia	7,5	8,4	6,1	5,3	28,2	44,8
Luxembourg	15,8	17,6	21,1	22,3	43,8	50,1	South Africa	8,5	8,4	8,7	9,6	17,4	26,8
Mexico	8,0	8,3	9,6	13,2	28,9	50,9	EU	14,6	16,0	21,6	33,6	56,7	62,0

Note. From OECD, 2021.

On the other hand, the increasing proportion of the elderly workforce in the total labour force should not be assumed to directly and positively affect elderly employment rates. The perception of employers and the society they are in that people in their 50s are old leads to age discrimination against workers at these ages. Therefore, the workforce faces age-related push factors in the market at early ages (Atay, 2023).

The most significant issue that the elderly workforce faces in the job market and working life is age discrimination. Elderly people are often associated with illness, disability (Klein, 2013; Karel et al., 2012), memory loss and cognitive decline, physical weakness, loneliness, and depression (Hehmen & Bugental, 2013). The elderly workforce is thought to have lower motivation compared to the younger workforce (Calo et al., 2013). Additionally, the elderly workforce is seen as slower, less flexible, and less capable of learning new tasks (Ennis et al., 2013), and therefore believed to be less productive (von Hippel et al., 2013). The elderly workforce is found to be more forgetful compared to younger workers (Rosigno, 2010). They are also considered more costly in terms of implementing health and safety standards (Szinovacz, 2011). This results in the elderly workforce being less employed in the job market, having more limited career and educational opportunities, and receiving less social support (Allen et al., 2009; Rosigno, 2010).

Changes in individuals' health and well-being due to ageing affect their employability (Verbrugge et al., 2016; Baumann, 2016; Nauta, 2005). According to Eurostat data, the third most common main reason for people aged 55-64 to end their active working life is illness or disability (Morschhauser & Sochert, 2006). As age progresses, changes occur in a person's mental and physical well-being due to genetic factors and environmental conditions. With ageing, physical strength loss occurs due to muscle weakening, and people can become more vulnerable to diseases due to a slowing metabolism. All these lead to a decline in a person's physical condition as they age. This physical decline negatively affects individuals' employability (Öktem Özgür, 2021).

Age can indeed affect people's ability to adapt to new technologies. New technologies are often designed with the younger population in mind. Therefore, changes in cognitive, perceptual, and motor skills due to ageing can make interacting with new technologies more challenging (Charness & Boot, 2009). Older workers benefit less from information and communication technologies in the workplace compared to younger workers and face difficulties when trying to use them (De Koning & Gelderblom, 2006). Additionally, there is a positive relationship between age and computer anxiety and a negative relationship between age and computer knowledge (Ellis & Allaire, 1999). As technology continues to develop rapidly and cognitive, perceptual, and physical abilities decline with age, older workers will continue to struggle to adapt to new technologies unless there is a development to counteract this (Charness & Boot, 2009).

One of the significant reasons negatively affecting the employability of the elderly workforce is their outdated skills and qualifications (Hofacker, 2012). The structure of the economy forces businesses to constantly pressure their employees to acquire new skills. Even when businesses are willing to train their employees for the new skills they need, they find the opportunity cost of training their older employees high, making it unattractive for employers to train their older employees (Hofacker, 2010). Consequently, the elderly workforce is deprived of educational opportunities.

Another factor negatively affecting the elderly in the job market is productivity. There is a belief in the job market that productivity decreases as people age, and therefore they should leave the job market. Individuals reach their peak productivity in their 40s, and their productivity gradually decreases after this point (Ilmakunnas et al., 2004; Skirbekk, 2004). Considering the increasing trend in the elderly population, pushing the workforce out of the job market for the reasons mentioned above leads to a significant amount of labour supply potential being unused. Moreover, the elderly workforce has positive qualities that provide significant advantages for businesses. Workers over the age of 40 are experienced, loyal, reliable, have developed communication skills, are conscientious, self-confident, more inclined to act thoughtfully, and more suitable for teamwork (Warr & Pennington, 1993). Additionally, older workers have lower rates of workplace accidents, absenteeism, job turnover, and job searching compared to younger workers (Çilingiroğlu & Demirel, 2004; Hedge et al., 2005). Furthermore, the presence of the elderly workforce is important in professions where experience can make a positive difference, such as teaching, academia, and medicine. Considering all these qualities of the elderly, excluding them from the job market results in the loss of a productive and valuable group. To prevent this loss, efforts are needed to eliminate the problems that hinder the participation of the elderly in the workforce.

Possible Impacts of Human Enhancement Technologies on the Older Workforce

Human enhancement technologies (HET) can eliminate the causes of age discrimination against the elderly in the labour market. HET can address all the above-mentioned issues. As HET becomes widespread, it is expected to increase individuals' productivity, ability to learn a job, chances of employment, and work motivation. It will also enable them to continue working under difficult conditions or at advanced ages, reduce the risks of occupational accidents and diseases, and shorten the time to return to work after illness (The Academy of Medical Sciences et al., 2012).

With the use of HET in working life, it will be possible to enhance individuals' mental and psychological resilience and help them exceed their current potential. For workers in physically demanding jobs, HET can improve their strength, speed, endurance, and various motor skills, thereby increasing their productivity. For workers in mentally demanding jobs, it can enhance social and cognitive abilities such as concentration, memory, attention, focus, learning ability, fluency in speech, and abstract reasoning (Menuz, 2015). This makes it possible to eliminate the gradual loss of physical and mental abilities that inevitably occurs with ageing.

Technologies like exoskeletons and dual-arm power amplifiers, which enhance human physical capacities, have started to emerge (Dollar & Herr, 2008; Young & Ferris, 2017, Gopura et al., 2016; Perry et al., 2007). These devices can easily be used by older people; therefore, they would not be affected in their work life by their deteriorated physical condition. Also, there may be a better solution in the virtual exoskeleton technology where a robot can be operated from afar by its user (Tachi, 2013). Remote control options for older people could be expanded too as gestures can be used. Controlling any machinery by small gestures can be seen to an observer, but it is possible with HET (Agrawal & Gupta, 2016; Bikos et al., 2015; Lee & Lee, 2018).

Cognitive HET will also help address the problems that elderly workers face in adapting to new technologies. Additionally, it can solve the issue of unequal access to educational opportunities experienced by the elderly workforce. Education is the most comprehensive and proven method of cognitive enhancement (The Royal Society, 2011). Even a small competitive advantage makes cognitive enhancers attractive. Even slight increases in cognitive performance can lead to significant improvements in functional outcomes. For example, a mere 10% increase in memory performance can turn a student into a top-performing student (Academy of Medical Sciences, 2008). Another reason for the interest in these drugs is their effect on increasing the pleasure derived from completing a task. Cognitive enhancers like Modafinil have been proven to increase the motivation for routine cognitive activities and the enjoyment derived from completing them (Müller et al., 2012).

Using technology for cognitive training is another method of cognitive enhancement. More efficient learning methods can increase the impact of education by better preparing workers for their jobs and promoting continuous improvement. This is especially important today, as the nature of work is rapidly changing. Digital technology is very suitable for supporting cognitive training due to its fundamental characteristics. Digital technologies are adaptable enough to provide personalised, targeted training, responsive enough to offer instant feedback, and patient enough to allow unlimited repetition of training activities.

Cognitive training studies proceed in two different ways. Commercial brain training targets multiple areas such as memory, executive control, and hand-eye coordination, while laboratory studies focus on improving short-term memory through software (The Academy of Medical Sciences et al., 2012). Research shows that cognitive training also supports cognitive maintenance. Because of cognitive training, people aged 65 and over show improvements in memory, reasoning, and information processing speed (Ball et al., 2002). In another study, participants in the same age group were observed to have indirect improvements in general skills related to attention and memory, even though they did not specifically train for these skills (Smith et al., 2009). Extended memory can be achieved with a centralised network to enable extended cognition (Smart, 2017). Enhanced cognition applications are already being used to monitor health (Reeder et al., 2017), assist patients with mild brain injuries (Stanney et al., 2009), and enhance learning and memory (Palmer & Kobus, 2007; Dingler et al., 2016). New HETs have been developed in the neuroscience area for monitoring, facilitating and modulating human brain functioning (Eaton & Illes, 2007; Shook & Giordano, 2016; White et al., 2015). Implanting electrodes into the brain to restore memory functions is an example of this (Song et al., 2015; Serruya & Kahana, 2008).

The frequency of repetition also has productivity-enhancing effects. Elderly individuals who participated in training games for 15 minutes a day, five days a week, showed improvements in executive functions and information processing speed (Nouchi et al., 2012). Studies with elderly people also show that computer-based training leads to structural changes in areas of the brain that are known to decline with age (Lövdén et al., 2010). Moreover, frequent training increases executive functions transferably for all age groups (Karbach & Kray, 2009).

Hearing loss is associated with ageing and still there are still no known ways on how to prevent age-related hearing loss (National Institute on Deafness and Other Communication Disorders, 2023). But with the help of HET, this could be reversed. Devices are called smart headphones that can be used not only for mitigating hearing loss but also provide super hearing abilities (McGreal, 2018). They can also help filter out noise, discriminate sounds, and transpose the sound frequency to a level that is easier to perceive (Kirchberger & Russo, 2016). This technology can also be used to enhance spatial sense or help focus on the sound from a specific direction (Ricketts, 2001).

Conclusion

In recent decades, improvements in the quality of life and scientific advancements, particularly in health, have significantly increased the human life expectancy compared to previous centuries. Conversely, there is a trend of declining birth rates globally,

especially in developed countries. As a result, the average age of the world's population is rising, which inevitably affects the labour market and working life.

As the proportion of the elderly population in the total population increases, so does the proportion of the elderly workforce in the total labour force. Reports in this field estimate that in OECD countries, the elderly workforce will constitute more than half of the total labour force in the next 50 years. In such a future, where the elderly workforce becomes the main labour source, identifying and solving new problems that may arise will become increasingly important.

It should not be assumed that the increase in the number and proportion of the elderly workforce will directly positively impact elderly employment. Currently, it is known that the employment rate and even the labour force participation rate among the elderly population are low. The main reason for this is not personal preference but age discrimination in the labour market.

There are reasons in the labour market that make it difficult for elderly people to keep their jobs or be re-employed if they lose them. Generally, the elderly are associated with illness, disability, memory loss and cognitive decline, physical weakness, loneliness, and depression. The elderly workforce is thought to have lower motivation than the younger workforce. They are seen as slower, less flexible, and less capable of learning new tasks, and therefore are believed to be less productive. The elderly workforce was found to be more forgetful compared to younger workers. Additionally, they are considered more costly in terms of implementing health and safety standards. All these factors result in the elderly workforce being less employed in the job market, having more limited career and educational opportunities, and receiving less social support.

The exclusion of the elderly workforce from the labour market results in the loss of a pool of experienced, loyal, reliable, and communicative individuals who are conscientious, self-confident, more inclined to act thoughtfully, and more suitable for teamwork. They have lower rates of absenteeism, job turnover, and job changes compared with younger workers, and their experience can be beneficial in certain job roles.

Given the increasing number of elderly workers, it is essential to enhance their employability and eliminate the barriers that prevent them from being preferred in the labour market. Human Enhancement Technologies (HET) can address these issues. HET can help mitigate the challenges faced by elderly workers, such as vulnerability to illnesses, physical strength loss, memory loss, cognitive decline, low motivation, slower task performance, difficulty adapting to new technologies, and limited access to educational opportunities.

With developments in HET applications, especially in pharmacology and nanotechnology areas, it seems possible to fortify humans' immune systems beyond current limitations so that older people would take advantage of this to overcome problems rooted from weaker immunity. After physical enhancement drugs and/or exoskeletons become widely available, physical deterioration through ageing wouldn't cause problems for older people. Fast developing fields of application such as cognitive enhancement drugs or digitised education systems, would help overcome any mental and psychological issues that come with age. In a future not far with developments in brain-computer interfaces and brain implants, any cognitive deterioration through ageing could become obsolete.

In conclusion, policies aimed at the elderly workforce should be prioritised. Even if we do not see ourselves as part of this group today, we will be in the future. In societies where the number of elderly people continues to increase, the social security system may not be able to sustain the elderly population excluding themselves from the labour market. Therefore, it is essential to implement all possible measures to eliminate the competition issues faced by the elderly in the labour market. HET can play an effective role in solving these problems. Hence, increasing budgets for research in this area and creating policies to ensure access to these technologies for the elderly when they become widespread is crucial. It should be remembered that protecting people from future problems is as valuable as protecting them from today's issues for social policymakers.

Peer-review: : Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Author Contributions: Conception/Design of study: K.K.K., E.Y.O.; Data Acquisition: K.K.K.; Data Analysis/Interpretation: K.K.K.; Drafting Manuscript: K.K.K.; Critical Revision of Manuscript: E.Y.O.; Final Approval and Accountability: K.K.K., E.Y.O.

ORCID ID of the author

Kutluğ Kağan KARAHAN 0000-0002-9811-6313
Elif YÜKSEL OKTAY 0000-0002-6273-6633

REFERENCES

- Academy of Medical Sciences. (2008). *Brain Science, Addiction and Drugs*. Londra: Academy of Medical Sciences
- Agrawal, R. & Gupta, N. (2016). Real Time Hand Gesture Recognition for Human Computer Interaction. *IEEE 6th International Conference on Advanced Computing (IACC)*. 470-475.
- Akyildiz, I. F., Brunetti F. & Blazquez C. (2008). Nanonetworks: A New Communication Paradigm. *Computer Networks*. 52(12). 2260-2279.
- Allen, P.D., Cherry, K.E. & Palmore, E. (2009). Self-reported ageism in social work practitioners and students. *Journal of Gerontological Social Work*. 52(2). 124-134.
- Atay, E. (2023). *İşgücü Piyasasında Yeni Bir Problem Alanı Olarak Yaşlı İşsizliği: Seçilmiş Ülkeler Üzerine Ampirik Bir Araştırma*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Yalova
- Axelrad, H., Luski, I. & Miki, M. (2013). Difficulties of Integrating Older Workers in to the Labor Market: Exploring the Israeli Labor Market. *International Journal of Social Economics*. 40(12).
- Ball, K., Berch, D. B., Helmers, K. F., Jobe, J. B., Leveck, M. D., Marsiske, M., Morris, J. N., Rebok, G. W., Smith, D. M., Tennstedt, S. L., Unverzagt, F. W., Willis, S. L. & Advanced Cognitive Training for Independent and Vital Elderly Study Group. (2002). Effects of Cognitive Training Interventions with Older Adults: A Randomized Controlled Trial. *Journal of the American Medical Association*. 288. 2271–2281
- Bateman, S. & Gayon, J. (2012). L'amélioration humaine: trois usages, trois enjeux. *Médecine/Sciences*. 10(28) 887-91.
- Baumann, I. (2016) *The Plight of Older Workers Labor Market Experience after Plant Closure in the Swiss Manufacturing Sector*, Springer Open.
- Baybora, D. (2007). *Çalışma Yaşamında Yaş Ayrımcılığı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Bikos, M, Itoh, Y., Klinker, G. & Moustakas, K. (2015). An Interactive Augmented Reality Chess Game Using Bare-hand Pinch Gestures. *International Conference on Cyberworlds (CW)*. 355-358.
- Blais, M. Martineau, S. (2006). L'analyse inductive générale: description d'une démarche visant à donner un sens à des données brutes. *Recherches Qualitatives*. 26. 1-18.
- Bourne, B. (1982). Effects of aging on work satisfaction, performance and motivation. *Aging and Work*. 5(2). 37-47.
- Brown, J. C. (1990) *Victims or Villains?: Social Security Benefits in Unemployment*. Joseph Rowntree Memorial Trust.
- Calo, T. J., Patterson, M. M., & Decker, W. H. (2013). Employee perceptions of older workers' motivation in business, academia, and government. *International Journal of Business and Social Science*. 4(2). 1-10
- Charness, N., & Boot, W. (2009). Aging and information technology use: Potential and barriers. *Current Directions in Psychological Science*. 18(5). 253–258.
- Cracknell R (2010). *The Ageing Population. Key Issues for the New Parliament 2010*. Londra: House of Commons Library Research. 44-45
- Çilingiroğlu, N. & Demirel, S. (2004). Yaşlılık ve yaşlı ayrımcılığı. *Türk Geriatri Dergisi*. 7 (4). 225–230.
- De Grey, A. (2005). A Strategy for Postponing Ageing Indefinitely. *Studies in Health Technology & Informatics*. 118. 209-219.
- De Koning, J., & Gelderblom, A. (2006). ICT and older workers: no unwrinkled relationship. *International Journal of Manpower*. 27(5). 467-490.
- Demirbilek, S. (2005). *Sosyal Güvenlik Sosyolojisi*. İstanbul: Legal Yayınları.
- Dingler, T., El Agroudy, P., Le, H., Schmidt, A., Niforatos, E., Bexheti, A. & Langheinrich, M. (2016). Multimedia Memory Cues for Augmenting Human Memory. *IEEE MultiMedia*. 23(2). 4-11.
- Dollar, A. M. & Herr, H. (2008). Lower Extremity Exoskeletons and Active Orthoses: Challenges and State-of-the-art. *IEEE Transactions on Robotics*. 24(1). 144-158.
- Eaton, M. L. & Illes, J. (2007). Commercializing Cognitive Neurotechnology – The Ethical Terrain. *Nature Biotechnology*. 25(4). 393.
- Economics and Research Branch Department of Labour (2016) *The Ageing Worker in the Canadian Economy*. Ottawa.
- Ellis, R. D., & Allaire, J. C. (1999). Modeling computer interest in older adults: The role of age, computer knowledge, and computer anxiety. *Human Factors* 41(3), 345–355.
- Ennis, G. E., Hess, T. M., & Smith, B. T. (2013). The impact of age and motivation on cognitive effort: Implications for cognitive engagement in older adulthood. *Psychology and Aging*. Advance Online Publication. doi: 10.1037/a00031255.
- Erikson, E. & Erikson, J. M. (1998). *The Life Cycle Completed*. New York: W. W. Norton & Company.
- Gofette, J. (2006). *Naissance de l'anthropotechnie. De la médecine au modelage de l'humain*. Paris: Librairie philosophique J. Vrin.
- Gofette, J. (2015). Enhancement: Medicine or Anthropotechnics. Simone Batman (Ed.). *Inquiring into Human Enhancement: Interdisciplinary and International Perspectives*. New York: Palgrave MacMillan.
- Gopura, R. A. R. C., Bandara, D. S. V., Kiguchi, K. & Mann, G. K. I. (2016). Developments in Hardware Systems of Active Upper-Limb

- Exoskeleton Robots: A Review. *Robotics and Autonomous Systems*. 75. 203-220.
- Hardy, M. (2006). Handbook of Aging and the Social Sciences, (Ed. Robert H. Binstock & Linda K. George). *Older Workers*. Cambridge: Elsevier Academic Press Publications
- Harris, J. (2007). Enhancing Evolution: *The Ethical Case for Making Better People*. Princetown: Oxford and Princetown University Press.
- Hedge, J. W., Borman, W. C., & Lammlein, S. L. (2005). *The aging workforce: Realities, myths, and implications for organizations*. Washington, D. C.: APA Books.
- Helman, J. A. & Bugental, D. B. (2013). Life stage-specific variations in performance in response to age stereotypes. *Developmental Psychology*. 49(7). 1396-1406. doi:10. 1037/a0029559.
- Hofäcker, D. (2010). *Older Workers in a Globalizing World An International Comparison of Retirement and Late-Career Patterns in Western Industrialized Countries*. Northampton: Edward Elgar Publishing, Inc.
- Hofäcker, D. (2012). Globalization and the Labour Market Situation of Older Workers: Exploring Trends, Challenges and Strategies for Adaptation. *Mutual Learning Programme 2012* Spring 2012. Seminar 2012.
- Ilmakunnas, P., Maliranta, M. & Vainiomäki, J. (2004). The Roles of Employer and Employee Characteristics for Plant Productivity. *Journal of Productivity Analysis*. 21(3). 249-276.
- ILO. (1980). R162 - Older Workers Recommendation.
- ILO (2019). World Employment and Social Outlook, Geneva.
- Institute of Society, Ethics and Life Sciences (1973). *The Hastings Center Studies*. 1(1). İç kapak.
- Karbach, J. & Kray, J. (2009). How Useful is Executive Control Training? Age Differences in Near and Far Transfer of Task-Switching Training. *Developmental Science*. 12. 978–990.
- Karel, M. J., Gatz, M., & Smyer, M. A. (2012). Aging and mental health in the decade ahead: What psychologists need to know. *American Psychologist*. 184-198. doi: 10.1037/a0025393
- Kirchberger, M. & Russo, F. A. (2016). Harmonic Frequency Lowering: Effects on the Perception of Music Detail and Sound Quality. *Trends Hear*. 20 1-12.
- Klein, K. E. (2013, 15 Nisan). Cutting health-care costs for aging employees. *Bloomberg Business Week*.
- Kooij, D. (2010). *Motivating Older Workers: A Lifespan Perspective on the Role of Perceived HR Practices*. Vrije Universiteit Amsterdam.
- Landau, E. (2012, Mayıs 7). “So you’re a cyborg – now what?”. *CNN*. <https://edition.cnn.com/2012/05/07/health/memory-computers-brain/index.html>
- Lanni, C., Lenzken, S. C. & Pascale, A. (2008). Cognition Enhancers Between Treating and Doping the Mind. *Pharmacology Research* 57(3). 196-213.
- Lee, T. & Lee, H. (2018). A New Virtual Keyboard with Finger Gesture Recognition for AR/VR Devices. Masaaki Kurosu (Ed.) *Human-Computer Interaction: Design and User Experience*. Cham: Springer.
- Lövdén, M., Bodammer, N. C., Kühn, S., Kaufmann, J., Schütze, H., Tempelmann, C., Heinze, H., Düzel, E., Schmiedek, F. & Lindenberger U. (2010). Experience-Dependent Plasticity of White-Matter Microstructure Extends into Old Age. *Neuropsychologia*. 48. 3878–3883.
- Marmora, P. & Ritter, M. (2014). Unemployment and the Retirement Decisions of Older Workers. *Department of Economics DETU Working Paper* 14-01. Philadelphia.
- McCarthy, J., Heraty, N., Cross, C., & Cleveland, J. N. (2014). Who is considered an ‘older worker’? Extending our conceptualisation of ‘older’ from an organisational decision maker perspective. *Human Resource Management Journal*, 24(4), 374-393.
- McGreal, R. (2018). Hearables for Online Learning. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*. 19(4) 260-267.
- Menuz, V. (2015). Why Do We Wish To Be Enhanced? Simone Bateman (Ed.) *Inquiring into Human Enhancement: Interdisciplinary and International Perspectives*. New York: Palgrave Macmillan. 60-85.
- Morschhäuser, M. & Sochert, R. (2006). *Healthy Work in an Ageing Europe Strategies and Instruments for Prolonging Working Life*. Perugia: European Network for Workplace Health Promotion
- Morse, D. (1979). The Utilization of Older Workers. National Commission for Manpower Policy. Special Report No. 33. Washington D.C.
- Moulaert, T. and Biggs, S. (2013). ‘International and European policy on work and retirement: reinventing critical perspectives on active ageing and mature subjectivity’. *Human Relations*, 66: 1, 23– 43
- Müller, U., Rowe, J. B., Rittman, T., Lewis, C., Robbins, T. W. & Sahakian, B. J. (2012). Effects of Modafinil on Non-Verbal Cognition, Task Enjoyment and Creative Thinking in Healthy Volunteers. *Neuropharmacology*. 64. 490-495
- National Institute on Deafness and Other Communication Disorders (2023). *Age-Related Hearing Loss (Presbycusis)*. NIH Pub. No. 23-DC-4235.
- Nauta, A. (2005). Health and Employability of Older Workers. *European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (Eurofound)*. <https://www.eurofound.europa.eu/en/resources/article/2005/health-and-employability-older-workers>
- Nouchi, R., Taki, Y., Takeuchi, H., Hashizume, H., Akitsuki, Y., Shigemune, Y., Sekiguchi, A., Kotozaki, Y., Tsukiura, T., Yomogida, Y. & Kawashima, R. (2012). Brain Training Game Improves Executive Functions and Processing Speed in the Elderly: A Randomized Controlled Trial. *PLoS ONE*. 7(1). E29676.
- Nouvel, P. (2015). A Scale and a Paradigmatic Framework for Human Enhancement. Simone Bateman (Ed.) *Inquiring into Human Enhancement: Interdisciplinary and International Perspectives*. New York: Palgrave Macmillan. 103-118.

- OECD. (1998). *Maintaining Prosperity in an Ageing Society*. Paris: OECD
- OECD (2005), *Ageing and Employment Policies*. OECD.
- OECD. (2015). *Fiscal Challenges and Inclusive Growth in Ageing Societies*. <https://www.oecd.org/economy/ageing-inclusive-growth/>
- OECD (2021), *Pensions at a Glance 2021: OECD and G20 Indicators*, OECD Publishing, Paris.
- Öktem Özgür, A. (2021). *Yaşlı İstihdamının Sosyo-Psikolojik Analizi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Özen, S. & Özbek, Ç (2017). Çalışma Yaşamında Yaşlılık: Yaşlı Çalışanlar ve İnsan Kaynakları Uygulamaları. *Çalışma ve Toplum*. 2017/2 547-572.
- Palmer, E. & Kobus, D. (2007). The Future of Augmented Cognition Systems in Education and Training. *International Conference on Foundations of Augmented Cognition*. 373-379.
- Perry, J., Rosen, J. & Burns, S. (2007). Upper-limb Powered Exoskeleton Design. *IEEE/ASME Transactions on Mechatronics*. 12(4). 408-417.
- Pirmagomedov, R. & Koucheryavy Y. (2019). IoT Technologies for Augmented Human: a Survey. *Internet of Things*. 14(4). DOI:10.1016/j.iot.2019.100120
- President's Council on Bioethics (2003). *Beyond Therapy: Biotechnology and the Pursuit of Happiness*. President's Council on Bioethics. https://web.archive.org/web/20070202111356/http://www.bioethics.gov/reports/beyondtherapy/beyond_therapy_final_webcorrected.pdf
- Reeder, B., Cook, P. F., Meek, P. M. & Ozkaynak, M. (2017). Smart Watch Potential to Support Augmented Cognition for Health-Related Decision Making. *International Conference on Augmented Cognition*. 372-382.
- Ricketts, T. A. (2001). *Directional Hearing Aids*. Londra: Westminster Publications.
- Rodgers, B. N., Greve, J. & Morgan, J. S. (2009). *Comparative Social Administration*. New: York: Aldine Transaction.
- Rosigno, V. J. (2010). Ageism in the American workplace. *Contexts*, 9(1), 16-21. doi: 10.1525/ctx.2010.9.1.16.
- Serruya, M. D. & Kahana, M. J. (2008). Techniques and Devices to Restore Cognition. *Behavioural Brain Research*. 192(2). 149-165.
- Shook, J. R., Giordano, J. (2016). Neuroethics Beyond Normal: Performance Enablement and Self-Transformative Technologies. *Cambridge Quarterly of Healthcare Ethics*. 25(1). 121-140.
- Skirbekk, V. (2004). Age and Individual Productivity: A Literature Survey. *Vienna Yearbook of Population Research*. 2. 133-153.
- Smart, P. (2017). Extended Cognition and the Internet. *Philosophy & Technology*. 30(3). 357-390.
- Smith, G. E., Housen, P., Yaffe, K., Ruff, R., Kennison, R. F., Mahncke, H. W. & Zelinski, E. M. (2009). A Cognitive Training Program Based on Principles of Brain Plasticity: Results from the Improvement in Memory with Plasticity-based Adaptive Cognitive Training (IMPACT) Study. *Journal of the American Geriatrics Society*. 57. 594-603.
- Solberg, S. M. (1998). *Age and Gender in a Local Labour Market: Re-Employment among a Group of Older Workers*. ProQuest Dissertations and Theses Global
- Song, D., Robinson, B. S., Hampson, R. E., Marmarelis, V. Z., Deadwyler, S. A. & Berger, T. W. (2015). Sparse Generalized Volterra Model of Human Hippocampal Spike Train Transformation for Memory Prostheses. *2015 International Conference of the IEEE Engineering in Medicine and Biology Society (EMBC)*. 3961-3964.
- Stanney, K., Hale, K. & Jones, D. (2009). Augmented Cognition Design Approaches for Treating Mild Traumatic Brain Injuries. *International Conference on Foundations of Augmented Cognition*. 89-98.
- Szinovacz, M. E. (2011). Introduction: The aging workforce: Challenges for society, employers, and older workers. *Journal of Aging and Social Policy*. 23. 95-100. doi: 10.1080/08959420.2011.555185.
- Tachi, S. (2013). From 3D to VR and Further to Telexistence. *23rd International Conference on Artificial Reality and Telexistence (ICAT 2013)*. 1-10.
- Taeuber, C. (1983). *Aging and Technological Advances*, (Ed. Pauline K. Robinson, Judy Livingston ve James E. Birren) *Older Workers: Force of The Future?* New York: Plenum Press,
- The Academy of Medical Sciences, British Academy, Royal Academy of Engineering & The Royal Society. (2012). *Human enhancement and the future of work: Report from a joint workshop hosted by the Academy of Medical Sciences, the British Academy, the Royal Academy of Engineering and the Royal Society*. Londra: The Academy of Medical Sciences.
- The Royal Society (2011). *Brain Waves Module 2. Neuroscience: Implications for Education and Lifelong Learning*. Londra: The Royal Society
- Thurston, J. L. (1951). First National Conference on Aging: A Preview of Maturity. *ILR Review*. 4(2). 169.
- TÜİK (2011), *Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri 2000-2009*, Aralık, Ankara
- TÜİK. (2022). *İstatistiklerle Yaşlılar, 2021*. TÜİK Haber Bülteni. 45636.
- TÜİK. (2024). *İstatistiklerle Yaşlılar, 2023*. TÜİK Haber Bülteni. 49667.
- Verbrugge, M., Kuipers, Y., Vriesacker, B., Peeters I. & Mortelmans, K. (2016). Sustainable Employability for Older Workers: An Explorative Survey of Belgian Companies. *Archives of Public Health*. 74(15).
- Von Hippel, C., Kalokerinos, F. K. & Henry, J. D. (2013). Stereotype threat among older employees: Relationship with job attitudes and turnover intentions. *Psychology and Aging*. 28(10), 17-27. doi: 10.1037/a0029825.
- Warr, P., & Pennington, J. (1993). Views about age discrimination and older workers. *Age and employment: Policies and practices*. 75-106.

- Weiss, R. S. (1995). Processes of Retirement. Frederick M. Gamst (Ed.). *Meanings of Work: Considerations for Twenty-First Century*. New York: State University of New York Press.
- White, S., Richie, J., Gracanin, D., Bell, M., LaConte, S., Coffman, M. & Kim, I. (2015). The Promise of Neurotechnology in Clinical Translational Science. *Clinical Psychological Science*. 3(5). 797-815.
- Woods, H. D. & Ostry, S. *Labour Policy and Labour Economics in Canada*. Toronto: Macmillan,
- World Health Organization. (2022). *Aging and Health*. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health#:~:text=By%202050%2C%20the%20world's%20population,2050%20to%20reach%20426%20million>
- Young, A. & Ferris, D. (2017). State of the Art and Future Directions for Lower Limb Robotic Exoskeletons. *IEEE Transactions on Neural Systems and Rehabilitation Engineering*. 25(2). 171-182.

How Cite This Article

Karahan, K. K., & Yüksel Oktay, E. (2024). Possible impacts of human enhancement technologies on the older workforce. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 87, 44-57. <https://doi.org/10.26650/jspc.2024.87.1566139>

Bibliometric Analysis of Publications on the Digital Nomad with VOSviewer

Hakan SARAÇ¹

¹(Dr.), Sivas Labor and Employment Agency Provincial Directorate, Sivas, Türkiye.

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the bibliometric characteristics of studies on digital nomadism published in the Scopus database to guide those who want to conduct research on digital nomadism. Studies on digital nomadism published in the Scopus database were systematically analysed under the headings of authors, citations, sources, countries, institutions, and keywords. The data obtained were examined and mapped in terms of bibliometric indicators using VOSviewer. In addition, in the literature review, studies on digital nomadism were examined in terms of variables such as the findings and analyses used. Using the keyword “digital nomad” in the Scopus database, 1,080 results were obtained by selecting the “all fields” tab. According to the results of the analysis, while most publications on digital nomadism are published in the journal “Proceedings of the Acm on Human-Computer Interaction,” the most cited journal is “Sociology.” In terms of the number of citations, it was found that the study “Mobility and Proximity” dated (2002) was the most cited study. It was also concluded that the author who published the most publications was Daniel Schlagwein. The most cited institution was Unk “Syracuse University.” It was determined that the most publishing country was the USA and the most used keywords in terms of keywords were “digital nomads,” “Covid-19,” “remote working,” “digital nomadism” and “mobility.” This study found that interest in digital nomadism has increased rapidly in recent years, mainly because of the acceleration of the transition to remote working due to the Covid-19 pandemic, the increase in the opportunity to work remotely with technological developments, and the opportunity to work while travelling. On the other hand, although digital nomadism is generally associated with freedom and flexibility, difficulties in managing work-life balance, the difficulties of constant travel, and the lack of stability and regular income encourage researchers to conduct more studies in this field. In this context, the data obtained can guide future studies.

Keywords: Digital nomad, Remote Work, Mobility, Digital Work

Introduction

Today, the spread of digitalisation has significantly affected the way of doing business practises. (Sutherland and Jarrahi, 2018:328). Digital nomadism has emerged as a new form of work. The increase in digitalisation increases the number of digital nomads. Digital nomadism has become widespread since the 2010s (Cook, 2023:256). The COVID-19 pandemic, social distancing measures, and nationwide lockdowns have inevitably increased the use of digital technology. People and institutions have had to adapt to the new ways of living and working created by the changing world order (Pandey and Pal, 2020:1). Therefore, the number of studies on digital nomadism is increasing. However, differences in the use of the digital nomadism concept stand out. When the literature on digital nomadism is examined, it is observed that the focus is on explaining lifestyles rather than determining the theoretical framework of digital nomadism. (Wang et al., 2018:1).

Makimoto and Manners first used the term “digital nomad”. He stated that the arrival of the Internet would be revolutionary and would cause significant changes in lifestyle. He expressed the change in working life as “You are stranded on a desert island, still running your business or doing your job” (Makimoto and Manners 1997:39). Digital nomadism refers to a mobile lifestyle in which freelancers, digital entrepreneurs, and remote workers integrate their work with an active travel process (Aroles, Vaujany and Dale, 2021:7). A digital nomad “mobile knowledge worker equipped with digital technologies to work anytime, anywhere” is referred to as (Liegl, 2014:163). According to another definition, digital nomads are defined as “a new generation of location-independent freelancers, young entrepreneurs, and online freelancers” (Müller, 2016:344). According to another definition, digital nomadism is defined as the ability of individuals to travel the world without being tied to the office by working remotely via laptops. In other words, digital nomadism is recognised as a lifestyle (Thompson 2019:27). Digital nomadism is a lifestyle that enables

Corresponding Author: Hakan Saraç E-mail: hakan.sarac@iskur.gov.tr

Submitted: 24.09.2024 • **Revision Requested:** 07.10.2024 • **Last Revision Received:** 27.10.2024 • **Accepted:** 13.12.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

individuals to work from anywhere, travel, and explore the world owing to portable technology and widespread Internet access. This phenomenon is shaped by societal changes, such as increased mobility, ubiquitous technology, and increasingly flexible, precarious employment (Mancinelli 2020; Hannonen, 2020).

Digital nomadism includes remote freelancers, digital entrepreneurs, location-independent company employees, and knowledge workers who combine several activities. The most common occupations that digital nomads engage in are computer programming, marketing activities, various online consultancies, online tutoring, writing and translation jobs, graphic design, and customer service. Digital nomads gain flexibility in terms of location, time, and how work is done owing to digital technologies. Platforms such as Upwork, TaskRabbit, and RemoteOK offer independent workers opportunities to find jobs online. On the other hand, increased flexibility destabilises jobs, increases casualisation, reduces social benefits and makes workers vulnerable (Bonneau and Aroles, 2021:161).

In recent years, it has been determined that the number of publications on digital nomadism has increased significantly in searches made with the keyword 'digital nomad' in the Scopus and Web of Science databases. When the literature is examined, it is seen that bibliometric analysis studies on the subject of digital nomadism are limited (Simova, 2023; İli and Büyükbaykal, 2022; Shawkat et al., 2021). At this point, the latest studies on this subject are important for ensuring currency. Although previous studies have examined the issue of digital nomadism through bibliometric analysis, the small dataset used in this study has led to a limited understanding of the general trend. The rapid growth and diversification of the literature in the field of digital nomadism made it necessary to repeat this study with a larger dataset.

With the increasing interest in digital nomadism, revealing new findings in the literature and deepening knowledge in this field will shed light on future studies on digital nomadism. Since most studies on digital nomadism are found in the Scopus database, this database was preferred. This study aims to fill this gap in the literature by repeating this study with up-to-date data.

Literature Review Of The Concept Of Digital Nomads

The digital revolution has radically changed the way people work by enabling remote work. The flexibility offered by the Internet and digitalisation has paved the way for digital nomadism, especially accelerated by the COVID-19 pandemic (Sanul, 2022:272). The proliferation of portable computer technologies and increased Internet access enables individuals to work from anywhere and is claimed to facilitate a digital nomadic lifestyle (Mancinelli, 2020:417). Advances in computer and information technologies, together with the widespread use of mobile devices, have opened new lifestyles and work organisation options, such as digital nomadism (Devčić and Pražić, 2022:87).

The penetration of technology into all aspects of daily life and the rise of increasingly flexible and precarious forms of employment have led to the rise of digital nomadism (Hannonen, 2020:335). On the other hand, the ease of international migration and flexibility provided by digital technologies have paved the way for the emergence of digital nomadism as a form of remote work (Sanul, 2022:272).

It has been argued that digital nomads use digital technologies to combine work, leisure, and travel, adopting a lifestyle that transcends traditional work structures (Green, 2020:431). Digital nomadism has emerged as a new form of work. Digital nomadism challenges traditional forms of work by combining the opportunities offered by digital technologies with global travel (Nash et al., 2018:207).

One of the most important positive aspects of digital nomadism is its flexibility. Digital nomadism allows individuals to explore different places and cultures while maintaining their professional responsibilities (Mancinelli, 2020; Orel, 2019). It is also claimed that having a high level of self-discipline can lead to a proper work-life balance and a fulfilling lifestyle (Cook, 2020:355). However, digital nomadism may increase the likelihood of individuals interacting with local communities. In this way, it can promote creative tourism that contributes to the local economy through co-working spaces and skill-sharing (Chevtava and Denizci-Guillet, 2021:1).

Digital nomadism causes instability. Difficulties in achieving a consistent work-life balance and coping with the uncertainties of constant travel (Cook, 2020:355). It is argued that digital nomadism is often characterised by people from richer countries benefiting from lower living costs in developing countries. This may deepen global inequality (Mancinelli, 2020:417).

A significant number of studies on digital nomadism have been conducted to investigate the flexibilization of the labour market by focusing on various forms of flexible work rather than directly examining the issue of digital nomadism (Lamovsek and Cerne, 2023; Sulintang et al., 2024; Iliescu, 2021). In some studies, the relationship between digital nomadism and tourism was revealed through bibliometric analysis (Do Rosário Mira et al., 2023).

Reichenberger (2018) defined the digital nomad, conceptualise this phenomenon, and examine how digital nomads realise their motivations and lifestyles. This study emphasises that digital nomads adopt a satisfying and balanced lifestyle by combining work,

leisure, and travel because of their spatial and personal freedom. While digital nomads see work as an enjoyable and motivating activity rather than an obligation, this lifestyle also brings personal challenges along with travel.

Hannonen (2020) describes the mobile lifestyles of digital nomads and examines how they are shaped by social changes such as mobility, technology, flexible working conditions, and precarious employment. The study emphasises that the existing literature on digital nomadism is scattered and interdisciplinary, thus lacking a common understanding and holistic perspective on the concept. This study provides a conceptual framework by addressing digital nomadism in the context of mobility and location-independent work.

Cook (2020) states that digital nomads' understanding of freedom generally refers to an idealised lifestyle in which the boundaries between work and leisure are removed. However, he revealed that this lifestyle requires discipline and self-discipline rather than autonomy. The study emphasises that digital nomads initially underestimate the importance of discipline and that working in entertainment environments can make work-life balance difficult.

Mancinelli (2020) examined the lifestyle of digital nomads based on their ability to work from anywhere thanks to portable technologies and internet access. In the context of individualisation theory and lifestyle mobility, Mancinelli (2020) examined digital nomads' understanding of freedom based on minimalism, uncertainty and risk. Drawing attention to how structural constraints limit the pursuit of freedom, this study evaluates the compatibility of digital nomadism with economic strategies and entrepreneurial ideology. It has been argued that digital nomadism is an adaptation that takes advantage of capitalist inequalities and is compatible with neoliberal influences.

Nash et al. (2018) emphasise in their study that despite the popularisation of digital nomadism, empirical research on lifestyle, future of work and supporting technologies is limited. This study explains the work of digital nomads through four key elements. These include digital work, temporary work, nomadic work, and adventure-oriented global travel. Digital nomads are defined as communities of workers in which these elements are combined with digital technologies. This study contributes to the body of knowledge on the future of work, digital natives, and relations with digital platforms.

Studies on digital nomadism based on bibliometric analysis are limited. One of these studies was by Simova (2023). Using bibliometric analysis, Simova systematically analysed articles on digital nomadism in the Web of Science database. In this study, she identified authors and countries that can be pioneers in digital nomadism. In another study, Özyürek et al. (2024) scanned and analysed research on digital nomads published in the Web of Science database using bibliometric techniques, such as scientometric mapping using VOSviewer, MAXQDA and R programmes (Özyürek et al., 2024). Although there are studies on bibliometric analysis and VOSviewer programmes in the literature on different topics, there are very few studies that directly examine the issue of digital nomadism. In a study conducted in 2021, Shawkat et al. identified 23 articles containing the keyword "Digital Nomads" and analysed 10 articles that directly addressed the topic of digital nomads. In 2022, 44 studies were examined in the bibliometric analysis of İli and Büyükbaykal on "digital nomad" in the Scopus database.

Methodology

This study examined studies on digital nomadism using a bibliometric analysis method. Bibliometric analysis is a method used to map the state-of-the-art in the field in relation to specific scientific knowledge and to identify gaps and trends in research to validate scientific research (De Oliveira et al., 2019:47). According to another definition, bibliometric mapping is a systematic analysis that uses a mix of relational techniques to understand the evolution of literature on a topic (Soliman et al., 2021:1-5). In bibliometric analysis, it is aimed to reveal the structure of the field researched by the researcher by mapping science and to determine the dominant themes (Chen et al., 2023:1). Bibliometric methods provide a measure of objectivity when analysing the literature. This study examines the literature by combining the views of scientists working in the field. This method increases rigour in examining the literature and can reduce researcher bias (Zupic and Cater, 2015:429). Bibliometric methods provide a measure of objectivity in analysing the literature. This study aims to examine the literature by bringing together the views of scientists working in the field. This method increases the rigour in examining the literature and can reduce the bias of the researcher.

In this study, a bibliometric analysis was conducted using VOSviewer. The VOSviewer programme is an alternative mapping technique known as multidimensional scaling (MSS). Some studies have shown that maps created using VOSviewer provide more satisfactory results than those created using the MLS approach (Van Eck et al., 2010:2405).

In this study, publications on digital nomadism in the Scopus database were analysed using bibliometric analysis techniques. This study reveals the general trend of studies on digital nomadism using bibliometric analysis. For this purpose, the studies on digital nomadism;

1. What is the distribution according to the publication categories?
2. What is the annual distribution of publications?

3. Which countries have the highest number of publications, citations, and total linking powers?
4. Who are the researchers with the most publications, citations, and total linking power?
5. Which institutions have the highest number of publications and citations?
6. What are the sources with the most publications, citations, and total linking power?
7. What were the most frequently used keywords?

Questions were then sought.

Limitations of the Research

In this study, 1080 studies from the Scopus database were considered. In terms of subject matter, it is limited only to the concept of “digital nomad.” In terms of time, these studies were limited to 1998-2024. The use of only the Scopus database constituted the biggest limitation of this study.

Data Analysis

On 12.08.2024, 1,080 results were reached in the research conducted by selecting the “all fields” tab with the keyword “digital nomad”. It consists of 641 articles, 169 book chapters, 116 conference proceedings, 69 books, 46 reviews, 19 editorials, and 20 other studies from 23 different disciplines, with the oldest being in 1998 and the newest being in 2024. Publication category, year, country, author, institution, source and keywords were used to analyze the data. Studies indexed in Scopus were used as the databases.

Results

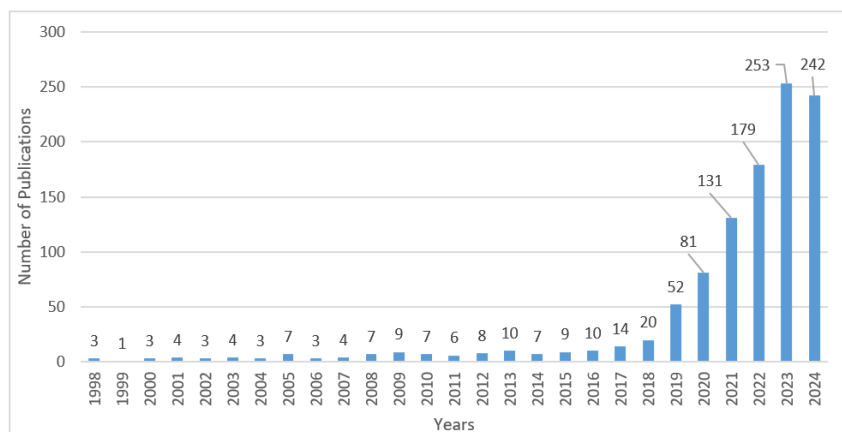
Table 1 shows the number of publications in the Scopus database according to the categories of studies on digital nomadism. Accordingly, most published studies are in the social sciences category. The social sciences category is followed by business administration, management and accounting, computer science, economics, econometrics and finance, arts and humanities, and environmental sciences.

Table 1. Numbers by Publication Categories in the Scopus Database

Categories	Publication Numbers	Categories	Publication Numbers
Social Sciences	658		
Business, Management and Accounting	391		
Computer Science	259		
Economics, Econometrics and Finance	172		
Arts and Humanities	99		
Environmental Science	97		
Engineering	86		
Psychology	49		
Data Unit	48		
Energy	37		
Mathematics	36		

Source: Created by the author using the VOSviewer programme.

The distribution of articles on digital nomadism by years is shown in Figure 1.

Figure 1. Distribution of Digital Nomad Studies by Year.

Source: Created by the author using the Scopus database.

As shown in Figure 1, most studies on digital nomadism were conducted in 2023. Since studies until 12.08.2024 are included in the data analysis, it is likely that the number of studies conducted in 2024 will exceed 2023. As of 2019, studies of digital nomads have gained momentum.

In the bibliometric analysis, a network map of citations by country visually presents international interactions in scientific research. In this way, the influence of countries in specific scientific fields can be revealed, and the countries that stand out can be identified (Hassan-Montero et al., 2014; Marshakova-Shaikovich, 2018).

Figure 2 shows the attribution network map of countries regarding the digital nomad issue.

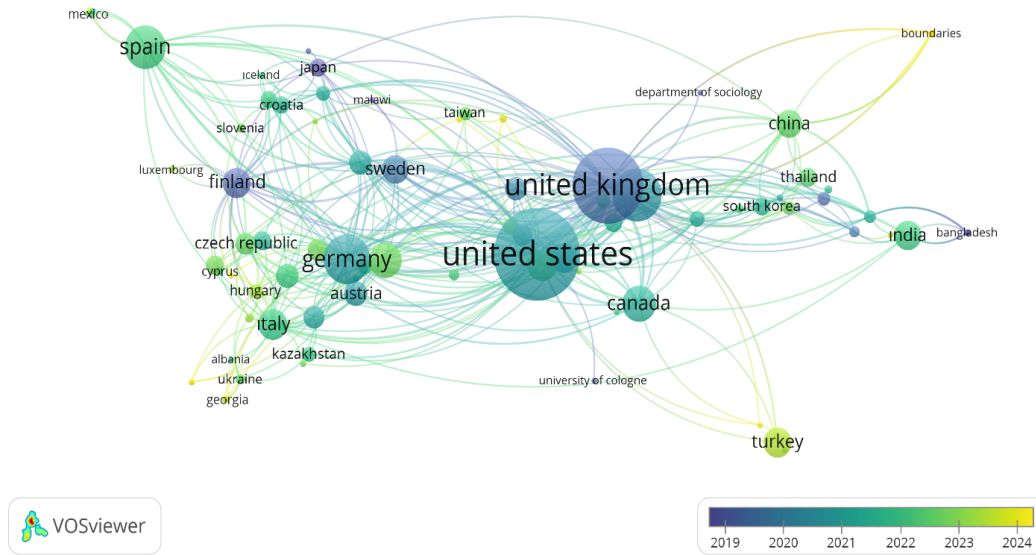

Figure 2. Network map of citations on digital nomadism by country.

Figure 2 shows the citation network map of 97 countries that fulfil the condition of making at least one publication on digital nomadism. The countries with the highest number of publications are Anglo-Saxon countries, such as the USA, UK, and Australia. These countries also stand out in terms of the number of citations. Table 2 shows the ranking of the number of publications and citations and the total link strength of the publications on the subject of digital nomadism by country.

Table 2. Distribution of the Number of Publications, Number of Citations and Total Link Power on Digital Nomadism by Country

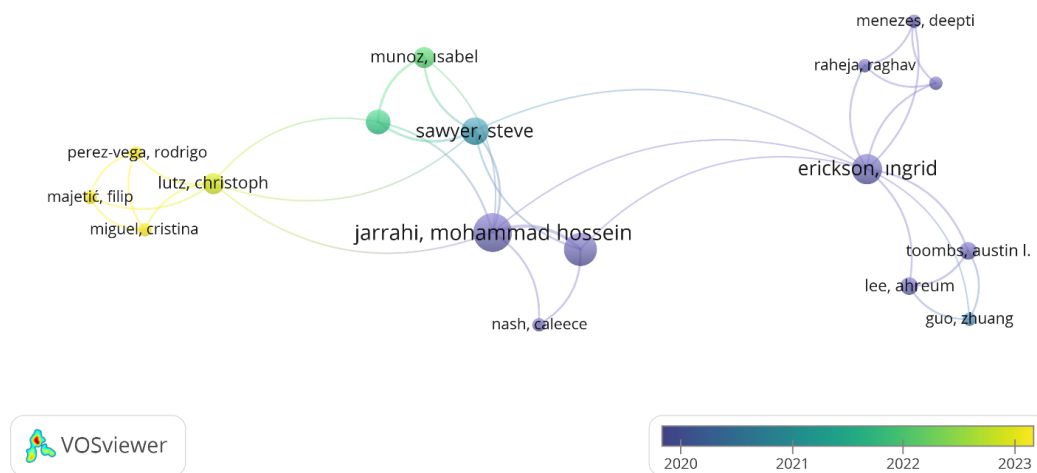
Country Name	Number of Publications	Number of Citations	Total Connection Strength
USA	204	3.904	389
United Kingdom	148	4.140	601
Australia	82	1.346	273
Germany	73	1.266	213
Spain	59	1.019	266
Canada	44	573	126
Portugal	43	342	201
France	35	342	157
Italy	34	592	76
Turkey	33	39	108
Finland	33	651	91
India	32	193	104
Netherlands	31	335	130
Sweden	30	1.129	63
China	29	231	34
Austria	24	754	257
Norway	23	290	100
Poland	23	97	39
Denmark	22	388	16
Russia	21	421	22

Source: Created by the author using the VOSviewer programme.

As shown in Table 2, the highest number of publications on digital nomadism was made in the USA, with 204 publications. The UK, Austria, Germany, and Spain in the publication ranking followed the USA. The most cited countries were the UK (4,140

citations), the USA (3,904 citations), and Australia (1,346 citations). These countries share the first three in terms of link strength, number of works, and number of citations. The USA, the UK, and Australia, which are among the Anglo-Saxon countries, are among the countries with the highest number of studies on digital nomadism.

The co-author analysis network map reveals academic collaborations by visualising the links between authors and co-authored papers. It also identifies the key researchers and research groups (Qiu et al., 2014; Scherbakova and Bredikhin, 2021). In the analysis, at least two publication criteria were determined and a network map was created. The results generated by the VOSviewer programme are shown in Figure 3.

Figure 3. Publication and citation network maps of authors in studies on digital nomadism.

According to the analysis conducted among the authors with the highest number of links, five clusters consisted of 34 links. there are relationships between the 233 authors, but these are not strong. Within these five clusters, 17 authors were found to have a strong relationship.

Table 3 shows the number of articles, citations, and total link strength of the most cited authors on digital nomadism.

Table 3. Distribution of the Number of Publications, Number of Citations and Total Link Power Related to Digital Nomadism by Authors

Authors	Number of Publications	Number of Citations	Total Connection Strength
Schlagwein, D.	11	207	25
Cecez-Kecmanović, D.	10	177	25
Jarrahi, M.H.	10	1.034	18
Orel, M.	10	178	4
Uzayr, S.	10	0	0
Mirbabaie, M.	8	112	15
Sutherland, W.	8	1.007	13
Erickson, I.	7	102	14
Marx, J.	7	43	12
Urry, J.	7	1.185	0
Schneider, D.	6	37	16
Sawyer, S.	6	222	14
Stieglitz, S.	6	112	13
Aroles, J.	6	224	7
De Vaujany, F.	6	234	6
Karami, A.	6	192	4

Source: Created by the author using the VOSviewer programme.

Most cited: John Urry, 1.185 citations; Mohammad Hossein Jarrahi, 1.034 citations; Will Sutherland, 1.007 citations; Daniel Schlagwein, who has the most publications, has 11 publications; Mohammad Hossein Jarrahi, Marko Orel, Dubravka Cecez Kecmanovic, Sufyan Bin Uzayr have 10 publications each; Daniel Schlagwein and Dubravka Cecez Kecmanovic, who have the highest link strength, have 25 links; Mohammad Hossein Jarrahi has 18 links.

To create a network map of inter-institutional citations, publishing at least two works was set as the criterion. Of the 1,899 organisations, 107 met the threshold. In this context, 97 links in seven clusters and 170 link strengths were identified. Figure 4 shows a network map of citation ties in terms of organisation.

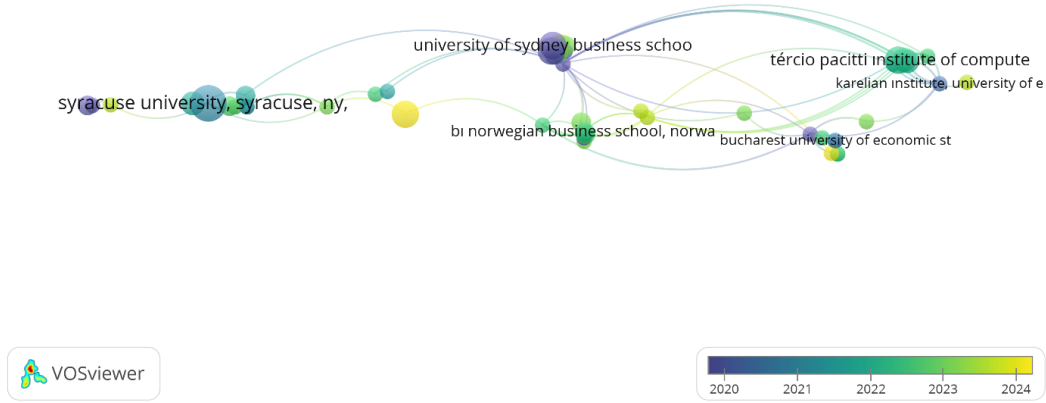

Figure 4. Citation Links in terms of institution.

Syracuse University ranks first with eight publications, followed by the Tercio Pacitti Institute of Computer Applications and Research, Anadolu University, University of Sydney Business School, Unsw Business School, and Parakozm, with five publications each. In the citation analysis of institutions, Lancaster University ranked first with 1.009 citations, followed by the University of Bath with 305 citations and the University of North Carolina at Chapel Hill with 192 citations. The institutions with the highest number of total network connections are the University Paris-Dauphine, the Tercio Pacitti Institute of Computer Applications and Research, and the Postgraduate Programme in Informatics.

For the source citation network map for the Digital Nomad topic, the analysis was performed by selecting the minimum number of documents in the VOSviewer programme. Figure 5 shows the network map based on the source citation analysis.

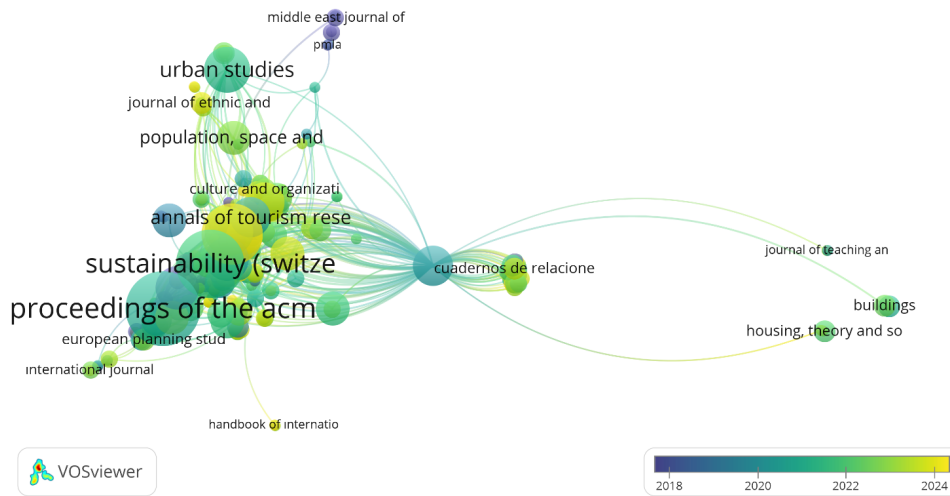

Figure 5. Network Map According to the Source Citation Analysis.

The five most cited sources are Sociology (1 publication, 815 citations, 9 link strengths), Information Technology and Tourism (8 publications, 757 citations, 284 link strengths), International Journal of Information Management (2 publications, 611 citations, 11 link strengths), Proceedings of The Acm on Human-Computer Interaction (22 publications, 562 citations, 14 link strengths) and New Technology, Work and Employment (5 publications, 417 citations, 64 link strengths).

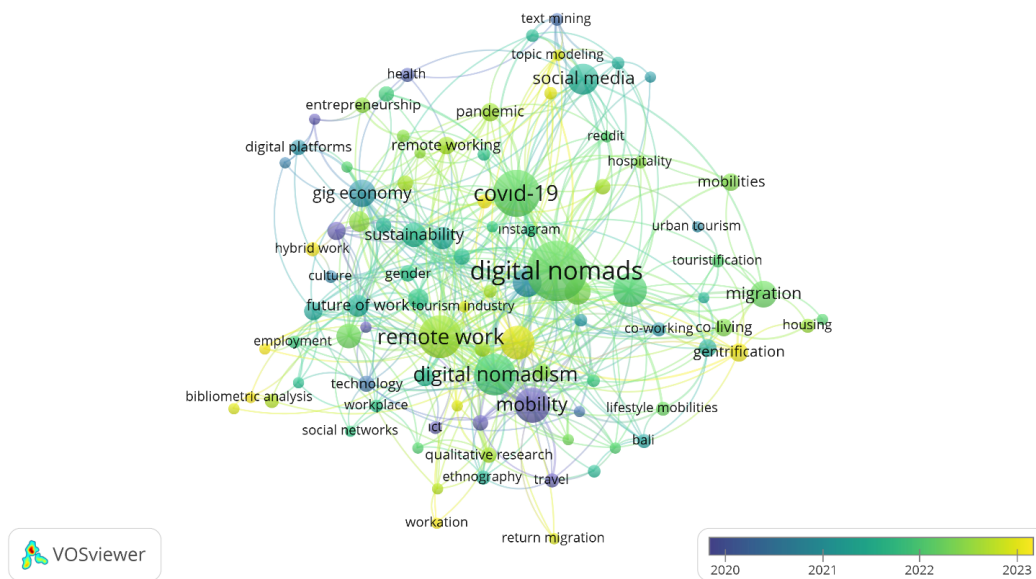
Table 4. Journals with the Most Publications on Digital Nomadism

Journal Name	Number of Publications	Number of Citations	Total Connection Strength
Proceedings of the Acm on Human-Computer Interaction	22	562	14
Sustainability (Switzerland)	19	220	18
Worldwide Hospitality And Tourism Themes	16	18	61
The World Leisure Journal	11	192	166
Urban Studies	10	357	41
Lecture Notes In Computer Science	9	340	4
Proceedings Of The Annual Hawaii International Conference On The System Sciences	9	195	23
Information Tecnology And Tourism	8	757	227
Annals Of Tourism Research	8	392	60
Tourism Geographies	8	35	30
Journal Of Travel Research	7	60	45
Futures	6	97	4
Conference on Human Factors in Computing Systems	6	47	2
Population, Space, and Place	6	21	8
Springer Proceedings In Business And Economics	6	18	7
Acm International Conference Proceeding Series	6	16	2
Springer Briefs In Applied Sciences And Technology	6	1	10
New Technology, Work, and Employment	5	417	50
Mobilities	5	78	37
Proceedings Of The Association For Information Science Furthermore, Technologies	5	32	4
Intertax	5	14	2
Smart Innovation, Systems And Technologies	5	5	16

Source: Created by the author using the VOSviewer programme.

The five journals with the highest number of publications were Proceedings of the Acm on Human-Computer Interaction (22 publications), Sustainability (Switzerland) (19 publications), Worldwide Hospitality and Tourism Themes (16 publications), World Leisure Journal (11 publications), and Urban Studies (10 publications).

Word analysis was performed using the VOSviewer programme to determine the keywords used in studies on digital nomadism. Based on the results of the programme, 3,009 keywords were identified. To obtain more meaningful results, the repetition constraint of the keywords was set to five. Ninety three of the 3,009 keywords met the threshold. Figure 6 shows a network map of keywords used in studies on digital nomadism.

Figure 6. Bibliometric Network Map of the Most Used Keywords in Scientific Publications.

After keyword analysis, the frequency of use of the keywords in the study according to years is shown in Figure 6. The lower-right part of the figure shows how these words have changed over the years. One striking point is that words such as ‘remote work’,

'digital nomads', 'digital nomadism', 'digital nomad' and 'digitalisation', which are shown in green, have become more common in 2021 and beyond, especially during Covid-19.

Table 5. Most Frequently Used Words and Total Link Strengths According to Keyword Analysis

Keyword	Occurrences	Total Link Strength
Digital nomads	75	101
COVID-19	50	67
Remote work	43	74
Digital nomadism	40	76
Mobility	31	43
Tourism	29	40
Digital nomad	29	36
Social media	25	31
Digital work	22	45
GIG economy	21	27
Migration	20	19
Lifestyle	19	35
Dijitalization	17	22
Sustainability	17	18

Table 5 shows the most commonly used keywords in studies on the subject. It is seen that the most used words are 'digital nomads' with 75 repetitions, 'Covid-19' with 50 repetitions, 'remote work' with 43 repetitions, 'digital nomadism' with 40 repetitions, 'mobility' with 31 repetitions, 'tourism' and 'digital nomad' with 29 repetitions. These words are followed by 'social media' with 25 repetitions, 'digital work' with 22 repetitions, 'GIG economy' with 21 repetitions, 'migration' with 20 repetitions, 'lifestyle' with 19 repetitions, 'digitalisation' and 'sustainability' with 17 repetitions. The data in figure 6 and table 5 may be instructive for researchers who want to follow the current issues.

Conclusion

Globalisation, increased flexible working conditions, and advances in technology have led to a rapid increase in the number of digital nomads. This method of working is expected to become more widespread in the future. Digital nomads gain spatial and temporal flexibility by working from wherever they want, can continue their work even while travelling, and have the opportunity to explore various cultures by living in different geographies. However, there are also some negative aspects of this lifestyle, such as the challenges of balancing work and private life, the inconvenience of constant travel, and financial instability without regular income. To determine the trend of studies on digital nomadism, a detailed examination of the studies conducted in this field will guide researchers who will conduct studies on this subject.

The most commonly used keywords in publications on digital nomadism are digital nomads, Covid-19, remote work, digital nomadism, mobility, tourism, social media, digital work, and gig economy. It is noticeable that the keyword COVID-19 is one of the most frequently used words in studies on the subject. This situation can be considered an important relationship between COVID-19 and digital nomadism. Another keyword that attracts attention is the word tourism. This way of working is intertwined with tourism. In other words, this type of work is considered working while travelling while working at the same time. With this form of work, employees have the opportunity to work flexibly on the one hand and face precarious work. At this point, it would be appropriate to expand studies on the advantages and disadvantages of digital nomadism.

According to the results of the research, the countries with the highest number of publications on digital nomadism between 1998 and 2024 are the USA, UK, Austria, Germany, and Spain. The first three countries in the publication ranking are Anglo-Saxon countries. Digital nomadism is associated with the spread of flexible work. The USA is a country with the lowest rigidity index (Belot, 2004; Kugler, 2007; Emerson 1988). Studies on digital nomadism are expected to be intensively conducted in the USA, where flexible working forms are widely practised and have low employment protection.

An increase in the number of publications on digital nomadism began in 2019. While 20 publications were published on this subject in 2018, there were 52 publications in 2019, 81 publications in 2020, 131 publications in 2021, and 179 publications in 2022. Most publications on digital nomadism will be published in 2023, with 253 publications. By 2024, 242 publications had been published, and it is expected that the number of publications will exceed 2023 by the end of 2024. The increase in the number of publications on digital nomadism since 2019 is related to the COVID-19 pandemic. Many studies have suggested that the Covid-19 pandemic has increased the demand for flexible working styles (Izak et al., 2023; Spurk and Straub, 2020; Gellert et al., 2022; Chang and Chiu, 2022). At this point, COVID-19 has also accelerated studies on digital nomadism.

The results of this study are expected to guide future studies on this subject. It is expected that the results obtained will shed light on future studies. This study examined studies on the concept of digital nomads published in the "Scopus" database using

a bibliometric analysis method. In future studies, different studies can be prepared using different databases (Web of Science, Science Direct, EBSCO, etc.). In this study, bibliometric analysis was performed using the VOSviewer programme. In future studies, the analysis can be performed using different visualisation programmes, such as the citespace and Sci2Tool.

Peer-review: : Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

ORCID ID of the author

Hakan SARAÇ 0000-0001-5322-513X

REFERENCES

- Aroles, J., de Vaujany, F. X., & Dale, K. (Eds.). (2021). *Experiencing the new world of work*. Cambridge University Press.
- Belot, M. (2004). Why is Employment Protection Stricter in Europe than in the Us?. *European Public Law: EU eJournal*. <https://doi.org/10.1139/ssrn.621983>.
- Bonneau, C., & Aroles, J. (2021). *Digital nomads: A new form of leisure class?*. Cambridge University Press.
- Chang, Y. N., & Chiu, C. Y. (2022). The Future of Work after COVID-19 from the Office to the Edge: Using the IT Industry as an Example.
- Chen, H., Tsang, Y. P., & Wu, C. H. (2023). When text mining meets science mapping in the bibliometric analysis: A review and future opportunities. *International Journal of Engineering Business Management*, 15, 18479790231222349.
- Chevtavaeva, E., & Denizci-Guillet, B. (2021). Digital nomads' lifestyles and coworkation. *Journal of Destination Marketing & Management*, 21, 100633.
- Cook, D. (2020). The freedom trap: digital nomads and the use of disciplining practices to manage work/leisure boundaries. *Information Technology & Tourism*, 22(3), 355-390.
- Cook, D. (2023). What is a digital nomad? Definition and taxonomy in the era of mainstream remote work. *World Leisure Journal*, 65(2), 256-275.
- De Oliveira, O. J., da Silva, F. F., Juliani, F., Barbosa, L. C. F. M., & Nunhes, T. V. (2019). Bibliometric method for mapping the state-of-the-art and identifying research gaps and trends in literature: An essential instrument to support the development of scientific projects. In *Scientometrics recent advances*. IntechOpen.
- Devčić, K., & Pražić, I. T. (2022). The Digital Nomad Motivation in the Republic of Croatia. *Limen*, 87.
- Do Rosário Mira, M., Moura, A., & Araujo, N. L. S. (2023). Trends and interconnections between Digital Nomads and Tourism: A bibliometric analysis. *Revista Rosa dos Ventos-Turismo e Hospitalidade*, 15(4).
- Emerson, M. (1988). Regulation or deregulation of the labour market: Policy regimes for the recruitment and dismissal of employees in the industrialised countries. *European Economic Review*, 32, 775-817. [https://doi.org/10.1016/0014-2921\(88\)90047-5](https://doi.org/10.1016/0014-2921(88)90047-5).
- Gellert, G. A., Montgomery, S., Bridge, O., & Gellert, T. E. (2022). No retrenchment from employee empowerment: employer wellness imperatives and opportunities emerging from the covid-19 pandemic. *Frontiers in Public Health*, 10, 918784.
- Green, P. (2020). Disruptions of self, place and mobility: Digital nomads in Chiang Mai, Thailand. *Mobilities*, 15(3), 431-445.
- Hannonen, O. (2020). In search of a digital nomad: defining the phenomenon. *Information Technology & Tourism*, 22, 335-353.
- Hassan-Montero, Y., Guerrero-Bote, V. P., & De-Moya-Anegón, F. (2014). Graphical interface of the Scimago Journal and Country Rank: an interactive approach to accessing bibliometric information. *El profesional de la información*, 23(3).
- Iliescu, A. N. (2021). Knowledge mapping of the knowmad concept—a text mining analysis. In *Strategica—International Academic Conference*, 958-968.
- Izak, M., Reissner, S., & Shortt, H. (2023). Flexible lives: spatial, temporal, and behavioural boundaries in a fluid world of work and home. *Culture and Organization*, 29(5), 375-379.
- İli, B., & Büyükbaykal, G. N. (2022). Bibliometric Analysis of Digital Nomad Studies, *Hacı Bektaş Veli University, Journal of SBE*.
- Kugler, A. (2007). The Effects of Employment Protection in Europe and the USA. *European Economics: Labor & Social Conditions eJournal*.
- Lamovsek, A., & Cerne, M. (2023). Past, present and future: A systematic multitechnique bibliometric review of the field of distributed work. *Information and Organization*, 33(2), 100446.
- Liegl, M. (2014). Nomadicity and the care of place—on the aesthetic and affective organization of space in freelance creative work. *Computer Supported Cooperative Work (CSCW)*, 23, 163-183.
- Makimoto, T., & Manners, D. (1997). *Digital nomad*. John Wiley & Sons.
- Mancinelli, F. (2020). Digital nomads: freedom, responsibility and the neoliberal lorder. *Information Technology & Tourism*, 22(3), 417-437.
- Marshakova-Shaikovich, I. (2018). Bibliometric Maps of Science: The Visualization of Scientific Research. In *Information Visualization*

- Techniques in the Social Sciences and Humanities. *IGI Global*.
- Müller, A. (2016). The digital nomad: Buzzword or research category?. *Transnational Social Review*, 6(3), 344-348.
- Nash, C., Jarrahi, M. H., Sutherland, W., & Phillips, G. (2018). Digital nomads beyond the buzzword: Defining digital nomadic work and use of digital technologies. In *International conference on information* (pp. 207-217). Cham: Springer International Publishing.
- Orel, M. (2019). Coworking environments and digital nomadism: Balancing work and leisure whilst on the move. *World Leisure Journal*, 61(3), 215-227.
- Özyürek, H., Babacoğlu, S., Polat, M., & Turen, U. (2024). Mapping the field of digital nomadism: A bibliometric analysis using VOSviewer and R. *The Eurasia Proceedings of Science, Technology, Engineering & Mathematics (EPSTEM)*, 24, 263-280.
- Pandey, N., & Pal, A. (2020). Impact of digital surge during Covid-19 pandemic: A viewpoint on research and practice. *International Journal of Information Management*, 55, 102171.
- Qiu, J. P., Dong, K., & Yu, H. Q. (2014). Comparative study on structure and correlation among author co-occurrence networks in bibliometrics. *Scientometrics*, 101, 1345-1360.
- Reichenberger, I. (2018). Digital nomads—a quest for holistic freedom in work and leisure. *Annals of Leisure Research*, 21(3), 364-380.
- Sanul, G. (2022). Digital nomadism and global mobility: Challenges and suggestions for international migration policies. *International Migration*, 60(6), 272-275.
- Scherbakova, N. G., & Bredikhin, S. V. (2021, November). Co-authorship network structure analysis. In *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 2099, No. 1, p. 012055). IOP Publishing.
- Shawkat, S., Abd Rozan, M. Z., Salim, N. B., & Shehzad, H. M. F. (2021, October). Digitalnomads: A systematic literature review. In *2021 7th International Conference on Research and Innovation in Information Systems (ICRIIS)* (pp. 1-6). IEEE.
- Simova, T. (2023). A research framework for digital nomadism: a bibliometric study. *World Leisure Journal*, 65(2), 175-191.
- Soliman, M., Cardoso, L., de Almeida, G. F., Araújo, A., & Vila, N. (2021). Mapping smart experiences in tourism: A bibliometric approach. *European Journal of Tourism Research*, 28.
- Spurk, D., & Straub, C. (2020). Flexible employment relationships and careers in times of the Covid-19 pandemic. *Journal of vocational behavior*, 119, 103435.
- Sulintang, A., Saragih, T., Pramasanti, A., Mahaganti, F., Fitriani, K., Augustin, E., ... & Kara, S. (2024). Bibliometric analysis of Indonesia's labor dynamics: Future works, digital transformations, and contemporary employment landscape shifts. *International Journal of Data and Network Science*, 8(2), 679-688.
- Sutherland, W., & Jarrahi, M. H. (2018). The sharing economy and digital platforms: A review and research agenda. *International Journal of Information Management*, 43, 328-341.
- Thompson, B. Y. (2019). The digital nomad lifestyle:(remote) work/leisure balance, privilege, and constructed community. *International journal of the sociology of leisure*, 2(1), 27-42.
- Van Eck, N. J., Waltman, L., Dekker, R., & Van Den Berg, J. (2010). A comparison of two techniques for bibliometric mapping: Multidimensional scaling and VOS. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 61(12), 2405-2416.
- Wang, B., Schlagwein, D., Cecez-Kecmanovic, D., & Cahalane, M. C. (2018). Digital work and high-tech wanderers: Three theoretical framings and a research agenda for digital nomadism. http://www.acis2018.org/wp-content/uploads/2018/11/ACIS2018_paper_127.pdf
- Zupic, I., & Cater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. *Organizational research methods*, 18(3), 429-472.

How Cite This Article

Sarac, H. (2024). Bibliometric analysis of publications on the digital nomad with VOSviewer. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 87, 58-68. <https://doi.org/10.26650/jspc.2024.87.1555080>

A Qualitative Study of the Perceptions and Experiences of Volunteers in the Field of Disability: The Case of Bandırma

Fatih ALTUN¹ , Mine ORTATEPE²

¹(Assoc. Prof. Dr.), Bandırma Onyedi Eylül University, Faculty of Health Sciences, Department of Social Work, Balıkesir, Türkiye.

²(Graduate Student), Bandırma Onyedi Eylül University, Institute of Health Sciences, Department of Social Work, Balıkesir, Türkiye.

ABSTRACT

The purpose of this study was to explore the motivations, experiences, and perceptions of individuals involved in volunteering for people with disabilities. This research seeks to contribute to the literature by addressing the intersection of volunteering and disability. The significance of the study lies in revealing the impact of volunteering on both volunteers and people with disabilities and in shedding light on social integration processes. Using a qualitative research method, in-depth interviews were conducted with 12 volunteers involved in activities for people with disabilities in the Bandırma district of Balıkesir province. The findings reveal the diversity of motivations for volunteering, the transformative effect of the volunteering experience, the complex nature of perceptions of disability, and the ongoing change in societal attitudes. In addition, the emotional responses of people with disabilities and suggestions for improving social integration are presented. The results point to the potential of volunteering activities to transform the societal perceptions of people with disabilities and emphasise the need for a multidimensional approach in this field. This study offers practical insights for the design and implementation of volunteering programmes. In this context, this research contributes to efforts to build a more inclusive and equitable society.

Keywords: Disability, Volunteering, Volunteer Motivation, Volunteering Experience, Volunteer Perception

Introduction

Volunteering is defined as contributions made by individuals without expecting any financial return, with the aim of providing societal benefit. This concept brings individuals together based on values such as social solidarity and mutual assistance. Voluntary activities, particularly those carried out with individuals with disabilities, not only provide interpersonal support but also foster social sensitivity and awareness. Volunteering for individuals with disabilities offers support that enhances the quality of life for disabled people and contributes to the development of empathy skills among volunteers. These activities also can positively transform the societal perceptions of individuals with disabilities.

This study aims to gain a closer understanding of the experiences of individuals who volunteer with people with disabilities. The focus of the research is on volunteers' perceptions of disability, the motivations influencing their decision to volunteer, and the benefits they derive from these experiences. The study seeks to uncover how these voluntary interactions with individuals with disabilities resonate with the emotions and thoughts of the volunteers.

On the other hand, volunteering is discussed as a subtopic within civil society debates, and the literature in Turkey often concentrates on systemic, structural, and institutional issues. This intense focus appears to limit a comprehensive examination of the concept of volunteering. Topics such as what volunteering means in Turkish society, the values through which it is conceptualised, the types of volunteer networks that exist, how these networks are formed, what kind of volunteering culture exists in society and the place of volunteering in the societal mindset have not been adequately addressed from various perspectives (Kesgin, 2016).

In this context, the study was conducted to understand the perceptions and experiences of volunteers engaged in activities for individuals with disabilities in Bandırma. This research, conducted with participants of various ages, professions, and levels of experience, provides a more comprehensive examination of the interaction processes between volunteers and individuals with disabilities. The findings of the study are expected to contribute to the societal awareness of volunteering activities for individuals

Corresponding Author: Fatih Altun **E-mail:** fatihaltun@bandirma.edu.tr

Submitted: 12.08.2024 • **Revision Requested:** 04.10.2024 • **Last Revision Received:** 25.11.2024 • **Accepted:** 28.11.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

with disabilities. Accordingly, the research emphasises the significance of volunteering activities for individuals with disabilities in fostering a more inclusive society.

Conceptual Framework

The Concept of Volunteering

Volunteering is a complex phenomenon that occupies an important place in the social fabric of modern societies and is a tangible manifestation of social solidarity. In its most general definition, volunteering refers to activities in which individuals invest their time and effort for the benefit of society, without expectation of material reward and of their own free will (Haski-Leventhal, 2009).

According to another definition, volunteering can be described as the act of an individual providing support to a social initiative, a non-governmental organisation (NGO), or voluntary activities that they believe to be right, with the aim of enhancing people's quality of life and contributing to the public good, without expecting any financial gain or personal benefit. This support is carried out through legal and institutional frameworks. Volunteers undertake a variety of tasks in numerous areas of daily life, such as health, education, sports, environmental protection, social services, aid, libraries, park arrangements, traffic, cultural activities, and services for the elderly, women, children, individuals with disabilities, the poor, and the needy (Palabiyik, 2011).

Moreover, volunteers make significant contributions to NGOs in many ways, beginning with helping these organisations fulfil their missions. Notably, the number of qualified volunteers an NGO possesses is considered an indicator of the organisation's success. Additionally, the diverse knowledge and skills of volunteers, along with their ability to present creative and innovative approaches, constitute a substantial advantage for the organisation. Through this, NGOs gain the opportunity to evaluate issues from different perspectives and acquire fresh, innovative insights. Every new and professional contribution brings tangible benefits to the efficiency of the organisation (Güngör & Çölgeçen, 2013).

From a sociological perspective, the concept of volunteering can be linked to Emile Durkheim's (1984) theory of organic solidarity. This theory, which emphasises the interdependence and mutual responsibility of individuals with different functions within the complex structure of modern societies, helps to explain the role of volunteering practises in social integration.

Volunteering is seen not only as an aid activity but also as a form of active citizenship and civic participation. In this context, it is closely related to Robert Putnam's (1994) concept of social capital. Volunteering contributes to the strengthening of social capital by increasing social trust and cooperation.

The motivations for volunteering are multidimensional and can be explained by different theoretical approaches. For example, Clary and Snyder's (1999) Volunteer Functions Inventory examines these motivations under six main headings: values, understanding, social, career, protection and enhancement. This multifaceted approach allows us to consider the individual and social functions of volunteering together.

Volunteering is also closely related to identity formation and self-perception. In the context of the symbolic interactionism theory (Mead, 1934), the volunteering experience allows individuals to redefine themselves and their social roles. This process contributes to the enhancement of the individual's self-efficacy while facilitating the internalisation of social norms and values.

In summary, the concept of volunteering is a multidimensional phenomenon that needs to be addressed in a broad spectrum ranging from individual motivations to social structures. This practise, which strengthens social solidarity, promotes active citizenship and increases social capital, is crucial for the sustainability and social cohesion of modern societies. While developing individuals' sense of social responsibility, volunteering also allows for the production of creative and participatory solutions to social problems.

The Concept of Disability

Disability is a complex concept that has changed throughout history and is constantly being reshaped by social perceptions and scientific approaches. It is a multifaceted phenomenon with biological, psychological and social dimensions (Thomas, 2004).

From a historical perspective, the understanding and definition of disability has evolved significantly. While traditional approaches treated disability as an individual "defect" or "deficiency," modern approaches have radically changed this perspective.

Three basic models stand out in understanding the concept of disability: (Bampi, Guilhem, & Alves, 2010)

1. The medical model: This model sees disability as an individual health problem and a condition that needs to be "corrected" through medical interventions. This approach positions disability as an individual problem.

2. Social model: Developed in the 1970s, this model argues that disability is produced by social structures and attitudes. According to this approach, the real barrier is not physical or mental differences but society's inability to adapt to these differences.
3. Biopsychosocial model: This current approach, adopted by the World Health Organisation (WHO), sees disability as an interaction of biological, psychological and social factors. It is a synthesis of medical and social models.

Today, the concept of disability is also approached from a human rights perspective. The United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities (2006) defines disability as a human rights issue and emphasises the full and equal participation of persons with disabilities in social life.

Within this framework, the concept of disability is a phenomenon with complex social, cultural and political dimensions that goes beyond a simple description of a medical condition. An understanding of this concept is essential to design social structures, institutions and policies in accordance with the needs and rights of persons with disabilities. Disability should be accepted as a natural part of diversity and difference, and social inclusion should be shaped on the basis of this understanding.

Conceptual and Theoretical Foundations for Understanding Volunteering and the Perceptions of Disability

In this section of the study, some prominent concepts and theories are presented to provide an opportunity to interpret volunteers' perceptions and experiences of people with disabilities from a more complex and multifaceted perspective. This theoretical underpinning is intended to contribute to a more in-depth analysis of the thematic findings of the study and to highlight the underlying mechanisms of these findings.

Symbolic Interactionism Theory

Developed by George Herbert Mead (1934), the symbolic interactionism theory argues that social reality and individuals' selves are constructed through interactions that occur through symbols and meanings. According to Mead, individuals develop their selves and social roles by taking the perspective of others (role taking). Language and symbols play a crucial role in this process. According to the theory, people respond to objects and events based on the meanings they attach to them, and these meanings are created and modified through social interaction. As a micro-sociological approach, symbolic interactionism focuses on face-to-face interactions in everyday life and examines how social structures are produced and maintained through these interactions (Stryker, 2008, p. 16; Mead, 1934). In this context, Mead's Symbolic Interactionism Theory can provide significant insights into how volunteers interact with symbols during their volunteering activities in the field of disability and other areas, and how these interactions shape their motivations and experiences.

Stigma Theory

Erving Goffman's (1963) theory explains that society stigmatises individuals by labelling certain characteristics or behaviours as 'abnormal', and that this stigmatisation profoundly affects individuals' identities and social interactions. Stigmatisation occurs when an individual has a characteristic that deviates from what is considered 'normal' and this situation damages the individual's social identity. Goffman suggests that stigmatised individuals develop different strategies to cope with this situation. The theory provides an important framework for understanding how social norms and expectations shape the lives of individuals and the mechanisms of social exclusion (Goffman, 1963). The motivations and experiences of individuals participating in volunteering activities can also be shaped depending on their perceptions within the society. Stigmatisation theory can provide a theoretical perspective to understand why volunteers volunteer, how they participate in volunteering activities and how they are affected by this process.

Social Constructionism Theory

Developed by Peter L. Berger and Thomas Luckmann (1991), this theory argues that reality is socially constructed. According to Berger and Luckmann, social reality is created, maintained and transformed through the interactions and shared meanings of individuals. The theory emphasises the social origins of knowledge and reality and draws attention to the role of language and institutions in this process. Social constructionism explains how the reality of everyday life is objectified, legitimised and internalised. This approach emphasises that social phenomena are not natural or inevitable, but emerge as a result of human interactions (Berger & Luckmann, 1991, pp. 183-193). However, the perceptions and experiences of individuals participating in

volunteering activities are also shaped by social relations and social structures. In this context, the theory can help to assess how volunteers construct meanings in social contexts and how these meanings affect their participation in volunteering activities.

Cultural Capital and Habitus

These terms, coined by Pierre Bourdieu (1986), express the cultural knowledge, skills and dispositions that shape the social positions and behaviours of individuals. Cultural capital includes the cultural resources (education, knowledge of the arts, language skills, etc.) that an individual possesses and that confer a social advantage. Habitus, on the other hand, is a product of social structures that individuals have internalised and that guide their actions. It expresses the tendencies of individuals to think, perceive and behave in ways that are specific to a particular social class or group. Through these concepts, Bourdieu explains how social inequalities are reproduced and examines the relationships between class, power and culture (Bourdieu, 1986). In this context, the perceptions, motivations and experiences of individuals participating in volunteering activities are closely related to this cultural capital. For example, an individual's level of education, cultural background and social environment may affect his/her decision to participate in volunteering activities. Similarly, whether volunteering activities are valued or not in an individual's social environment may affect this individual's approach to volunteering.

Transformative Learning Theory

Developed by Jack Mezirow (1991), this theory argues that adult learning occurs when individuals challenge and transform their assumptions, beliefs, and perspectives. According to Mezirow, transformative learning is a process that radically changes an individual's worldview and frames of meaning. This process usually begins with a "disorienting dilemma" and leads individuals to question their existing assumptions. The theory emphasises the importance of critical thinking, reflection and dialog and aims for individuals to become more autonomous and critical thinkers. Transformative learning is seen as a powerful tool for social change and personal development (Mezirow, 1991). Individuals who participate in volunteering activities often experience such transformations. Volunteering experiences can lead to transformations such as broadening individuals' perspectives, developing empathy and increasing awareness of social responsibility. Mezirow's theory can be useful to explain how such transformations occur and how individuals are affected by this process.

Social Capital Theory

From the perspective of Robert Putnam (1994), this theory emphasises the impact of social networks, trust, and norms of reciprocity on social cooperation and economic development. Social capital refers to the network of social relationships and connections that individuals and groups possess. Putnam argues that this capital increases social participation, improves the functioning of democratic institutions, and promotes economic development. The theory distinguishes between "bonding" (between similar groups) and "bridging" (between different groups) types of social capital. Putnam suggests that social capital is declining in modern societies and highlights the potential dangers to social cohesion and democracy (Putnam, 1994). Individuals who participate in volunteering activities often act as a part of social capital. Social capital emerges through strong relationships, mutual trust, and solidarity between individuals. Volunteers' motivations and experiences can also be shaped by this social capital.

Hierarchy of Needs

Abraham Maslow's (1943) theory explains human motivation in terms of a hierarchy. This hierarchy extends from the most basic physiological needs (such as food and sleep) through security, belonging and love, esteem, and self-actualisation needs at the top. According to the theory, higher-level needs cannot be addressed until lower-level needs are met. Maslow defines self-actualisation as the full realisation of human potential. This theory has been widely used to understand and motivate human behaviour, but it has also been criticised for not taking sufficient account of cultural differences (Maslow, 1943). This hierarchy can be an important tool for understanding why volunteers volunteer, what needs they aim to fulfil and what kind of satisfaction they derive from their volunteering experience.

Looking Glass Self

This concept, introduced by Charles Horton Cooley (1902), suggests that an individual's self-perception reflects the perception of others. According to Cooley, the self is formed in three stages: the individual imagines how they appear in the eyes of others, thinks about how others judge this appearance, and develops a sense of self (such as pride or shame) based on this judgement. This theory explains how the self is shaped by social interactions and emphasises the impact of social interaction on individual identity. The concept of the mirror self has an important place in social psychology and symbolic interactionism (Cooley, 1902; Swingewood, 1998). In this context, volunteers' motivations and experiences can also be shaped by the reflections of other people. For example, when a volunteer is appreciated or supported by others in his/her work, this can increase the volunteer's motivation and help him/her to have positive experiences.

Emotional Labour

Arlie Russell Hochschild's (1983) concept of emotional labour refers to the effort individuals make to display emotions that meet professional or social expectations. Emotional labour is particularly evident in situations where service workers should display or suppress certain emotions in their interactions with customers. Hochschild distinguishes between surface acting (displaying emotions without actually feeling them) and deep acting (trying to actually feel those emotions). The theory examines how emotions are commodified in the modern workplace and the potential negative effects on employees (Hochschild, 1983). In this context, volunteers' efforts to demonstrate emotional labour can influence their engagement and commitment. For example, a volunteer may feel more motivated and have more positive experiences by building an emotional connection and showing empathy with those in need.

Structuration Theory

Anthony Giddens' (1986) structuration theory emphasises the interaction between social structures and individual actions. According to Giddens, while structures (rules and resources) shape actions, actions also reproduce or transform structures. This is called the "duality of structure." The theory argues that individuals are not completely determined by structures, but rather can change structures. Giddens suggests that actors have "structural awareness" and can anticipate the consequences of their actions. Structuration theory aims to bridge micro- and macro-sociological approaches and provides an important framework for understanding the dynamics of social change (Giddens, 1986). Giddens' structuration theory can be used to explain how these social structures (e.g. norms, expectations, rules of society) influence volunteers' motivations and experiences.

Literature Review

Although there is no study specifically on volunteers in NGOs operating in the field of disability in the Turkish literature, there are many studies on volunteer perceptions, experiences and motivations. Some of these studies will be discussed under this heading.

In one of these studies, Çakı (2014) addressed the issue of volunteerism in the context of Turkish sociological literature. The aim of this article is to examine how the discourse on volunteering is constructed in Turkey and to question how compatible this discourse is with the reality of Turkey. This study analyzes books, articles, theses and reports on volunteerism in Turkey using a qualitative research method. In this context, Çakı argues that the literature on volunteerism in Turkish sociology is constructed within the framework of Western concepts and concerns and glorifies modern (institutional/organisational) volunteerism while belittling traditional volunteerism. In this literature, volunteerism is presented as one of the main characteristics of the modern individual and society, and it is argued that the low rates of volunteerism in Turkey are an obstacle to social development. However, this literature ignores the widespread phenomenon of 'informal volunteering' in Turkey. Unregistered volunteering refers to volunteering activities that are carried out especially in the networks of religious communities and sects and are not recorded in official records. Due to the prevalence of such activities, the actual volunteering rates in Turkey are likely to be much higher than those reflected in existing research. This situation also leads to misleading results in comparisons of volunteering research in Turkey with Western countries. Çakı argues that volunteering research in Turkey draws wrong conclusions based on incomplete data and that unregistered volunteering should be investigated and recorded. In this way, he argues, a more realistic picture of volunteering rates in Turkey can be presented and the activities of congregations and sects can be made more transparent.

Another study was conducted by Balaban and İnce (2015). In the study, young people's perceptions of volunteering activities were analysed using the example of the Educational Volunteers Foundation of Turkey (TEGV). The focus of the study is to reveal the perception of volunteering and the meaning they attribute to volunteering activities through interviews with educational park

supervisors and young volunteers at TEGV. According to the results of the research, volunteer supervisors and young volunteers agreed on the basic elements of the concept of volunteering. In particular, they attributed positive meanings to volunteering, emphasising unpaid responsibility and volunteering for love.

Another study was conducted by Ardahan (2016). The aim of the study was to examine volunteering as a serious leisure activity in the context of the AKUT (Search and Rescue Association) urban operations team and to determine the profile of volunteers. The study was conducted with data collected from 408 AKUT volunteers and analysed using demographic information and a motivation scale. The results show that volunteers are mostly interested in outdoor sports and prefer to spend time with family and friends. Volunteering is seen as a serious life practise rather than an ordinary leisure activity.

In their study, Çevik and Gürsel (2015) adapted the Voluntary Motivation Inventory (VMI) to Turkish society. The results showed that linguistic equivalence of the Turkish form with the original form was achieved, and 43 items of the inventory were appropriate in Turkish culture. These results indicated that the 10 sub-dimensions of the inventory, namely values, esteem, social interaction, reciprocity, responsiveness, self-esteem, social, career development, understanding and protective motivational themes, were also valid in Turkish culture.

Muştu (2019) provided an in-depth analysis of the motivations of young Red Crescent volunteers using both quantitative and qualitative methods. A survey of 293 volunteers and three focus group interviews with 23 volunteers shed light on young people's reasons for volunteering and their expectations from volunteering. According to the findings, the sources of motivation for young Red Cross and Red Crescent volunteers can be categorised into five main dimensions. These are: developing self-worth, learning through the community, developing personal relationships, serving the community, and personal development.

Gülmez (2019) determines the volunteering behaviours and motivations of university students and to identify the volunteering profile of these students. For this purpose, a questionnaire was administered to 376 students studying at Çağ University in the 2017-2018 academic year. Because of the research, it was found that the participation rate of students in volunteering activities was 31.1%, and that this participation was mostly within unofficial individual initiatives or non-profit organisations. An analysis of students' motivations for volunteering showed that the altruistic dimension (awareness of helping others and the sense of well-being that comes from helping others) was the most important, followed by the utilitarian dimension (CV enhancement and professional contacts) and the sociability dimension (impact on the immediate environment). In addition, female students were found to be more motivated than male students in both the altruism and utilitarianism dimensions.

Bektaş (2021) investigated the volunteering motivation of 301 volunteers who participated in sports events in Turkey between 2018 and 2020. Some differences in volunteering motivations were observed according to the demographic characteristics of the participants. For example, it was found that volunteers who were licenced athletes had higher purposive motivation than volunteers who were not licenced athletes. It was also found that volunteers who had been licenced athletes for 6 years or more had higher levels of commitment motivation than volunteers who had been licenced athletes for 1-3 years. However, no statistically significant difference was found between the volunteers' levels of motivation according to other demographic variables such as gender, age, marital status, educational status and occupation.

The results of the study indicate that volunteer coordinators at sports events should develop different strategies to increase volunteer motivation and prevent volunteer attrition.

In their study, Altun and Demirişler (2023) analysed the motivations of women volunteers in women's associations to participate in volunteering activities and their experiences in this process in a descriptive framework using qualitative methods. The results show that the participants' motivations for volunteering are shaped by factors such as spiritual/spiritual fulfilment, sensitivity to women's problems and a desire to help. In addition to the benefits of volunteering, such as spiritual contribution, broadening the environment, socialisation and personal development, disadvantages such as less time for family, witnessing difficulties and workload were also identified.

In another study, Sadıkoğlu (2024) aims to examine the elements and dynamics that create problems in the relationship between NGOs and volunteers in Turkey and to investigate the link between volunteers' expectations and volunteering experiences through the concept of a psychological contract. According to the findings of the qualitative study, there are problems in the relational dimension of the psychological contract of volunteers in Turkey related to the development of belonging to NGOs. In addition, the fact that the volunteer is not recognised as a stakeholder within the organisational structure of the NGOs and that the contribution of the volunteer is not sufficiently valued makes it difficult for the volunteer to belong to the NGO and causes a violation of the psychological contract in the relational dimension. On the transactional dimension, there are problems related to the volunteer management processes of NGOs. The lack of a professional approach from the first contact with the volunteer and the lack of a framework of rights and responsibilities of the volunteer lead to violations in the transactional dimension.

Aslan and Tuncay (2024) examined the perceptions of volunteerism of volunteers and managers involved in volunteer activities in the field of child welfare in Turkey, based on their volunteering experiences. The results of the qualitative study show that the

perception of volunteering has a multidimensional structure at the personal, family and social environment and community levels. At the personal level, volunteering was associated with positive concepts such as social welfare, active citizenship, responsibility, solidarity and helping, win-win, giving time, being sincere and unpaid, and contributing to change. At the family and social level, perceptions of volunteering include positive views such as appreciation, as well as negative views such as mistrust and fear, wasting time, and not seeing management in NGOs as a serious job. At the societal level, volunteering can be perceived as unpaid work, as an activity with no economic return and as an area to be feared, indicating a negative perspective.

Looking at the English literature, there are not many studies on healthy adults volunteering for people with disabilities. However, there are studies on volunteering by people with disabilities. For example, in a study conducted in Israel in 2019, Yanay-Ventura aimed to explore the experiences and insights of volunteers with disabilities in NGOs, focusing on their contributions and the impact of volunteering on their lives. Using a qualitative narrative case study approach, the researcher conducted in-depth interviews with the volunteers to collect comprehensive narratives about their motivations, experiences, and challenges. The findings revealed that volunteering not only empowers people with disabilities by giving them the opportunity to share their unique perspectives and advocate for their communities, but also highlights the importance of their role in promoting inclusion and social change. The study highlights the importance of recognising the voices of disabled people in volunteering and suggests that their experiences can inform effective practises and models for engaging disabled volunteers.

In another study, Markova (2018) aimed to explore the factors that influence the volunteering experiences of people with disabilities in the Czech Republic, focusing on the concept of inclusive volunteering. The research includes qualitative interviews with 25 participants with a range of disabilities to gather in-depth information about their motivations, experiences and challenges when volunteering. The findings reveal a low level of interdependence between volunteering and the lives of people with disabilities and highlight the need for greater inclusion and support to promote an inclusive society. The study highlights the importance of understanding the unique perspectives of volunteers with disabilities to increase their participation and the overall effectiveness of volunteering programmes.

In another study, Wicki and Meier (2016) developed a heuristic model to support volunteering among people with intellectual disabilities in Switzerland. Semi-structured interviews were conducted with a study group of six volunteers with intellectual disabilities. The findings revealed that, with appropriate support, people with intellectual disabilities can volunteer under the same conditions as volunteers without disabilities.

In another study conducted in Israel, Kulik (2018) examined the differences in self-esteem between volunteers with and without physical disabilities. The research sample included 160 Israeli participants with various physical disabilities. Of these, 95 were volunteers and 65 were not. According to the results, participants who volunteered had higher self-esteem than those who did not volunteer. The results underline the compensatory role of volunteering for people with disabilities.

On the other hand, there are also articles in the literature about the motivations and experiences of volunteering. In this context, the results of a study conducted by Burns et al. among university students in 2006 show that altruism is involved in each of the different motivations that young adults have for volunteering. Similarly, in another study conducted on university students in Hungary, Romania, Ukraine and Serbia, Bocs, Fényes and Markos (2017) concluded that there is no universal model or category of volunteering motivations. Students' reasons for volunteering and values differ between countries and ethnic groups. Another interesting finding is that there is a group of unmotivated volunteers, which means that not all young volunteers do it with enthusiasm and strong motivation.

Method

This section provides information about the research design, the validity and reliability of the research, the study population, and the data collection and analysis process.

Research Design

In this study, the “phenomenological design,” one of the qualitative research designs, was preferred. Phenomenological design is a research approach that explores in depth individuals' experiences, perceptions and the meanings they attach to a particular phenomenon or experience. The main reason for choosing this design is to understand the essence of the experiences of individuals involved in volunteering for people with disabilities and to discover the meanings they attach to these experiences. The phenomenological approach allows for a holistic examination of different dimensions of the volunteering experience, focusing on the lived experiences of participants and revealing the common themes underlying these experiences (Martinkova & Parry, 2012). This design can enrich theoretical knowledge in the field by allowing an in-depth analysis of volunteers' subjective perceptions of their interactions with people with disabilities. In this context, the phenomenological design was considered the most appropriate

research design to comprehensively understand the phenomenon of volunteering for people with disabilities from the perspective of the individuals involved in these activities and to capture the essence of this experience.

On the other hand, previous studies on volunteering and disability in the literature are mostly cross-sectional and survey-based. Survey-based studies offer the possibility of collecting large amounts of data and performing statistical analysis on volunteering and disability issues.

However, this method cannot provide in-depth information about the emotional, social, and personal transformations of the participants. This study, on the other hand, incorporated the volunteers' original statements through semi-structured interviews and was able to understand individuals' motivations and perceptions of disability from their own perspective. This allowed for the emergence of individual stories and unique experiences that are lacking in quantitative approaches.

In addition, previous studies have generally treated volunteering as an individual phenomenon and have not adequately assessed the social and cultural contexts of volunteering experiences. The phenomenological design of this study explored how participants experienced volunteering in light of their social environment, cultural norms and social expectations. In this way, the relationship between volunteering and disability phenomena with social structure and sociological theories was explored in detail.

On the other hand, previous research has generally focused on either volunteering or disability in one direction, ignoring the experiences at the intersection of these two fields. By looking at the phenomena of volunteering and disability together, this research has revealed the complexity and multi-layered structure of volunteers' experiences in this area.

Validity and Reliability of the Research

A number of strategies were employed in this study to ensure the validity and reliability of the research. First, the research questions were developed on the basis of an extensive literature review, which strengthened the content validity. The semi-structured interview questions were submitted to two independent experts for review, thereby enhancing the construct validity.

During the data collection process, audio recordings of the interviews were used and carefully transcribed. To increase reliability and ensure participant endorsement, the transcribed texts were shown to the participants for their approval. This practise ensured the accuracy and integrity of the data (Golafshani, 2003).

Study Group

The population of the study consists of individuals who are involved in voluntary activities for disabled people, and Bandırma district of Balıkesir province was selected as the region where the research was conducted. The reason for choosing Bandırma is that there are certain NGOs in this region where volunteers working with disabled people are active and it is possible to conduct a field study to understand the impact of the volunteer activities of these organisations on the local community. In addition, Bandırma is located in a place where researchers can easily reach volunteers and civil society organisations in the region. This situation both facilitates the data collection process and allows for in-depth interviews with individuals who are actively involved in volunteer activities. Ease of access was considered as a supporting factor for the effective conduct of the research.

In contrast to quantitative research, the selection of the population and sample in qualitative research is aimed at obtaining in-depth information rather than representing a large population. Therefore, in qualitative studies, the sample consists of individuals with relevant experience to understand a particular phenomenon in detail and strategies such as "purposive sampling" are used (Patton, 2002). This approach provides depth of meaning and contextual information by focusing on selecting individuals who can best answer the research questions. In this context, this study identified a study group consisting of individuals involved in voluntary activities for the disabled in Bandırma. In accordance with the objectives of the study, 12 participants who volunteer in different NGOs that regularly provide support to people with disabilities were selected using the purposive sampling method. The study group comprised volunteers in the field of physical, mental and developmental disabilities, and most of them perform their volunteer activities within the framework of non-governmental organisations operating at the local level.

On the other hand, when the data collected in the qualitative research reaches a level that provides sufficient answers to the research questions, the data collection process can be stopped. In other words, when data saturation is reached, the information obtained from the participants begins to repeat itself and the researcher finds that he/she cannot add any new insight or different perspective. Data saturation is important to increase reliability, particularly in research that focuses on in-depth exploration, such as phenomenological research, and supports the integrity of research findings (Guest, Bunce, & Johnson, 2006). In this context, data collection in this study was stopped as it was felt that data saturation was reached at the 12th participant. These participants were selected on the basis that they had experience of volunteering with people with disabilities and had the knowledge and awareness to share this experience in depth.

This study group also reflects the local context of the research. Understanding the dynamics, challenges and potentials of volunteering for people with disabilities in Bandırma can both contribute to the development of policies and practises at the local level and provide a point of comparison for studies conducted in similar contexts.

Table 1. Demographic Information of the Participants

Participant	Age	Gender	Occupation	Education Level	Volunteering Experience
K1	21	Female	Student	Bachelor's Student	6-12 Months
K2	20	Male	Student	Bachelor's Student	6-12 Months
K3	23	Male	Student	Bachelor's Student	1-2 Years
K4	21	Female	Student	Bachelor's Student	6-12 Months
K5	22	Female	Student	Bachelor's Student	6-12 Months
K6	23	Female	Student	Bachelor's Student	1-2 Years
K7	56	Male	Civil Servant	Postgraduate	Over 2 Years
K8	56	Male	Civil Servant	Postgraduate	Over 2 Years
K9	36	Male	Worker	High School	Over 2 Years
K10	49	Male	Unemployed	Primary School	Over 2 Years
K11	42	Male	Worker	High School	1-2 Years
K12	63	Male	Retired	High School	Over 2 Years

Limitations of the study

As this research was conducted with a limited number of participants involved in volunteering for people with disabilities in Bandırma, it is difficult to generalise the findings to other regions or a wider population. Although the use of qualitative methods in the study provided an in-depth insight into the volunteers' experiences, it limits the validation of the findings in a wider population. As the process of collecting data through interviews relied on the participants' ability to express themselves, some participants may not have been able to fully convey their feelings and thoughts. In addition, the fact that the research was conducted over a specific period may have ignored the time-varying dimensions of volunteering experiences. The limited diversity of the volunteer profile also limits the reliability of the findings. Finally, the involvement of the researcher in the data collection and analysis process is a factor that may influence the interpretations.

Data Collection Process

In phenomenological studies, various data collection techniques can be used to understand and reveal the phenomenon under study. These techniques include interviews, observations, focus group discussions, and document review (Kleiman, 2004). In this research, the interview technique was preferred to understand the phenomenon of volunteering for people with disabilities through the experiences and perceptions of the participants. In the semi-structured interview form, participants were asked 12 questions. These questions are as follows:

1. How did you decide to become a volunteer?
2. What does it mean to you to be a volunteer?
3. How do you feel when you volunteer?
4. In your opinion, what are the advantages and disadvantages of volunteering?
5. How do the activities you do as a volunteer affect your daily life?
6. Why did you choose to volunteer in the field of disability?
7. What does disability mean to you?
8. What do you think about society's view of disabled people?
9. How do you think society should view disabled people?
10. How would you describe the bond between you and other volunteers in the organisation where you volunteer?
11. What do you think about the feelings of the disabled people you volunteer with?
12. What do you think should be done to solve the problems of disabled people? What are your suggestions?

The interviews were conducted with individuals who volunteer in non-governmental organisations (NGOs) working for people with disabilities in Bandırma district, Balıkesir province. The data collection process was completed between February 2024 and April 2024.

Research ethics and participants' rights were carefully considered, and each participant was provided with detailed information about the subject and purpose of the study before the interviews. Participants were given the opportunity to review the questions

before the interview began and were clearly informed of their right to stop the interview at any time if they felt uncomfortable. This approach was designed to ensure voluntary and informed participation in the interview process.

In order to avoid data loss and to be able to refer accurately to participants' statements during the analysis process, it was planned to audio record the interviews. Therefore, separate consent for audio recording was obtained from each participant. To ensure that participants felt comfortable with the audio recording and were able to express their thoughts freely, assurances were given that the recordings would be kept confidential and used for research purposes only.

Ethical approval for the research was obtained from the Social and Human Sciences Ethics Committee of Bandırma Onyedi Eylül University with meeting number 2024-1 and letter dated 02/01/2024.

Data Analysis

The analysis of the data obtained in this study was carried out according to the phenomenological research approach. The analysis process understood the essence of the participants' experiences of volunteering for people with disabilities and the meanings they attached to these experiences.

In the first stage, the audio recordings were carefully listened to, transcribed, and transcriptions made. The researcher became familiar with the data and gained a general impression by repeatedly reading these texts. During this process, the researcher tried to understand the participants' experiences as they were, bracketing her own prejudices and assumptions.

In the next stage, phenomenological reduction was used to identify significant statements and meanings in the texts. These statements were grouped into codes that reflected the essence of the volunteering experience. Broad themes were then created by examining the relationships between these codes (Kleiman, 2004).

During the process of creating the themes, the technique of imaginative variation was used to interpret the experiences from different perspectives. This contributed to a more comprehensive understanding of the phenomenon. The generated themes were organised to reflect the similarities and differences of the participants' volunteering experiences (Giorgi, 1997).

In the final stage, the identified themes and codes were brought together to create a holistic description of the phenomenon of volunteering for people with disabilities. This description serves as a synthesis that reflects the essence of the participants' experiences (Williams & Moser, 2019).

To increase the reliability of the analysis process, the codes and themes created were reviewed by another researcher and a consensus was reached (Golafshani, 2003).

This systematic and rigorous analysis process ensured an in-depth understanding of the phenomenon of volunteering for people with disabilities and revealed the different dimensions of this experience. The findings were organised to answer the research questions and reflect the essence of the volunteering experience. The qualitative analysis programme MAXQDA 2020 was used in the analysis process.

Findings and Discussion

Because of the phenomenological and thematic analysis, seven main themes were identified. These themes and their associated sub-codes are presented in Table 2. The emerging themes and sub-codes reflect the multi-layered and complex nature of the volunteering experience and perceptions of disability, covering a wide range from the internal motivations of individuals to social structures.

Table 2. Theme and Sub-Code Frequency Table

Theme	Sub-Code	Frequency	Participants
1. Volunteering Motivation	Desire to help	8	P1, P3, P4, P5, P6, P9, P11, P12
	Personal experiences	3	P6, P7, P10
	Sense of social responsibility	5	P2, P3, P7, P9, P12
2. Meaning and Effects of Volunteering	Unconditional help	7	P2, P4, P5, P9, P11, P12
	Personal happiness and peace	9	P1, P3, P5, P6, P7, P9, P11, P12
	Professional and personal development	6	P1, P3, P4, P6, P7
3. Perception of Disability	Disability as a difference	4	P1, P7, P9, P11
	Disability as a difficulty	3	P6, P7, P10
	Potential disability situation	3	P2, P6, P9
4. Society's View on People with Disabilities	Negative attitudes and exclusion	5	P1, P6, P7, P8, P10
	Unconsciousness and lack of awareness	4	P3, P6, P7, P10
	Increasing awareness and positive change	5	P9, P10, P11, P12
5. Emotions and Reactions of People with Disabilities	Happiness and gratitude	6	P5, P6, P11, P12
	Emotional fluctuations	3	P1, P4, P6
	Wanting to participate in society	3	P2, P7, P9
6. Solution Suggestions	Social awareness	5	P1, P3, P6, P9, P10
	Physical infrastructure improvements	3	P1, P4, P7
	Legal regulations and policy changes	4	P1, P2, P7, P11

NOTE: Some participants may have provided answers that fit more than one code, so the sum of frequencies may exceed the number of participants.

The diversity of these themes and sub-codes, while attempting to capture the phenomenological essence of the volunteering experience, also reveals the social, cultural and political context of this experience. Each theme covers a spectrum from micro-level individual experiences to macro-level social structures, reflecting the multifaceted nature of volunteering and disability

phenomena. What emerges from these themes is that volunteering for people with disabilities has the potential for both individual transformation and social change, but realising this potential requires systemic and holistic approaches.

Volunteering Motivation Theme

The first theme to emerge from the research is the motivation to volunteer. This theme explores the reasons why individuals participate in volunteering for people with disabilities and lies at the intersection of altruism and individual experience. The sub-codes of the desire to help, personal experiences, and sense of social responsibility reveal the dynamic interaction between the individual's inner world and societal expectations.

In this context, some of the participants' statements regarding the subcode of the desire to help are as follows:

P4: "I decided because I feel good when I help people in need."

P5: "I decided to volunteer because I love and appreciate people, to reach children who need more help in the field of disability, to offer them a better life, to help them live in better conditions".

P9: "When I saw people in need in society, I decided to help as a healthy person."

P11: "I always helped people in need in my neighbourhood. I in the association by meeting other friends in the association."

P12: "I tried to help because I saw people with disabilities. Thanks to my friend who is active here, I started to take part in the activities of the association as a volunteer."

Another prominent code in the theme of motivations for volunteering is **personal experience**, and some of the participants' statements are as follows:

P7: "I have an autistic son. We discovered he was autistic in 1993. That is when our process with people with disabilities started and I have been involved in activities, both voluntary and involuntary, for about 31 years since the child was diagnosed with autism."

P10: "I was in constant contact with other people with disabilities. I had friends in this association. When other disabled friends told me about their needs, I told my friends in the association. That is how I joined the association."

Similarly, we see that a **sense of social responsibility** is also an important source of motivation.

P2: "For me, it expresses responsibility for individuals in society. I can call them non-compulsory duties."

P3: "When I decided to volunteer, I wanted to raise awareness. That is why I volunteered."

P7: "After this process, we saw that this was a need and it became clear that we also had to contribute in order to benefit from such services. So since then, we have tried to provide services that other people can benefit from as much as we can."

P9: "'Where there is service to people, there is no need for idolatry. This saying has influenced me a lot. In other words, I try to help these people because it is more valuable than even worship, because supererogatory worship is worship that people do in addition to what Allah commands."

When the theme of "motivation to volunteer" and the emerging sub-codes are evaluated in the context of the literature, they reflect the complex interaction between individual motivations and social structures. However, this theme overlaps significantly with the motivational factors specified in Clary and Snyder's Volunteer Functions Inventory (Clary & Snyder, 1999). In particular, the "values" (desire to help), "understanding" (personal experience), and "social" (sense of social responsibility) functions were prominent in the participants' statements. The findings are consistent with those of Balaban and İnce (2015). In their study, participants attributed positive meanings to volunteering, particularly emphasising selfless responsibility and volunteering based on love. Similarly, Muştu (2019) identified five main dimensions of volunteers' motivational sources in his research: developing self-worth, learning through community, building personal relationships, serving society, and personal development. In this context, the codes derived from this study are consistent with these findings.

On the other hand, the participants' desire to help can also be linked to Durkheim's (1984) concept of organic solidarity. In the complex structure of modern societies, the interdependence and mutual responsibility of individuals form the basis of the motivation to volunteer. Furthermore, the influence of personal experiences on the decision to volunteer can be explained by Bourdieu's (1986) concept of habitus. Individuals' past experiences and social positions shape their volunteering tendencies.

The sub-code of the sense of social responsibility can also be linked to Robert Putnam's (1994) theory of social capital. Volunteering contributes to strengthening social capital by increasing social trust and cooperation.

The Meaning and Effects of Volunteering

The second theme focuses on the meaning and impact of volunteering. This theme is concerned with the transformation that volunteering brings to the lives of individuals and the social reflection of this transformation. The subcodes of unconditional help,

personal happiness and peace, and professional and personal development reveal the effects of volunteering at both the individual and collective levels.

Some views of the participants within the subcode of **unconditional help** are as follows:

P2: *“For me, it expresses responsibility for individuals in society. I can call it a non-compulsory duty.”*

P4: *“Being able to help people without expecting anything in return.”*

P5: *“Being a volunteer means touching someone’s life, being able to leave a mark on the life of someone.”*

P9: *“Being a volunteer means to win the heart of another person.”*

Some of the participants’ views within the **personal happiness and peace** sub-code are as follows:

P1: *“I feel very peaceful and happy. Sometimes there is tension and irritability, but in general I am happy and peaceful.”*

P5: *“I feel like I’m in heaven, isolated from the world. “As if I’m far away from all evil and there’s only good in life.”*

P6: *“I enjoy the activities I take part in as a volunteer. I become happy. “My day becomes beautiful.”*

P7: *“We are happy, pleased, and proud when we see that other people benefit from our efforts. In other words, when you do a job or make a contribution, when you see the result of that contribution on a child or a person with a disability, it gives us peace.”*

Some of the participants’ views under the sub-code of **professional and personal development** are as follows:

P1: *“Being a volunteer gives me knowledge in a professional sense. I get to know people with disabilities and act accordingly. I can now sense when they will do what. It also makes me feel good. I can add things to myself. It adds a lot in a professional sense. When I communicate with them, my communication skills improve.”*

P3: *“My motivation increases because I can develop professionally.”*

P4: *“As a benefit, it contributes to my professional life. I am already experiencing things that I will experience in the future.”*

P6: *“As an advantage, it develops my ability to empathise. In other words, I understand better how to deal with a negative event. Because people with disabilities can have crises. It teaches me how to approach them calmly, helps me stay calm and concentrate on solving the problem.”*

P7: *“As an advantage, it provides a lot of knowledge accumulation in a professional sense. It strengthens my empathic side. It is easier to understand people.”*

When the theme "The meaning and effects of volunteering" and its sub-codes are examined in the context of the literature, the interplay between individual experiences and social structures stands out. Consistent with the findings of Gülmez (2019), an examination of the meanings ascribed to volunteering reveals that the self-sacrifice dimension (awareness of helping others and positive feelings derived from helping others) takes precedence, followed by the utility (enhancing one’s resume and building professional connections) and sociability (influences from close social circles) dimensions. The findings are also consistent with Altun and Demirışler’s (2023) study, which shows that participants’ perceptions of volunteering are shaped by factors such as spiritual/sentimental satisfaction and the desire to help others. In addition, the benefits of volunteering, such as expanding networks, socialisation and personal development, are highlighted. Similarly, the study by Aslan and Tuncay (2024) shows that the perception of volunteering has a multidimensional structure across personal, family and social environment and societal levels. At the personal level, volunteering is associated with concepts such as social welfare, active citizenship, responsibility, solidarity and assistance, a win-win approach, time commitment, intrinsic motivation, selflessness and contributing to change.

From the perspective of sociological theories, this theme can be evaluated within the framework of Mead’s (1934) theory of symbolic interactionism. As evidenced by the sub-themes derived from the participants’ statements, the volunteers redefined their sense of self through their interactions with people with disabilities, reproducing societal meanings in the process.

The sub-theme of professional and personal development can be explained by Bourdieu’s (1986) concept of cultural capital. The volunteering experience strengthens the cultural capital of individuals by increasing their knowledge, skills and competences. This process can also be evaluated in the context of Mezirow’s (1991) theory of transformative learning. Volunteers question their own assumptions and develop new perspectives because of their interactions with people with disabilities. This transformation can start at the micro level and contribute to changing social attitudes over time.

Perception of Disability

The third theme relates to perceptions of disability. This theme explores the meanings that volunteers attach to the concept of disability and how these meanings change over time. Sub-codes such as disability as difference, disability as difficulty and potential disability situation reveal the social construction of disability and how this construction is shaped by individual experiences.

Some of the participants’ views within the subcode of **disability as difference** are as follows:

P7: "I think disability is just a difference, it doesn't mean much else. It's just one of the similar physical characteristics, like someone is tall, someone is short, someone is fat, someone is thin. "We don't think of disability as something different from others."

P6: "Physical disability is the absence of an existing organ, so it is a difference. But regarding mental disability, things change. They behave more childishly. They often do not behave according to their age."

Some participants' views under the sub-code of **disability as a difficulty** are as follows:

P7: "It means being limited. In other words, they cannot do some things that a normal person would do."

P10: "For me, disability means difficulty."

Some of the participants' views within the sub-code of *the potential disability situation* are as follows:

P2: "We are all candidates for disability. Today, I am not disabled, but I am a candidate. It expresses a process."

P9: "Society should not see them as disabled. We are also candidates to be like them at any moment. When I leave here, if a car hits me, I may not have a leg. "You should not see it as a defect, you should not despise it."

When the theme of "Perceptions of Disability" is examined through the literature, it reveals the social construction of disability and how this construction is shaped by individual experience. This theme reflects the tension between the social and medical models, which have an important place in disability studies.

In this context, similarities can be observed with the findings of Diğ̈er's (2018) study. One of the focal points of the research findings is the challenges that people with disabilities face in social life. Particular emphasis is placed on difficulties such as lack of accessibility, discrimination in employment processes, misguided benevolence and social exclusion. The study highlights how different types of disability and individual variations influence societal perceptions and behaviours. For example, while some people with disabilities need constant support, others can live their lives with the help of adaptive equipment. These differences also shape the societal attitudes and perceptions of people with disabilities. The research emphasises that everyone can experience a state of disability at some point in their lives. This shows that disability is not only a congenital condition but can also occur later in life. Therefore, societal attitudes towards and perceptions of disability are issues that potentially affect everyone.

From the perspective of sociological theories, the sub-code of disability as difference represents an understanding closely associated with the social model of disability. This approach can be associated with Goffman's (1963) labelling theory. Participants who perceive disability as merely a difference tend to reduce social stigma and promote normalisation. This view is also consistent with the social constructionist approach, which emphasises that "disability is a socially constructed category.

The sub-code of the potential disability situation reflects a significant paradigm shift in the perception of disability. This approach can be linked to Mead's (1934) concept of the 'generalised other'. By positioning themselves as potentially disabled, participants tended to adopt the perspective of people with disabilities. This perception can increase social empathy and change attitudes towards disability.

These quotes show that participants perceive disability in different ways. While some see disability simply as a difference, others see it as a difficulty and a limitation. In addition, some participants saw disability as a potential situation and emphasised that everyone was a candidate for disability. These different perspectives reflect the complex and multidimensional nature of the perceptions of disability.

Society's View on People with Disabilities

The fourth theme is society's view of people with disabilities. This theme examines social perceptions of disability and how these perceptions change over time. Sub-codes such as negative attitudes and exclusion, ignorance and lack of awareness, increasing awareness and positive change reveal the complex and contradictory nature of social attitudes.

Some of the participants' views within the **negative attitudes and exclusion** subcode are as follows:

P1: "They smile at them on their special days and don't even look at their faces on other days. I even witnessed such an incident. They only stand by them during Disability Week. They take photos. They hug them. On other days, they forget."

P6: "I think that society is a bit distant towards people with disabilities because they often show anti-social behaviour. They have behaviours like hitting themselves for no reason, scratching their faces, hitting their friends all the time, and that makes them a bit ostracised in society."

P7: "In the cities they show different reactions, as if they've seen people with disabilities for the first time, some are afraid. Not just normal people, even when you go to the hospital, doctors and even the police don't know how to behave."

P8: "They think they cannot do anything."

Some of the participants' views under the sub-code **unconsciousness and lack of awareness** are as follows:

P3: "Society is really very unconscious about this issue and everyone ignores people with disabilities."

P6: "They usually look at people with disabilities with an embarrassing eye. They look at them from a traumatising perspective. They don't give them the opportunity to achieve anything."

P7: "In other words, there is a problem in society regarding their definition and knowledge about them."

P10: "There are many people who help. But most of them also ignore. Even families of people with disabilities can say, "You cannot do it, what you are doing out in the cold."

Some of the participants' views under the sub-code **increasing awareness and positive change** are as follows:

P9: "In the last 10 years or so things have started to get a bit better. For example, my aunt had a daughter, she was disabled, she never went out, they locked her in the house. In the past, they disrespected them, so their parents, their families didn't want to take them out into society, but now society has started to accept them."

P10: "Older people always have these thoughts. But today's youth are more in control of events."

P11: "Society is divided into two sides. "One side tries to help too much, while the other side ignores it completely."

P12: "I think there's been a change for the better recently. More and more people have started to take an interest. People with disabilities have started to be noticed. In Turkey, many places such as pavements, mosques, schools, airports, and garages have now started to be adapted for people with disabilities."

When the theme of "society's view of people with disabilities" is examined in the context of the literature, it reflects the social construction of the perception of disability and its transformation over time.

The results obtained are consistent with the findings of Üngör (2019). According to the research, people with disabilities do not have access to equal opportunities and are hindered by negative perceptions of society. People with disabilities are often portrayed in the media with negative labels such as 'weak/dependent/needy/victimised', which is said to lead to their marginalisation in society. There is also a lack of understanding in society about the causes of disability. Viewing disability solely as a deficiency of the individual ignores the social dimension of the problem. The approach of the educational system, which excludes people with disabilities, hinders the development of awareness towards them. There is a lack of knowledge and sensitivity to tactile surfaces in society. However, raising the level of education contributes to a better understanding of people with disabilities and promotes positive change. Public service announcements, sign language, and awareness films have a positive impact on the perception of disability. In summary, according to Üngör's (2019) research, while increased awareness efforts and rising education levels lead to positive changes in perceptions of disability, negative attitudes and exclusion still persist. The complex and contradictory nature of societal attitudes towards people with disabilities suggests that addressing the issue requires a multidimensional approach.

The results of this study are also in line with the research of Diğ̈er and Yıldız (2021). Their findings also show that society's view of people with disabilities has a complex structure that includes negative attitudes that persist alongside positive changes. The research suggests that people with disabilities face social exclusion. In addition, there seems to be a lack of awareness of the importance and function of disability practises in society. For example, 44.7% of the participants said they were unaware of the function and importance of tactile surfaces on pavements and were indifferent to them. The study also shows that society is becoming more aware of people with disabilities, leading to positive changes. For example, 75.8% of participants believed that participating in an activity with people with disabilities helped them overcome negative perceptions. In addition, public service announcements, sign language, and awareness films have a positive impact on the perceptions of disability. In summary, the research findings show that society's view of people with disabilities is complex and contradictory. For example, while participants expressed a willingness to help people with disabilities, they also believed that such people were excluded from society. This situation shows that both positive and negative attitudes towards disability can co-exist.

In a sociological context, this issue can be evaluated within the framework of Berger and Luckmann's (1991) theory of social constructionism. Society's attitudes towards people with disabilities represent a reality that is collectively produced and constantly renegotiated.

The sub-themes of 'negative attitudes and exclusion' and 'unconsciousness and lack of awareness' are closely related to Goffman's (1963) stigma theory. Society's labelling of people with disabilities as "different" or "inadequate" limits their social interactions and leads to social exclusion.

The sub-themes of 'negative attitudes and exclusion' and 'unconsciousness and lack of awareness' are closely related to Goffman's (1963) stigma theory. Society's labelling of people with disabilities as "different" or "inadequate" limits their social interactions and leads to social exclusion.

All these quotations and theoretical perspectives show that society's view of people with disabilities is complex and varied. While negative attitudes and exclusion persist, there is also ignorance and lack of awareness. However, some participants also noted that there has been increasing awareness and positive change in recent years. This situation shows that social perceptions are changing, but there is still a long way to go.

Emotions and Reactions of People with Disabilities

The fifth theme deals with the emotions and reactions of people with disabilities. This theme examines the experiences of individuals on the receiving end of volunteering from the perspective of the volunteers. Sub-codes such as happiness and gratitude, emotional fluctuations and the desire to participate in society provide deep insights into the inner worlds and social positions of people with disabilities.

Some of the participants' views within the subcode of *happiness and gratitude* are as follows:

P5: "When they see us, they are very happy at first. There was a child with autism in the place where we worked. A child who hadn't spoken for a long time. When we came, he interacted, clapped and then said things like 'I love you'. That touched me very deeply."

P6: "As far as I can see, they become more motivated by doing these activities. They start to get happier. As we continued, they started to adapt more."

P11: "They are happy when the aid reaches its destination and we are also happy when we see them."

P12: "Because they are in need, when we provide help, their needs are met and they are happy when their needs are met. Or, for example, we make a hobby garden here, everything is done by people with disabilities, then it brings them happiness, they plant everything there, they water it, they collect the products and it brings them happiness".

Some of the participants' views within the sub-code of *emotional fluctuations* are as follows:

P1: "They can suddenly go into crisis or embrace. Because we don't know what they're thinking at that moment, they might be reacting to something we've done. They might feel under pressure and have a crisis and hit someone."

P4: "I have met people with very different disabilities. Some are very hyperactive. Some are very calm. Their emotional state can be very different. When they see us, they might hug us one day and run away the next."

P6: "Their emotions are more introverted, they usually look very unhappy. I can see that they are happy in this environment. It's actually very easy to make them happy. The simplest thing is to bring a cake or celebrate a birthday, and they become very happy."

Some views of the participants within the sub-code *wanting to participate in society* are as follows:

P2: "They are very happy during the activity. They are very happy when they understand that we understand them. They feel good."

P7: "When we build a mosque or open a school, they are happy because they can be visible."

P9: "They are also very happy, but you must make them feel that you are helping them. If you do it with a feeling of pity, they get sad, if you help them humanely, they are happy."

Looking at the theme "Emotions and Reactions of People with Disabilities" from a literary perspective, it reflects the complex interaction between the subjective experiences of people with disabilities and social structures. This theme can be evaluated within the theory of symbolic interactionism. As Mead (1934) suggested, the emotions and reactions of people with disabilities emerge as a product of their interactions with others.

The sub-code of happiness and gratitude can be related to Cooley's (1902) concept of the looking glass self. People with disabilities shape their self-perceptions by internalising the positive approaches of volunteers. This process can mitigate the negative effects of Goffman's (1963) stigma theory. The positive attitudes of volunteers can help people with disabilities develop resistance to social stigmatisation.

The sub-code of emotional fluctuations can be explained by Hochschild's (1983) concept of emotional labour. People with disabilities engage in emotional labour as they try to reconcile social expectations and their inner worlds.

The desire to participate in the society sub-code is closely related to the concepts of social inclusion and exclusion. This desire can be evaluated in the context of the active citizenship and social participation rights of people with disabilities. It can also be linked to Putnam's (1994) theory of social capital. The desire of people with disabilities to participate in society can strengthen social ties and increase social cohesion.

These evaluations show that the emotional responses of people with disabilities are varied and complex. In general, feelings of happiness and gratitude come to the fore in response to the help and activities of volunteers. However, some participants stated that people with disabilities can experience emotional fluctuations and sometimes give unexpected reactions. It is also emphasised that the desire of people with disabilities to participate in society and to be visible is also important. These observations suggest that approaches people with disabilities should be individualised and sensitive.

Solution Suggestions

Finally, the sixth theme focuses on solutions. This theme includes suggestions for improving the social inclusion of people with disabilities based on the experiences of volunteers. Sub-codes such as social awareness, physical infrastructure improvements, legal regulations and policy changes demonstrate the need for a multidimensional and holistic approach to increase the social participation of people with disabilities.

Some of the participants' views within the *social awareness* sub-code are as follows:

P1: "The public should be made aware. Because they don't know much about people with disabilities. Especially in schools, there are difficulties for inclusive pupils. Teachers or school administration or other students don't want the disabled person in the school. Awareness-raising efforts can be made in this direction."

P6: "In my opinion, more action-oriented things should be done about the groups we call disadvantaged groups in all areas. Certain NGOs can be set up or the number of volunteers can be increased. Places where volunteers can work in this field can be created in every province."

P9: "These problems should be identified first. We should fulfil our duties and what the state can do. We should do what we can without despising them or looking at them with pity. At the same time, we should teach this to the people around us and to future generations. Our children should not turn away when they see a disabled person in the street. Everyone in society should have the same attitude towards disabled people. We can do this by explaining and talking."

Some views of the participants under the sub-code of *physical infrastructure improvements* are as follows:

P1: "Roads can be arranged for them. Places for socialising can be arranged for them. If they don't have these places, they don't have much space to do activities. They are always at home. Therefore, meeting places can be arranged."

P4: "Work can be done to adapt to business life. It is necessary to increase accessibility for them to do their daily work."

P7: "For example, in a mosque, a disabled person can use the disabled toilet, perform ablution, go to the mosque and participate in life. This is of course a success that needs to be multiplied. In this way, accessibility studies need to be conducted so that people with disabilities can participate in life."

Some of the participants' views under the sub-code *legislation and policy changes* are as follows:

P1: "Families of disabled people and other family members should be informed about their disability rights. While a normal person gets 40 hours of education, no disabled person should get only 8 hours of education."

P2: "Higher authorities must make it mandatory to determine disability rates before a child is born, so that problems can be solved from the beginning."

P7: "As an NGO, we try to do our best. But we also need support from higher authorities."

P11: "They need a lot of support from the state and municipalities. They get a disability pension, but they cannot do housework. For example, I know two brothers and sisters. They can't cook their meals, they can't clean their houses. The municipality has a soup kitchen, but it is difficult for them to get there in winter. "Something must be done about the lives of people with disabilities."

The theme of solutions reflects a multidimensional approach to improving the social integration of people with disabilities. When evaluated in the context of the literature, this theme shows how micro- and macro-level changes are interrelated.

The social awareness suggestion can be evaluated within the framework of Berger and Luckmann's (1991) theory of social constructivism. Changing social perceptions of disability means constructing a new reality. This process can also be linked to Mead's (1934) theory of symbolic interactionism. Awareness-raising efforts have the potential to reshape society's symbols and meanings related to disability.

The proposal for legislative and policy change emphasises the importance of structural change at the macro level. This proposal can be evaluated within the framework of Giddens' (1986) structuration theory. While laws and policies shape social structures, they are also shaped by individual actions. This interplay can create a progressive cycle in disability rights.

These multidimensional proposals reflect the complex and multifaceted nature of the social inclusion of people with disabilities. The proposals cover a wide range, from individual attitudinal changes at the micro level to structural changes at the macro level. This holistic approach emphasises the multi-faceted changes needed to ensure the full and equal participation of people with disabilities in society.

Conclusion and Evaluation

This study explored the motivations, experiences and perceptions of people involved in volunteering for people with disabilities. The research findings show that the process of volunteering has multiple effects on both volunteers and people with disabilities.

The first key finding of the research is the diversity and complexity of motivations for volunteering. Factors such as a desire to help, personal experience and a sense of social responsibility were found to be prominent in the participants' decision-making processes volunteer. This situation shows that volunteering motivations are influenced by both individual and social dynamics.

In terms of the meaning and impact of volunteering, participants perceived the experience as unconditional help, a source of personal happiness and peace, and an opportunity for professional and personal development. These findings suggest that volunteering can have a transformative effect on individuals' lives. It can be said that the volunteering experience can challenge and transform individuals' assumptions, beliefs and perspectives.

In terms of disability perceptions, the research also explored how volunteers made sense of their disability. It was found that participants perceived disability as a difference, a difficulty or a potential situation. These different perspectives reflect the complex and multidimensional nature of disability perceptions.

In this context, the complex and contradictory nature of social attitudes was revealed based on participants' observations about society's view of people with disabilities. While on the one hand, negative attitudes and exclusion persist, on the other hand, increasing awareness and positive changes were observed. This situation shows that the perception of disability is socially shaped and open to change over time.

In terms of the emotions and reactions of people with disabilities, the experiences of people on the receiving end of volunteering activities were examined through the eyes of the volunteers. Themes such as happiness and gratitude, emotional fluctuations and the desire to participate in society provided deep insights into the inner worlds and social positions of people with disabilities. These findings suggest that volunteering can positively influence the self-perception of people with disabilities.

The final section of the study discussed suggestions for improving the social integration of people with disabilities based on the participants' experiences. Suggestions such as social awareness, physical infrastructure improvements, legal regulations and policy changes demonstrated the need for a multidimensional and holistic approach to increase the social participation of people with disabilities.

Considering these findings, it can be said that volunteering can change the societal perceptions of people with disabilities. Through direct interaction with people with disabilities, volunteers challenge their own assumptions and develop new perspectives. This process contributes to the formation of a more empathetic and inclusive social understanding.

The study makes a significant contribution to the existing literature on volunteering and disability. In particular, examining the relationship between motivations and volunteer and perceptions of disability opens up a new area of research at the intersection of these two fields. Furthermore, highlighting the transformative potential of the volunteering experience contributes to the understanding of social change and social inclusion processes.

From a practical perspective, this study provides important insights for the design and implementation of volunteering programmes for people with disabilities. Given the diversity of volunteers' motivations, it is important to design these programmes to appeal to different motivations. In addition, the transformative potential of the volunteering experience shows that these programmes should be designed to benefit not only people with disabilities but also volunteers.

In terms of social policy, the findings of this study emphasise the need for a multidimensional approach to increase the social inclusion of people with disabilities. Physical infrastructure improvements need to be accompanied by social awareness studies and legal regulations. Furthermore, given the potential of volunteering to change the social perceptions of people with disabilities, it is important to encourage and support such activities.

It should also be noted that the study has some limitations. The limited sample size and the fact that it was conducted in a single geographical region limit the generalisability of the findings. In addition, the study was conducted from the perspective of volunteers only, which prevented the direct examination of the experiences of people with disabilities.

We can also make some suggestions for future research. First, conducting a similar study with a larger and more diverse sample might increase the generalisability of the findings. Second, studies that directly examine the experiences of people with disabilities in relation to volunteering could provide a more holistic perspective on the issue. Third, longitudinal studies that examine the long-term effects of the volunteering experience could more clearly demonstrate the transformative potential of this experience. Finally, conducting similar studies in different cultural contexts could help understand the cultural dimensions of volunteering and the perceptions of disability.

In conclusion, this research has revealed the complex and multidimensional nature of volunteering for people with disabilities. The transformative effect of the volunteering experience for both volunteers and people with disabilities demonstrates the potential of these activities in terms of social inclusion and social change. Deepening and broadening research in this area can make a significant contribution to efforts to build a more inclusive and equal society.

Peer-review: : Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Author Contributions: Conception/Design of study: F.A., M.O.; Data Acquisition: F.A., M.O.; Data Analysis/Interpretation: F.A., M.O.; Drafting Manuscript: F.A., M.O.; Final Approval and Accountability: F.A., M.O.

Ethical Approval: Ethical approval for the research was obtained from the Social and Human Sciences Ethics Committee of Bandırma Onyedi Eylül University with meeting number 2024-1 and letter dated 02/01/2024.

Informed Consent: Informed consent was obtained from all participants.

ORCID ID of the author

Fatih ALTUN 0000-0001-5464-0909

Mine ORTATEPE 0009-0007-9597-6207

REFERENCES

- Altun, F., & Demirşler, P. (2023). Kadın Derneklerinde Gönüllü Faaliyetlerde Bulunan Kadınların Gönüllülük Motivasyonları ve Deneyimleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 7(2), 142-166.
- Ardahan, F. (2016). Ciddi boş zaman faaliyeti olarak gönüllülük: AKUT örneği. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 6(1), 47-61.
- Aslan, H., & Tuncay, T. (2024). Çocuk Refahı Alanında Gönüllü Faaliyetlere Katılım Sağlayan Bireylerin Gönüllülüğe Bakışlarının İncelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 44(1), 283-311.
- Balaban, A. Y., & İnce, İ. Ç. (2015). Gençlerin sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllülük faaliyetleri ve gönüllülük algısı: Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV) Örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(2), 149-169.
- Bampi, L. N., Guilhem, D., & Alves, E. D. (2010). Social model: a new approach of the disability theme. *Revista Latino-Americana de Enfermagem*(18), 816-823.
- Bektaş, S. (2021). Spor Etkinliklerinde Gönüllülük. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (1991). *The social construction of reality*. New York: Penguin Books.
- Bocs, V., Fényes, H., & Markos, V. (2017). Motives of volunteering and values of work among higher education students. *Citizenship, Social and Economics Education*, 16(2), 117-131.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. J. Richardson içinde, *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (s. 241-258). Westport, CT: Greenwood.
- Burns, D. J., Reid, J. S., Toncar, M., Fawcett, J., & Anderson, C. (2006). Motivations to volunteer: The role of altruism. *International Review on Public and Nonprofit Marketing*, 3, 79-91.
- Bussell, H., & Forbes, D. (2002). Understanding the volunteer market: The what, where, who and why of volunteering. *International journal of nonprofit and voluntary sector marketing*, 7(3), 244-257.
- Clary, E. G., & Snyder, M. (1999). The motivations to volunteer: Theoretical and practical considerations. *Current Directions in Psychological Science*(8), 156-159.
- Cooley, C. H. (1902). *Human Nature and The Social Order*. New York: Charles Scribner's Sons.
- Çakı, F. (2014). Türk sosyolojinde yeni bir alan: Gönüllülük araştırmaları. *Sosyoloji Dergisi*, 3(29), 185-202.
- Çevik, A., & Gürsel, F. (2015). Gönüllü motivasyon envanteri: Türk popülasyonuna uyarlanması. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(2), 83-92.
- Diğer, H. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Engellilik Algı Düzeyinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Fırat Üniversitesi Örneği. Elazığ: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Diğer, H., & Yıldız, A. (2021). Engelli Bireylere Yönelik Toplumsal Algı: Fırat Üniversitesi Örneği. *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 67-84.
- Durkheim, E. (1984). *The division of labour in society*. (W. D. Halls, Çev.) USA: The Macmillan Press.
- Giddens, A. (1986). *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Berkeley: University of California Press.
- Giorgi, A. (1997). The theory, practice, and evaluation of the phenomenological method as a qualitative research procedure. *Journal of Phenomenological Psychology*, 28(2), 235-260.
- Goffman, E. (1963). *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Golafshani, N. (2003). Understanding reliability and validity in qualitative research. *The Qualitative Report*, 8(4), 597-607.
- uest, G., Bunce, A., & Johnson, L. (2006). How many interviews are enough? An experiment with data saturation and variability. *Field Methods*, 18(1), 59-82. doi:<https://doi.org/10.1177/1525822X05279903>
- Gülmez, M. (2019). Üniversite öğrencilerinin gönüllülük davranışları ve motivasyonları üzerine bir araştırma: Çağ Üniversitesi örneği. *Gençlik*

- Araştırmaları Dergisi*(7. (Özel Sayı)), 125-154.
- Güngör, F., & Çölgeçen, Y. (2013). STK'larda gönüllü yönetimi ve motivasyonun performansa etkisi. *Akademik İncelemeler Dergisi* , 8(3), 163-187.
- Haski-Leventhal, D. (2009). Altruism and volunteerism: The perceptions of altruism in four disciplines and their impact on the study of volunteerism. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 39(3), 271-299.
- Hochschild, A. R. (1983). *The managed heart: The Commercialization of Human Feeling*. Berkeley: University of California Press.
- Kesgin, B. (2016). Türkiye'de gönüllülük çalışmaları üzerine bir değerlendirme. *MSGSÜ Sosyal Bilimler*, 13, 119-131.
- Kleiman, S. (2004). Phenomenology: To wonder and search for meanings. *Nurse researcher* , 11(4), 7-19.
- Kulik, L. (2018). Through Adversity Comes Strength: Volunteering and Self-Esteem Among People with Physical Disabilities. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 29, 174-189.
- Kümbetoğlu, B. (2020). *Niteliksel Araştırmalarda Analiz*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Markova, A. (2018). The “inclusive volunteering” phenomenon: Research into the volunteering of people with disabilities. *Kontakt*, 20(1), e48-e56.
- Martinkova, I., & Parry, J. (2012). *An Introduction to the Phenomenological Study of Sport*. UK: Routledge.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review* (50), 370-396.
- Mead, G. H. (1934). *Mind, Self, and Society*. Chicago: Univ. Chicago Press.
- Mezirow, J. (1991). *Transformative Dimensions of Adult Learning*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Muştu, A. (2019). Sivil toplum kuruluşlarında gönüllü motivasyonu: Genç Kızılay örneği. İstanbul: Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi.
- Palabiyik, H. (2011). Gönüllülük ve Yerel Hizmetlere Gönüllü Katılım Üzerine Açıklamalar. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 85-114.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd ed. b.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Putnam, R. D. (1994). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. New Jersey: Princeton University Press.
- Sadikoğlu, Z. Z. (2024). Türkiye'de Sivil Toplumda Gönüllülük ve Psikolojik Sözleşme. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 86, 72-85.
- Stryker, S. (2008). From Mead to a Structural Symbolic Interactionism and Beyond. *The Annual Review of Sociology*(34), 15-31.
- Swingewood, A. (1998). *Sosyolojik düşüncenin kısa tarihi* (1. b.). (O. Akınhay, Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Thomas, C. (2004). How is disability understood? An examination of sociological approaches. *Disability & Society*, 19(6), 569-583.
- United Nations. (2006). Convention on the Rights of Persons with Disabilities. 04 17, 2024 tarihinde <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-Disabilities.html> adresinden alındı
- Üngör, İ. (2019). Türkiye'de Engellilik Algısına Sosyolojik Bir Bakış. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü.
- WHO. (2001). *International classification of functioning, disability and health : ICF*. Geneva: WHO.
- Wicki, M. T., & Meier, S. (2016). Supporting Volunteering Activities by Adults With Intellectual Disabilities: An Explorative Qualitative Study. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 13(4), 320-326.
- Williams, M., & Moser, T. (2019). The art of coding and thematic exploration in qualitative research. *International Management Review*, 15(1), 45-55.
- Yanay-Ventura, G. (2019). Nothing About Us Without Us” in Volunteerism Too:Volunteering Among People with Disabilities. *International Society for Third-Sector Research*, 30, 147-163.

How Cite This Article

Altun, F., & Ortatepe M. (2024). A qualitative study of the perceptions and experiences of volunteers in the field of disability: the case of Bandırma. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 87, 69-88. <https://doi.org/10.26650/jspc.2024.87.1532116>

Kırılgan Beşli Ülkelerinde Gelir Dağılımının Dinamikleri: Ampirik Bir Uygulama

Dynamics Of Income Distribution in the Fragile Five Countries: An Empirical Application

Oğuz ÖZTUNÇ¹ , Seda BAYRAKDAR²

¹(Doktora Öğrencisi), Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Kırıkkale, Türkiye

²(Doç. Dr.), Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Finansal Bilimler Fakültesi, Finans ve Bankacılık Bölümü, Ankara, Türkiye

ÖZ

İktisat teorisinin önemli konularından birisi gelir dağılımı eşitsizliği tartışmalarıdır. İster gelişmiş ister gelişmekte olsun neredeyse her ülkelerde gelir dağılımı eşitsizliklerinin iyileştirilmesinde devletin ve sosyal kurumların rolü yadsınamaz. Bu nedenle gelir dağılımını etkileyen dinamiklerin tespit edilmesi, ülkelerde uygulanacak iktisat politikalarının doğru belirlenebilmesi açısından önem kazanmaktadır. Çalışmada son dönemde sıklıkla incelenen Kırılgan Beşli (Brezilya, Hindistan, Endonezya, Güney Afrika ve Türkiye) adı verilen ülkelerde gelir dağılımının dinamikleri panel veri analizi ile 1994-2017 yıllarını kapsayan dönem için CCE tahmincisi kullanılarak tespit edilmeye çalışılacaktır. Modelde bağımlı değişken olarak gelir dağılımını temsil etmesi açısından GINI Katsayısı kullanılmıştır. Analiz sonucunda spesifik bir politika önerisi yapılabilmesi için bağımsız değişkenler ise para politikası değişkenleri (politika faizi, para arzı) ve maliye politikası değişkenleri (kamu harcamaları, vergi gelirleri) olarak ikiye ayrılmıştır. Ek olarak literatür uyarınca kişi başına düşen milli gelir büyümesi, enflasyon oranı, ticari açıklık, finansal açıklık, finansal gelişmişlik ve beşeri sermaye verileri kontrol değişkenler olarak modele dahil edilmiştir. Kırılgan Beşli Ülkelerinde para ve maliye politikaları uyarınca böyle bir analize rastlanmaması nedeniyle bu çalışmanın literatüre katkı yapacağı düşünülmektedir. Ampirik sonuçlar neticesinde, Kırılgan Beşli olarak adlandırılan ülkelerde geniş para arzında ve beseri sermayede meydana gelen artışların gelir eşitsizliğini artırdığı, bunun aksine finansal gelişmişlikte meydana gelen artışların ise gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

ABSTRACT

One of the important topics of economic theory is the discussion of income distribution inequality. The role of the state and social institutions in improving income distribution inequalities in almost every country, whether developed or developing, is undeniable. Therefore, determining the dynamics affecting income distribution is important in terms of correctly determining the economic policies to be implemented in the countries. In this study, the dynamics of income distribution in the countries called the Fragile Five (Brazil, India, Indonesia, South Africa and Türkiye), which have been frequently examined recently, will be determined using the CCE estimator between 1994 and 2017 with panel data analysis. The GINI Coefficient was used as the dependent variable in the model to represent the income distribution. To make a specific policy recommendation as a result of the analysis, the independent variables were divided into two as monetary policy variables (policy rate, money supply) and fiscal policy variables (public expenditures, tax revenues). In addition, according to the literature, per capita national income growth, inflation rate, trade openness, financial openness, financial development and human capital data were included in the model as control variables. It is thought that this study will contribute to the literature since there is no such analysis in terms of monetary and fiscal policies in the Fragile Five Countries. According to the empirical results, it is concluded that increases in the broad money supply and human capital in the so-called Fragile Five countries increase income inequality, while increases in financial development reduce income inequality.

Anahtar Kelimeler: Gelir Eşitsizliği, Kırılgan Beşli Ülkeleri, Makroekonomi, Panel Veri Analizi

Keywords: Income Inequality, Fragile Five Countries, Macroeconomics, Panel Data Analysis

Sorumlu Yazar: Oğuz Öztunç **E-posta:** oztuncoguz@hotmail.com

Başvuru: 03.05.2024 • **Revizyon talebi:** 17.09.2024 • **Son revizyon teslimi:** 18.09.2024 • **Kabul:** 09.11.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

EXTENDED ABSTRACT

One of the important matters in economic theory is the debate on income inequality. The role of the state and institutions in improving income inequality in developed and especially developing countries is gaining importance. In this context, it is necessary to determine the dynamics affecting income distribution to determine and create economic policies.

The study analyzes the years between 1994 and 2017. The selected group of countries is known as the Fragile Five (Brazil, India, Indonesia, South Africa and Türkiye). In these countries, income distribution dynamics will be determined by using panel data analysis - CCE estimator. CCE is an estimator that derives coefficients on the basis of panel overall as well as cross-sectional units. Therefore, this estimator allows the analysis results to be interpreted in the terms of the panel overall and cross-sectional unit.

The analysis of this study was executed by using eleven different variables. The GINI coefficient represents the income distribution as dependent variables. In addition, variables that are thought to affect income distribution inequality are policy interest, money supply, public expenditures, tax revenues, per capita national income growth, inflation rate, trade openness, financial openness, financial development and human capital data as independent variables.

When the coefficients were appraised in terms of the panel as a whole, it was concluded that the variables x2 (broad money supply), x9 (financial development) and x10 (human capital) have statistically significant effects on y (GINI coefficient) used to represent the income distribution in the Fragile Five countries. Although these statistically significant effects in the terms of variables x2 and x10 are positive, the opposite x9 is founded negative. Accordingly, these findings in terms of panel overall mean that augmenting in broad money supply and human capital increases income inequality, while increasing in financial development decreases income inequality.

The increase in human capital may not be sudden and total, and although there is an average increase in the country's human capital, it is thought that the development of human capital and the increase in the number of qualified personnel lead to a widening of the income gap between a certain group of unqualified personnel and the existing one.

For this reason, it is assumed that the increase in human capital will be reflected in the GINI figures after a certain level. In addition, the broadly defined money supply could change the saving and borrowing capacity in favour of high-income groups. The lower income group will be able to benefit less from monetary expansion than the upper income group, so the income distribution may deteriorate further.

Financial development could impact income inequality through various channels. Improved access to financial services and opportunities may empower low-income individuals, thereby reducing inequality. However, if financial development benefits the wealthy or exacerbates financial market distortions, it can broaden income gaps, perpetuating inequality.

When the coefficients are evaluated in terms of the cross-sectional units:

In Brazil, it was concluded that variables x1 (policy rate), x3 (public expenditures), x6 (inflation rate), x9 (financial development) and x10 (human capital) have statistically significant effects on y (GINI coefficient) used to represent income distribution. Although these statistically significant effects in the terms of variables x1, x3, x6, and x9 are negative, the opposite x10 is founded positive. Accordingly, this finding, specific to Brazil, means that increasing in policy rate, public expenditures, and financial development decreases income inequality, while escalating in the human capital increases income inequality.

In India, only variable x2 (broad money supply) has a statistically significant impact on y (GINI coefficient) used to represent income distribution. This statistically significant effect of x2 on y is found to be positive. Accordingly, this finding, specific to India, means that augmenting the broad money supply increases income inequality.

Similar to India, also Türkiye, only one variable, x10 (human capital), has statistically significant effects on y (GINI coefficient) used to represent income distribution. That statistically significant effect of x10 on y is founded positive. Accordingly, this finding, specific to Türkiye, means that an increase in human capital escalates income inequality.

In addition to those findings, for both Indonesia and South Africa, it was concluded that the whole explanatory variables, which are thought to affect income distribution inequality, do not have statistically significant effects on y (GINI coefficient).

Giriş

Ekonomik büyüme ile ortaya çıkan gelirin kimler arasında ve nasıl dağıtılacağı yüzyıllardır süregelen tartışmalardan biridir. Gelir dağılımı eşitliği-eşitsizliği konusu ise yalnız ekonomik değil, boyutları itibari ile toplumsal sonuçları da olan sosyo-ekonomik bir konudur. Soruna dikkat çekmek açısından çalışmada gelir dağılımı eşitliği yerine gelir dağılımı eşitsizliği kavramı kullanılacaktır. Gelir dağılımı eşitsizliği ile alakalı tartışmaların çözümüne önemli ölçüde ışık tutacak başlangıç noktasının, gelir dağılımı eşitsizliğinin temel dinamiklerinin iyi analiz edilmesinden geçmekte olduğu düşünülmektedir. Bu sayede sadece gelirin yaratımının akabinde, gelirin adil dağılımının da nasıl sağlanacağına yönelik efektif stratejiler geliştirilebilir.

Gelir dağılımı eşitsizliğini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır (Aman, Ahmad, ve Saleem 2021; Arslan ve Şaşmaz 2021; Bozik 2019; Bükey ve Çetin 2017; Cengiz ve Demir 2023; Husain vd. 2020; Khan ve Khan 2023a, 2023b; de Melo Modenesi vd. 2023; Polat 2021; Taghizadeh-Hesary, Yoshino, ve Shimizu 2018; Villanthenkodath ve Mahalik 2022). Her ülkenin, her bölgenin farklı sosyo-ekonomik dinamiklere sahip olması nedeniyle farklı bir gelir kompozisyonuna ve de gelir dağılımına sahip olacağı elbette aşıkardır. Bu nedenle, gelir dağılımı eşitsizliğini etkileyen faktörlerin analiz edilmesi, sorunun çözümünde uygulanacak makroekonomik politikaların oluşturulması açısından önem arz etmektedir. Gelir dağılımı eşitsizliğini etkilediği düşünülen faktörlerden bazıları: doğrudan yabancı yatırımlar, enflasyon, işçi dövizleri, kamu harcamaları, dolaylı vergiler, demokratik hesap verilebilirlik, yolsuzluk, kamu istikrarı, bürokratik kalite, devlet bütçesinin büyüklüğü, ekonomik döngünün aşaması, sosyal harcamalar, nüfus artışı, küreselleşme, yönetim, insani gelişmişlik endeksi ve cinsiyet eşitliğidir. Ayrıca gelir dağılımı eşitsizliğini inceleyen ampirik çalışmalardan çıkarılan sonuçlar, yapılacak bir analizde ele alınan ülkelerin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler şeklinde bir ayrıma tabi tutulmasının daha doğru olacağını göstermektedir. Bir başka ayrım ise gelir dağılımı eşitsizliğinin mikro ya da makro bir perspektifle incelenmesine yöneliktir. Mikro bir bakış açısı ile gelir dağılımı ya da gelir dağılımı eşitsizliği faktör düzeyinde; emek, toprak ve sermayenin üretime katılmaları sonucu üretimden ne kadar pay aldıkları ile alakalıdır. Üretim faktörlerinden emeğin gelirden aldığı pay onun yetkinlikleri, sağlığı, deneyimi, pazarlık gücü, mobilitesi gibi kendine bağlı unsurların yanı sıra kendine bağlı olmayan kamunun vergilendirmesi, sosyal yardımlar, transferler vb. gibi çok çeşitli unsurlardan etkilenebilmektedir. Aynı şekilde, emeğin dışında kalan üretim faktörlerinin gelirden aldıkları pay ise sahip olunan varlığın nicel çokluğu (daha fazla menkul ve gayrimenkule sahiplik), bahse konu varlığa olan talep, borçlanabilme kapasitesi, yatırım kararları vb. çeşitli unsurlardan ve bunların yanı sıra uygulanan ekonomi politikası ve iktisadi konjonktür gibi daha makro ölçekli faktörlerden de etkilenebilmektedir. Bu yaklaşım Adam Smith gibi birçok klasik iktisatçının üzerinde durduğu mikro ekonomik bir bakış açısına sahiptir. Bunun yanında konunun makro ekonomik boyutuna odaklanıldığı yaklaşımlar da mevcuttur (Ali, 2014; Helene, 2010; Naz Ata, Alam ve Saeed, 2019; Odedokun ve Round, 2004; Okatch, Siddique ve Rammohan, 2013; Perera ve Lee, 2013). Bu çalışmada da konu mikro iktisadi bir bakış açısı yerine makro iktisadi bir bakış açısıyla ele alınacaktır.

Makro iktisadi açıdan gelir dağılımı konularına öncülük eden çalışmalar, iktisadi büyüme ve gelir temelli çalışmalardır. Kuznets'in çalışmasında gelir dağılımı adaleti ülkelerin milli gelirleri ile bağlantılı şekilde incelenmiştir Kuznets tarafından geliştirilen kendi adıyla müsemma Kuznets hipotezine göre iktisadi büyüme ve gelir dağılımı arasında ters U şeklinde bir ilişki vardır. Bu hipoteze göre, az gelişmiş ülkelerde gelir dağılımı nispeten daha adilken, kişi başına düşen gelir seviyesi arttıkça gelir dağılımı da daha eşitsiz bir hal alacaktır. Yani ülkeler geliştikçe eşitsizlik önce artacak ve zirveye ulaşacak, daha sonra ise azalacaktır (Kuznets, 1955). Piketty (2014) ise Kuznets'in aksine ülkelerin belirli bir kalkınmışlık seviyesinden sonra bile gelir eşitsizliği yaşamaya devam edebileceklerini iddia etmektedir. Kuznets'in iddia ettiği gibi ters "U" şeklinde bir eğriden ziyade "S" şeklinde bir eğrinin varlığı söz konusudur. Literatürdeki geleneksel görüş ise gelir eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi desteklediğine yöneliktir. Keynes ortalama tasarruf eğiliminin gelirle beraber arttığını bu nedenle zenginlerin avantajına olacak şekilde gelirin yeniden dağıtımının gerçekleştiğini iddia etmektedir. Bu durum tasarruf kanalı üzerinden GSYH'nın sermayeye ayrılan kısmının artışına yani ekonomik büyümenin teşvik edileceği fikrine dayanmaktadır (c.p) (Odedokun ve Round, 2004).

Yukarıda da bahsedildiği üzere gelir dağılımı eşitsizliği birçok sosyo-ekonomik değişkenden etkilenen ve değişkeni etkileyen, ayrıca çalışmada incelendiği üzere de birçok sosyo-ekonomik değişkenle beraber hareket eden bir konudur. Çalışmada Kırılğan Besli olarak adlandırılan ülkelerde gelir dağılımı eşitsizliğinin dinamiklerinin ne olduğu analiz edilmeye çalışılacaktır. Bu nedenle 1994-2017 yılları arasında söz konusu ülkelerde literatürden hareketle belirlenen değişkenlerle bir model oluşturulmuştur. Model sonuçları elde edilirken CCE katsayı tahmincisi kullanılmıştır; çünkü bu tahminci panel veri analizinde heterojenliği dikkate alan bir katsayı tahmincisidir. Bu katsayı tahmincisi ile hem yatay kesit birimler bazında hem de panel geneli açısından parametre tahminleri türetebilmektedir. Ülkeler için ayrı ayrı çıkarım yapmanın yanında ülke grubunun topluca değerlendirilme şansı vermesi nedeni ile katsayı tahminlerinin elde edilmesinde bu tahminci tercih edilmiştir. Çalışmayı diğer çalışmalardan ayırtıran ve literatüre katkı yapan kısım, spesifik olarak çalışmanın kapsamını oluşturan Kırılğan Beşli ülkelerinde gelir dağılımı eşitsizliğini etkileyen unsurların araştırıldığı ilk çalışma olmasıdır. Ayrıca daha önceki çalışmalardan hareketle gelir dağılımı eşitsizliği üzerinde etkisi olduğu bulgularanan çeşitli değişkenler toplu bir şekilde modele dahil edilmiştir. Modelde y gelir dağılımını temsilen kullanılan GINI Katsayısını temsil ederken para politikası göstergesi olarak kullanılan değişkenler politika faizi, geniş para arzıdır. Maliye politikası göstergesi olarak kullanılan değişkenler ise kamu harcamaları ve vergi gelirleridir. Modelde kişi başına milli gelir büyümesini, enflasyon oranını, ticari açıklığı, finansal açıklığı, finansal gelişmişliği, beşeri sermayeyi ve son olarak q ise modelde doğrudan dahil edilmeyen ancak gelir dağılımı üzerinde etkisi olabilecek diğer değişkenleri temsil etmektedir. Bağımsız değişkenlerin seçiminde etkili olan teorik arka planı oluşturan dayanak noktaları aşağıda ifade edilmeye çalışılacaktır.

Devletler, kalkınma, büyüme, ekonomik istikrar gibi pek çok makro iktisadi hedefi maliye politikası araçları olan vergi, harcama ve borçlanma politikaları ile gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Bu politika enstrümanları gelir dağılımının daha adil bir hale gelmesinde de kullanılmaktadır. Ayrıca, iç borç finansmanın vergi gelirleri ile karşılanması gelir dağılımı eşitsizliğini etkilemektedir. Bunun yanında toplam vergi gelirlerinin doğrudan ya da dolaylı olması yine gelir dağılımı eşitsizliği üzerinde etkili olmaktadır. Toplam vergi gelirleri içerisinde doğrudan vergilerin payının artırılmasıyla yoksul kesime göre zengin kesimin daha fazla vergilendirilmesine neden olmaktadır. Bu nedenle dolaylı vergiler nedeniyle vergi yükü artan yoksul kesimin refah

düzeyinin artması ve gelir dağılımında eşitsizliğin azalması beklenmektedir. Vergilerden elde edilen gelirler üzerinden yapılan kamu harcamalarının yoksul kesiminlerin daha fazla yararlanacağı kamu hizmetlerine aktarılması da gelir eşitsizliğini azaltması beklenmektedir (Akbulut, 2021, s.148).

Para politikasının gelir dağılımı eşitsizliği üzerindeki etkisi para politikası aktarım mekanizması yolu ile ortaya çıkabilir. Teorik yaklaşımda para politikası gelir eşitsizliğini beş kanaldan etkilemektedir. Bu kanallar: gelirin heterojenliği kanalı, portföy kanalı, gelirin finansal bölümlendirme kanalı, kazanç eşitsizliği ve tasarrufların yeniden dağıtım kanalıdır. Uygulanan para politikası bu kanalların hangisinin etkisinin daha yüksek olduğuna bağlı olarak gelir eşitsizliğini olumlu ya da olumsuz yönde değiştirecektir. Genişletici bir para politikasının artan yatırımlar üzerinden istihdamı artırarak düşük gelirli olanların gelirlerini artırması mümkün olduğu gibi enflasyonu artırarak sabit- düşük gelirli olanların gelir erozyonuna uğramasına sebebiyet vermesi de olasıdır. Ayrıca, genişletici bir politika mevduat sahipleri için faiz gelirlerinde bir azalmaya sebep olmakta ve diğer finansal varlıkların fiyatlarında ortaya çıkabilecek artış nedeniyle zengini daha zengin yapabilmektedir (Coibion vd., 2012; Panetta, 2015, s.5).

Yapılan ampirik literatür taraması sonucu bağımsız değişkenler gibi bağımlı değişkeni etkileme olasılığının kuvvetli olduğu düşünülen kontrol değişkenler de modele eklenmiştir. Kontrol değişkenlerden finansal açıklığın gelir eşitsizliği ile arasında bir ilişki olduğu ve finansal açıklığın önemli makro ekonomik faydalar vasıtası ile gelir eşitsizliğini azalttığı iddia edilmektedir. Finansal açıklığın ülkeye sermaye akışını hızlandırabilmesi gibi potansiyel etkileri kamu otoritelerinin politika tercihlerinin disiplin altına alacağı ve büyüme odaklı reformların uygulanmasına neden olabileceği düşünülmektedir (International Labour Organization, 2008, ss.40-41; Levine, 2005, s.920). Diğer kontrol değişken olan finansal gelişme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkinin teorik arka planını GJ Hipotezi oluşturmaktadır. Greenwood ve Jovanovic (1990) tarafından ortaya atılan ve Finansal Kuznets Eğrisi olarak bilinen GJ Hipotezinde, finansal gelişimin ilk aşamasında gelir eşitsizliğinin arttığı, finansal gelişimdeki büyümeyle birlikte gelir eşitsizliğinin ilerleyen süreçlerde azaldığı ileri sürülmektedir. Modelde yer alan ticari ve finansal açıklık kontrol değişken verileri küreselleşmenin bir göstergesi niteliğinde kullanılmıştır. Küreselleşme emek geliri, tüketim ve üretim kararları üzerinde etkili olmaktadır. Yapılan çalışmaların çoğunda küreselleşme ve emek geliri eşitsizliğine odaklanmıştır (Akbakay ve Barak, 2020, s.21). Küreselleşmenin rekabeti artırması çoğu zaman gelir eşitsizliğini azaltıcı bir faktör olarak düşünülse de artan rekabetin niteliksiz emek talebini yurtdışına kaydırması ve nitelikli emek talebine olan artış gelir eşitsizliğini daha da bozucu bir etki ortaya çıkarabilir (Feenstra ve Hanson, 1996). Gelir dağılımını dolayısı ile de gelir dağılımı eşitsizliğini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır ve bunları tespit etmek çok da kolay değildir. Gelir dağılımında kazanç ve gelir getiren değerlerin dağılımı ve kamu mal ve hizmetlerinin (eğitim, sağlık ve barınma) imkanlarının dağılımı önem kazanmaktadır ve bu faktörler beşeri sermaye yatırımları ile doğrudan alakalıdır (Yumuşak ve Bilen, 2000, s.82). Bu nedenle kontrol değişkenlerden biri de beşeri sermaye olarak seçilmiştir.

Çalışmanın giriş bölümünde konu ile ilgili teorik arka plan aktarılmıştır. Birinci bölümde konuya ilişkin literatür taraması verilecek ve ikinci kısımda ise ampirik model, veri seti ve yöntem açıklanarak çalışma sonucu analiz edilecektir. Çalışmanın sonuç bölümünde ise ampirik modelin ayrıntılı sonuçları ve politika önerisi yer alacaktır.

Konuya İlişkin Literatür Taraması

Bu alt başlıkta gelir dağılımını etkileyen faktörlerin belirlenmesine yönelik olarak literatürde yapılmış yakın tarihli çalışmalar incelenecektir. Gelir dağılımını üzerinde etkisi olabilecek çok sayıda faktör bulunması nedeniyle bu bölümde konuya ilişkin olarak yapılmış her bir çalışma ayrı ayrı açıklanmamış ancak kapsamlı bir tablo ile aktarılmıştır.

Konuya ilişkin literatürde yapılan yakın dönemli çalışmalar aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablodan da görülebileceği üzere gelir dağılımı eşitsizliğini etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmalar ülkeler ve bölgeler/ülke grupları bazında olmak suretiyle iki çeşittir. Konuyu ülkeler bazında ele alan çalışmalar sırasıyla Bükey ve Çetin (2017), Taghizadeh-Hesary vd. (2018), Husain vd. (2020), Villanthenkodath ve Mahalik (2022), Magwedere ve Marozva (2022) ve son olarak da de Melo Modenesi vd. (2023) çalışmalarıdır. Bölgeler/ülke grupları bazında yapılan çalışmalar ise sırasıyla Bozik (2019), Aman vd. (2021), Arslan ve Şaşmaz (2021), Polat (2021), Khan ve Khan (2023a), Khan ve Khan (2023b) ve son olarak da Cengiz ve Demir (2023) çalışmalarıdır.

Bahse konu çalışmalarda çoğunlukla çeşitli makro ekonomik göstergeler, para politikası ve maliye politikasına ilişkin değişkenlerin gelir dağılımı eşitsizliği üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Çalışmalarda kullanılan makro ekonomik göstergelere ekonomik büyüme, kişi başına milli gelir, enflasyon oranı, işsizlik oranı, yatırım oranı, ticari açıklık oranı, finansal açıklık oranı gibi çeşitli göstergeler örnek gösterilebilir. Faiz oranı, geniş ve dar tanımlı para arzı ise gelir dağılımı eşitsizliği üzerinde etkilerinin olup olmadığı araştırılan para politikası ile ilişkili değişkenlerdir. Gelir dağılımı eşitsizliği üzerinde etkileri olabileceği düşünülerek çalışmalara dahil edilen maliye politikası değişkenlerine ise kamu harcamaları, kamu borcu, vergi gelirleri ve vergi yükü gibi değişkenler örnek gösterilebilir. Tüm bunlara ilave olarak inovasyon, işçi dövizli gelirleri, şehir nüfusu gibi değişkenlerin ve istihdam, döviz kuru, beşeri sermaye, insani gelişmişlik ve finansal gelişmişlik gibi çeşitli endekslerin de kontrol değişkeni şeklinde gelir dağılımı eşitsizliği üzerinde etkilerinin olup olmadığının araştırıldığı görülmektedir.

Tablo 1. Gelir Dağılımının Belirleyicilerine İlişkin Literatür Taraması

Yazar(lar)	Kapsam	Metod	Bağımlı Değişken	Bulgu ve Bağımsız Değişkenler
Bükey ve Çetin (2017)	1980-2014 dönemi için Türkiye.	EKK	GINI katsayısı.	Cari işlemler açığının GSMH'ya oranı (+), Enflasyon oranı (+), Faiz oranı (+), Ekonomik büyüme (0), Vergi yükü (0).
Taghizadeh-Hesary, Yoshino ve Shimizu (2018)	2002Q1-2017Q3 dönemi için Japonya	VECM (etki tepki analizi)	$\frac{top_{Revenue}^{%10}}{bottom_{Revenue}^{%10}}$	Kamu vergi gelirleri (-), Reel gsyh (-), Kısa vadeli faiz oranları (-), M1 para arzı (+).
Bozık (2019)	2003-2013 dönemi için gelişmekte olan 5 ülke.	AR (1) kalıtlı tesadüfi etkiler GEKK	GINI katsayısı.	Beşeri sermaye (-), Sabit fiyatlarla kişi başına yatırım (-), Reel faiz oranları (0).
	2005-2015 dönemi için gelişmiş 10 ülke.	Discroll-Kraay	GINI katsayısı.	Reel faiz oranları (+), Beşeri sermaye (-), Sabit fiyatlarla kişi başına yatırım (0).
Husain vd. (2020)	1984-2018 dönemi için Endonezya.	FMOLS ve DOLS	GINI katsayısı.	Kişi başına milli gelir (-), Reel faiz oranları (-), Toplam nüfus (+), Reel faiz oranlarının karesi (+).
Aman, Ahmad ve Saleem (2021)	2001-2019 dönemi için 36 Asya ülkesi.	Tesadüfi etkiler tahmincisi.	GINI katsayısı.	Ekonomik büyüme (+), Doğrudan yabancı yatırımlar (-), İhracat (-), Reel faiz oranları (0).
Arslan ve Şaşmaz (2021)	2007-2017 dönemi için 10 AB ülkesi	Panel FMOLS.	GINI katsayısı.	Kamu borcu (+), Ekonomik büyüme (-).
Polat (2021)	2006-2008 dönemi için Türkiye ve 28 AB ülkesi	Panel TSLS.	GINI katsayısı	Dolaylı vergiler (+), Doğrudan vergiler (-), İnsani gelişmişlik endeksi (-).
Villanthenkodath ve Mahalik (2022)	1978-2019 dönemi için Hindistan.	ARDL sınır testi yaklaşımı.	GINI katsayısı.	Reel faiz oran (-), Reel faiz oranının karesi (+), Ekonomik büyüme (-), Ticari açıklık (+), Teknolojik değişim (0).
Magwedere ve Marozva (2022)	1990-2021 dönemi için Güney Afrika.	VAR (etki tepki analizi ve varyans ayrıştırması).	GINI katsayısı.	Repo faiz oranı (-), Enflasyon oranı (-), İşsizlik oranı (+).
de Melo Modenesi vd. (2023)	2007M1-2019M12 dönemi için Brezilya.	VAR ve BVAR (etki tepki analizi).	GINI katsayısı	Baz oran (+), Enflasyon oranı (+), Ekonomik aktivite endeksi (-), İstihdam endeksi (-).
Khan ve Khan (2023a)	1995-2020 dönemi için seçilmiş 4 Asya ülkesi	Panel ARLD (pmg tahmincisi).	GINI katsayısı	M2 para arzı (+), Reel kişi başına milli gelir (-), Enflasyon oranı (+), Reel efektif döviz kuru endeksi (+), Reel faiz oranı (-), Kamu harcamaları (+), Vergi gelirleri (+), İşçi dövizli gelirleri (-), Finansal gelişmişlik endeksi (-).
Khan ve Khan (2023b)	1990-2020 dönemi için seçilmiş 10 Afrika ve Asya ülkesi.	Panel ARLD (pmg tahmincisi) ve FMOLS.	GINI katsayısı.	Geniş para arzı (-), Enflasyon (+), Kişi başına milli gelir (-), Ticari açıklık (+), Doğrudan yabancı yatırımlar (-), Şehir nüfusu (0).
Cengiz ve Demir (2023)	1987-2019 dönemi için MIST ülkeleri	Panel veri sabit etkiler yöntemi (Driscoll-Kraay yaklaşımı).	GINI katsayısı.	Ticari açıklık (-), Doğrudan yabancı yatırımlar (+), Finansal açıklık (-), Kişi başına milli gelir büyümesi (0), Finansal açıklık*kişi başına milli gelir büyümesi (0).

Açıklama: "Bulgu ve Bağımsız Değişkenler" sütununda parantez içerisinde gösterilen "+" pozitif ili kiyi, "-" negatif ili kiyi ve "0" ise istatistiki açıdan anlamsız ili kiyi temsil etmektedir.

Literatürde gelir dağılımı eşitsizliğini etkileyen faktörlerin belirlenmesine yönelik olarak Kırılğan Beşli ülkelerini ayrı ayrı çalışan çalışmalar mevcut olmakla birlikte bu araştırmayı kapsamı doğrudan Kırılğan Beşli ülkeleri olacak şekilde panel veri analizi çerçevesinde inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu çalışmada literatür taramasından hareketle gelir dağılımı eşitsizliği üzerinde etkisi olduğu bulgularan çeşitli değişkenler bir bütün halinde modele dahil edilerek Kırılğan Beşli ülkelerinde 1994-2017 dönemi için bu değişkenlerin gelir dağılımı eşitsizliği üzerinde etkilerinin olup olmadığının araştırılması hedeflenmiştir. Bu çalışmada literatürden hareketle kapsamlı bir veri seti kullanılarak ve konuyu Kırılğan Beşli ülkelerinde CCE katsayı tahmincisi uygulayarak incelemeyi hedeflememiz dolayısıyla çalışmamızın literatürdeki Kırılğan Beşli ülkelerinde gelir dağılımı eşitsizliğini etkileyen faktörleri araştıran çalışma olmamasına yönelik boşluğu dolduracağı inancındayız.

Ampirik Model, Yöntem Ve Bulgular

Bu başlıkta gelir dağılımı dinamiklerinin belirlenmesi amacıyla yapmayı planladığımız araştırma çerçevesinde kurduğumuz ampirik modele ve çalışmamızın yöntemine ilişkin bilgiler alt başlıklar halinde açıklanmış ve devamında ise analiz sonuçlarına ilişkin bulgular paylaşılarak değerlendirilmiştir.

Model ve Veri Seti

1994-2017 dönemi¹ için Kırılğan Beşli olarak nitelendirilen ülkelerde (Brezilya, Hindistan, Endonezya, Güney Afrika ve Türkiye) gelir dağılımı dinamiklerinin, panel veri analizi kapsamında araştırılmasının amaçlandığı bu çalışmada kurulan modelin fonksiyonel formdaki gösterimi aşağıdaki şekildedir:

$$y = f(x1, x2, x3, x4, x5, x6, x7, x8, x9, x10, q) \quad (1)$$

Modelin fonksiyonel formdaki gösteriminde y gelir dağılımını temsilen kullanılan GINI katsayısını, x1 politika faizini, x2 geniş para arzını, x3 kamu harcamalarını, x4 vergi gelirlerini, x5 kişi başına milli gelir büyümesini, x6 enflasyon oranını, x7 ticari açıklığı, x8 finansal açıklığı, x9 finansal gelişmişliği, x10 beşeri sermayeyi ve son olarak q ise modelle doğrudan dahil edilmeyen ancak gelir dağılımı üzerinde etkisi olabilecek diğer değişkenleri temsil etmektedir.

Doğrudan modele dahil edilen değişkenlere ilişkin detaylı bilgiler aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 2. Değişkenlere İlişkin Detaylı Bilgiler

Değişkenlerin Sınıflandırılması	Değişkenin Notasyonu	Değişkenin Temsil Ettiği Faktör	Değişkenin Kaynağı
Bağımlı değişken	y	GINI katsayısı (SWIID Version 9.6'dan elde edilen gini dips verileri şeklinde).	Solt (2020)
Para politikasına ilişkin değişkenler	x1	Politika faizi	BIS (Bank for International Settlements) ve IMF (International Monetary Found).
	x2	Geniş para arzı (GSYH'ya oram şeklinde).	WB (WorldBank).
Maliye politikasına ilişkin değişkenler	x3	Kamu harcamaları (GSYH'ya oram şeklinde).	IMF (International Monetary Found) ve Ayres vd. (2021)*
	x4	Vergi gelirleri (GSYH'ya oram şeklinde).	IMF (International Monetary Found).
Kontrol değişkenleri	x5	Kişi başına milli gelir büyümesi (Cari \$ - Current \$ cinsinden veriler kullanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır).	WB (WorldBank).
	x6	Enflasyon oranı (Tüketici fiyatları cinsinden enflasyon oranı şeklinde).	IMF (International Monetary Found).
	x7	Ticari açıklık (Cari \$ - Current \$ cinsinden ithalat ve ihracat verileri kullanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır).	WB (WorldBank).
	x8	Finansal açıklık (Cari \$ - Current \$ cinsinden doğrudan yabancı yatırımlar net giriş ve doğrudan yabancı yatırımlar net çıkış verileri kullanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır).	WB (WorldBank).
	x9	Finansal gelişmişlik.	IMF (International Monetary Found).
	x10	Beşeri sermaye.	Feenstra, Inklaar ve Timmer (2015)

Açıklama: * = Brezilya açısından 1987-1996 dönemi (1996 yılı dahil değil) için kamu harcamaları verileri hiçbir veri tabanında bulunmamaktadır. Bu nedenle Brezilya özelinde 1994 ve 1995 yılları için kamu harcamaları verilerinin kaynağını Ayres vd. (2021) çalışması oluşturmaktadır. Ayres vd. (2021, s. 145), Brezilya için 1960-2015 yıllarını kapsayan dönem için hükümet harcamaları ve gelirlerinin gelişimini hesaplamışlardır. Ayres vd. (2021) tarafından hesaplanan değerler <https://manifesto.bfi.uchicago.edu/projects/monetary-fiscal-history-latin-america-1960-2017/resource-collection/brazil-appendix> adresinde paylaşmaktadır (erişim tarihi: 31.03.2024).

¹ Çalışma şu nedenler dolayısıyla 1994-2017 dönemini kapsamaktadır: (i) Bağımlı değişken GINI katsayısına ilişkin resmi olarak yayınlanmış veriler ülkeler bazında süreklilik arz etmemektedir. (ii) Verilerde sürekliliğin sağlanması amacıyla Standardized World Income Inequality Database (SWIID)'den alınan türetilmiş GINI katsayıları verilerinin kullanılması kararlaştırılmıştır. SWIID'den alınan veriler Kırılğan Beşli ülkelerinden Güney Afrika için 2017 yılı itibarıyla sonlanmakta, bahse konu ülke için daha yakın tarihten türetilmiş veri bulunmamaktadır. (iii) Analizde dengeli panelin tercih edilmesi dolayısıyla dönem aralığı 2017 yılında sonlandırılmıştır. (iv) Analiz kapsamında ikinci nesil panel veri tekniklerinden faydalanılmıştır. Önsel testlerden yatay kesit bağımlılığına ilişkin testlerin uygulanabilmesi amacıyla dönem sayısının 19'dan büyük olması gerekmektedir (T>19). Dönem aralığını olabildiğince geniş tutulması hedeflenmiş ancak çok sayıda değişkenin modele dahil edilmesi ve dengeli panelin tercih edilmesi dolayısıyla bu değişkenlerde verilerin ortak bir aralığının sağlanması gerektiğinden analiz döneminin başlangıcı olarak 1994 yılı tercih edilmiştir.

Modelin denklemsel gösterimi ise aşağıdaki şekildedir:

$$y_{it} = \beta_0 + \beta_1 x_{1it} + \beta_2 x_{2it} + \beta_3 x_{3it} + \beta_4 x_{4it} + \beta_5 x_{5it} + \beta_6 x_{6it} + \beta_7 x_{7it} + \beta_8 x_{8it} + \beta_9 x_{9it} + \beta_{10} x_{10it} + u_{it} \quad (2)$$

Fonksiyonel formdaki gösterimde q ile sembolize edilen ve gelir dağılımı üzerinde etkisi olabilecek diğer faktörler, denklemsel gösterimde ile sembolize edilen hata teriminde takip edilecektir.

Panel veri analizi kapsamında kurulan modele ilişkin tahmin sonuçlarının türetilmesinde STATA 17.0 ve EVIEWS 12 programlarından yararlanılmıştır.

Ekonometrik modelde kullanılan değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Tablo 3. Model Kapsamında Kullanılan Değişkenlere İlişkin Detaylı Bilgiler

İstatistikler →	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum	Gözlem Sayısı
Değişkenler ↓					
y	48,411	7,694	39,500	63,400	120
x1	17,397	23,718	4,250	183,200	120
x2	54,880	15,130	28,132	93,821	120
x3	28,164	7,789	11,508	44,037	120
x4	17,734	4,392	8,080	26,430	120
x5	0,069	0,158	-0,564	0,512	120
x6	30,481	189,303	1,400	2075,800	120
x7	0,475	0,228	0,156	1,125	120
x8	0,021	0,015	-0,028	0,054	120
x9	0,425	0,095	0,253	0,627	120
x10	2,181	0,284	1,578	2,949	120

Tablo 3'den hareketle analiz kapsamında modele dahil edilen tüm değişkenler için gözlem sayısının 120 olduğu görülmektedir. Bu nedenle 1994-2017 dönemi için Kırılğan Beşli ülkelerinde gelir dağılımı dinamiklerinin araştırılmasının amaçlandığı bu çalışmada, bu amaç doğrultusunda kurulan panelin dengeli bir yapıda olduğu ifade edilebilir.

Yöntem

Analize geçilmeden önce (i) yatay kesit bağımlılığı, (ii) eğim katsayısı heterojenliği ve (iii) durağanlık analizi gibi çeşitli önsel testlerin yapılması gerekmektedir.

Küreselleşme ile birlikte bir ülkede meydana gelen bir gelişme diğer ülkeleri de etkileyebilmektedir. Paneli oluşturan yatay kesit birimlerin birbirlerini etkileyebilmeleri durumu yatay kesit bağımlılığı olarak ifade edilmektedir. Bu çalışmada yatay kesit birimler arasında bağımlılığın olup olmadığı Breusch & Pagan (1980) LM test ile Pesaran (2004) CD test vasıtasıyla araştırılmıştır.

Paneli oluşturan ülkeler her ne kadar "Kırılğan Beşli" olarak bir sınıflandırmaya tabii tutulsalar da özünde her bir ülkenin kendine has çeşitli özellikleri bulunmaktadır. Birim etki olarak ifade edilebilecek bu durum yatay kesit birimlere ilişkin elde edilecek katsayıların farklılaşmasına neden olabilir. Bu nedenle yatay kesit bağımlılığın olup olmadığının araştırılmasını takiben eğim katsayılarının yatay kesit birimler bazında farklılaşıp farklılaşmadığı Pesaran & Yamagata (2008) eğim homojenliği testi vasıtasıyla araştırılmıştır.

İlave olarak durağan olmayan değişkenlerle çalışılması halinde sahte regresyon sorununun ortaya çıkabileceğinden ötürü değişkenlerin durağan olup olmadıkları ikinci nesil birim kök testlerinden Pesaran (2007) CIPS testi ile incelenmiştir.

Tüm bu önsel testlerin sonrasında ise değişkenlere ilişkin katsayı tahminleri Pesaran (2006) CCE tahmincisi kullanılarak elde edilmiştir.

Uygulama ve Bulgular

Yatay kesit bağımlılığı; paneli oluşturan yatay kesit birimler arasındaki eşanlı kolerasyondur (Moscone ve Tosetti, 2009, s.528). Daha açık bir ifade ile paneli oluşturan yatay kesit birimlerden herhangi birinde vuku bulan bir şokun diğer yatay kesit birimleri de etkilemesi şeklinde ifade edilebilir.

Çalışmada yatay kesit birimler arasında bir bağımlılığın olup olmadığının araştırılmasında Breusch & Pagan (1980) LM testinden ve Pesaran (2004) CD testten faydalanılmıştır.

Breusch & Pagan (1980) LM test istatistiği:

$$LM = T \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{\rho}_{ij}^2 \quad (3)$$

formülü vasıtasıyla hesaplanırken, Pesaran (2004) CD test istatistiği ise:

$$CD = \sqrt{\frac{2T}{N(N-1)}} \left(\sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{\rho}_{ij} \right) \quad (4)$$

formülü vasıtasıyla hesaplanmakta ve her iki teste ilişkin boş hipotez de “H₀=yatay kesit bağımlılığı yoktur” şeklinde kurulmaktadır.

Değişkenlere ilişkin yatay kesit bağımlılığı testi sonuçları aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 4. Değişkenler Bazında Yatay Kesit Bağımlılığı Testi Sonuçları

Değişken	Breusch Pagan LM Test		Pesaran CD Test	
	Test İstatistiği	p-değeri	Test İstatistiği	p-değeri
y	121,72	0,0000	-3,10	0,0019
x1	97,62	0,0000	9,74	0,0000
x2	179,29	0,0000	3,11	0,0019
x3	65,48	0,0000	3,38	0,0007
x4	28,44	0,0015	3,46	0,0005
x5	42,45	0,0000	5,59	0,0000
x6	25,23	0,0049	4,45	0,0000
x7	75,82	0,0000	2,29	0,0218
x8	38,49	0,0000	4,79	0,0000
x9	102,23	0,0000	9,45	0,0000
x10	211,30	0,0000	14,50	0,0000

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere iki yatay kesit bağımlılığı testi için de hem bağımlı hem de bağımsız değişkenler açısından “H₀= yatay kesit bağımlılığı yoktur” şeklindeki boş hipotez reddedilmekte ve dolayısıyla modele dahil edilen tüm değişkenlerde yatay kesit bağımlılığı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Geniş (wide) ve uzun (long) olmak üzere iki şekilde düzenlenebilen (Vomberg ve Wies, 2021, s.6) panel veride uzun format şeklinde düzenlenen panel veriler her bir yatay kesit birim için farklı regresyon tahminleri türetilmesine izin vermektedir (Croissant ve Millo, 2019, s.186). Her bir yatay kesit için farklı regresyon tahminlerinin türetilmesi, yatay kesit birimlerin kendilerine has özelliklerinin ve eğer varsa incelenen döneme ilişkin zaman etkilerin panel veri modellerine dahil edildiği anlamına gelmektedir. Bahse konu etkilerin modele dahil edilmesi ile birlikte katsayıların her bir yatay kesit birim ve/veya zaman için sabit (aynı) kabul edilmesine yönelik kısıtlayıcı varsayım ortadan kaldırılmaktadır (Guliyev, 2023, s.7; Gündüz, 2014, s.6).

Çalışmada eğitim katsayılarının homojen mi (yani tüm yatay kesit birimler için aynı mı) yoksa heterojen mi (yani yatay kesit birimler açısından farklılaşmakta mı) olduğunun belirlenmesi amacıyla Pesaran & Yamagata (2008) eğitim homojenliği testinden faydalanılmıştır.

Delta ve düzeltilmiş delta olmak üzere iki test istatistiğinin türetildiği Pesaran & Yamagata (2008) eğitim katsayısı homojenliği testinde Delta test istatistiği:

$$\text{Delta}(\tilde{\Delta}) = \sqrt{N} \left(\frac{N^{-1}\tilde{S} - 1}{\sqrt{2}} \right) \quad (5)$$

formülü vasıtasıyla elde edilirken, düzeltilmiş Delta test istatistiği ise:

$$\text{Delta}(\tilde{\Delta}_{adj}) = \sqrt{\frac{N(T+1)}{T-k-1}} \left(\frac{N^{-1}\tilde{S} - k}{\sqrt{2k}} \right) \quad (6)$$

formülü vasıtasıyla elde edilmektedir. Her iki test içinde boş hipotez: “H₀= eğitim katsayıları homojendir” şeklinde kurulmaktadır (Pesaran ve Yamagata, 2008, s. 62).

Modele ilişkin Pesaran & Yamagata (2008) eğitim katsayısı homojenliği testi sonuçları aşağıdaki tabloda görülmektedir. Bu testte büyük örneklem için Delta ($\tilde{\Delta}$) test istatistiği ve küçük örneklem için Düzeltilmiş Delta ($\tilde{\Delta}_{adj}$) test istatistiği önerilmektedir.

Tablo 5. Eğitim Katsayısı Homojenliği Testi Sonuçları

Testler	Test İstatistiği	p-değeri
Delta ($\tilde{\Delta}$)	3,894	0,000
Düzeltilmiş Delta ($\tilde{\Delta}_{adj}$)	5,506	0,000

Test sonucundan hareketle model için eğim katsayılarının heterojen oldukları sonucuna ulaşılmaktadır.

Çalışmada değişkenlere ilişkin durağanlık analizi, yatay kesit bağımlılığı dikkate alan ikinci nesil birim kök testlerinden Pesaran (2007) CIPS test vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir. Bahse konu bu teste ilişkin test istatistiği:

$$CIPS = N^{-1} \sum_{i=1}^N CADF_i \quad (7)$$

formülü vasıtasıyla türetilmektedir (Pesaran, 2007, s.276). Bu test için boş hipotez: “H0=seri biri kök içerir” şeklinde yani diğer bir ifade ile “seri durağan değildir” şeklinde kurulmaktadır.

Aşağıdaki tabloda Kırılğan Beşli ülkelerinde 1994-2017 dönemi için gelir dağılımı dinamiklerinin araştırılırken kullanılan değişkenlere CADF ve CIPS istatistikleri görülmektedir.

Tablo 6. CIPS Panel Birim Kök Testi Sonuçları

CADF test, sabitli opsiyonu								
Yatay Kesitler →	Brezilya	Hindistan	Endonezya	Güney Afrika	Türkiye	%5'teki kritik CADF değeri	Panel CIPS İstatistiği	%5'teki kritik CIPS değeri
Değişkenler ↓								
y	0.305	-1.311	3.361	-1.289	1.308	-3.36	0,325	-2,33
x1	-3.636	-2.353	-4.221	-2.900	-3.193	-3.36	-3,261	-2,33
x2	-2.697	-0.746	-2.789	-0.684	-2.109	-3.36	-1,805	-2,33
x3	-3.274	-2.877	-3.384	-0.656	-1.462	-3.36	-2,331	-2,33
x4	-4.062	-1.936	-5.795	-1.832	-2.187	-3.36	-3,162	-2,33
x5	-4.362	-7.148	-5.577	-4.039	-5.553	-3.36	-5,144	-2,33
x6	-32.165	-2.250	-6.392	-3.377	-4.689	-3.36	-4,539	-2,33
x7	-1.357	-1.643	-2.835	-2.626	-3.228	-3.36	-2,338	-2,33
x8	-3.170	-3.371	-2.582	-4.516	-3.305	-3.36	-3,389	-2,33
x9	-3.358	-2.433	-2.353	-2.778	-2.575	-3.36	-2,700	-2,33
x10	0.947	-3.636	2.003	-3.725	0.828	-3.36	-0,717	-2,33
CADF test, sabitli ve trendli opsiyonu								
Yatay Kesitler →	Brezilya	Hindistan	Endonezya	Güney Afrika	Türkiye	%5'teki kritik CADF değeri	Panel CIPS İstatistiği	%5'teki kritik CIPS değeri
Değişkenler ↓								
y	-0.203	0.492	-0.571	0.030	0.800	-3.99	0,110	-2,86
x1	-3.896	-2.277	-4.115	-3.066	-3.355	-3.99	-3,342	-2,86
x2	-4.238	-1.189	-2.859	-0.153	-2.024	-3.99	-2,093	-2,86
x3	-3.102	-3.152	-3.136	-3.059	-2.101	-3.99	-2,910	-2,86
x4	-4.047	-2.522	-5.847	-1.779	-2.143	-3.99	-3,268	-2,86
x5	-4.153	-7.893	-5.509	-3.937	-5.842	-3.99	-5,172	-2,86
x6	-27.988	-2.436	-5.916	-3.412	-3.326	-3.99	-4,302	-2,86
x7	-1.400	-3.548	-3.095	-2.537	-3.245	-3.99	-2,765	-2,86
x8	-3.329	-3.401	-2.272	-4.558	-3.221	-3.99	-3,356	-2,86
x9	-3.058	-2.876	-2.152	-2.621	-3.349	-3.99	-2,811	-2,86
x10	-0.952	-2.740	-0.159	-1.647	1.198	-3.99	-0,860	-2,86

Not: CADF ve CIPS testlerinin sabitli ve sabitli ve trendli opsiyonları için %5'teki kritik değerler Pesaran'dan (2007) alınmıştır. CADF testine ilişkin kritik değerlerin kaynağı Pesaran (2007, s.275-276) iken CIPS testine ilişkin kritik değerlerin kaynağı ise Pesaran'dır (2007, s. 280-281).

Pesaran (2007) CIPS testi için serilerin durağan olup olmadıklarına karar verilirken hesaplanan CIPS test istatistiğinin mutlak değer şeklinde kritik CIPS test istatistiğinden büyük olup olmadığına bakılarak karar verilmektedir. Eğer hesaplanan CIPS test istatistiği mutlak değer şeklinde kritik CIPS test istatistiğinden büyükse boş hipotez reddedilerek serinin durağan olduğu, tersi durumda ise serinin durağan olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır (Yerdelen Tatoğlu, 2020, s.88). CIPS testi sonucundan hareketle kalın puntolarla belirlenen değişkenlerin durağan olmadıkları görülmektedir. Buna göre y, x2, x7, x9 ve x10 değişkenleri seviye durağan değillerdir. Durağan olmayan serilerin farkları alınarak durağanlaştırılabilmesi dolayısıyla seviye durağanlığın sağlanmadığı değişkenlerde fark alma işlemi uygulanmış ve birim kök testi tekrarlanmıştır.

Fark alınan değişkenlerden x2, x7 ve x9 birinci farklarında durağanlaşmışlardır. Buna karşın y ve x10 değişkenlerinin ise ikinci farklarında durağanlaştıkları görülmüştür.

Tablo 7. Farklı Alman Değişkenler İçin CIPS Panel Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	CIPS test, sabitli		CIPS test, sabitli ve trendli	
	Hesaplanan CIPS İstatistiği	%5'teki kritik CIPS değeri	Hesaplanan CIPS İstatistiği	%5'teki kritik CIPS değeri
Δy	-1,334	-2,33	-1,824	-2,86
$\Delta\Delta y$	-4,706	-2,33	-4,926	-2,86
Δx_2	-3,970	-2,33	-4,109	-2,86
Δx_7	-4,700	-2,33	-4,631	-2,86
Δx_9	-4,693	-2,33	-4,555	-2,86
Δx_{10}	-1,186	-2,33	-1,183	-2,86
$\Delta\Delta x_{10}$	-3,423	-2,33	-3,407	-2,86

Yapılan önsel testler neticesinde modelde yatay kesit bağımlılığı, eğim katsayısı heterojenliği ve bazı değişkenlerin seviye değerlerinde durağan olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Yatay kesit bağımlılığın bulunduğu, eğim katsayısı heterojenliğinin olduğu ve değişkenler açısından seviye durağanlığın sağlanmadığı-olmadığı durumlarda parametre tahminleri elde edilirken Pesaran (2006) CCE tahmincisi kullanılabilir (Yerdelen Tatoğlu, 2020, s.299). Bu katsayı tahmincisi hem yatay kesit birimler bazında hem de panel geneli açısından parametre tahminleri türetebilir. Panel geneli açısından parametre tahminleri elde edilirken yatay kesit birimler bazında türetilen parametre tahminlerin ortalaması alınmaktadır (Yerdelen Tatoğlu, 2020, s.77). Panel geneli açısından katsayı tahminleri:

$$\hat{\beta}_{CCEMG} = N^{-1} \sum_{i=1}^N \hat{\beta}_i \quad (8)$$

formülü vasıtasıyla elde edilmektedir (Pesaran, 2006, s.982).

Aşağıdaki tabloda hem panel geneli hem de eğim katsayısı heterojenliğinin bulgulanması nedeniyle yatay kesit birimler açısından CCE katsayı tahmincisi ile elde edilen katsayı tahminleri görülmektedir.

Tablo 8. Panel Geneli ve Yatay Kesit Birimlere İlişkin Katsayı Tahminleri

Panel Geneli İçin Katsayı Tahminleri										
Değişken	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
Katsayı	-0,022	0,074	-0,191	0,032	0,198	-0,0003	3,653	-8,084	-8,230	14,333
Prob	0,620	0,040	0,268	0,703	0,845	0,990	0,379	0,241	0,068	0,098
Gözlem Sayısı	120									
Wald chi2 (4)	11,40									
Prob > chi2	0,0224									
RMSE (sigma)	0,0725									
Brezilya İçin Katsayı Tahminleri										
Değişken	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
Katsayı	-0,059	-0,008	-0,315	-0,234	1,183	-0,013	6,736	6,169	-24,608	20,442
Prob	0,000	0,897	0,000	0,355	0,306	0,006	0,355	0,331	0,016	0,015
Hindistan İçin Katsayı Tahminleri										
Değişken	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
Katsayı	-0,149	0,160	0,182	0,020	3,488	0,080	18,249	-25,414	-10,397	13,903
Prob	0,696	0,074	0,771	0,956	0,385	0,371	0,244	0,745	0,731	0,456
Endonezya İçin Katsayı Tahminleri										
Değişken	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
Katsayı	0,125	0,146	-0,801	0,286	-2,556	-0,076	-5,488	-24,212	-3,246	8,290
Prob	0,532	0,197	0,314	0,657	0,667	0,225	0,299	0,379	0,919	0,779
Güney Afrika İçin Katsayı Tahminleri										
Değişken	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
Katsayı	-0,020	0,075	0,001	0,068	-0,583	0,009	0,321	2,332	-4,438	-12,207
Prob	0,832	0,476	0,990	0,707	0,771	0,926	0,865	0,889	0,561	0,571
Türkiye İçin Katsayı Tahminleri										
Değişken	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
Katsayı	-0,008	-0,006	-0,020	0,019	-0,542	-0,001	-1,551	0,706	1,537	41,237
Prob	0,134	0,767	0,356	0,830	0,359	0,913	0,105	0,937	0,578	0,000

Modele ilişkin katsayı tahminlerinin görülebileceği yukarıdaki tabloda CCE katsayı tahmincisi için Wald testi sonucu (%5 istatistiki anlamlılık düzeyinde) modelin anlamlı olduğunu göstermektedir. İlave olarak kurulan modele ilişkin performansın bir göstergesi olarak ifade edilebilecek RMSE değerinin ise sıfıra oldukça yakın olduğu görülmektedir. Model iyiliğinin bir farklı göstergesi olan bu değer sıfıra yakınlığı modelin iyi olduğu anlamına gelmektedir (Çınaroğlu, 2017, s.184). Ayrıca CCE katsayı tahmincisi kullanılarak elde edilen katsayıların güvenilir olup olmadıklarını test etmek amacıyla model tahmininden elde edilen hata terimleri CIPS birim kök testine tabi tutulmuşlardır. CIPS testi sonuçlarına göre hata terimleri serisinin seviye durağan çıkması

durumunda CCE katsayı tahmincisi kullanılarak elde edilen katsayıların güvenilir oldukları ifade edilebilir (Şanlı, 2019, s.564). Hata terimleri serisine ilişkin CIPS testi sonuçları aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 9. Tahmin Edilen Modelin Hata Terimlerine İlişkin CIPS Panel Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	CIPS test, sabitli		CIPS test, sabitli ve trendli	
	Hesaplanan CIPS İstatistiği	%5'teki kritik CIPS değeri	Hesaplanan CIPS İstatistiği	%5'teki kritik CIPS değeri
Model tahmini hataları (cce)	-5,796	-2,33	-5,950	-2,86

Yapılan CIPS testi neticesinde model tahmininden elde edilen hata terimleri serisinin seviye durağan çıktığı görülmüştür. Dolayısıyla artık modele ilişkin katsayı tahminleri, katsayıların güvenilir olup olmadığından kuşulanılmaksızın yorumlanabilir.

Panel geneli açısından katsayılar yorumlandığında Kırılğan Beşli ülkelerinde x2 (geniş para arzı), x9 (finansal gelişmişlik) ve x10 (beşeri sermaye) değişkenlerinin gelir dağılımını temsilen kullanılan y (GINI katsayısı) üzerinde istatistiki açıdan anlamlı etkileri olduğu görülmektedir. Buna göre Kırılğan Beşli ülkelerinde geniş para arzında ve beşeri sermayede meydana gelen artışlar gelir eşitsizliğini artırmaktadır. Bunların aksine finansal gelişmişlikte meydana gelen artışların ise Kırılğan Beşli ülkelerinde gelir eşitsizliğini azalttığı görülmektedir.

Sonuçlar paneli oluşturan yatay kesit birimler, yani Brezilya, Hindistan, Endonezya, Güney Afrika ve Türkiye için ayrı ayrı değerlendirildiğinde:

- Brezilya için x1 (politika faizi), x3 (kamu harcamaları), x6 (enflasyon oranı), x9 (finansal gelişmişlik) ve x10 (beşeri sermaye) değişkenlerinin gelir dağılımını temsilen kullanılan y (GINI katsayısı) üzerinde istatistiki açıdan anlamlı etkileri olduğu görülmektedir. Buna göre Brezilya özelinde politika faizi, kamu harcamaları, enflasyon oranı ve finansal gelişmişlikte meydana gelen artışlar gelir eşitsizliğini azaltırken, beşeri sermayede meydana gelen artışlar gelir eşitsizliğini artırmaktadır.
- Hindistan için yalnızca x2 (geniş para arzı) değişkeninin gelir dağılımını temsilen kullanılan y (GINI katsayısı) üzerinde istatistiki açıdan anlamlı etkisi olduğu görülmektedir. Buna göre Hindistan özelinde geniş para arzında meydana gelen artışlar gelir eşitsizliğini artırmaktadır.
- Endonezya özelinde açıklayıcı değişkenlerden hiçbirinin gelir dağılımını temsilen kullanılan y (GINI katsayısı) üzerinde istatistiki açıdan anlamlı etkileri bulunmamaktadır.
- Endonezya ile aynı şekilde Güney Afrika özelinde de açıklayıcı değişkenlerden hiçbirinin gelir eşitsizliğini temsilen kullanılan y (GINI katsayısı) üzerinde istatistiki açıdan anlamlı etkileri olmadığı görülmektedir.
- Nihai olarak yatay kesit birimlere ilişkin sonuçlar Türkiye özelinde değerlendirildiğinde ise açıklayıcı değişkenlerden yalnızca x10 (beşeri sermaye) değişkeninin gelir dağılımını temsilen kullanılan y (GINI katsayısı) üzerinde istatistiki açıdan anlamlı etkisi olduğu görülmektedir. Buna göre Türkiye özelinde beşeri sermayede meydana gelen artışların gelir eşitsizliğini artırdığı belirtilebilir.

Sonuç

Yapılan analiz neticesinde Kırılğan Beşli olarak nitelendirilen ülkeler açısından geniş para arzında ve beşeri sermayede meydana gelen artışların gelir eşitsizliğini artırdığı, finansal gelişmişlikte meydana gelen artışların ise gelir eşitsizliğini azalttığı bulunmuştur. Beşeri sermayede meydana gelen artış birden bire ve topyekûn olamamakta, ülkenin beşeri sermayesinde ortalama bir artış olsa da beşeri sermayenin gelişiminin ve nitelikli eleman sayısının artmasının, halihazırda bulunan belirli bir grup niteliksiz eleman ile aradaki gelir farkının açılmasına yol açtığı düşünülmektedir. Akalın'dan aktaran Yumuşak ve Bilen (2000, s.84) beşeri sermayenin temeli olan eğitimin gelir farklılıklarına yansımalarının ücretli-maaşlı çalışan sayısı, işsizlik oranı gibi faktörlere bağlı olarak değişeceğini ve beşeri sermayenin kişiler arasındaki dağılımında ortaya çıkan eşitsizliğin gelir dağılımını bozabileceğini ifade etmektedirler. Ekonomik gelişmenin ilk aşamalarında beşeri sermayeye yapılan yatırımların eşit olması nitelikli ve niteliksiz işgücü arasındaki ücret farkının açılması gibi nedenler gelir dağılımında bir bozulmaya yol açabilir (Galor ve Tsiddon, 1996, s.105). Emek gücünün mobilitesi de gelir dağılımında eşitliğin sağlanması için önemlidir. Beşeri sermayesi yüksek kişilerin farklı iş alanlarında çalışma imkanlarına sahip olmaları gelirlerinde bir artışa yol açabilir (Rappaport, 1999, s.26). Bu nedenlerle beşeri sermayede meydana gelen artışın belli bir seviyeden sonra GINI rakamlarına olumlu yansıtacağı varsayılmaktadır.

Ayrıca geniş tanımlı para arzı ise tasarruf etme ve borçlanma kapasitesini yüksek gelir grupları lehine değiştirebilecektir. Alt gelir grubu parasal genişlemeden üst gelir grubuna göre daha az faydalanabilecek bu nedenle gelir dağılımı daha da bozulabilecektir. Bilhassa kriz dönemlerinde üst gelir grubu tasarruf ve spekülatif yatırım enstrümanları üzerinden ek kazanç sağlamaktadır. Buna karşılık alt gelir gruplarının satın alma gücünü muhafaza etmeye çalıştığı gözlemlenmektedir. Bu nedenle GINI katsayılarında bozulmalar görülmektedir. Ayrıca para arzının arttığı yani genişletici para politikasının uygulandığı dönemlerde, borçlanma maliyetleri de nispeten düşmektedir. Bu nedenle geniş tanımlı para arzındaki artış dolaylı olarak borçlanma imkânları üzerinden gelir eşitsizliğini etkileyecektir. Bu dönemlerde yalnız geri ödeme gücüne ve bir varlığı teminat göstererek borçlanma kapasitesine

sahip olanların büyük ölçüde kredi imkanlarından faydalanması gelir eşitsizliğini artırabilir (İsağiller, 2007, s.85). Ek olarak, finansal gelişmişlikte meydana gelen artışların ise gelir eşitsizliğini azalttığı yönündeki sonuç Doğan ve Güler (2021) çalışması ile örtüşmektedir. Bu çalışmada kullanılan finansal gelişme göstergesi finansal kurumlar ve finansal piyasaları içeren kapsayıcı bir data setinden oluşmaktadır. Aynı ülke grubunun ele alındığı çalışmada adil buyume ve finansal kapsayıcılığın birlikte gelir eşitsizliğini azaltmaya yardımcı olduğunu ima edilmektedir.

Analiz sonuçlarını yatay kesit birimler açısından değerlendirdiğimizde Brezilya özelinde politika faizi, kamu harcamaları, enflasyon oranı, finansal gelişmişlik ve beşeri sermayenin gelir dağılımı üzerinde anlamlı etkileri olduğu bulgulanmıştır. Bu nedenle uygulanacak para ve maliye politikaları aracılığı ile gelir dağılımı eşitsizlikleri azaltılabilir. Yani Brezilya özelinde devletin ekonomi içerisinde yönlendirici politikaları gelir dağılımı eşitsizliği ile mücadelede önemli bir yer alacaktır.

Hindistan özelinde geniş para arzının gelir dağılımı üzerinde anlamlı etkisi olduğu tespit edilmiştir. Geniş para arzında meydana gelen artışlar gelir eşitsizliğini artırmaktadır. Bu nedenle ekonomi yönetiminin bir gelir düzenleyici enstrüman olarak para arzını bir kurala göre belirlemesinin diğer sosyo-ekonomik dinamikler için de önemli olduğu düşünülmektedir.

Endonezya ve Güney Afrika özelinde açıklayıcı değişkenlerden hiçbirinin gelir dağılımı üzerinde anlamlı etkilerinin olmadığı görülmektedir. Çünkü bu ülkenin en önemli sosyo-ekonomik göstergelerinden olan nüfus (Endonezya dünyanın en kalabalık 4. ülkesidir), dış ticaret dengesi (2022 yılında 55 milyar dolarlık dış ticaret fazlası vermiştir) (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2023) ve küresel ticareti refere edecek ayrıntılı göstergelerinin çalışmanın kapsamı dahilinde olmaması bu ülkeler için seçilen verilerin anlamlı etkilerinin olmaması sonucunu doğurmuş olabilir. Çalışma içerisinde yer almayan diğer birçok faktörün (nüfus, kalkınma, teknolojik değişim, kentleşme vs) analiz dışında tutulması bu ülkede özelinde bir çalışma yapılması gerektiği sonucunu göstermektedir. Güney Afrika'da ise madencilik ön plandadır ve ekonominin önemli bir kısmı madencilığe dayanmaktadır. Madencilik sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin büyük kısmı dış merkezlidir. Bunun yanında toplumun büyük bir kısmını oluşturan siyahilerin ekonomik hayatta yerinin son derece az olması, işsizliğin oldukça yüksek olması, temel ihtiyaçların (barınma, elektrik, toprak, su) dahi tatmin edilmesi konusunda yeterli cevap veremeyen ülkede Öztürk, (2014) gelir dağılımı adaletinin daha mikro bir perspektiften incelenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Tıpkı Endonezya'da olduğu gibi bu çalışma içerisinde yer almayan barınma, elektrik temini, istihdam, işsizlik gibi mikro verilerle yapılacak bir başka çalışma Güney Afrika'da gelir eşitsizliklerinin dinamiklerini anlamak açısından faydalı olacaktır.

Türkiye özelinde ise açıklayıcı değişkenlerden yalnızca beşeri sermayenin gelir dağılımı üzerinde anlamlı etkileri olduğu görülmektedir. Buna göre beşeri sermayede meydana gelen artışların gelir eşitsizliğini artırdığı belirtilebilir. Bu durumun yukarıda da ifade edildiği gibi nitelikli işgücünün artması sonucunda elde edilen gelirin artmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Beyaz Sipahi'nin (2021) çalışması bulduğumuz ampirik sonuçları destekler niteliktedir. Beyaz Sipahi Türkiye'de gelir dağılımı eşitsizliğini etkileyen en önemli faktörlerden birinin beşeri sermayenin temelini teşkil eden eğitim olduğunu belirtmiştir. Bireylerin eğitiminin artması ile istihdam edilme oranları da yükseleceği için gelir dağılımı bundan olumsuz etkilenmektedir. Son 10 yılda Türkiye'de 25-34 yaş yaş yetişkin nüfusun yükseköğretim mezuniyeti açısından büyük ilerleme kat etmiştir. Ayrıca, Türkiye'nin diğer gelişmiş ülkelerle olan yükseköğretim mezunları oran farkı %15 dolaylarında iken, ortaöğretim mezunları oran farkının %20'yi geçmesi, eğitim konusunda ilköğretim sonrası, ortaöğretime devam oranının düşük olduğunu göstermektedir (Aydın ve Tuğrul, 2022, s.2). Bu veriler çalışma sonucu yapılan çıkarımı destekler niteliktedir. Dolayısı ile Türkiye'de gelir eşitsizliğini azaltmak için odaklanılması gereken ana nokta nitelikli eğitim politikaları ile beşeri sermayenin yetiştirilmesi, herkes için kaliteli-nitelikli eğitime ulaşma imkânının sağlanmasıdır. Bilhassa, alt gelir grubunun kaliteli eğitime ulaşması yönünde yapılacak kamu harcamaları artırılmalıdır. Ayrıca, Akbulut'un (2021) yılında Türkiye'de enflasyon, faiz, vergiler ve gelir dağılımı ilişkisini analiz ettiği çalışmasında faiz ve enflasyonun gelir dağılımını bozucu etkisinin önemsiz derecede olduğu sonucuna ulaşmıştır. Enflasyonun gelir dağılımı üzerindeki bozucu etkileri özellikle yüksek enflasyon dönemlerinde ortaya çıkmaktadır. Çalışmada ele alınan dönem itibarı ile bilhassa 2004 yılından sonra enflasyonun en fazla %11 seviyesinde olması incelenen bu değişkenin gelir dağılımında herhangi bir etkiye sahip olmamasını açıklayabilir. Bu fikri destekler nitelikte olan Aktaş ve Dokuzoğlu'nun (2022) çalışması, enflasyonun gelir dağılımı üzerindeki etkisinin eşik değere göre değiştiği yönündedir. Ayrıca, Zheng (2020), enflasyon ve gelir eşitsizliğini emek arzı ile ilişkilendirmiştir. Esnek emek arzının olduğu işgücü piyasalarında enflasyonun, esnek olmayan emek arzı durumuna göre gelir eşitsizliğini daha fazla etkilediği tespit edilmiştir. Bütün bunların yanında enflasyonun hangi sebeple ortaya çıktığı da önemlidir. Yani genişletici bir para politikası sonucu ortaya çıkan enflasyon ile maliyet artışları sebebiyle ortaya çıkacak enflasyonun etkileri farklı olacaktır. Önemli olan bir diğer husus da bütçe açıklarına yol açan bir enflasyondan sonra devletin uyguladığı finansman politikalarıdır. Dolayısıyla çalışmamızın sonuçları uyarınca Türkiye için yapabileceğimiz diğer politika önerileri enflasyon ve gelir eşitsizliği ilişkisinde eşik değer analizi yapılması, işgücü piyasalarında emek arzı esnekliklerinin araştırılması ve enflasyonun sebeplerinin ayrıştırılması yönünde analizlerin gelir eşitsizliğinin dinamiklerini anlamada önemli olacaktır.

Kırılgan Beşli ülkelerinde gelir dağılımı eşitsizliğini etkilediği düşünülen veriler teorik ve ampirik literatür uyarınca araştırılmıştır. Çalışmanın ampirik sonucu diğer çalışmalardan önemli ölçüde ayrılmaktadır. Literatürde sadece Kırılgan Beşli Ülkelerini ele alan

bir analizin bulunamaması bu ayrışmanın ana sebebi olarak düşünülmektedir. Bu nedenle seçilen ülkelerin her birinin kendi dinamikleri uyarınca tespit edilecek verilerle ayrı ayrı analizi gerektiği çalışmanın bir başka önemli sonucudur.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Yazar Katkısı: Çalışma Konsepti/Tasarımı: O.Ö., S.B.; Veri Toplama: O.Ö.; Veri Analizi /Yorumlama: O.Ö., S.B.; Yazı Taslağı: O.Ö.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi: S.B.; Son Onay ve Sorumluluk: O.Ö., S.B.

Peer-review Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support The authors declared that this study has received no financial support.

Author Contributions: Conception/Design of study: O.Ö., S.B.; Data Acquisition: O.Ö.; Data Analysis/Interpretation: O.Ö., S.B.; Drafting Manuscript: O.Ö.; Critical Revision of Manuscript: S.B.; Final Approval and Accountability: O.Ö., S.B.

Yazarların ORCID ID'leri / ORCID IDs of the authors

Oğuz ÖZTUNÇ 0000-0002-0296-6947

Seda BAYRAKDAR 0000-0003-3879-6561

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Akbakay, Z., ve D. Barak. 2020. "Yükselen Piyasalarda Ekonomik Küreselleşme ve Gelir Eşitsizliği İlişkisi". *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi* 16(1):17-34. doi: 10.17130/ijmeb.700812.
- Akbulut, E. 2021. "Türkiye'de Enflasyon, Faiz, Vergiler ve Gelir Dağılımı İlişkisi: Ampirik Analiz". *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 17(1):147-69.
- Aktaş, E. E., ve S. Dokuzoğlu. 2022. "Enflasyon-Gelir Eşitsizliği İlişkisi: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler için Panel Eşik Değer Analizi". *Sosyoekonomi* 30(51):449-70. doi: 10.17233/sosyoekonomi.2022.01.22.
- Aman, A., U. Ahmad, ve S. M. Saleem. 2021. "Investigating the Link Between Macroeconomic Factors and Income Inequality of Asian Countries". *iRASD Journal of Economics* 3(3). doi: 10.52131/joe.2021.0303.0052.
- Arslan, M. A., ve M. Ü. Şaşmaz. 2021. "Kamu Borçlarının Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: Avrupa Birliği Geçiş Ekonomileri Örneği". *International Journal of Management Economics and Business* 17(3):660-80. doi: 10.17130/ijmeb.809634.
- Aydın, İ., ve B. Tuğrul. 2022. "Türkiye Eğitim Verisinin OECD Ülkeleri İle Karşılaştırılması". *SETSCI - Conference Proceedings* 14:1-7. doi: 10.36287/setsci.5.2.001.
- Ayres, J., M. Garcia, D. Guillen, ve P. Kehoe. 2021. "The History of Brazil". Ss. 133-96 içinde *A Monetary and Fiscal History of Latin America, 1960-2017*, editör T. J. Kehoe ve J. P. Nicolini. Minneapolis Minnesota: University of Minnesota Press.
- Beyaz Sipahi, B. 2021. "Türkiye'de Eğitim Harcamaları Gelir Dağılımı ve Enflasyon İlişkisi: Eşbütünleşme Analizi". *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi* 11(2):553-67. doi: 10.30783/nevsosbilen.869412.
- Bozık, M. S. 2019. "Reel Faiz Oranı ve Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkisi". *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi - Journal of Economic Policy Researches* 6(2):107-20. doi: 10.26650/JEPR572329.
- Breusch, T. S., ve A. R. Pagan. 1980. "The Lagrange Multiplier Test and its Applications to Model Specification in Econometrics". *The Review of Economic Studies* 47(1):239-53. doi: 10.2307/2297111.
- Bükey, A. M., ve B. I. Çetin. 2017. "Türkiye'de Gelir Dağılımına Etki Eden Faktörlerin En Küçük Kareler Yöntemi ile Analizi". *Maliye Araştırmaları Dergisi* 3(1):103-17.
- Cengiz, V., ve S. Demir. 2023. "Trade Openness, Financial Openness and Income Inequality: Empirical Evidence for MIST Countries/ Ticari Açıklık, Finansal Açıklık ve Gelir Eşitsizliği İlişkisi: MIST Ülkeleri İçin Ampirik Bulgular". *Uluslararası Ekonomi İşletme ve Politika Dergisi* 7(1):16-27. doi: 10.29216/ueip.1181188.
- Coibion, O., Y. Gorodnichenko, L. Kueng, ve J. Silvia. 2012. "Innocent Bystanders? Monetary Policy and Inequality in the U.S."
- Croissant, Y., ve G. Millo. 2019. *Panel Data Econometrics with R*. Hoboken, NJ Chichester: Wiley.
- Çınaroğlu, S. 2017. "Sağlık Harcamalarının Tahmininde Makine Öğrenmesi Regresyon Yöntemlerinin Karşılaştırılması". *Uludağ University Journal of The Faculty of Engineering* 22(2):179-200. doi: 10.17482/uumfd.338805.
- Doğan, E., ve C. Güler. 2021. "An Analysis of the Impacts of Financial Inclusion on Income Inequality in the Fragile Five Countries". *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 43(1):1-20. doi: 10.14780/muiibd.960047.
- Feenstra, R. C., ve G. H. Hanson. 1996. "Globalization, Outsourcing, and Wage Inequality". *The American Economic Review* 86(2):240-45.
- Feenstra, R. C., R. Inklaar, ve M. P. Timmer. 2015. "The Next Generation of the Penn World Table". *American Economic Review* 105(10):3150-82. doi: 10.1257/aer.20130954.

- Galor, O., ve D. Tsiddon. 1996. "Income Distribution and Growth: The Kuznets Hypothesis Revisited". *Economica* 63(250):S103. doi: 10.2307/2554811.
- Greenwood, J., ve B. Jovanovic. 1990. "Financial Development, Growth, and the Distribution of Income". *The Journal of Political Economy* 98(5.):1076-1107.
- Guliyev, H. 2023. "Heterojen Yapısal Kırılmaları Dikkate Alan Heterojen Panel Veri Tahmincilerinin Türetilmesi: G7 Ülkelerinde Ekonomik Büyüme İle Enerji Tüketimi Arasındaki İlişki". Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gündüz, H. İ. 2014. "Panel Veri Modellerinde Parametre Homojenlik Testlerinin Performanslarının Karşılaştırılması ve Risk İle Getiri Oranı Arasındaki İlişkinin Analizi". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Husain, S., K. Sohag, R. Hasan, ve S. M. R. Shams. 2020. "Interest Rate and Income Disparity: Evidence from Indonesia". *Strategic Change* 29(6):665-72. doi: 10.1002/jsc.2381.
- International Labour Organization. 2008. *World of Work Report 2008 - Income Inequalities In The Age Of Financial Globalization*. Geneva: International Labour Organization.
- İsagiller, A. 2007. "Income Distribution And Economic Growth". *Sosyal Bilimler Dergisi* (1):83-94.
- Khan, Z., ve M. A. Khan. 2023a. *Do Fiscal and Monetary Policies Contribute to Income Distribution? Empirical Evidence from Central Asian Countries*. preprint. In Review. doi: 10.21203/rs.3.rs-1756885/v1.
- Khan, Z., ve M. A. Khan. 2023b. "The Effect of Monetary Policy on Income Inequality: Empirical Evidence from Asian and African Developing Economies". *Journal of Central Banking Theory and Practice* 12(3):133-58. doi: 10.2478/jcbtp-2023-0028.
- Levine, R. 2005. "Finance and Growth: Theory and Evidence". Ss. 865-934 içinde *Handbook of Economic Growth*. C. 1, editör P. Aghion ve S. N. Durlauf. Elsevier.
- Magwedere, M. R., ve G. Marozva. 2022. "Monetary Policy and Inequality Links: Should Central Banks Be Concerned?" *Global Business Review* 097215092211152. doi: 10.1177/09721509221115227.
- de Melo Modenesi, A., K. da Costa, B. Modenesi, N. Montani, S. Kappes, ve F. N. da Costa. 2023. "Effects of Monetary Policy on Income Distribution: Evidence from Brazil". *IE/UFRJ Discussion Paper 029* | 2023 1-20.
- Moscone, F., ve E. Tosetti. 2009. "A Review and Comparison of Tests of Cross-Section Independence in Panels". *Journal of Economic Surveys* 23(3):528-61. doi: 10.1111/j.1467-6419.2008.00571.x.
- Odedokun, M. O., ve J. I. Round. 2004. "Determinants of Income Inequality and Its Effects on Economic Growth: Evidence from African Countries". *African Development Review* 16(2):287-327. doi: 10.1111/j.1017-6772.2004.00093.x.
- Öztürk, Ş. 2014. "Güney Afrika'nın Siyah Ekonomik Güçlendirme Stratejisi". *Çalışma ve Toplum* 4(43):125-60.
- Panetta, F. 2015. *The Distributional Consequences of Monetary Policy*. Amsterdam: De Nederlandsche Bank.
- Pesaran, M. H. 2004. "General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels". *SSRN Electronic Journal*. doi: 10.2139/ssrn.572504.
- Pesaran, M. H. 2007. "A Simple Panel Unit Root Test in the Presence of Cross-Section Dependence". *Journal of Applied Econometrics* 22(2):265-312.
- Pesaran, M. H., ve T. Yamagata. 2008. "Testing Slope Homogeneity in Large Panels". *Journal of Econometrics* 142(1):50-93. doi: 10.1016/j.jeconom.2007.05.010.
- Pesaran, M. H. 2006. "Estimation and Inference in Large Heterogeneous Panels with a Multifactor Error Structure". *Econometrica* 74(4):967-1012.
- Piketty, T. 2014. *Capital in the Twenty-First Century*. Cambridge Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Polat, M. A. 2021. "Vergilendirme Politikalarının Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkileri: AB Ülkeleri ve Türkiye İçin Yeni Nesil Bir Panel Veri Analizi". *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi* 12(29):131-48. doi: 10.21076/vizyoner.725562.
- Rappaport, J. 1999. *How Does Labor Mobility Affect Income Convergence? FRBKC Research Working Papers*. RWP 99-12. Kansas: Federal Reserve Bank of Kansas City.
- Solt, F. 2020. "Measuring Income Inequality Across Countries and Over Time: The Standardized World Income Inequality Database". *Social Science Quarterly* 101(3):1183-99. doi: 10.31235/osf.io/mwnje.
- Şanlı, D. 2019. "Ekonomik Büyüme ve Nitelik Uyarlanmış Beşeri Sermaye İlişkisi: 1973-2013 Panel Veri Çalışması". *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 19(3):551-71. doi: 10.11616/basbed.v19i49542.582413.
- Taghizadeh-Hesary, F., N. Yoshino, ve S. Shimizu. 2018. "The Impact of Monetary and Tax Policy on Income Inequality in Japan". *The World Economy* 43(10):2600-2621. doi: 10.1111/twec.12782.
- T.C. Ticaret Bakanlığı. 2023. *Endonezya Ülke Profili*. T.C. Ticaret Bakanlığı Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü.
- Villanthenkodath, M. A., ve M. K. Mahalik. 2022. "Does Real Interest Rate Reduce Income Inequality in India? Evidence from Multivariate Framework Analysis." *European Journal of Government and Economics* 11(2):193-209. doi: 10.17979/ejge.2022.11.2.8652.
- Vomberg, A., ve S. Wies. 2021. "Panel Data Analysis: A Nontechnical Introduction for Marketing Researchers". Ss. 1-58 içinde *Handbook of Market Research*, editör C. Homburg, M. Klarmann, ve A. E. Vomberg. Cham: Springer International Publishing.
- Yerdelen Tatoğlu, F. 2020a. *İleri Panel Veri Analizi: Stata Uygulamalı*. 4. Baskı. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Yerdelen Tatoğlu, F. 2020b. *Panel Zaman Serileri Analizi: Stata Uygulamalı*. 3. Baskı. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Yumuşak, İ. G., ve M. Bilen. 2000. "Gelir Dağılımı - Beşeri Sermaye İlişkisi ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme". *K.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi* 1(1):77-96.
- Zheng, Z. 2020. "Inflation and Income Inequality in a Schumpeterian Economy With Menu Costs". *Economics Letters* 186:108524. doi: 10.1016/j.econlet.2019.07.009.

Atıf Biçimi / How Cite This Article

Oztunc, O., & Bayrakdar, S. (2024). Kırılğan beşli ülkelerinde gelir dağılımının dinamikleri: ampirik bir uygulama. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 87, 89-103. <https://doi.org/10.26650/jspc.2024.87.178222>

Şehit Yakını, Gazi ve Gazi Yakınlarına Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar: Sakarya İli Örneği

Social Policies Implemented for Martyrs' Relatives, Veterans and Veterans' Relatives: The Case of the Sakarya Province

Emel İŞTAR IŞIKLI¹ , Sevgi NALBANTOĞLU²

¹(Doç. Dr.), Düzce Üniversitesi İşletme Fakültesi Sigortacılık ve Sosyal Güvenlik Bölümü, Düzce Türkiye

²(Yüksek Lisans Öğrencisi), Düzce Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sigortacılık ve Sosyal Güvenlik Ana Bilim Dalı, Düzce Türkiye

ÖZ

Türk tarihinde geçmişten günümüze şehit ve gazi kavramının son derece önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti devleti sosyal devlet olma ilkesi gereği çeşitli terör olayları ve savaşlar sonucunda şehitlerin yakınları veya bu olaylar sonucunda engelli durumuna gelen gaziler ve onların yakınlarına yaşadıkları travma sonucunda hayatlarına devam edebilmeleri amacıyla çeşitli sosyal politikalar geliştirilmiştir. Ekonomi, sosyal, psikoloji vb. birçok alanda geliştirilen sosyal politika uygulamaları zaten dezavantajlı gruplar arasında yer alan şehit yakını, gazi ve gazi yakınlarının maddi anlamda yaşam kalitelerini iyileştirirken sosyal açıdan da dayanışmayı arttırdığı, bu sebeple de son derece önemli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada uygulanan sosyal politikalar, şehit yakını, gazi ve gazi yakınları tarafından algılanan yeterlilik düzeyleri ve var olan eksikliklerin giderilmesine yönelik çözüm önerilerine yer verilmiştir.

Yapılan literatür taramasında sağlanan sosyal politikalar konusunda oldukça az çalışmaya rastlanılmıştır. Sakarya ilinde ikamet eden 20 şehit yakını, gazi ve gazi yakınına yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile görüşme yapılmış ve yapılan araştırma sonucunda devlet tarafından sağlanan sosyal politikaların yeterli düzeyde olduğu fakat özellikle ekonomik anlamda daha da geliştirilmesi ve günümüz şartlarına uyarlanması gerektiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca şehit ve gazi çocuklarının eğitim seviyelerinin genelde düşük olduğu ve bu durumun sosyal ve psikolojik hayatlarını etkilediği tespit edilmiştir.

ABSTRACT

It is seen that the concept of martyr and veteran has an extremely important place in Turkish history from the past to the present. In accordance with the principle of being a social state of the Republic of Turkey, various social policies have been developed to enable the relatives of the martyrs as a result of various terrorist incidents and wars or the veterans who became disabled as a result of these events and their relatives to continue their lives as a result of the trauma they experienced. Economics, social, psychology, etc. Social policy practises developed in many areas are thought to have an extremely important place, as they improve the quality of life of the relatives of martyrs, veterans and veterans, who are already among the disadvantaged groups, while increasing the social solidarity. In this study, the social policies implemented, the level of competence perceived by the relatives of martyrs, veterans and veterans, and solution suggestions for eliminating the existing deficiencies are included.

In the literature review, very few studies were found on the social policies provided. 20 relatives of martyrs, veterans and veterans residing in Sakarya were interviewed with a semi-structured interview technique, and as a result of the research, it was concluded that the social policies provided by the state were at a sufficient level, but that they were developed further in economic terms and adapted to today's conditions. In addition, it has been determined that the education level of the children of martyrs and veterans is generally low, and this situation affects their social and psychological lives.

Anahtar Kelimeler: Şehit, Şehit Yakını, Gazi, Gazi Yakını, Sosyal Politika

Keywords: Martyr, Martyr's Relative, Veteran, Veteran's Relative, Social Policy

Sorumlu Yazar: Emel İhtar Işıklı E-posta: emelistar@duzce.edu.tr

Başvuru: 30.09.2023 • **Revizyon talebi:** 14.06.2024 • **Son revizyon teslimi:** 29.06.2024 • **Kabul:** 15.10.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

EXTENDED ABSTRACT

In Turkey, the social policies applied to the relatives of martyrs, veterans and veterans differ in the relevant legislation according to the type of event that caused them to be martyrs or veterans and the degree of their being affected by this event. It is thought that this study will clarify how by whom and under what conditions the social policies are applied. In the study, the rights provided on the basis of state institutions and their implementation have been examined and attention has been drawn to the adequacy level of these rights and the places where it is thought that there are deficiencies that need to be improved. The social policies implemented for the relatives of martyrs, veterans and veterans were evaluated in psycho-socio-economic terms.

There are very few studies in the literature on social policies implemented for the relatives of martyrs, veterans and veterans. In this study, as in Erzincanlı's study in 2020, it was revealed that the participants were largely satisfied with the social policies implemented, but differences between statuses were observed. In Karabulut's study conducted in 2017, it was observed that the degree of satisfaction with the social policies implemented was high.

In general, the problems encountered in the use of some positive privileges provided to individuals in the disadvantaged group negatively affect the relatives of martyrs, veterans and veterans who are already psychologically, sociologically and economically worn out. Instead of struggling to obtain the new rights they need, they must ensure that their existing rights are recognised.

In this study, face-to-face interviews were conducted with 20 participants and content analysis was conducted in the light of the data obtained. In addition to the answers given to the questions during the interviews, observations were made. Because of the research, it was seen that the level of adequacy of the social policies utilised by the participants was high. In addition, it has been concluded that there are places that need to be developed according to the areas where social policies are utilised and are considered to be missing.

When the participants were asked the question "How do you deal with these problems you face?", they said that they mostly found a solution by complaining to the necessary authorities. In particular, the General Directorate of Martyrs' Relatives and Veterans, which was established in 2011 and started its activities within the Ministry of Family and Social Services as the General Directorate in 2018, played an active role in areas such as coordination and information of the rights provided and made their work easier. Participants see the Non-Governmental Organisations to which they are affiliated as another solution.

Since the rights whose procedures are carried out by the SSI Presidency generally cover various payments in the field of economy, these payments are often not sufficient in today's conditions. Since these payments differ according to those in various statuses, it is seen that these payments sometimes lead to inequality among the relatives of martyrs, veterans and veterans. In this context, it is thought that updating the payments according to today's conditions and eliminating discrimination between statuses will improve the quality of life of service beneficiaries.

The rights provided in terms of employment are generally not sufficient. The right to employment, which is of utmost importance in terms of standing on their own feet, is not sufficient as the number of relatives of martyrs and veterans increases. For example, when a martyr has 3 children, 2 of them can benefit while the other child cannot. This situation creates difficulties in terms of who will benefit, while on the other hand, it decreases the quality of life. The participants stated that they demanded support, especially for veterans engaged in agriculture. From this point of view, it is thought that it would be appropriate to provide various incentives to veterans who make a living with agriculture.

It is known that they do not benefit equally from the rights provided in the field of health services, as in other rights, since there are status differences according to the laws. In addition, the fact that the personnel working mostly in health service providers are sometimes not informed about the legislation confronts the relatives of martyrs, veterans and veterans who are already there due to their illnesses with difficult situations. In this context, it is thought that informing public personnel about the procedures concerning the rights of martyrs, veterans and veterans' relatives and diversifying and increasing the seminars held at this point will play an effective role in solving the problem.

It has been observed that satisfaction with the rights provided in the field of education is generally high. However, it was observed that some of the participants did not benefit from the right to education for themselves or their children because such a right was not yet recognised when they were martyr relatives or veterans, and then they did not benefit from it when their children grew up. In addition, it was also observed that especially the soldiers who were martyred in the previous years were martyred while they were still single, so they did not have children who would benefit from the right to education. It was observed that the participants stated that they tended to refuse to receive education for their children. At this point, it is thought that organising seminars to encourage the children of martyrs and veterans to receive education will have effective results.

While the relatives of martyrs, veterans and veterans who are generally satisfied with the rights provided by the Ministry of National Defence, it is seen that the right to use the military facilities, which is the most used, creates a problem when those with a certain status can enter while others cannot.

It is thought that providing psychological support against post-traumatic stress disorder of martyrs' relatives, veterans and veterans' relatives, who are worn out due to the processes experienced, even if they do not show any symptoms, will increase

the quality of life. In addition, it is thought that regular group work by multidisciplinary teams consisting of social workers and psychologists within the scope of psychosocial support will positively affect the quality of life.

Giriş

Tarihin her döneminde vatan savunmasına son derece önem veren Türk toplumunda savaşlarda hayatını kaybeden şehitlere ve savaştan yaralı olarak dönen gazilere ayrı bir değer atfedilmiştir. Şehit yakınları, gazi ve gazi yakınlarının yaşadıkları psikolojik sarsıntı sonrası normal hayatlarına döndüklerinde hemen hemen her alanda sorunla karşılaştıkları söylenebilmektedir. Sosyal devlet ilkesi gereği dezavantajlı gruplar arasında yer alan şehit yakınları, gazi ve gazi yakınlarının yaşam kalitelerini iyileştirmek için çeşitli sosyal politikalar uygulanmaktadır. Bu uygulamaların çoğu ekonomi alanında çeşitli ödemeler ve indirimler olmak üzere ulaşım, eğitim, istihdam gibi hayatı idame ettirmede önemli bir yere sahip birçok alanda da uygulanmaktadır.

Dünyada diğer ülkelere bakıldığında Türkiye'deki askerliğe manevi değerlerin yüklenmesi aksine paralı askerliğin olduğu bu yüzden savaşlarda yararlanıldığında veya vefat söz konusu olduğunda tıpkı diğer işlerde çalışıyormuş gibi bu duruma iş kazası açısından bakıldığı söylenebilir. Diğer ülkelerde uygulanan sosyal politikalara göz gezdirildiğinde Amerika'da savaşta yara alıp evine dönen gazilerin eğitim seviyelerinin yüksek olduğu; gazilerin haklarının düzenlendiği koordine edildiği Gazi İşleri Bakanlığı bulunduğu görülmektedir. (American Community Survey Report, 2020). Bir diğer Ülke olan İngiltere'de gazilerin savaştan döndükten sonra psiko-sosyal destek alabildikleri bir danışma hattı bulunmaktadır. Ayrıca gazilerin istihdamı söz konusu olduğunda yetenekleri göz önünde bulundurularak iş olanakları sağlanmakta ve gazileri işe alan işverenler de ödüllendirilmektedir (Veterans Factsheet, 2020).

Türkiye'de şehit yakını, gazi ve gazi yakınlarına yönelik sosyal politikaların koordinasyonu amacıyla 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 14. Maddesinde belirtilen “*Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren Şehit Yakınları ve Gaziler Genel Müdürlüğüne verilmiştir.*” ibaresine istinaden 08.06.2011 tarih ve 27958 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanıp yürürlüğe girdiği andan itibaren “Şehit Yakınları ve Gaziler Dairesi Başkanlığı” kurulmuştur. Söz konusu Daire Başkanlığı 10.07.2018 tarih, 1 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Genel Müdürlük olmuştur.

Ayrıca şehit yakını, gazi ve gazi yakınlarının ekonomik ve sosyal alanlarda dayanışma içinde olması amacıyla 1915 yılında “Türkiye Harp Malulü Gaziler, Şehit Dul ve Yetimleri Derneği”, 1984 yılında “Türkiye Muharip Gaziler Derneği”, 1982 yılında “Türk Silahlı Kuvvetleri Mehmetçik Vakfı”, 2000 yılında “Türk Silahlı Kuvvetleri Dayanışma Vakfı”, 1961 yılında “Ordu Yardımlaşma Kurumu”, 1975 yılında “Türk Polis Teşkilatını Güçlendirme Vakfı”, 1994 yılında “Türkiye Gaziler ve Şehit Yakınları Vakfı (TÜGŞAV)” ile birlikte farklı şehirler bazında çeşitli yerel dernekler de kurulmuştur.

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde Türkiye’de uygulanan sosyal politikalar bakanlıklar bazında ayrı başlıklar altında incelenecektir.

Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde çalışmanın temelini oluşturan şehit kavramı ve gazi kavramı başlığı altında malul gazi ve muharip gazi kavramlarının açıklaması ve genel bilgiler yer almaktadır.

Şehit Kavramı

Şehit kavramı, Türk Dil Kurumu’nun sözlüğüne göre “Kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda ölen kimse” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2022). Kökeni Arapça olan şehit kelimesi, cennete gideceğine şahit olunan kişiyi ifade etmektedir (TDV İslam Ansiklopedisi).

Tarih boyunca milletler yaşamlarını sürdürdükleri, yurt edindikleri toprakları kutsal olarak görmüşler ve toprakları üzerinde tehdit gördükleri diğer milletlere karşı korumak amacıyla ordular kurup savaşarak mücadele etmişlerdir (Taşçıoğlu, 2018: 222). Diğer toplumlara nazaran savaşçı kimliği ile ön planda olan Türk toplumu hakkında yapılan araştırmalarda savaş dışında gerçekleşen ölümlerin normal karşılanmadığı, eğer bir tercih hakları olsa savaşırken ölmeyi tercih ettikleri söylenmektedir. Bu konuyla ilgili Çin kaynaklarında Hunlar için hem savaşta ölmenin asil olduğu düşüncesine sahip oldukları belirtilirken hem de Türk toplumlarının savaş sırasında öldüklerinde gurur duydukları fakat herhangi bir hastalık dolayısıyla ölmekten ise utandıklarından bahsedilmektedir (Roux, 1999:68-71, akt Karabulut, 2017:4). Buradan hareketle Türk toplumlarında önemli bir yere sahip olan askerlik mesleği ile karşılaşmakta ve yaşadıkları topraklar uğruna ölmeyi göze almaları sebebiyle askerlik son derece kutsal kabul edilmektedir (Türksever, 2014:51).

Gazi Kavramı

Gazi kavramı, Türk Dil Kurumu'nun sözlüğüne bakıldığında "Savaşta sağ olarak dönen kimse" olarak tanımlandığı görülmektedir (TDK, 2022). Bir diğer taraftan Arapça kökene sahip olan gazi kavramı, savaş veya cihada katılarak kahramanlık gösteren askerlere verilen bir unvan olarak tanımlanmaktadır (TDV İslam Ansiklopedisi, :443).

Gazi kavramı incelendiğinde Türk toplumlarında İslam öncesi ve İslam sonrası olarak başlıklara ayrıldığı görülmektedir. İslamiyet'ten önce "Alp" kavramı ile karşılaşılmaktadır. Söz konusu kavramdan, cesur ve yiğit anlamında Türk tarihinde önemli eserlerden olan gerek Divan-ü Lügati't Türk ve gerekse Orhun Kitabelerinde sıkça bahsedilmektedir (Döğüş,2008: 38). İslamiyet'ten önceki dönemde bahsi geçen Alp kavramı, Türklerin İslamiyet'le tanışmasından sonra cihat ve gaza kültürü ile "Alp-Gazi" sıfatına dönüşmüştür. Daha sonraki zamanlarda da bu sıfat "Alp-Eren" olarak kullanılmıştır (Yalçın, 2018: 47).

Cumhuriyet tarihine gelindiğinde ise Sakarya Meydan Muharebesi'nin 1921 tarihinde kazanılmasının ardından Mustafa Kemal Paşa'ya Mareşallik Rütbesi ve Gazilik unvanı verilmiş olup, Soyadı Kanunu sonrasında isminin başına eklenerek "Gazi Mustafa Kemal Atatürk" olarak kullanılmıştır. Başlarda sadece komutanlara ve padişahlara bir kahramanlık unvanı olarak verilen "Gazilik unvanı", Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından milli mücadele döneminde aktif rol alan "Antep" şehrine de verildiği görülmüştür. (msb.gov.tr, 2022).

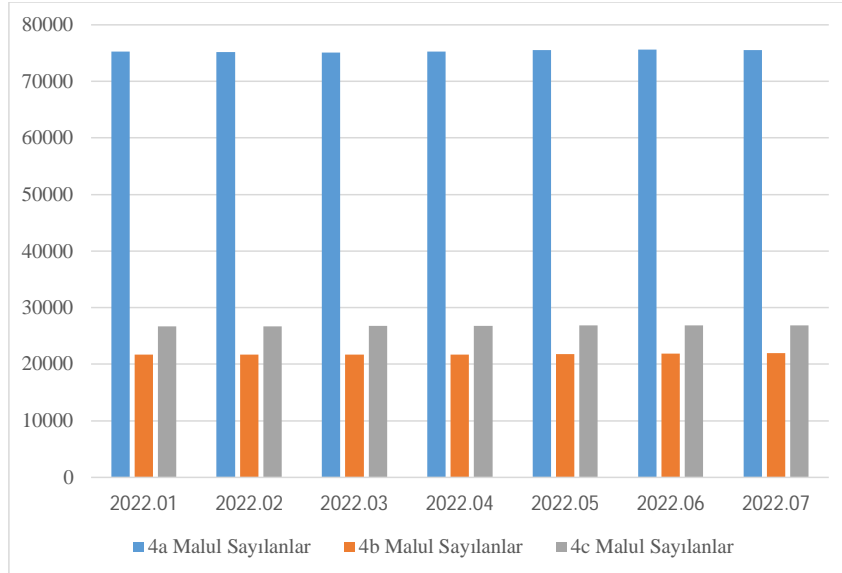
Gazilik kavramı, gazi olmaya sebep olan olay dolayısıyla "Malul Gazi" ve "Muharip Gazi" olarak iki başlık altında incelenecektir.

Malul Gazi Kavramı

Malul kavramı, çalışma gücünü tamamen veya kısmen yitiren birey olarak tanımlanmaktadır (Tuncay ve Ekmekçi, 2008: 341). Malullük kavramı kanunlar çerçevesinde incelendiğinde; 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanun'un 25. maddesinin 1. Fıkrasına göre kişinin talebi üzerine SGK tarafından hastanelerdeki sağlık kurullarınca verilen raporların incelenmesi sonucunda bir işverene bağlı olarak hizmet akdi ile çalışanlar ve kendi nam ve hesabına çalışanlar için çalışma gücünün veya meslekte kazanma gücünün %60'ını; kamuda çalışanlar içinde görevlerini ifa edemeyecek şekilde meslekte kazanma gücünün kaybedildiğinin Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Kurulunca tespit edilen kişiler malul olarak tanımlanmaktadır.

Kişinin meslekte kazanma ve çalışma gücünün belli bir oranda veya tamamını kaybetmesi durumunda yaşayacağı gelir azalması dolayısıyla malullük, sosyal tehlikeler başlığı altında anılmaktadır (Caniklioğlu, 2006 :145).

Tablo 1. Türkiye'de 2022 Yılı Malul Sayıları

Kaynak: <https://veri.sgk.gov.tr/> (2022).

Tablo 1'de Sosyal Güvenlik Kurumu'nun 2022 Ocak-2022 Temmuz ayları malul tanımı yapılan ve aylık bağlanan kişilerin sayıları bulunmaktadır. Verilere göre genel olarak bütün sigortalı sayılanlar kategorisinde ay bazlı artış görülmektedir. 5510 sayılı Kanun'un 4. maddesinin 1. Fıkrasının a bendine istinaden sigortalı sayılanların malullük sayıları Ocak 2022 döneminde 75.227 iken Temmuz 2022 döneminde 75.534 olmuştur. 5510 sayılı Kanun'un 4. maddesinin 1. fıkrasının b bendine istinaden sigortalı sayılanların malullük sayıları Ocak 2022 döneminde 21.725 iken Temmuz 2022 döneminde 21.957 olmuştur. 5510 sayılı Kanun'un 4. maddesinin 1. fıkrasının c bendine istinaden sigortalı sayılanların malullük sayıları Ocak 2022 döneminde 26.667 iken Temmuz 2022 döneminde 26.876 olmuştur. 2022 Ocak-Temmuz dönemlerinde toplam malul sayısı 867.543'tür.

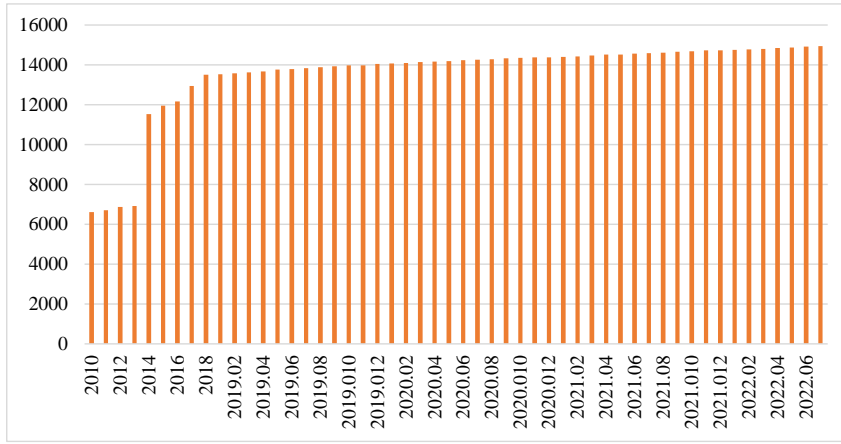
Malullük kavramı, Vazife Malulü ve Harp Malulü olarak 2 başlık altında aşağıda incelenmiştir.

Vazife Malulü

5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortalar Kanunu'nun 47. Maddesine göre, kişilerin görevlerini yaptıkları esnada veya görevleri dışında üst amirleri tarafından başka bir kamu kurumunun görevlerini yerine getirirken ya da görev yerlerine giderken veya dönerken maruz kalınan kaza sonucu oluşan bu duruma vazife malullüğü ortaya çıkmaktadır. Bu kişiler vazife malulü olarak tanımlanmaktadır.

Ayrıca yine 5510 sayılı Kanuna göre; Alkol ve benzeri keyif verici maddeler kullanmaktan, mevzuat dışı hareket etmekten, intihara teşebbüsten, yasaklı girişimlerde bulunmaktan ve koşullar fakermeksizin başkalarına ve kendine menfaat veya zarar sağlama amacıyla malullük durumu ortaya çıkarsa Vazife Malullüğü durumunda uygulanacak hükümler dikkate alınmaz (5510 md.47, 2).

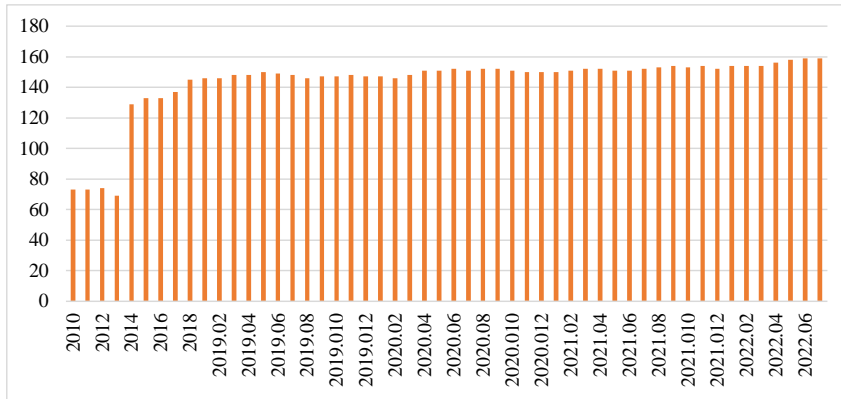
Tablo 2. Türkiye'de Yıllara Göre Vazife Malulü Sayısı

Kaynak: <https://veri.sgk.gov.tr/> (2022).

Sosyal Güvenlik Kurumu verilerinden alınan Tablo 2'de Türkiye'de 2010 yılı ile 2022 Haziran ayları arasında Vazife Malulü sayıları belirtilmiştir. Grafiğe geniş açılı bakıldığında 2010 yılından itibaren artışın var olduğu 2014 yılından sonra ise gözle görülür bir farkla artış gösterdiği gözlemlenmiştir. Bu artışın sebebi olarak söz konusu yıllarda artan terör olayları gösterilebilmektedir.

Tablo 3. Sakarya İlinin Yıllara Göre Vazife Malulü Sayısı

Kaynak: <https://veri.sgk.gov.tr/> (2022).

Tablo 3'te ise yine Sosyal Güvenlik Kurumu'nun Sakarya ilinde ikamet eden Vazife Malulü verileri yer almaktadır. Tablo incelendiğinde Türkiye geneli ile aynı oranda artışa sahip olduğu görülmektedir

Harp Malulü

Harp Malullüğü, Vazife Malullüğünden bağımsız bir tür değildir. Kanunda belirtilen çeşitli sebepler dolayısıyla vazife malulü olarak tanımlanan kişiler harp malulü olarak tanımlanmaktadır (Korkusuz ve Uğur, 2013, : 371).

5510 sayılı Yasanın 47. maddesine göre Vazife Malulü; TSK tarafından görevlendirilen askeri personelin; ateş altında, çeşitli hizmetler ve hareketler sırasında, hazırlık aşamasında veya düşmanların zarar vermesiyle, sınır hareketleri esnasında, olağan ve olağanüstü durumlarda uçak kullananlar, denizaltı gemisinde görev yapanlar ve dalgıçlar görevleri esnasında, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin imzalamış olduğu uluslararası sözleşmeler gereği ve Anayasanın 92. maddesi gereği, Türk Silahlı Kuvvetleri, Sahil Güvenlik ve Jandarma Genel Komutanlığı personellerinin yurtdışı görevleri sırasında veya gidiş ve dönüşleri esnasında bir kaza sonucunda engelli durumuna gelmesi vazife malulü olanlar harp malulü olarak tanımlanmaktadır.

Muharip Gazi Kavramı

Muharip Gazi Kavramı, 1005 sayılı İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkındaki Kanun'un 1. maddesinde, Milli mücadeleye katılan bu nedenle İstiklal Madalyası almış kişiler ve Kore Savaşı'na katılmış ve Kıbrıs Barış Harekâtına katılmış kişiler muharip gazi olarak tanımlandığı görülmektedir. 2847 sayılı Türkiye Emekli Subaylar, Emekli Astsubaylar, Emekli Uzman Erbaşlar, Harp Malulü Gaziler, Şehit Dul ve Yetimleri İle Muharip Gaziler Dernekleri Hakkında Kanun Kanun'un 1. maddesine göre TSK personellerinden savaşa fiilen görev alanlar için muharip gazi tanımı yapılmaktadır. 28 Kasım 1996 tarih ve 22831 sayılı Resmi Gazete de yayınlanan yönetmelik gereği illerin kurtuluş günlerinde ve milli bayramlarda muharip gaziler, gazi kıyafetleriyle resmi törenlere katılım göstermektedir.

Türkiye'de Şehit Yakını, Gazi Ve Gazi Yakınlarına Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar

Türkiye'de kadınlar, çocuklar, engelliler, eski hükümlüler, göçmenler gibi birçok dezavantajlı gruplarda olduğu gibi gazi, gazi yakını ve şehit yakınlarının da hakları konusunda bazı düzenlemeler bulunmaktadır. Bu başlık altında Türkiye'de gazi, gazi yakını ve şehit yakınlarının refahına yönelik uygulanan sosyal politikalar incelenecektir.

Vazife ve harp şehitlerinin yakılarını koruyarak kendilerini insan onuruna yakışır şekilde refah seviyesine ulaştırmak devletin görevidir. Nitekim bu görev; Türkiye Cumhuriyeti'nin 1982 Anayasası'nın "Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler" başlığının 61. maddesinde belirtilmektedir. Bu noktada sosyal devletin gereği olarak şehit yakınlarına tanınmış bir pozitif ayrımcılık bulunmaktadır. Anayasadaki 61. Maddeye istinaden düzenlenen bu uygulamalar; sağlık, vergi muafiyeti, istihdam, eğitim ve ulaşım alanlarını kapsamaktadır. Şehit yakınlarına sağlanan haklar çeşitli bakanlık, kurum ve kuruluşlarca yürütülmektedir (MSB, 2022).

Sosyal Güvenlik Kurumunca Sağlanan Hakları

Şehit yakınlarına yönelik aylık bağlanması, aylıklarda derece/kademe ve emsal aylık ilerlemesi, ek ödeme (tütün ikramiyesi), emekli ikramiye, sağlık hizmetlerinde ilave ücretin ve katılım payının alınmamasına yönelik haklar ile eğitim öğretim yardımları gibi haklar; Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı'nca yürütülmektedir (MSB 2022).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca Sağlanan Haklar

Şehit yakınlarına yönelik düzenlenen istihdam, ücretsiz seyahat, özel kreş ve gündüz bakım evleri ile özel çocuk kulüplerinden yararlanmaya yönelik haklar; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde yürütülmektedir (MSB, 2022). İlk ve orta öğrenim çağındaki şehit çocuklarının öğrenim masrafları sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik fonundan karşılanmaktadır (Terörle Mücadele Kanunu (TMK), Resmi Gazete 20843 (12.04.1991), Kanun No. 3713, Md. 3713/22).

Milli Savunma Bakanlığı ve Kuvvet Komutanlıklarınca Sağlanan Haklar

Milli Savunma Bakanlığı ve Kuvvet Komutanlıklarınca yürütülen haklar arasında ölüm yardımı; tazminat; kamu konutlarından yararlanma ve kira bedelinin devlet tarafından ödenmesi; çocuk ve kardeşlerin askerlik hizmeti muafiyeti; ikametine yakın yerde askerlik hizmeti yapma; devlet memurları alımlarında puan ayrıcalığı ve askeri okullara öncelikli olarak alınma sayılabilmektedir (MSB, 2022).

Milli Eğitim Bakanlığınca Sağlanan Haklar

Şehit yakınları için Milli Eğitim Bakanlığınca yürütülen hakları mevcuttur. Bu haklar; özel öğretim kurumlarından ücretsiz yararlanma, istenilen okula kayıt ve nakil (okul öncesi, ilkököl ve ortaokul), ortaöğretim okullarında parasız yatılılık, öğretmen eşlerin zorunlu çalışma muafiyeti ve yer değiştirme ayrıcalıkları olarak sıralanmaktadır (MSB, 2022).

Vergi/Ücret Muafiyetleri ve İndirimlere İlişkin Sağlanan Haklar

Bu başlık altında emlak vergisi muafiyeti, silah bulundurma ve taşıma yetki belgelerinin vergi ve harç muafiyeti, elektrik ücret indirimi, su ücret indirimi ve yükseköğrenim ücret muafiyeti sıralanabilmektedir.

Araştırmanın Amacı

Savaş ve terör olayları sonucunda hayatlarını kaybedenlerin yakınları ya da sağlıklarını kaybeden bireyler, psiko-sosyo-ekonomik açıdan birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Çalışmanın amacı psiko-sosyo-ekonomik sorunları nitel görüşme teknikleri kullanılarak ayrıntılı biçimde ele almak ve sorunların çözümüne yönelik etkili sosyal politikaların geliştirilmesine katkı sağlayacak öneriler sunmaktır.

Bu çalışma ile aşağıda belirtilen soruların cevaplarına ulaşılması amaçlanmaktadır.

- Şehit yakını, gazi ve gazi yakınlarının karşılaştığı psiko-sosyo-ekonomik sorunlar nelerdir?
- Karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik uygulanan sosyal politikalar nelerdir?
- Uygulanan sosyal politikaların şehit yakını gazi ve gazi yakınları tarafından algılanan etkililik düzeyi nedir?
- Uygulanan sosyal politikaların geliştirilmesine ilişkin öneriler nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Tarihte olduğu gibi bugünde vatanın bütünlüğünü ve bağımsızlığını korumak için mücadele verilmektedir. Bu uğurda mücadele veren güvenlik güçleri ve hatta sivil vatandaşlar ya yaşamlarını kaybederek şehit olmaktadır ya da yaralanmaktadırlar. Yaşanılan terör olayları sonrasında hayatını kaybeden şehitlerin yakınları, sağlığını kaybeden gaziler ve yakınlarının sosyal hayatta karşılaştıkları zorluklara çözüm sağlamak amacıyla çeşitli sosyal politikalar düzenlenmiştir. Bahsi geçen bu sosyal politikaların temel amacı sosyal devlet ilkesi gereği Türk toplumunda çok önemli bir yere sahip fakat aynı zamanda da dezavantajlı gruplar arasında yer alan şehitlerin geride kalan yakınlarının, gazilerin ve yakınlarının toplum içinde yaşam kalitelerinin iyileştirilmesidir.

Yapılan yazın araştırmasında sınırlı çalışmanın olması, bu tez konusunun seçilmesine bir neden oluşturmuştur. Sakarya ilinde ikamet eden şehit yakını, gazi ve gazi yakınlarını örneklem edinen bu çalışma ile uygulanan sosyal politikaların etkinliğinin ölçülmesi ve yeni sorunların tespiti açısından alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmanın yöntemi nitel araştırma olarak belirlenmiştir. Çalışmanın evreni şehit yakını, gazi ve gazi yakınlarıdır. Örneklem olarak ise Sakarya ilinde ikamet eden şehit yakını, gazi ve gazi yakınları seçilmiştir. Bu çalışma için tüm katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmış ve Düzce Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan da etik onay alınmıştır (Tarih: 28.04.2022; No:2022/247).

İnsan davranışları durumlara göre farklılık gösterebildiğinden bu olguları konu alan araştırmalarda nitel araştırma yöntemleri kullanılmasının daha doğru olacağı görülmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 40). Nitel araştırma, özellikle sosyal bilimlerde insan davranışlarının ve bu davranışların altında yatan sebepleri derinlemesine incelemeyi amaçlayan bir araştırma yöntemidir (Güler vd., 2015: 39).

Araştırma verilerinin oluşturulması amacıyla gönüllü 20 katılımcı ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Yapılan bu görüşmelerde yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Bu teknikte sorular çoğunlukla esnekler. Her katılımcıdan spesifik verilerin toplanması amaçlanır (Merriam, 2013: 87). Demografik bilgilerin incelenmesi için tam yapılandırılmış sorulara da yer verilmiştir.

Verilerin analiz sürecinde; şehit yakını, gazi ve gazi yakınları ile gerçekleştirilen görüşmelerde verilen cevaplar ses kaydına alınmıştır. Daha sonra bu kayıtlar bilgisayar ortamına yazı olarak aktarılmıştır. Elde edilen bu verilerin analiz sürecinde bir nitel araştırma yöntemi olan betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz süreci, katılımcıların doğal ortamlarında sorulara verdikleri cevaplar ve davranışlarının gözlemi sonucunda elde edilen verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre sınıflandırılması ile başlamaktadır (Özdemir, 2010; 336). Ardından sınıflandırılmış bu veriler özetlenir ve yorumlanır. Ortaya çıkan bulgular arasında neden-sonuç ilişkisi kurulur ayrıca verilerin karşılaştırılması da yapılabilmektedir (Karataş, 2015: 73).

Araştırmanın Sayıtları Ve Sınırlılıkları

Katılımcıların kendilerine yöneltilen sorulara doğru ve samimi cevaplar verdiği varsayılmıştır.

Bu araştırma Sakarya ilinde Adapazarı ve merkez ilçelerinde yaşamakta olan şehit yakını, gazi ve gazi yakınlarının yarı yapılandırılmış mülakat sorularına verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.

Araştırmanın örnekleme 2018 yılı sonrası gazi olan ve şehit yakını olan bireyler yaşadıkları travma sonucu hassas olabilecekleri öngörüsüyle dahil edilmemiştir. Muharip gazi statüsünde olan Kore savaşına katılmış gaziler çok yaşlı olmaları ve vefat etmiş olmaları sebebiyle görüşme yapılamamıştır. Araştırmaya yalnızca askeri görevde iken şehit olanların yakınları, gaziler ve gazi yakınları dahil edilmiştir.

Bulgular

Bu çalışmanın örneklemini oluşturan Sakarya ilinde ikamet eden şehit yakını gazi ve gazi yakınları ile yapılan yüz yüze görüşmeler aşağıda içerik analizine tabi tutulmuştur.

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Görüşmenin başında katılımcılara yaş, cinsiyet, eğitim durumu, statü, yakınlık derecesi, gelir durumu ve mesleki bilgilerinin istediği demografik sorular sorulmuştur. Aşağıdaki tabloda katılımcıların her birine kod verilerek demografik özellikleri gösterilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Demografik Özelliklerini Gösterir Tablo

Kod	Yaş Aralığı	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Statü	Yakınlık Derecesi	Gelir Durumu	Meslek
K1	46-55	Erkek	Lise	Gazi (Vazife Malulü)	Kendisi	Orta	STK Yöneticisi
K2	65 ve üzeri	Erkek	İlkokul	Şehit Yakını	Babası	Orta	Emekli
K3	26-45	Erkek	İlkokul	Gazi (Vazife Malulü)	Kendisi	Orta	Kamu Görevlisi
K4	46-55	Erkek	Ortaokul	Gazi (Vazife Malulü)	Kendisi	Orta	İşçi
K5	55-64	Erkek	Ortaokul	(Gazi) Harp Malulü	Kendisi	Orta	Emekli
K6	65 ve üzeri	Kadın	İlkokul	Şehit Yakını	Annesi	Orta	Ev Hanımı
K7	65 ve üzeri	Kadın	İlkokul	Şehit Yakını	Annesi	Orta	Ev Hanımı
K8	46-55	Kadın	İlkokul	Gazi Yakını	Eşi	Orta	Ev Hanımı
K9	65 ve üzeri	Kadın	İlkokul	Şehit Yakını	Annesi	Orta	Ev Hanımı
K10	65 ve Üzeri	Kadın	İlkokul	Şehit Yakını	Annesi	Orta	Ev Hanımı
K11	65 ve Üzeri	Erkek	Lise	Gazi (Muharip)	Kendisi	Orta	Emekli
K12	65 ve Üzeri	Erkek	Lise	Gazi (Muharip)	Kendisi	Orta	Emekli
K13	65 ve Üzeri	Erkek	Lise	Gazi (Muharip)	Kendisi	Orta	Emekli
K14	65 ve Üzeri	Erkek	Lise	Gazi (Muharip)	Kendisi	Orta	Emekli
K15	65 ve Üzeri	Erkek	Lise	Gazi (Muharip)	Kendisi	Orta	Emekli
K16	65 ve Üzeri	Erkek	Lise	Gazi (Muharip)	Kendisi	Orta	Emekli
K17	46-55	Erkek	Lise	Şehit Yakını	Çocuğu	Orta	Memur
K18	26-45	Erkek	Lise	Gazi Yakını	Çocuğu	Düşük	Memur
K19	26-45	Kadın	Lise	Şehit Yakını	Çocuğu	Orta	Memur
K20	46-55	Kadın	Lise	Gazi Yakını	Eşi	Orta	Memur

Çalışmada toplamda 20 katılımcı ile görüşme yapılmıştır. Bu katılımcılardan 7 tanesi Kadın, 13 tanesi ise Erkektir. Eğitim durumları incelendiğinde 7 tanesinin İlkokul, 2 tanesinin ortaokul, 11 tanesinin lise düzeyinde olduğu görülmektedir. Katılımcıların statüsü ise 7 tanesi Şehit Yakını, 13 tanesi Gazi veya Gazi yakınıdır. Katılımcıların 19 tanesi gelir durumunu orta olarak tanımlarken 1 tanesi düşük olarak tanımlanmaktadır. Katılımcılar meslekleri bakımından incelendiğinde 5 tanesinin ev hanımı 8 tanesinin emekli, 5 tanesinin memur, 1 tanesinin işçi ve 1 tanesinin STK yöneticisi olduğu görülmektedir. Genel olarak bakıldığında yaş ortalamasının yüksek olduğu, eğitim seviyesinin kadınlarda erkeklere göre daha düşük olduğu görülmüştür.

Katılımcıların yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar kodlanmış olup, konu ile ilgili görüşleri aşağıda açıklanmıştır.

Sosyal Hayatta Karşılaşılan Sorunlar

Ücretsiz Seyahat Hakkı	K1, K4, K6, K7, K10, K11, K13, K14, K16, K19
Bireylerin Bilgi Sahibi Olmaması	K3, K5
Etkinliklerde Birliktelik	K8
Sorun ile Karşılaşılmaması	K12, K15, K17, K20
İnsanların Olumsuz Tavırları	K18, K19

Katılımcılara sosyal hayatta karşılaştıkları sorunlar ve çözüm yolları sorulmuştur. Katılımcıların 10 tanesi ücretsiz seyahat hakkının kullanılmasında sorun yaşadığını belirtirken, 2 tanesi bireylerin bilgi sahibi olmamasını, 1 tanesi etkinliklerdeki birlikteliğin sağlanmamasını, 2 tanesi ise insanların olumsuz tavırlarını sorun olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcıların 4 tanesi herhangi bir sorun ile karşılaşmadıklarını söylemiştir.

4736 sayılı kanun kapsamında düzenlenen ücretsiz seyahat hakkı; şehit yakını, gazi ve gazi yakınlarının sosyal hayatta karşılaştıkları sorunların başında gelmektedir. Katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

“Her alanda çeşitli zorluklarla karşılaşıyoruz fakat genel olarak baktığımızda kendim ve gazi ve şehit yakını arkadaşlar olarak toplu taşıma araçlarında sorunlarla karşılaşıyoruz. Devlet tarafından bize sağlanmış olan ücretsiz toplu taşıma kullanma hakkında istifade etmek istediğimizde bazı araç şoförleri bu uygulamada sorun çıkartabiliyor. . . ” (K1)

“Öncelikle bu Özel Halk Otobüslerinde sorunlarla karşılaşıyoruz. Gazi olduğumuzdan dolayı bize verilen seyahat kartlarını tanımadılar. Bizim için önemli bir sorundu bu durum. . . ”(K4)

“Birçok alanda gazilerin hakları tanınmıyor, en fazla karşılaştığımız bu seyahat kartları hakkında şikâyetler var. İnsanlarımızın sağduyulu olması gerekiyor.” (K14)

“Genel olarak otobüslerde sorun yaşıyoruz. Ücretsiz seyahat kartlarıyla ilgili sürekli çevremdeki arkadaşlarım ve ben sorun yaşıyoruz.” (K13).

Ücretsiz seyahat hakkının belediyelere bağlı toplu taşıma araçlarında değil de özel halk otobüslerinde daha çok karşılaşıldığı, katılımcıların ifadesinden anlaşılmaktadır. Diğer taraftan K19, ücretsiz seyahat hakkından faydalanırken özellikle insanların onlara karşı tutumlarından psikolojik olarak etkilendiklerini belirtmektedir. Konu ile ilgili görüşü şu şekildedir:

“Sosyal hayatta karşılaştığım sorunların başında bize tanınan pozitif ayrıcalıkların diğer insanlar tarafından farklı karşılanması, bu ayrıcalıkları kullanırken aslında bu hakka ihtiyacımızın olmadığını ima etmeleri gerçekten üzücü oluyor. En basitinden ücretsiz seyahat hakkımızı kullanırken çok fazla tepki ile karşılaşıyoruz veya istihdam hakkımız ile bir yerde işe başladığımızda bedavadan buralara gelmiş iması oluyor. Burada tabii ki bütün insanları dahil etmiyorum gerçekten bize çok iyi davranışlarda var. Zaten psikolojik olarak zor zamanlardan geçtik eksikliğini yaşıyoruz sevdiğimiz bu şekilde davranılması, özellikle de bu kadar kutsal bir amaç uğruna can vermiş insanların ailesine yani bizlere olduğunda bizim için büyük bir sorun olarak karşımıza çıkıyor. . . ” (K19).

Şehit yakını, gazi ve gazi yakınları sorun olarak gördükleri bir diğer konunun da insanların bilgi sahibi olmaması olduğunu belirtmektedir. Bu konuda ifadeleri şu şekildedir:

“Evet, dezavantajlı gruptayız bununla ilgili çoğu alanda sıkıntılar çekiyoruz. Bizim sorunumuz sadece maddi değil manevi anlamda da var. Devletimizin bize verdiği hakların sağlanması aşamasında bazı pürüzler çıkıyor. İnsanlar bize sağlanan haklar konusunda bilgi sahibi olmadığı için zorlanıyoruz.” (K3)

“Genel olarak sorunlar vatandaşlarımızın, hizmet sektörü çalışanlarımızın bilgi eksikliğinden kaynaklanıyor.” (K5)

Şehit yakını, gazi ve gazi yakınları herhangi bir resmi veya özel bir yere gittiklerinde aslında kanunlarla tanımlı haklarının uygulamada görevli kişiler tarafından bilinmemesinin kendileri için sorun oluşturduğunu belirtmektedir.

Sosyal hayatta karşılaşılan bir diğer sorun ise farklı statüdeki bireylerin farklı haklara sahip olmasından kaynaklı düzenlenen etkinliklere hep birlikte katılamamasıdır. K8 bu konuyu şu şekilde ifade etmektedir:

“Bizim sorunlarımız çok fazla var her alanda örneğin bir etkinlik yapmak istiyoruz hep engellerle karşılaşıyoruz. Biz şehit yakını vazife gazisi, harp gazisi vs. ayrılmak istemiyoruz. Birimizin girebildiği yere diğeri giremiyor. Böyle durumlarla karşılaştığımızda ancak mücadele ederek bir yerleri arayarak halletmeye çalışıyoruz. Biz yine genciz burada 65 yaşından büyük şehit annelerimiz var onların incinmesini istemiyoruz. Bir saat önce gelseydiniz görecektiniz buradaki mücadelemizi.” (K8)

Bir diğer sorun olarak karşımıza insanların sağlanan pozitif ayrıcalığa karşı takındığı olumsuz tavırları çıkıyor. Bu konuyla ilgili K18 şu ifadeleri kullanmıştır:

“... Fakat ilk atandığımda insanlar okumadan, bedavadan atandığını ima ediyorlardı. Rahatsız oldum. Fakat kulaklarımı tıkayıp devam ettim.” (K18)

Genel olarak bakıldığında “Dezavantajlı grupta yer alan Şehit yakını, gazi ve gazi yakınları olarak sosyal hayatta karşılaştığınız sorunlar nedir?” sorusuna en fazla ücretsiz seyahat hakkı konusunda sorun yaşandığı söylenmiştir. Verilen cevaplardan yola çıkarak bu sorunun genellikle Büyükşehir Belediye otobüsleri gibi kurumsal bir düzeni olan kart basma sistemi ile çalışan şehir içi otobüslerde görülmediği; denetlemenin daha az olduğu, ilçe otobüsleri, özel halk otobüsleri ve dolmuşlarda karşılaşıldığı görülmektedir. Öte yandan katılımcıların bir diğer sorun olarak gördükleri toplum içinde gerekli duyarlılığa ve şehit yakını, gazi ve gazi yakınlarına tanınan haklar konusunda bilgi sahibi olmayan kişiler olduğu görülmektedir. Bu kişiler haklara erişimlerini zorlaştırmakta ve zaten travmalı olan şehit yakını, gazi ve gazi, yakınlarına acılarını tekrar tekrar hatırlatarak psikolojik sorunlara yol açabilecekleri sonucu çıkarılmaktadır. Bir diğer sorun olarak da insanların olumsuz tavırları görülmektedir. Özellikle kamu görevlisi olarak puansız atanan şehit yakını, gazi ve gazi yakınlarına işyerlerinde mobbing yapıldığı görülmektedir. Son olarak statü açısından tanınan haklarda farklılık olması şehit yakını, gazi ve gazi yakınlarının toplu olarak hareket etmesini engellemektedir.

Sorunların Çözüm Yolu

STK Aracılığı	K1, K2, K7, K9, K15, K18
Gerekli Mercilere Şikâyet	K3, K5, K6, K8, K10, K11, K12, K13, K14, K16, K17, K19, K20
Haktan Faydalanmayı Tercih Etmemek	K4, K10

Katılımcılara sosyal hayatta yaşadıkları sorunlara nasıl çözüm yolu aradıkları sorulmuştur. Katılımcıların 6 tanesi sorunlarına Sivil Toplum Kuruluşları aracılığı ile çözüm yolu aradıklarını belirtirken, 14 tanesi gerekli mercilere şikâyet ederek çözüm yolu bulduklarını, 2 tanesi ise sorun yaşadıkları haklardan faydalanmamayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Herhangi bir sorun ile karşılaşan bireyler, en fazla gerekli mercilere şikâyet ederek çözüm yolu aramışlardır. Bu konuyla ilgili katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“... Bu gibi durumlarda kendi imkânlarımızla bu konuyla ilgilenen yetkililere ulaşıyoruz. Bu şekilde çözmeye çalışıyoruz.” (K3)

“Bu sorunlarla kedimizi tanıtarak, uygulamada gerekli olan mevzuatı göstererek baş etmeye çalışıyoruz. Gerekli yerlere öneri ve şikâyetlerde bulunuyoruz. Çoğu zaman geri dönüşler olumlu oluyor.” (K5)

“Bir sorun ile karşılaştığımızda yeni Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde kurulan bizimle ilgili müdürlüğe başvuruyoruz. Öncesinde belediyelere ya da başka devlet kurumlarına başvuruyorduk. Bizimle ilgili bu şekilde kurulan müdürlük çok iyi oldu. Sorunlarımıza çözüm veya çözüm yolunu nasıl bulacağımız konusunda bizimle ilgileniyorlar.”(K14)

Sorun yaşadıkları ile ilgilenen kamu kurumlarına yetkililerini başvuru da bulduklarını söyleyen bireyler çoğunlukla çözüm yolu bulabildiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca bir diğer sorunlarını paylaştıkları, hep birlikte çözüm aradıkları yer olarakta bağlı oldukları Sivil Toplum Kuruluşlarının da olduğunu belirtmektedirler. Katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

“Ben herhangi bir sorunla karşılaşmadım fakat eğer bir sorunla karşılaşırsam üyesi olduğum derneğe iletirim. Sorunlarımızı genelde bu şekilde onlara iletiyoruz onlar gerekli merciler ile iletişime geçiyorlar.” (K2)

“Bir sorun ile karşılaştığımda bağlı bulunduğum dernek ile iletişime geçiyorum.” (K15)

“... Genellikle böyle sorunlarda dernek ile iletişime geçiyoruz.” (K7)

Katılımcıların bir kısmı ise herhangi bir sorun ile karşılaştıklarında o sorun için mücadele etmek yerine sorun yaşadıkları haklardan faydalanmamayı tercih etmektedir. Bu durumu K4 şu şekilde açıklamaktadır:

“Benim sorunum insanların bizim çektiğimiz sıkıntıları göz ardı etmesi. Örneğin ben kartımla otobüslere binmiyorum. Hep sorun çıkıyor. İnsanlar kolaylaştırmak yerine zorlaştırıyor. Biz bu vatan için canımızı, kolumuzu, bacağımızı feda etmiş onlar bize bu şekilde davranıyorlar. Bize siz bedavacısınız diyorlar. Bende bu sorunu otobüsleri kullanmayarak baş ediyorum. Kendimi açıklamaya çalışmak beni çok yıpratıyor.” (K4)

Katılımcılar herhangi bir sorunla karşılaştıklarında en çok “Gerekli mercilere şikayet etmek” cevabını vermiştir. Bu konu genel anlamda ele alındığında katılımcıların sorunlarına doğrudan çözüm bulabilecek kişilere ulaşmalarının kolay olduğu sonucuna varılmaktadır. Ayrıca bağlı oldukları ve kendileri ile aynı statüde olan kişilerin oluşturduğu STK’lar ile iletişime geçerek dayanışma içerisinde sorunlarına çözüm yolu aradıkları görülmüştür. Az sayıda da olsa bazı katılımcılar sağlanan haklardan birine ulaşamadıklarında ya da ulaşmalarında sorun çıktığında bu hakkı kullanmaktan vazgeçerek herhangi bir şey yapmadıkları cevabını vermişlerdir.

Sosyal Güvenlik Kurumunca Sağlanan Haklar

Yeterli	K4, K6, K7, K8, K9, K12, K15, K18, K20
Yeterli Değil	K1, K2, K3, K5, K10, K11, K13, K14, K16, K17, K19,

Katılımcılara Sosyal Güvenlik Kurumunca sağlanan haklar konusunda düşünceleri sorulmuştur. Katılımcıların 9 tanesi sağlanan hakları yeterli bulurken, 11 tanesi ise sağlanan hakları yeterli bulmamıştır.

SGK tarafından yapılan yardımlar ve bağlanan aylıkların günümüz şartlarında yeterli olmadığını belirten katılımcılar yapılan ödemelerin miktarlarının daha da iyileştirilmesi gerektiği düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Konu ile ilgili düşünceler şu şekildedir:

“Aylık ve sosyal güvenlik kurumunca verilen ödemelerden istifade ediyoruz. Çok şükür böyle bir hak bize tanıdılar. Fakat şehit ailelerine yapılan ödemelerin miktarı çoğu zaman yeterli olmuyor. Bunun artırılması için sesimizi duyurmaya çalışıyoruz. İnşallah sonuç elde edeceğiz.” (K2)

“Sosyal Güvenlik Kurumundan aylık alıyorum, eşimde bağkur emeklisi o da maaş alıyor. Yani biz çiftçilikle uğraşıyoruz. Onun dışında da bir gelirimiz yok. Tabi ki tütün ödemesi, bayram ikramiyesi gibi ödemeler yapıyor fakat dediğim gibi biz çiftçilik ile uğraştığımız için çoğu giderimizi de karşılamıyor aldığımız para. Bunun artırılması herkes gibi bizimde isteğimiz”. (K10)

Bazı katılımcılar SGK tarafından kanunlarında yapılan değişiklik veya kurum hatasından kaynaklı aylıklarının yeniden düzenlenmesi konusunda maddi kayıp yaşadıklarını belirtirken, bu gibi durumlarda dikkatli olunması gerektiğini savunmaktadır. Bu durumu yaşayan katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

Bu haklardan faydalanıyorum. Fakat ben emekli maaşımı alırken çalışmaya başladığımda maaşım kesildi. Sonrasında düzeltme yapıldı tekrar almaya başladım ama geçen sürede ekonomik kayıp yaşadım. Tütün ikramiyesi, aylık ilerlemesi gibi haklardan faydalandım. Bu ödemelerden genel anlamda memnunum ama günümüz ekonomisinin göz önüne alınarak tekrar düzenlenmesi gerekiyor. (K3)

Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından verilen tütün ikramiyesi anneme daha önce verildi fakat birkaç yıl sonra sehven verildiği söylenerek maaşından kesinti oldu. Bu gibi durumlarda daha dikkatli olunması gerektiğini düşünüyorum. Eğitim-öğretim yardımlarından faydalanmadım. Çünkü benim okuduğum dönemde bu tip yardımlar yoktu. (K17)

SGK tarafından ödenen yardımlar ve aylıklarda statü farklılığından kaynaklı değişikliklerin yaşandığını belirten katılımcılar, bu durumun ayrımcılığa yol açtığını söylemektedir. Konuyu K5 şu şekilde ifade etmiştir:

“Şu an Sosyal Güvenlik Kurumu’nun bağladığı emekli aylığı alıyorum. Diğer ödemelerden de örneğin tütün ikramiyesi, bayram ikramiyesi gibi faydalanıyorum. Ödemelerden memnunum fakat son zamanlarda aldığımız duymalara göre bizden farklı statüde gazi olan arkadaşlarımıza bizden fazla bayram ikramiyesi verilmiş. Burada bir bilgi kirliliği var bunun açığa çıkması gerekiyor. Düşündüğümüzde devletimizin bize verdiği ücretlerden memnunum ama ülkemizin şu an ki durumu göz önüne alındığında diğer emekliler gibi bende aldığımız ücretlerin biraz daha artırılmasının iyi olacağı kanaatindeyim.” (K5)

Diğer taraftan katılımcılar, Muharip Gazi statüsündeki bireylerin aldıkları maaşların sosyal güvencesi olanlarla sosyal güvencesi olmayanlar arasında farklılık olduğu bu durumdan olumsuz etkilendiklerini belirtmektedir. Ayrıca Muharip Gazi olmaları sebebiyle de SGK tarafından ödenen tütün ikramiyesi, eğitim- öğretim yardımı gibi ödemelerden faydalanmadıklarını belirtmektedirler. İfadeleri şu şekildedir:

“Sosyal Güvenlik Kurumunca çok fazla yardım almıyoruz. Biz 1005 sayılı kanun kapsamında şeref aylığı alıyoruz. Burada da gazilerimiz arasında sosyal güvencesi olma ve olmama durumuna göre ayırım olmaktadır. Diğer eğitim-öğretim, tütün ikramiyesi gibi haklardan faydalanmıyoruz. SGK tarafından sağlanan diğer haklardan da faydalanmak istiyoruz.” (K11)

“SGK tarafından emekli maaşımı alıyorum, diğer yardımlardan faydalanmıyorum. Ayrıca şeref aylıklarımız var. Bu aylıklarda da sigortası olan ve olmayan ayırımı yapıyor. Bunun giderilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (K13)

“Ben SGK’ dan emekli maaşı alıyorum. Ayrıca şeref aylığı da alıyorum. Geri kalan yardımlardan faydalanmıyorum. Şeref aylıkları arasında bazı farklılıklar var bu farklılıkların giderilmesini istiyorum. Hepimiz aynı savaştaydık aynı şeyleri yaşadık. Sosyal Güvencesi olan daha az maaş alıyor. Ama sosyal güvencesi olmayıp evleri arabaları olanlar, bizden daha fazla maaş alıyorlar. Alsınlar bizim için problem yok fakat eşitlik olması gerekiyor diye düşünüyorum.” (K14)

Şehit yakını, gazi ve gazi yakınlarının bir kısmı SGK tarafından yürütülen aylık ve ödemelerin yeterli olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

Aylık ödemelerinden, ikramiyelerden faydalanıyorum verilen ödemelerden vs. memnunum şu an bana yetiyor. Devletimizden Allah razı olsun bizim maddi açıdan bir sıkıntımız yok.(K4)

Ocak ayında tütün ikramiyesi aldım. Eşim emekli oldu SGK’dan sağlıktan falan yararlanıyoruz. Biz yaşlıyız çokça ilaç kullanıyoruz. İlaçlarımızın belli bir kısmını devlet karşılıyor. Geçende gittim rapor çıkarttırdım. Artık ilaç yazdırmak için hastaneye gitmeme gerek kalmadı. (K6)

Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından emekli maaşımı alıyorum. Bizde diğer gazilerde olduğu gibi rütbe ayırımı yok o yüzden emsal aylık vs. bizde söz konusu değil. Normal er olsun albay olsun aynı maaşı alıyoruz. İlaçlarımızdan katılım payı alınmıyor. Bu bizim için iyi malum yaşlıyız binbir çeşit ilacımız var. Bu açıdan memnunum.(K15)

Eşim aylık alıyor. Hastaneye gittiğimizde bizden ücret talep edilmiyor. SGK tarafından yapılan yardımlardan memnunum. (K20)

Sosyal Güvenlik Kurumunca sağlanan haklar özellikle maddi anlamda bağlanan aylık, gelir, ödemeler vb. olması sebebiyle çok fazla kalemde işlem yürütülmektedir. Özellikle ekonomik sebepler sebebiyle ödenen ödemeleri yeterli bulmayan katılımcıların, SGK tarafından sağlık alanında yürütülen işlemlerden memnun oldukları görüşmüştür.

İstihdam Hakkı Konusunda Sağlanan Haklar

Yeterli	K2, K6, K9, K17, K18, K19
Yeterli Değil	K1, K3, K4, K5, K7, K8, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K20

Katılımcılara istihdam konusunda sağlanan haklar konusunda düşünceleri sorulmuştur. Katılımcıların 6 tanesi istihdam hakkını yeterli bulurken, 14 tanesinin yetersiz bulduğu tespit edilmiştir. Sağlanan hakların yetersiz olduğunu belirten katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

İstihdam hakkından çocuğum sağlanıyor. Şu anda bir devlet kurumunda memur olarak çalışıyor. Çok şükür bize bu imkân verildi fakat Şehit ailelerindeki gibi biz vazife malullerine de iki istihdam hakkı verilmesinin daha iyi olacağını düşünüyorum. (K1)

İstihdam hakkımdan ben kendim yararlanmadım. Ama kardeşim yararlandı. Gazilere bir hak veriliyor. Bu hakkın ikiye çıkarılması bizim açımızdan iyi olur. Çünkü ben evlenmeden önce gazi oldum. O dönemde çalışacak durumda değildim. O yüzden kardeşim bu haktan yararlandı. Şimdi evliyim ve çocuklarım var. Bir hak daha olsa onlarda işe girebilirler. Ekonomik durumumuz daha iyi olur. Bu yüzden gazilere bir hak daha verilmesini istiyorum. (K5)

Muharip Gazi statüsünde olan bireyler istihdam hakkından faydalanmadıklarını belirterek kendilerinin bu haktan yararlanmaları gerektiğini savunmaktadırlar. Katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

İstihdam hakkından faydalanmıyoruz. Ama bu hakkında bize verilmesi gerektiğini düşünüyorum. (K13)

İstihdam hakkından faydalanmıyorum. Bizlerinde çocuklarına en azından bir hak verilmesi gerektiğini düşünüyorum. (K14)

Çalışma hakkından muharip gaziler faydalanmıyor. En azından bir hak verilmesi gerektiğini düşünüyorum. (K16)

Sağlanan istihdam hakkının yeterli olduğunu düşünen katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

İstihdam hakkında bir oğlum ve bir kızım faydalandı. Bu konuda çok memnunum. (K2)

Benim şehit olan oğlum bekardı çocuğu falan yoktu haliyle o yüzden küçük oğlum bu çalışma hakkında yararlandı. Bir kızım daha var ama onun eşi izin vermedi diye yararlanmadı. Bu istihdam hakkı yeterli biz memnunuz. (K6)

İstihdam hakkından ben ve amcam faydalandık. Bu konu gerçekten takdir ettiğim bir uygulama geleceğimiz açısından da önemli. (K19)

Yapılan görüşmelerde istihdam hakkının genel anlamda yeterli olduğu fakat şehit veya gazilerin yakınlarının sayılarının fazla olması durumunda bu haktan yararlanacak kişinin kim olacağı konusunda tereddüt yaşandığı görülmüştür. Ayrıca sağlanan istihdam hakkının kullanacağı alanın kişinin nitelik kazanabileceği ilgi alanına uygun bir iş olması gerektiği katılımcıların verdiği cevaplardan çıkarılmıştır.

Sağlık Hizmetleri Konusunda Sağlanan Haklar

Yeterli	K5, K6, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K18, K19,
Yeterli Değil	K1, K2, K3, K4, K7, K8, K9, K16, K17, K20

Katılımcılara Sağlık Hizmetleri konusunda sağlanan haklar ile ilgili düşünceleri sorulmuştur. Katılımcıların 10 tanesinin yeterli olduğu düşüncesine sahip olduğu, 10 tanesinin de yeterli olmadığını düşüncesine sahip olduğu görülmüştür. Sağlık Hizmetlerinin yeterli olmadığını düşünen katılımcıları konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

“Sağlık alanında şuan eşitlik sağlanmıyor. Ben vazife malulü bir gaziyim biz özel hastanelerden ücretsiz faydalanamıyoruz ama terör olayları sonucunda gazi olmuş arkadaşım faydalanıyor. Bu durum da bizim faydalanmamızın adaletsiz olduğunu düşünüyorum. 2018 yılında bir düzenleme yapıldı yakınlarımızda faydalanamıyor.” (K1)

“İlaçlardan ve muayene ücretlerini almıyorlar. Ayrıca özel hastanelere gidebiliyoruz. Bazen bu konuda bize zorluk çıkarıyorlar ama durumu anlatınca bizimle ilgileniyorlar.” (K20)

Katılımcıların bazıları sağlık sorunları için hastaneye gittiklerinde normalde ücretsiz faydalanabildikleri durumlarda para talep edildiğini bu konuda ilgili kişilerin bilgi eksikliği olduğunu ifade etmektedir. Bu durumla karşılaşan katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Terörle mücadele kapsamında 3713 sayılı kanuna tabi olduğum için sağlık hizmetlerinden faydalanıyorum. Bu durumdan da gayet memnunum. Tek sorulum özel hastanelerin bazılarında bize sorun çıkartıyorlar. Hakkımız olmasına rağmen bizden para talep ediyorlar. Aslında hakkımız olan şey için bizim onurumuzun kırılması hiç hoş olmuyor.” (K3)

“Eşim, 3713 Terörle Mücadele Kanunu kapsamında olduğu için özel hastanelerden ücretsiz faydalanabiliyoruz. Bu hakkın bize tanınması çok güzel çokta memnunuz fakat bazı hastanelerde bizden para talep ediyor böyle bir durumda da sağlık bakanlığını arayıp şikâyet ediyoruz. Bu durumun bu şekilde yaşanmaması gerekiyor. Şu an teknoloji çağındayız bir tıkla bütün bilgilerimize ulaşabiliyoruz neden biz kendimizi her seferinde anlatmak durumunda kalıyoruz. Sadece biz değil Şehit annelerimiz bile bu durumla karşılaşılıyorlar. Bu konuda bütün hastanelerin aynı uygulamayı yapmaları gerektiği düşüncesindeyim.” (K8)

“Sağlık hizmetlerinden memnunum fakat daha önceden de bahsettiğim gibi bize bu hizmeti verenlerin bilgi eksikliği çok fazla bu yüzden sıkıntı çekiyoruz. Bu sorunlar genellikle özel hastanelerde çıkıyor. Evet, bizim bir hakkımız var ama bu hakka ulaşmak isterken kırk takla atmamız gerekiyor. Kendimizi açıklamamız zaten hakkımız olan şeyi almak için resmen yalvarmamız gerekiyor. Bu çok ağırımıza gidiyor. Bu konuda açıklık getirilmesi, netleştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Kendimizi sisteme kaydettirdiğimiz zaman muayene sıralarında öncelik hakkımız var. Bu çok iyi bir uygulama, malul durumda olan gazilerimiz için faydalı oluyor.” (K5)

Diğer taraftan sağlık alanında sağlanan hakların yeterli olduğunu düşünen katılımcılar da vardır. Katılımcıların bu konudaki görüşleri şu şekildedir:

“Özel hastanelerden ücretsiz faydalanıyoruz. İlaç katılım payları bizden alınmıyor. Yalnızca ilacın muadili varsa o zaman belli bir oranda ücret veriyoruz.” (K11)

“Sağlık hizmetlerinde sağlanan haklardan memnunum. Muayene ücretleri, ilaç ücretlerinde belli bir oranın ödenmesi haklarından faydalanıyorum memnunum.” (K14)

“Özelde ücretsiz faydalıyoruz bu çok güzel bir hak babam rahatsızlıkları vardı kolayca tedavi olabildi.” (K18)

Katılımcılar, sağlık alanında sağlanan hakları genel anlamda yeterli bulmaktadır. Fakat hastaneye gittiklerinde farklı statüde olan gazilerin (örneğin vazife malulü veya harp malulü) aynı haklardan yararlanmadıklarını bu durumun da eşitsizliği ortaya çıkardığı kanısına sahip oldukları görülmektedir. Diğer taraftan hizmeti sunan personelin sağlanan haklardan tam anlamıyla bilgi sahibi olmadığını belirten katılımcılar, bu durumlarda zorluk yaşadıklarını belirtmektedir.

Faizsiz Konut Kredisi ve TOKİ tarafından Sağlanan Haklar

Yeterli	K3, K4, K5, K7, K8, K9, K10, K17, K18, K20
Yeterli Değil	K1, K2, K6, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K19,

Katılımcılara Faizsiz Konut Kredisi ve TOKİ tarafından sağlanan haklar ile ilgili düşünceleri sorulmuştur. Katılımcıların 10 tanesinin düşüncesinin yeterli yönünde olduğu ve geriye kalan 10 tanesinin de yeterli olmadığı düşüncesine sahip olduğu görülmektedir. Faizsiz Konut Kredisi ve TOKİ tarafından sağlanan hakların yeterli olmadığını düşünen katılımcıları konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

“Konut hakkı olarak TOKİ’den verilen evleri kullandım. Faizsiz konut kredisi konusunda da düşüncem şu an olan limitin az olmasıdır. Günümüz şartlarında verilen kredi tutarında ev bulmak gerçekten çok zor. Siz bulursanız ben hemen alırım yani bu durum gerçekten çok komik. Bu tutarların şu an ki şartlara göre ayarlanması lazım. Bu şekilde insanlar mağdur oluyorlar.” (K1)

“Ev hakkından faydalandım. Fakat verilen faizsiz kredi hakkının limitinin arttırılması gerekmekte olduğunu düşünüyorum.” (K2)

“Biz bu ev hakkından faydalanmadık, zaten verilen paraıyla bir ev almak zor bu devirde. Bizim evimiz vardı oğlum şehit olmadan önce de o yüzden istemedik. Zaten TOKİ’lerde şehir dışında oluyor biz yerimizi yurdumuzu bırakmak istemedik.” (K6)

Muharip Gazi statüsündeki bireyler Faizsiz Konut Kredisi ve TOKİ tarafından sağlanan haklardan faydalanmadıklarını onların da bu haktan faydalanması gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcılar görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Faizsiz Kredilerden ve TOKİ’den faydalanmıyoruz. Ama bu son Sosyal Konut Projelerinde yapılan girişimler sonucu TOKİ evlerine yine belli bir oranda kurasız katılım hakkı tanındı. O konutlara başvurumu yaptım.”(K11)

“Faizsiz konut kredisinden faydalanmıyoruz bu hakların bize de verilmesini istiyorum.” (K12)

“TOKİ’den faydalanmıyoruz, ayrıca faizsiz krediden faydalanmıyoruz. Bu haktan da faydalanmak isterdim.” (K13)

Faizsiz Konut Kredisi ve TOKİ tarafından sağlanan hakların yeterli olduğunu düşünen bireyler ise görüşlerini şu şekilde ifade etmektedirler:

“Konut kredisinden faydalandım. Kredi aldığım da bu miktar orta yollu bir evi karşılıyordu. Ama şu an verilen miktar yeterli değil çünkü şu an nereden baksan en kötü ev 750 bin tl o yüzden buna bir düzenleme yapılması gerektiğini düşünüyorum.” (K4)

“Bizim evimiz köyde o yüzden TOKİ’ den faydalanmadık. Oğlum işi gereği şehirde yaşaması gerekiyordu o faydalandı. Bu hakkın verilmesinden memnunum.” (K9)

“TOKİ’den faydalandık ama biz köyde yaşadığımız için hakkımızı devrettik başkasına evimi ocağımu bırakıp gelemezdim şehre. Faizsiz Kredi mi ne diyorlar ondan da aldı eşim. Memnunum bu haktan.” (K10)

Sağlanan faizsiz konut kredisinin günümüz şartlarında bir ev almaya yeterli olmadığını belirtilmiştir. Diğer taraftan TOKİ tarafından sağlanan öncelik hakkından faydalanan katılımcıların bu haklarından hali hazırda alıştıkları yerleşim yerlerinden uzaklaşmamak için vazgeçtikleri görülmüştür.

Vergi Muafiyeti ve İndirimlerinden Sağlanan Haklar

Yeterli	K1, K3, K5, K10, K11, K15, K16, K17, K19, K20
Yeterli Değil	K2, K4, K6, K7, K8, K9, K12, K13, K14, K18

Katılımcılara Vergi Muafiyeti ve İndirimler konusunda sağlanan haklar ile ilgili düşünceleri sorulmuştur. Katılımcıların 10 tanesinin yeterli olduğu düşüncesine sahip olduğu, 10 tanesinin de yeterli olmadığı düşüncesine sahip olduğu görülmektedir. Vergi Muafiyeti ve İndirimler konusunda sağlanan hakların yeterli olmadığını düşünen katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

“Vergi muafiyeti olarak emlak vergisi muafiyetinden faydalandık. Elektrik ve Su faturalarında indirim uygulanıyor. Bu çok iyi fakat şu an doğalgazsız ev yok ama doğal gaz faturasında böyle bir indirim söz konusu değil bu indirimin doğalgaz faturasına da yapılmalıdır. Bu şekilde muafiyet ve indirim talep ettiğimizde işlemler genelde yavaş ilerliyor böyle bir durumda da mağduriyetimiz artıyor. İşlemlerin hızlı olması bizim için iyi olacaktır.” (K2)

“Elektrik faturalarında ve su faturalarında uygulanan indirimlerden faydalaniyorum. Fakat emlak vergisinden faydalanamıyorum çünkü birden fazla evin olduğunda bu indirim uygulanmıyor. En azından bir tanesinde bu indirimin olması gerektiğini düşünüyorum.” (K4)

“Faturalarda indirim hakkından faydalaniyorum. Bu uygulama güzel fakat doğalgazda da bu indirim faydalanmak istiyoruz.” (K8)

Vergi Muafiyeti ve İndirimler konusunda sağlanan hakların yeterli olduğunu düşünen bireyler ise görüşlerini şu şekilde ifade etmektedirler:

“Elektrik ve Sus faturalarından faydalaniyoruz. Ayrıca çocuklarımız üniversitelerde harç ücretlerinde sağlanan haklardan faydalaniyoruz.” (K11)

“Elektrik, su, telefon ve televizyonlardaki digitiürk indirimden faydalaniyorum. Telefonlarda her operatörde olmuyor. Genel olarak indirim yapılması güzel Allah devletimize zeval vermesin.” (K15)

“Elektrik, su ve telefon faturalarında indirimler var onlardan faydalaniyorum çokta memnunum. Fakat ben çiftçilik ile uğraşıyorum. Bize mazot veya benzin alırken de bir indirim olsa çok iyi olur. Çok az üretim yapabiliyoruz. Buradan kazandığımızın çoğu da masraflara gidiyor. Bu konuda düzenleme yapılmalı diye düşünüyorum.” (K16)

Katılımcılar, vergi muafiyeti ve uygulanan bazı indirimlerden genel olarak memnuniyetini dile getirmektedir. Elektrik ve su gibi önemli giderlerin faturalarında olduğu gibi günümüzde her evde bulunan ve ısınma ihtiyacını genel anlamda karşılayan doğalgaz giderlerinin faturasında da gerekli indirimin yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Eğitim Konusunda Sağlanan Haklar

Yeterli	K3, K4, K5, K7, K8, K10, K19, K20
Yeterli Değil	K1,
Faydalanmayan	K2, K6, K9, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18

Katılımcılara Eğitim konusunda sağlanan haklar ile ilgili düşünceleri sorulmuştur. Katılımcıların 8 tanesinin yeterli olduğu düşüncesine sahip olduğu, 1 tanesinin de yeterli olmadığını düşüncesine sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca katılımcıların 11 tanesinin de Eğitim konusunda sağlanan haklardan faydalanmadığı görülmüştür. Eğitim konusunda sağlanan hakların yeterli olmadığını düşünen K1'in konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

“Eğitim yardımlarından Özel okullarda ücretsiz eğitimden çocuklarım faydalaniyor. Devlet okullarını kazandıklarında da 2019 yılına kadar adresimize yakın okullara alırdırabiliyorduk. Fakat geçen günlerde bir gazi arkadaşımızın çocuğu başka bir ilde okul kazandı buraya alırdıramadık. Bazen bu şekilde sorunlar çıkabiliyor. Bu konuda da gerekli hassasiyetin gösterilmesi gerekiyor.” (K1)

Eğitim konusunda sağlanan hakların yeterli olduğunu düşünen katılımcıların bazılarının ifadeleri şu şekildedir:

“Çocuklarım özel okulda ücretsiz eğitim almakta şu an bu haktan faydalandım. Adrese yakın okula kayıt uygulaması da çok iyi eğitim konusunda tanınan haklardan memnunum.” (K4)

“Devlet okullarında istediğimiz okula çocuklarımız nakil ettirebildik bu uygulamadan memnunuz. Özel okullarda da belli bir oran var şehit yakı ve gazi yakınlarına ücretsiz oluyor. Şu an en iyi okulda bile çocuklarımız ücretsiz okuyabiliyor. Allah razı olsun devletimizden. Özelde okutmak isteyenler için sadece kırtasiye, yemek, servis gibi ücretler var. Ödeyebilen bu şekilde gönderiyor. Durumu olmayan gönderemiyor.” (K8)

“İlkokulda ben ve kardeşim istediğimiz okulda okuyabildik bu çok iyi bir uygulama ayrıca milli eğitim bakanlığı bize ortaokulda okurken burs vermişti. Eğitim giderlerimiz karşılanmıştı. Bu haklardan memnunum.” (K19)

Eğitim konusunda sağlanan haklardan faydalanmadığını belirten katılımcıların ise bazılarının ifadeleri şu şekildedir:

“Şehidimin çocuğu falan yoktu bizimkilerde faydalanmadı kızım ilkokul mezunu oğlum, o işe giren, o da lise mezunu çalışma hakkı verilince ilerisini okumadı. Keşke okusaydın falan dedik ama okumadı.” (K6)

“Eğitim yardımından faydalanmıyorum. Çünkü bizim çocuklarımız büyüdüler artık, onların küçüklüklerine olsaydı güzel olurdu. Şimdi torunlarımız bu hak tanınmıyor.” (K14)

“Eğitim konusunda sağlanan haklardan faydalanmadım, yani doğruyu söylemek gerekirse ihtiyaç duymadım. Ama sağlanan hakların gayet iyi olduğunu düşünüyorum.” (K18)

Katılımcıların eğitim konusunda sağlanan haklardan genel anlamda memnun oldukları görülmektedir. Fakat çoğu katılımcı şehit yakını veya gazi yakını olmalarına sebep olan olayın yaşandığı tarihte bu hakların daha kendilerine tanınmaması sebebiyle faydalanmadıklarını belirtmişlerdir.

Milli Savunma Bakanlığı ve Kuvvet Komutanlıklarınca Sağlanan Haklar

Yeterli	K3, K4, K6, K11, K12, K14, K17, K18, K19, K20
Yeterli Değil	K1, K2, K5, K7, K8, K9, K10, K15, K16
Faydalanmayan	K13

Katılımcılara Milli Savunma Bakanlığı ve Kuvvet Komutanlıklarınca sağlanan haklar ile ilgili düşünceleri sorulmuştur. Katılımcıların 10 tanesinin yeterli olduğu düşüncesine sahip olduğu, 9 tanesinin de yeterli olmadığını düşüncesine sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca katılımcıların 1 tanesinin de Milli Savunma Bakanlığı ve Kuvvet Komutanlıklarınca sağlanan haklardan faydalanmadığı görülmüştür. Milli Savunma Bakanlığı ve Kuvvet Komutanlıklarınca sağlanan hakların yeterli olmadığını düşünen katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

“Milli Savunma Bakanlıklarının misafirhanesinden faydalanamıyoruz terör olayları sonucunda gazi olanlar ve rütbeliler faydalanabiliyor. Buradaki farklılıklarında giderilmesini istiyorum. Askeri kamplardan da faydalanamıyoruz. Askerlik muafiyetinden faydalandım.” (K1)

“Bir tane oğlum askerlikten muaf oldu gitmedi. Diğer haklardan da örneğin gazi arkadaşlarımızla askeri tesislere hep birlikte gidemiyoruz. Çünkü sadece vazife malulü olan ve rütbeli olmayan arkadaşlarımız istifade edemiyorlar. Bu konuda kolaylık sağlanmasını istiyorum.” (K5)

“Şöyle ki ben ve eşim askeriye misafirhanesine girebiliyorum, oradan istifade edebiliyorum ama torunum veya gelinim giremiyorlar. Bizde tek başımıza gidemiyoruz tabi ki. Bu hakkın yeniden gözden geçirilmesi gerekiyor diye düşünüyorum.” (K7)

Milli Savunma Bakanlığı ve Kuvvet Komutanlıklarınca sağlanan hakların yeterli olduğunu düşünen katılımcıların bazılarının ifadeleri şu şekildedir:

“Mili savunma bakanlığı tarafından sağlanan haklardan memnunum. Çocuğum askeri hizmetten muafiyet hakkından faydalandım.” (K4)

“Faydalanıyorum. Devlet memurluğundan puan ayrıcalığından faydalandım. Askeri hizmet muafiyetinden faydalandım. Genel olarak memnunum.” (K17)

Kıramız 10 yıl boyunca devlet tarafından karşılandı bu haktan faydalandık. Tazminat ve ölüm yardımı gibi ödemelerde yapıldı. Ayrıca 18 Mart Günü idari izinli sayılıyor. Bu törenlere katılmamız için çok iyi bir uygulama. Ayrıca Milli Savunma Bakanlığına bağlı tesislerden de yararlanabiliyoruz. Bu haklardan da memnunum. (K19)

Milli Savunma Bakanlığı ve Kuvvet Komutanlıklarınca sağlanan haklardan faydalanmadığını belirten K13'ün ifadeleri şu şekildedir:

“Askeriye tarafından sağlanan haklardan faydalanmadım.” (K13)

Milli Savunma Bakanlığı tarafından sağlanan haklar diğer haklarda olduğu gibi statüler arasında farklılık göstermektedir. Katılımcıların geneli bu hakları yeterli bulurken diğerleri bu haktan faydalanamadıklarını dile getirmektedir. Örneğin bir Şehit annesi 1. Derece yakın statüsü olduğundan askeri tesislere girebilirken, şehitin bir başka akrabaları veya yakınları tesisten faydalanamamaktadır.

Genel Olarak Sağlanan Haklar Ve Geliştirilen Sosyal Politikaların Yeterliliği

Günümüz Şartlarına Uygun Olmaması	K1, K4,K9,
Ödemelerin Yetersizliği	K2, K6
Eşit Olmaması	K3, K11,K14,K16, K20
Yeterli Bilgiye Sahip Olunmaması	K15
Hukuki Açıdan Eksikliklerin Bulunması	K17, K19
Hakların Yeterli Olması	K5, K7, K8, K10, K12, K13, K18

Katılımcılara, genel olarak bakıldığında devlet tarafından sağlanan haklar ve geliştirilen sosyal politikaların yeterliliği konusunda düşünceleri sorulmuştur. Katılımcıların 7 tanesi sağlanan hakların yeterli olduğunu düşündüklerini belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcıların 5 tanesi sağlanan hakların eşit olmadığını düşünürken, 3 tanesi günümüz şartlarına uygun olmadığını, 2 tanesinin ödemelerin yetersiz olduğunu, 2 tanesi hukuki açıdan eksikliklerin bulunduğunu ve 1 tanesi de yeterli bilgiye sahip olunmadığını düşünmektedir.

Sağlanan hakların ve uygulanan sosyal politikaların kişilerin statüsüne göre farklılık göstermemesi gerektiğini düşünen katılımcıların bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“Gazilere madalya veriliyor fakat şeref aylığı verilmiyor bunun da verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Sağlanan hakların adaletli olarak tahsis edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Farklı statülere sahip olan gazilere sağlanan hakların ayrıştırmacı olmaması gerekiyor. Sistemin bu şekilde bir yetersizliği var.” (K3)

“Mevcut sosyal politikaların eksikleri olduğunu düşünüyorum. Maaşlarımızdaki dengesizlik, TOKİ’deki faizsiz krediler, Şehit ve diğer statüdeki gaziler gibi bizim çocuklarımızda iş hakkı tanınırken yaş şartı konulmasını istiyoruz. Genel anlamda eşitlik istiyoruz.” (K11)

“Genel olarak bakıldığında yeterli buluyorum. Gaziler arasında sağlanan haklar konusunda eşit bir dağılımın olmadığını düşünüyorum. Bizler aynı savaşta bulduğuk basit ayırıcı özelliklerle aldığımız maaşın farklılaşması bence adil değil.” (K16)

Sağlanan hakların bir diğer yetersi olarak görüldüğü özelliği ise günümüz şartlarına uygun olmadığıdır. Katılımcılar bu durumu şu şekilde dile getirmektedir:

“Her alanda bizim için haklar tanınmış bu konudan memnunuz fakat günümüz şartlarına göre uyarlanması gerekmekte bu yapılmadığında yeterli olmuyor.” (K1)

“Sağlanan haklar asgari düzeyde yeterli fakat günümüz şartlarına baktığımızda bazı noktalarda maalesef yetmiyor. Bu konuda düzenlemeler yapılması gerektiğini düşünüyorum.” (K4)

“Devletimizin bize sağladığı haklardan memnunuz. Gayet yeterli sadece günümüz şartlarına göre bazı yerlerde iyileştirilmesi gerekiyor.” (K9)

Ekonomik anlamda da sorun yaşadıklarını dile getiren katılımcılar, yapılan ödemelerin yetersiz olduğunu düşünmektedir. Bu şekilde düşünen katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Yapılan ödemelerde yetersiz olduğunu düşünüyorum.” (K2)

Ben haklardan genel anlamda memnunuz. Ama yapılan yardımların az da olsa artırılmasını istiyorum.” (K6)

Hukuki açıdan eksiklerin bulunması uygulanan sosyal politikalarda eksikliğe neden olduğunu düşünen katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

“Yeterli olduğunu düşünüyorum. Sadece uygulamalar konusunda bazı sıkıntılar çıkıyor. Bununda mevzuatsal açıdan karışıklığın sebep olduğunu düşünüyorum.” (K17)

“Uygulanan politikalar bizler için her alanda kolaylık sağlanması için düşünülmüş. Fakat bazı alanlarda yeterli olmadığını, hukuki olarak eksikliklerin olduğunu düşünüyorum.” (K19)

Katılımcılara genel olarak sağlanan hakların yeterlilik düzeyi sorulduğunda katılımcıların çoğu hakların yeterli olduğu cevabını vermiştir. Sağlanan hakları yeterli bulmayan katılımcılar; başta sağlanan hakların eşitliği konusunda çelişkilerin olması, bu hakların günümüz şartlarına göre güncelleştirilmemiş olması, ortaya yeni çıkmış olan sorunların çözümüne yönelik olmaması, yapılan ekonomik yardım ve ödemelerin giderlerine göre daha düşük olduğu ihtiyaçlarını karşılamaması ve hukuki açıdan tam anlamıyla hakları konusunda bir çerçeve çizilmediği sebebiyle yeterli bulunmadığı cevabını vermişlerdir.

Sosyal Politikaların Geliştirilmesine Yönelik Öneriler

Politikalar Düzenlenirken Fikir Sorulması	K1
Statüler Arasında Farklılıkların Kaldırılması	K1, K2, K3, K10, K9, K20
Farkındalıkların Artması	K1, K5, K6, K7, K8, K10, K13, K15, K19
Haklar Konusunda Bilgi Verilmesi	K14, K17, K19
Hukuki Olarak Tanımlamaların Yapılması	K3, K17, K18, K19
Sadece Şehit Yakını, Gazi Ve Gazi Yakınlarını Kapsayan Kanunun Çıkarılması	K3, K17, K19
Sosyal Faaliyetlerin Arttırılması	K5, K8, K10, K15, K20
Psikolojik Destek Verilmesi	K12
Tarımsal Üretime Destek Verilmesi	K16
Mesleki Eğitim Verilmesi	K19, K20

Katılımcılara hali hazırda uygulanan sosyal politikaların geliştirilmesine yönelik önerileri sorulmuştur. En fazla verilen cevap olarak farkındalıkların arttırılmasını 9 kişi önermiştir. Bunu Statüler arasında farklılıkların kaldırılması, Hukuki olarak tanımlamaların yapılması, Sosyal Faaliyetlerin arttırılması, Haklar konusunda bilgi verilmesi, Sadece Şehit yakını, Gazi ve Gazi Yakınlarını kapsayan kanunun çıkarılması, Mesleki Eğitim verilmesi, Psikolojik Destek verilmesi, Tarımsal üretime destek verilmesi ve Politikalar Düzenlenirken Fikir Sorulması takip etmektedir.

Katılımcılar önerilerin arasında diğer insanların kendilerini anlamaları, daha duyarlı olmaları ve bu konuda farkındalık kazanmaları gerektiğini düşünmektedir. Katılımcılar konu ile ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

“İnsanlar bizi tanısin değer versin istiyorum. Sonuçta biz bu vatan için canımızı toprağa verdik. On tane daha oğlum olsa onunu da bu vatana feda ederim. Ama bizim milletimiz bunun farkında değil. Bize bırak yardım yapılmasın ama hatırlanalım saygı gösterilsin. Başka bir şey istemiyorum. Bu durumların olmaması için insanların bilinçlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (K6)

“Sağlanan haklar yeterli fakat uygulamada çeşitli sıkıntılar var. Özellikle özel halk otobüslerinde kartımızı gösterdiğimiz halde bizden ücret talep ediyor. Hatta bazen “beleşçi, bedavacı” gibi hakarete varan söylemlerle karşılaşyoruz. Bizim canlarımız bu vatan için gitmiş. Bize bu şekilde yaklaşılmalı bu konuya hassasiyetle yaklaşılması gerektiğini düşünüyorum.” (K8)

“Gençlerin gazilerin kim olduğunu, vatan için nelerini feda ettiğini, anlamaları için eğitimler verilmeli, bizim yaşadığımız birçok sorun bizleri tanımamalarından kaynaklı oluyor. Okullar da verilen seminerlerle bizlerin tanıtılmasına ağırlık verilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (K13)

Katılımcıların bir diğer önerisi de sağlanan haklar konusunda statüler arasında oluşan farklılıkların giderilmesidir. Örneğin; Örneğin bir Harp Malulü statüsündeki gazi olan kişi ile Vazife Malulü statüsünde gazi olan kişinin aynı haklara sahip olması gerektiğini savunmaktadırlar. Bu gibi durumların olumsuzluklara yol açacağı düşüncesindedir. Katılımcılar bu durumu şu şekilde dile getirmektedir:

“Genel olarak sağlanan haklardan bu vatan için canını ortaya koymuş insanlar ve aileleri eşit şekilde yararlanmalıdır.” (K2)

“... Ben terörle mücadele kanunu kapsamında bir gaziyim diğer arkadaşım da vazife başında kaza geçirdiği için vazife malulü baktığımızda yasal olarak aynı tanımlanıyoruz. Örneğin ikimiz aynı anda bir hastaneye gidelim. Kartlarımızı çıkarıp gösterdiğimizde ikimizde gaziyiz fakat ben sağlık hizmetinden faydalanırken terör kanuna tabi olduğum için arkadaşım faydalanamıyor. Evet, statülerimiz farklı ama bunun ayrımını sağlanan haklarla değil de bize verilen ücretle yapılması gerektiğini düşünüyorum.” (K3)

“Arkadaşlarımız ile herhangi bir geziye gittiğimizde gittiğimiz yerdeki misafirhanelere birlikte giremiyoruz gazi yakını arkadaşlarımız giremiyorlar bu şekilde toplu bir etkinlik yapamıyoruz. Bu konunun düşünülmesini istiyorum.” (K9)

Katılımcılar hukuki olarak tam tanımlarının olmamasının uygulanan sosyal politikaların bir eksikliği olarak görmekte ve hukuki olarak tam tanımlarının olması gerektiğini düşünmektedir. Bu durumu şu şekilde dile getirmişlerdir:

“Ben Türk Silahlı Kuvvetlerine 30 yıl hizmet verdim. Terörle mücadele ederken gazi oldum. Fakat Sosyal Güvenli mevzuatında vazife malulü olarak tanımlanıyorum. Yasal anlamda da gazi olarak tanımlanmak isterdim. Çünkü yasal olarak tanımlama olduğunda bize sağlanan hakların netleşeceğini kağıt karışıklığına mahal verilemeyecek olduğunu düşünüyorum...” (K3)

“Hukuki tanımlarımızın yapılması gerektiğini düşünüyorum. Bu şekilde sağlanan haklara daha kolay ve doğru ulaşılacağını düşünüyorum.” (K18)

Katılımcılar birlikte katılabilecekleri sosyal faaliyetlerin gerekliliğini savunmaktadırlar. Konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

“... Sadece şehit ve gazi yakınlarına özel bir sosyal tesis istiyoruz. Diğer illerde örneklerini gördük Sakarya’da da bu şekilde bir uygulama olması çok güzel olur. Çeşitli geziler, etkinlikler düzenlenmesini istiyoruz.” (K8)

“... Yapılacak en ufak bir ziyaret bile bize çok iyi geliyor. Çeşitli etkinlikler düzenlensin çocuklar ile gençler ile buluşalım. Bizlere çeşitli kurslar verilsin. Sosyal etkinlikler yapılması gerektiğini düşünüyorum.” (K15)

Sağlanan haklar konusunda çoğu kişinin bilgi sahibi olmadığını belirten katılımcılar, haklar konusunda bilgilendirmenin yapılmasının iyi olacağını düşünmektedir. Katılımcılar konuyu şu şekilde ifade etmiştir:

“Günümüz şartlarında her şeye ulaşımımız var fakat çoğu gazimiz nasıl ulaşılabileceği konusunda bilgi sahibi değil. Bilgilendirme seminerlerinin yapılması gerektiğini düşünüyorum.” (K14)

“Bizler haklarımızı biliyoruz fakat bilmeyen çok insan var. Onlara bilgilendirmeler yapılmalı, düzenli aralıklarla ziyaret edilmeliler. . . ” (K17)

“... Ayrıca daha haklarının ne olduğunu bilmeyen bir sürü arkadaşımız, annelerimiz, babalarımız var. Bunun için bilgilendirici uygulamalar yapılmalı diye düşünüyorum. . . ” (K19)

Sadece Şehit Yakını, Gazi ve Gazi yakınlarının haklarının tanımlandığı, bu hakların düzenlendiği ve tek çatı altında toplandığı bir kanunun oluşturulması gerektiğini savunan katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“... Ayrıca Şehit yakınları hakkında kanuni düzenlemeler yapılmalı, tanımlamalar yapılarak karışıklığa son verilmelidir. Herhangi bir durumda var olan hakkımızı alamadığımızda hukuki dayanağımızın tek çatı altında olması için bizim açımızdan iyi olacaktır. (K17)

“... Kanunlarda bize sağlanan haklar konusunda yeterli bir bilgi yok diğer taraftan da çok dağınık bu dağınıklığın giderilmesinin yeni geliştirilecek politikalara da yön vereceğini düşünüyorum. . . ” (K19)

Çeşitli meslek eğitimleri ile kendi işlerini kurmaya veya daha nitelikli işlerde çalışılmasına katkı sağlanacağını savunan katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“... Ben liseden mezun olduktan sonra memur olarak işe başladım. Fakat üniversite okumayı da isterdim. Hemen para kazanmaya başlamam gerektiği için bunu tercih ettim. Ama beni mesleki anlamda bilgilendiren birileri olsaydı tercihlerim farklı olabilirdi. Bu konunun araştırılması gerektiğini düşünüyorum.” (K19)

“Biz şehit ve gazi ailelerine yönelik kurslar düzenlenmeli, çeşitli etkinlikler yapılmalı. Sadece bizim olabileceğimiz bir tesis kurulmalı diye düşünüyorum. Bu şekilde zamanımızı daha verimli geçirebiliriz.” (K20)

Çeşitli terör olayları ile sağlıklarını veya yakınlarını kaybeden katılımcıların yaşanan olay sonrasında psikolojik olarak yıprandıkları aşikârdır. Bu durumda psikolojik destek almalarının iyi olacağını savunan K12’nin ifadeleri şu şekildedir:

“Tabi ki bu haklar geliştirilebilir. Biz Kıbrıs Barış Harekâtı gibi dünyaca takip edilen bir savaştan çıktık. Tahmin edebileceğiniz üzere bu savaşa katılan askerler hiçbir yara almasalar bile psikolojik olarak yıpranmış durumdaydı o zamanlarda şimdi de kalıcı hale gelen rahatsızları olanlar mevcut. Bize düzenli olarak psikolojik desteğin verilmesi gerekmekte veya düzenli aralıklarla takip edilmesi gerekiyor. Bu sadece muharip gaziler için değil diğer durumları farklı olan gazilerimiz içinde geçerli.” (K12)

Kırsal kesimde yaşayan şehit yakını, gazi ve gazi yakınlarının çoğu tarımsal faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu faaliyetlerde destek verilmesinin ekonomik durumları açısından olumlu etkileri olduğunu savunan K16 konuyu şu şekilde dile getirmektedir:

“Gazi olan çiftçilere destek verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Ürettiklerimiz çok zor satıyorken birde masraflarının fazla olması bizi çok zorluyor. Örneğin, ürettiğimiz ürünler devlet tarafından alınabilir veya üretim de kullandığımız mazot, ilaç gibi ürünlerde belli indirimler sağlanmalıdır. Bu şekilde bizde geçimimizi sağlayabiliriz.” (K16)

Katılımcılara son olarak kendilerine yönelik uygulanan sosyal politikaların geliştirilmesine katkı sağlayacak çözüm önerileri sunulmuştur. Katılımcılar en fazla toplumda farkındalığın artırılması gerektiği önerisinde bulunmuşlardır. Bunu; statüler arasında sağlanan haklar konusundaki eşitsizliğin kaldırılması konusunda yeni düzenlemelerin yapılması, hem birlikteliği artırılması hem de kişisel anlamda gelişim açısından sosyal faaliyetlerin artırılması, henüz tam anlamıyla mevzuat bazında tanımlamalarının bulunmadığı hakları konusunda baz alınabilecek tek çatı altında toplanacak bir yasal düzenlemenin yapılması, kendilerine sağlanan haklar konusunda hem bu hizmeti sağlayan kişilere hem de bu haktan faydalanacak kişilere bilgi verilmesi, ruhsal açıdan iyi bir konumda olmak amacıyla psikolojik destek verilmesi, tarımla ilgilenenlere çeşitli indirimler ve teşvikler verilmesi ve daha nitelikli işlerde çalışmak için ilgi ve becerilerine uygun bir şekilde mesleki eğitimin verilmesi gerektiği önerisinde bulunmuşlardır.

Nurdoğan'ın (2018) şehit yakınları ve gazilerin yaşam kalitesi üzerine yaptığı çalışmasında da ulaştığı gibi bu çalışmada da kişilere sağlanan hakların niteliği arttırıldığında yaşam kaliteleri ve hayalarını idame ettirme yetilerinin arttırılacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Erzincanlı'nın (2020), çalışmasında olduğu gibi bu çalışmada da özellikle gaziler arasında gazi olmalarına sebep olan olay neticesinde farklılıkların olmasının uygulanan sosyal politikalarında değişkenlik göstermesi gaziler açısından olumsuz durumlara yol açtığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Karabulut'un (2017), çalışmasında bu çalışmada olduğu gibi uygulanan sosyal politika uygulamalarından memnuniyet derecelerinin yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye'de şehit yakını gazi ve gazi yakınlarına yönelik uygulanan sosyal politikalar şehit veya gazi olmalarına sebep olan olayın şekline ve bu olaydan etkilenme derecelerine göre ilgili mevzuatlarda farklılıklar göstermektedir. Bu çalışmanın uygulanan sosyal politikaları nasıl, kim tarafından ve hangi şartlarda uygulandığı konusuna açıklık getireceği düşünülmektedir. Çalışmada devlet kurumları ve uygulanma olanları bazında sağlanan haklar incelenmiş ve bu hakların yeterlilik düzeyi ve geliştirilmesi gereken eksiklik olduğu düşünülen yerlere dikkat çekilmiştir. Şehit yakını, gazi ve gazi yakınlarına yönelik uygulanan sosyal politikalar psiko-sosyo-ekonomik anlamda değerlendirilmiştir.

Şehit yakını, gazi ve gazi yakınlarına yönelik uygulanan sosyal politikalar hakkında literatürde oldukça az çalışma bulunmaktadır. Erzincanlı'nın 2020 yılında yaptığı çalışmasında olduğu gibi bu çalışmada da katılımcıların uygulanan sosyal politikalarından büyük ölçüde memnun olduğu fakat statüler arası farklılıkların gözlemlendiği ortaya çıkmıştır. Karabulut'un 2017 yılında yaptığı çalışmasında yine uygulanan sosyal politikalarından memnuniyet derecelerinin fazla olduğu görülmüştür.

Genel olarak bakıldığında dezavantajlı grupta yer alan bireylere sağlanan bazı pozitif ayrıcalıkların kullanılmasında karşılaşılan sorunlar hali hazırda psikolojik, sosyolojik ve ekonomik anlamda yıpranmış olan şehit yakını, gazi ve gazi yakınlarını olumsuz etkilemektedir. Gerek duydukları yeni hakları elde etmek için mücadele etmek yerine var olan haklarının tanınmasını sağlamak zorunda kalmaktadırlar.

Bu çalışmada 20 katılımcı ile yüz yüze görüşmeler yapılmış elde edilen veriler ışığında içerik analizi yapılmıştır. Görüşmeler esnasında sorulara verilen cevaplar dışında gözlemlerde aktarılmıştır. Araştırmanın sonucunda faydalanılan sosyal politikaların katılımcılar tarafından algılanan yeterlilik düzeyinin fazla olduğu görülmüştür. Ayrıca sosyal politikalarından faydalanılan alanlara göre geliştirilmesi gereken, eksik olduğu düşünülen yerlerin var olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Katılımcılara "Karşılaştığınız bu sorunlarla nasıl baş ediyorsunuz?" sorusu yöneltildiğinde en fazla gerekli mercilere şikâyet ederek çözüm yolu bulduklarını söylemişlerdir. Özellikle 2011 yılında kurulan ve 2018 yılında Genel Müdürlük olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde faaliyetine başlayan Şehit Yakını ve Gaziler Genel Müdürlüğü'nün sağlanan hakların koordinasyonu, bilgilendirilmesi gibi alanlarda etkin rol oynamış ve işlerini daha da kolaylaştırmıştır. Katılımcılar bir diğer çözüm yolu olarak bağlı buldukları Sivil Toplum Kuruluşlarını görmektedirler.

SGK Başkanlığı tarafından işlemleri yürütülen haklar genellikle ekonomi alanında çeşitli ödemeleri kapsadığından günümüz şartlarında bu ödemeler çoğu zaman yeterli bulunmamaktadır. Yapılan bu ödemelerin çeşitli statüde yer alanlara göre farklılık gösterdiğinden zaman zaman şehit yakını gazi ve gazi yakınlarını arasında eşitsizliğe yol açtığı görülmektedir. Bu bağlamda ödemelerin günümüz şartlarına göre güncellenmesinin ve statüler arası ayrımcılığın ortadan kaldırılmasının hizmet yararlanıcılarının yaşam kalitesini arttıracığı düşünülmektedir.

İstihdam konusunda sağlanan haklar genellikle yeterli bulunmamaktadır. Kendi ayakları üzerinde durmak konusunda son derece öneme sahip olan istihdam hakkı şehit ve gazilerin yakınları sayısı arttıkça yeterli gelmemektedir. Örneğin şehidin 3 tane çocuğu olduğunda 2 çocuğu faydalandığında bir diğer çocuk faydalanmamaktadır. Bu durum hem kimin faydalanacağı konusunda zor durumlar oluştururken diğer taraftan yaşam kalitesinin düşmesine sebep olmaktadır. Ayrıca katılımcılar tarafından özellikle tarım ile uğraşan gazilere yönelik destek talep ettikleri ifade edilmiştir. Buradan hareketle tarım ile yaşamını idame ettiren gazilere çeşitli teşvikler verilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir.

Sağlık hizmetleri alanında sağlanan haklar konusunda da diğer haklarda olduğu gibi kanunlara göre statü farklılıkları olduğundan eşit şekilde faydalanmadıkları bilinmektedir. Ayrıca daha çok sağlık hizmeti sunucularında görev yapan personellerin kimi zaman mevzuat hakkında bilgi sahibi olmaması zaten hastalıkları dolayısıyla orada bulunan şehit yakını, gazi ve gazi yakınlarını zor durumlarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu bağlamda kamu personellerinin şehit, gazi ve gazi yakını haklarını ilgilendiren prosedürler hakkında bilgilendirilmesinin ve bu noktada yapılan seminerlerin çeşitlendirilerek artırılmasının sorunun çözümünde etkin rol oynayacağı düşünülmektedir.

Faizsiz Konut Kredisi ve TOKİ tarafından Sağlanan barınma ihtiyacına çözüm olarak sunulan haklardan hemen hemen her şehit yakını, gazi ve gazi yakınlarının faydalandığı görülmektedir. Diğer taraftan katılımcıların faizsiz konut kredisinin günümüz şartlarında bir ev almaya yetmediği görüşünde oldukları tespit edilmiştir. TOKİ tarafından kurasız şekilde ev alma hakkı tanınan şehit yakını gazi ve gazi yakınları da söz konusu evlerin şehir merkezi dışına inşa edildiğini ve bu durumun kendilerini buldukları ortamdaki uzaklaştıkları kanaatinde oldukları görülmektedir.

Eğitim konusunda sağlanan haklardan memnuniyetin genel anlamda yüksek olduğu görülmüştür. Ancak katılımcıların bazıları kendileri veya çocuklarının eğitimi konusunda faydalanmadığı bununda sebebinin şehit yakını veya gazi oldukları dönemde henüz böyle bir hakkın tanınmadığı sonrasında çocukları büyüdüğünden de faydalanmadıkları görülmüştür. Ayrıca özellikle daha önceki yıllarda şehit olan askerlerin henüz bekârken şehit oldukları bu yüzden de eğitim hakkından faydalanacak çocuklarının bulunmadığı görüşmüştür. Katılımcıların çocuklarına yönelik eğitim almayı reddetme eğiliminde olduklarını ifade ettikleri görülmüştür. Bu noktada şehit ve gazi çocuklarını eğitim almaya yönlendirici seminerlerin yapılmasının etkili sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir.

Milli savunma bakanlığınca sağlanan haklardan genellikle memnun olan şehit yakını, gazi ve gazi yakınları en fazla kullanılan askeri tesisleri kullanma hakkından belli bir statüde olanlar girebiliyorken diğerlerinin girememesi durumunun sorun oluşturduğu görülmektedir.

Yaşanılan süreçler dolayısıyla yıpranan şehit yakınları, gazi ve gazi yakınlarının herhangi bir semptom göstermeseler dahi travma sonrası stres bozukluğuna karşı psikolojik destek verilmesinin yaşam kalitesini artıracak düşünülür. Bunun yanında psikososyal destek kapsamında sosyal çalışmacı ve psikologlardan oluşan multidisipliner ekipler tarafından düzenli olarak grup çalışmaları yapılmasının, yaşam kalitesine olumlu yönde etki edeceği düşünülmektedir.

Genel olarak bakıldığında “Şehit” ve “Gazi” kavramlarının kanunlar çerçevesinde tam bir tanımının olmamasının ilgili mevzuat açısından çok fazla kafa karışıklığına yol açtığı görülmüştür. Bu durumun önlenmesi için sadece şehit yakını, gazi ve gazi yakınlarının tanımlarının yapıldığı, kendilerine sağlanacak olan hakların kategorize edildiği ve açıklık gerildiği bir yasal düzenlenmenin, hem sağlanan hakların yürütülmesi konusunda kolaylık sağlayacağı hem de bu haklardan yararlananlar açısından da olum olacağı düşünülmektedir. Ayrıca şehit yakını, gazi ve gazi yakınlarına hukuki hakları konusunda bilgi edinmeleri amacıyla ücretsiz hukuki destek verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Toplumda manevi olarak önemli bir yere sahip olan şehit yakını, gazi ve gazi yakınlarına yönelik toplumsal farkındalık inşa edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Örneğin; gazilerin okullarda seminerler vermesi çocukların bilinçlendirilmesi konusunda katkı sağlayabilir. Çeşitli kampanyalar ve sosyal etkinlikler ile bir taraftan kişilerin toplumdan kopmamaları sağlanırken diğer taraftan kişisel gelişimlerinin artırılması hedeflenmelidir. Bu şekilde yaşadıkları travma sonucu normale dönmelerinin kolaylaşacağı düşünülmektedir. Yapılan görüşmelerde soru yöneltilen katılımcılardan bir şehit babasının kendi imkânları ile evinin bahçesine mini bir kütüphane ve müze kurduğu bu şekilde hem şehit oğlunun hatırasını yaşattığı hem de insanları bilinçlendirdiği görülmüştür. Bu örnekte olduğu gibi şehit yakını ve gazi yakınlarının ortak payda da buluşabileceği tesisler inşa edilmesinin farkındalık yaratılmasında büyük rol oynayacağı düşünülmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Yazar Katkısı: Çalışma Konsepti/Tasarımı: S.N.; Veri Toplama: S.N.; Veri Analizi/Yorumlama: S.N.; Yazı Taslağı: S.N.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi: N.Ş.I.; Son Onay ve Sorumluluk: N.Ş.I

Etik Onay: Düzce Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan da etik onay alınmıştır (Tarih: 28.04.2022; No:2022/247).

Bilgilendirilmiş Onam: Tüm katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

Peer-review Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support The authors declared that this study has received no financial support.

Author Contributions: Conception/Design of study: S.N.; Data Acquisition: S.N.; Data Analysis/Interpretation: S.N.; Drafting Manuscript: S.N.; Critical Revision of Manuscript: N.Ş.I.; Final Approval and Accountability: N.Ş.I.

Ethical Approval: Ethical approval was obtained from Düzce University Scientific Research and Publication Ethics Board (Date: 28.04.2022; No:2022/247).

Informed Consent: Informed consent was obtained from all participants.

Yazarların ORCID ID'leri / ORCID IDs of the authors

Emel İŞTAR IŞIKLI 0000-0003-3439-0871
Sevgi NALBANTOĞLU 0009-0001-8712-8909

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Döğüş, S. (2008). Osmanlılarda Gaza İdeolojisinin Tarihi ve Kültürel Kaynakları. BELLETEN , 72 (265) , 817-888
- Erzincanlı, (2020). *Türkiye'de Şehit Yakınları, Gazi Ve Gazi Yakınlarına Uygulanan Sosyal Politikalar: Erzurum İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M. B. ve Tařđın, S. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Karabulut, (2017). *Türkiye'de Gazilere Ve Şehit Ailelerine Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar: Yalova İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yalova.
- Karataş, (2015). "Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri", Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 1(1) 63-64- 72-73.
- Korkusuz, M.R. ve Uğur, S. (2008). Sosyal Güvenlik Hukuku. Ankara: Ekin Yayınevi
- Merriam, S. (2013). Nitel Araştırma - Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber (3.Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Milli Savunma Bakanlığı, (2022). Yüksek Öğrenim Ücret Muafiyeti (Şehit Yakınları). Erişim: 13.11.2022. <https://www.msb.gov.tr/SehitGazi/icerik/yukse-ogrenim-ucrer-muafiyeti-sehit-yakinlari>
- Milli Savunma Bakanlığı, (2022). Diğer Haklar (Şehit Yakınları). Erişim: 13.11.2022. <https://www.msb.gov.tr/SehitGazi/icerik/diger-haklar-sehit-yakinlari>
- Nurdoğan, (2018). *Şehit Yakınları ve Gazilere Sağlanan Desteklerin Sosyal Dışlanma Algısı Ve Yaşam Kalitesinin İncelenmesi*, Doktora Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta
- Jonathan E. (2020). Those Who Served: America's Veterans From World War II to the War on Terror. American Community Survey Report. ACS-43
- Özdemir, M. (2010). "Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir alışma", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1), 327-336.
- Tařđođlu. Ö.L. (2018). Vatan Kavramı Ve Türk Milleti İçin Vatanın Önemi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 6(71). 221-230
- Terörle mücadele kanunu kapsamında kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilecekler hakkında yönetmelik (Resmi Gazete 28995 (09.05.2015). Erişim 09.11.2022. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=20146289&MevzuatTur=3&MevzuatTertip=5>
- TMK, Terörle Mücadele Kanunu (Kanun No 3713). Resmi Gazete 20843 (12.04.1991). Erişim 10.11.2022. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=3713&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Tuncay, A.C. ve Ekmekçi Ö. (2008). Sosyal Güvenlik Hukuku'nun Esasları. Ankara:Legal Yayınevi.
- Türk Dil Kurumu (TDK) Şehit. Erişim: 24/11/2022 <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi Şehit. Erişim: 24/11/2022 <https://islamansiklopedisi.org.tr/arama/?q=%C5%9Fehit&p=m>
- Yalçın, B. (2018). Algılanan örgütsel destek ve sosyal desteğin yaşam tatminine etkisi: TSK mensubu rütbeli gaziler üzerinde bir araştırma (Master's thesis, ankaya Üniversitesi).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Veterans Factsheet (2020). Office For Veterans Affairs. Erişim: 01.02.2023 <https://www.gov.uk/government/publications/veterans-factsheet-2020>

Atıf Biçimi / How Cite This Article

Isikli, M. A., & Nalbanoglu, S. (2024). Şehit yakını, gazi ve gazi yakınlarına yönelik uygulanan sosyal politikalar: Sakarya ili örneği. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 87, 104-125. <https://doi.org/10.26650/jspc.2024.87.1369125>

Bizim Neyimiz Eksik? Zamana Bağlı Eksik İstihdama Yönelik Nicel Bir Analiz

What are We Missing? Quantitative Analysis of Time-Related Underemployment

Onur YAVAŞ¹ , Bilal COŞAN²

¹(Arş. Gör.), Bandırma Onyedil Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Balıkesir, Türkiye

²(Doç. Dr.), Bandırma Onyedil Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Balıkesir, Türkiye

ÖZ

Bu araştırmanın amacı Türkiye’de zamana bağlı eksik istihdamı etkileyen değişkenleri analiz etmektir. Çalışmanın örneklemini, 2022 yılına ait Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Hanehalkı İşgücü İstatistikleri mikro veri setinden elde edilmiştir. İlk olarak betimleyici istatistikler ile zamana bağlı eksik istihdamın alt örneklem grupları arasındaki dağılımı incelenmiştir. Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis-H testleri ise farklılık analizleri için kullanılmıştır. Son olarak, ikili (binary) lojistik regresyon analizi aracılığıyla zamana bağlı eksik istihdamın belirleyicileri tespit edilmiştir. Bireysel, sosyal ve iş değişkenleri kategorilerinde yer alan bağımsız değişkenlerin tamamının alt örneklem grupları arasında istatistiki açıdan anlamlı farklılaşmalara yol açtığı görülmüştür. Ayrıca cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, medeni durum, yakınlık, yaşanılan bölge, Sosyal Güvenlik Kurumu’na (SGK) kayıtlılık ve işyeri durumu değişkenlerinin zamana bağlı eksik istihdam riskini açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşılık hanehalkı büyüklüğünün istatistiki açıdan anlamlı olmadığı saptanmıştır. Belirtilen bağımsız değişkenler, bir arada değerlendirildiğinde zamana bağlı eksik istihdam riskini %19,2 düzeyinde açıklamaktadır.

ABSTRACT

This research aims to analyse the variables that influence time-related underemployment in Türkiye. The sample was derived from the 2022 Household Labour Force Statistics microdataset from the Turkish Statistical Institute (TURKSTAT). First, descriptive statistics were used to analyse the distribution of time-related underemployment across the sub-sample groups. For the difference analysis, the Mann–Whitney U and Kruskal–Wallis-H tests were applied. Finally, binary logistic regression analysis was used to identify the determinants of time-related underemployment. All the independent variables, which were categorised as individual, social, and work-related, were found to result in statistically significant differences between the sub-sample groups. Furthermore, the findings indicate that gender, age, level of education, marital status, proximity, region of residence, Social Security Institution (SSI) registration, and workplace situation variables are significant predictors of time-related underemployment. In contrast, the analysis revealed that household size did not emerge as a significant predictor. When considered collectively, these independent variables account for 19.2% of the variance in time-related underemployment risk.

Anahtar Kelimeler: Eksik İstihdam, Zamana Bağlı Eksik İstihdam, Bireysel Değişkenler, Sosyal Değişkenler, İş Değişkenleri

Keywords: Underemployment, Time-Related Underemployment, Individual Variables, Social Variables, Work-Related Variables

Sorumlu Yazar: Bilal COŞAN E-posta: bcosan@bandirma.edu.tr

Başvuru: 19.08.2024 • **Revizyon talebi:** 24.10.2024 • **Son revizyon teslimi:** 25.10.2024 • **Kabul:** 31.10.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

EXTENDED ABSTRACT

In the last quarter of the 20th century, the structure of sectors and employment has changed and advances in technology have increased unemployment rates. On the other hand, changes in the production and organisational structures of workplaces, as well as the internationalisation of competition due to globalisation, have led to an increase in flexible forms of employment such as temporary and part-time work (Görmüş, 2019, p. 68).

When discussing the labour market's failure, unemployment is often the first issue that comes to mind, but underemployment is also a significant issue when considering the productivity loss it causes. Underemployment is undoubtedly a significant issue in terms of the wasteful use of resources, even though it does not have the same profound macroeconomic implications as unemployment (Dikmen, 2021, p. 212).

In practically all developing countries, underemployment and unemployment in urban areas are still prevalent. In this regard, underemployment and unemployment are significant issues in Türkiye. People cannot withstand unemployment for a long time because it comes at a heavy cost. To end unemployment, unemployed people might need to take advantage of their current job chances. People are being used inefficiently in this situation (Küçükali and Özmen, 2019, p. 142). In other words, underemployment causes a loss of social welfare. This problem is more common in agriculture economies, where informal employment is widespread, and in medium- and small-sized underdeveloped or developing countries where businesses dominate the economy. In this respect, it can be stated that underemployment is an important problem area in Türkiye (Ünal and Gönülaçan, 2019, p. 130).

Underemployment affects young people, women, and low-skilled workers globally. These individuals want full-time, permanent jobs but are often forced to accept temporary or part-time jobs. In general, the average education level of the labour force is increasing worldwide. However, despite the high educational attainment, the labour market often does not meet the needs of higher education. One consequence of this is the problem of overqualification, skills mismatch, or underemployment. Similarly, one of the major problems facing Türkiye is the inability of educated youth to find a job. In addition, another important problem area is that young people work in fields different from their qualifications or are employed on a temporary and part-time basis rather than full-time. As in other countries of the world, underemployment, which is a broadly defined element of unemployment in Türkiye, is an important social policy problem that points to the loss of productivity (Emeç, Üçdoğruk Birecikli and Kümbül Güler, 2020, p. 139-140).

Time-related underemployment is an important issue that requires examination. The purpose of this research is to analyse the variables influencing time-related underemployment in Türkiye. The sample was derived from the microdataset for 2022 Household Labour Force Statistics from TURKSTAT. First, those who were employed and working during the reference week were chosen from among the 628,936 participants. Then, individuals working less than 40 h per week were included in the sample. In the third stage, people except for the heads of households and their spouses and children were eliminated. Finally, those who worked during the reference week but had 0 working hours were excluded from the sample. The final sample size consisted of 37.958 participants.

In this research, time-related underemployment was the dependent variable. This variable was measured on the basis of respondents' answers to the questions on employment, willingness to work more time and availability to work more time. Three categories were used to group the independent variables. Individual variables include gender, age, level of education, and marital status. Social variables included proximity, household size, and region of residence, whereas work-related variables included SSI registration and workplace situation. The research aims to answer two basic questions: (1) Are there statistically significant differences in time-related underemployment between the sub-sample groups? (2) To what extent do the independent variables used in the research explain the probability of being in time-related underemployment?

The article is divided into three main sections. The first highlights the conceptual discussion of time-related underemployment and emphasises the issue's importance in the literature. Following that, TURKSTAT data are used to present the current situation of affairs in Türkiye. In the second part, after the method and sample used were introduced, the analyses were carried out. The distribution of time-related underemployment among subsample groups is analysed using descriptive statistics. Mann-Whitney U and Kruskal–Wallis-H tests, which are non-parametric analysis techniques, were utilised for difference analyses since it was found by the normality test (Kolmogorov-Smirnov) that the data were not normally distributed. Finally, binary logistic regression analysis was used to analyse the variables that explain time-related underemployment. In the last section, the results are summed up and contrasted with the results of the previous studies in the literature.

The results of the analyses that were carried out can be summed up. The difference analysis findings indicate that every variable used causes statistically significant differences in time-related underemployment. Most the sub-sample groupings show a considerable differentiation when pairwise comparisons between them are considered. The dependent variable's change is explained by every independent variable, with the exception of household size, according to the findings of the binary logistic regression analysis. Together, individual, social, and work-related variables account for 19.2% of the risk of time-related underemployment.

Giriş

Eksik istihdamın ekonomik göstergeler üzerinde negatif birçok etkisinin bulunduğu ifade edilebilir. İşsizlik kadar önemli bir problem olan eksik istihdam, az gelişmiş ülkelerin yanı sıra gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerin de problemidir. İşgücü piyasasının problemlerini sadece işsizlik üzerinden değerlendirmek hatalı bir yaklaşım olacaktır. Bu sebeple eksik istihdam konusu da işgücü piyasalarını değerlendirirken analiz edilmesi gereken konuların başında gelmektedir. En genel ifadeyle, ülkelerin istihdamdaki bireylerinin tam/etkin kullanıl(a)maması problemi eksik istihdam olarak tanımlanabilir (Wilkins, 2007).

İşsizlik ve eksik istihdam problemi gelişmekte olan birçok ülkenin kronik problemlerinin başında gelmektedir. İşsizlik, maliyeti yüksek olan ekonomik bir gerçekliktir. Uzun süren işsizlik neticesinde bireyler, işsizliğin olumsuz sonuçlarına direnememekte ve mevcut istihdam koşulları içerisinde iyi-kötü ayrımı gözetmeksizin bir tercih yapmak durumunda kalabilmektedir (Küçükali ve Özmen, 2019, s. 142). İşgücü talebinin zaman içerisinde azalması ve yaşanan teknolojik gelişmeler eksik istihdam probleminin gelişmiş ülkelerde de görülmesine neden olmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin işgücü piyasasındaki organizasyonel aksaklıklar, sosyal güvenlik sisteminin işlerliğindeki problemler, sendikal gelişmişlik düzeyindeki sorunlar işgücü kapasitesinin tam olarak kullanılmamasına neden olmakta bu problemler de eksik istihdam sorununun kabullenilmesine giden yolun önünü açmaktadır (Dikmen, 2021, s. 212).

İşsizlikle kıyaslandığında sonuçlarının işsizlik kadar yıkıcı olmadığını söylemek her ne kadar mümkünse de ortaya çıkan gelir istikrarsızlığı nedeniyle eksik istihdam meselesinin önemli bir problem olduğu ifade edilmelidir. Nitekim hayatlarını idame ettirecek kadar ücret kazanamayan eksik istihdamdaki bireyler, kendi tercihlerine bırakılmadan nispeten düşük vasıf gerektiren, daha kısa süreli ve daha düşük gelirli işlerde çalışmak durumunda bırakılmaktadır. (Borowczyk-Martins ve Lalé, 2016, s. 2-3). Bu çerçevede işin kalitesinin/eksik istihdamın, iyilik haliyle (Friedland ve Price, 2003, s. 33; Heyes ve Tomlinson, 2021, s. 1240), yaşam memnuniyetiyle (Allan, Rolniak ve Bouchard, 2020, s. 121), işten çıkma niyetiyle (Maynard, Joseph ve Maynard, 2006, s. 509) oldukça ilişkili olduğu literatürde ifade edilmektedir. Diğer yandan eksik istihdam ile mental sağlık arasında ilişki olduğu da bilinmektedir. Nitekim tam istihdamdan eksik istihdama geçişte ya da işsiz kalma durumunda depresyonda artış eğilimi görülmüştür (Dooley, Prause ve Ham-Rowbottom, 2000). Özetle istihdamın kalitesini hesaba katmak sosyal, ekonomik ve psikolojik açıdan oldukça önemlidir. Bu sebeple işsizlik, eksik istihdam, yeterli istihdam hatta aşırı istihdam gibi konuların ihmal edilmemesi önem arz etmektedir.

İstihdamdaki bir işçinin; gelir, çalışma saatleri, beceri ve deneyim açısından istediği düzeyde olmadığı durum eksik istihdam olarak nitelendirilmektedir. Diğer bir ifadeyle alternatif istihdama kıyasla bir yetersizlik söz konusudur (Sugiyarto, 2007, s. 5). Eksik istihdamla ilgili tartışmaların 1920'li yıllarda daha çok istatistiksel bir perspektifte yürütüldüğü görülmektedir. Eksik istihdamın ölçümünün değerlendirilmesi ise ilk defa 1925 yılında yapılmıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra 1947 yılında 6'ncısı düzenlenen Uluslararası Çalışma İstatistikçileri Konferansı'nda (UÇİK) eksik istihdamın ölçüm gerekliliği ifade edilmiştir. 8. UÇİK'te kavram tanımlaması için öneri getirilmiş ancak ilk tanım 9. UÇİK'te (1957) kabul edilmiştir. 1966 yılındaki konferans ile birlikte eksik istihdam meselesi görülebilir ve görülemez eksik istihdam olarak iki başlık altında değerlendirilmiştir. Bu çerçevede görülebilir eksik istihdam çalışma süresine vurgu yaparken, görülemez eksik istihdam ise; gelir, vasıf ve verimlilik gibi faktörler üzerinden değerlendirilmektedir (Acun ve Güneş, 2014, s. 50-51).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO-UÇÖ) tarafından düzenlenen 13. UÇİK'te eksik istihdam "*referans dönemi boyunca ek iş arayan ya da ek işte çalışmaya hazır olan, ekonomik aktivite için belirlenen normal çalışma süresinden gönülsüz olarak daha az çalışan ve işte olsun ya da olmasın ücretli ve kendi hesabına çalışan tüm kişiler*" şeklinde tanımlanmıştır. Ancak 16. UÇİK'te tanımlamada revizyona gidilmiş "*kısa bir referans döneminde normal çalışma süresinden daha az çalışan, daha fazla çalışmaya istekli olan ve daha fazla çalışmaya hazır olanlar*" görülebilir eksik istihdam kapsamında değerlendirilmiştir (ILO, 1998, s. 13). Benzer şekilde 16. UÇİK'te sorunu daha net ortaya koyabilmek adına eksik istihdam, zamana bağlı eksik istihdam ve yetersiz istihdam olarak tanımlanmıştır. Kısaca zamana bağlı eksik istihdam iş hacmiyle ilişkilendirilirken yetersiz istihdam işçinin potansiyeline vurgu yapmaktadır (Wilkins ve Wooden, 2011, s. 15).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), bu revizyonlardan sonra 2009 yılında Hanehalkı İşgücü Anketi soru kağıdında gerekli düzenlemeleri yapmıştır. Bu tarihten itibaren TÜİK eksik istihdam kavramı yerine "zamana bağlı eksik istihdam" (time-related underemployment) ve "yetersiz istihdam" (inadequate employment) dair bilgiler paylaşmaktadır. Bu çerçevede TÜİK zamana bağlı eksik istihdam ve yetersiz istihdamı şu şekilde tanımlamıştır: (TÜİK, 2024a)

- Zamana bağlı eksik istihdam: "Referans haftasında istihdamda olan, esas işinde ve diğer işinde/işlerinde fiili olarak 40 saatten daha az süre çalışmış olup, daha fazla gelir elde etmek amacıyla daha fazla süre çalışmak istediğini belirten ve mümkün olduğu takdirde daha fazla çalışmaya başlayabilecek olan kişilerdir."

- Yetersiz istihdam: "Zamana bağlı eksik istihdam kapsamında yer almamak koşuluyla, referans haftasında istihdamda olan, son 4 hafta içinde mevcut işini değiştirmek için veya mevcut işine ek olarak bir iş aramış olan ve böyle bir iş bulunduğu takdirde 2 hafta içinde çalışmaya başlayabilecek olan kişilerdir."

Biçerli (2016, s. 161) eksik istihdamı:

- Daha uzun süre çalışmaya müsait olduğu halde haftada 40 saatten az çalışmak
- Mesleği dışında başka işlerde çalışmak
- Mevcut işinden memnun olmayıp iş aramak şeklinde açıklamaktadır.

Bu açıklamalardan hareketle eksik istihdamın görünürde çalışır olup “sorunlu” bir istihdam alanını tanımladığı ifade edilmektedir. Benzer şekilde Işığışık (2018, s. 47), eksik istihdamdaki bireylerin gereğinden fazla formal eğitime sahip olduğunu, formal eğitimi dışındaki bu alanda gönülsüz olarak çalıştığını, bireyin mevcut işinin gerekliliklerinden fazla iş deneyimi ve niteliğe sahip olduğunu, bireyin yarı zamanlı çalışmayı gönülsüz olarak tercih ettiğini bu açıdan geçici ve kesintili şekilde istihdamda bulunduğunu ayrıca daha önceki işinden %20 ya da daha az kazandığını belirtmektedir.

Tablo 1’de eksik istihdam tanımlanmasında yapılan düzenleme öncesi veriler görülmektedir. 1999 yılı itibarıyla en yüksek seviyeye ulaşan eksik istihdam verileri 2008 yılında %3,3 seviyelerine kadar gerilemiştir. 2009 yılı itibarıyla TÜİK eksik istihdam verisi yerine “zamana bağlı eksik istihdam ve “yetersiz istihdam” verisi yayınlamaya başlamıştır.

Tablo 1. Türkiye’de İstihdam ve Eksik İstihdam Göstergeleri (1988-2008)

Yıl	Kurumsal Olmayan Çalışma Çağındaki Nüfus (Bin Kişi)	İstihdam Edilenler (Bin Kişi)	İstihdam Oranı (%)	Eksik İstihdam (Bin Kişi)	Eksik İstihdam Oranı (%)
1988	33.746	17.754	52,6	1.282	6,6
1989	34.315	18.222	53,1	1.390	7,0
1990	35.601	18.539	52,1	1.309	6,5
1991	36.869	19.288	52,3	1.512	7,2
1992	37.984	19.459	51,2	1.748	8,2
1993	38.957	18.499	47,5	1.568	7,7
1994	40.038	20.006	50,0	1.856	8,5
1995	41.175	20.586	50,0	1.568	7,0
1996	42.243	21.194	50,2	1.538	6,8
1997	43.299	21.204	49,0	1.398	6,1
1998	44.295	21.778	49,2	1.449	6,2
1999	45.311	22.048	48,7	2.164	9,1
2000	46.211	21.581	46,7	1.591	6,9
2001	47.158	21.524	45,6	1.404	6,0
2002	48.041	21.354	44,4	1.297	5,4
2003	48.912	21.147	43,2	1.143	4,8
2004	47.544	19.632	41,3	860	3,9
2005	48.358	20.066	41,5	702	3,1
2006	49.174	20.423	41,5	776	3,4
2007	49.994	20.738	41,5	689	3,0
2008	50.772	21.194	41,7	779	3,3

Kaynak: TÜİK (2024b). İstihdam, İşsizlik ve Ücret. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=istihdam-issizlik-ve-ucret-108&dil=1>, 03.07.2024 verilerinden yazarlar tarafından düzenlenerek hazırlanmıştır

Tablo 2’de zamana bağlı eksik istihdam ve yetersiz istihdam verileri görülmektedir. 2009 yılında yaklaşık 673.000 kişi zamana bağlı eksik istihdamdayken bu sayı 2013 yılında 567.000’e kadar gerilemiştir. Yetersiz istihdamda olan kişi sayısı ise 2009 yılında 407.000 iken 2013 yılında 460.000 kişi olmuştur.

Tablo 2. Türkiye’de Zamana Bağlı Eksik İstihdam ve Yetersiz İstihdam Göstergeleri (2009-2013)

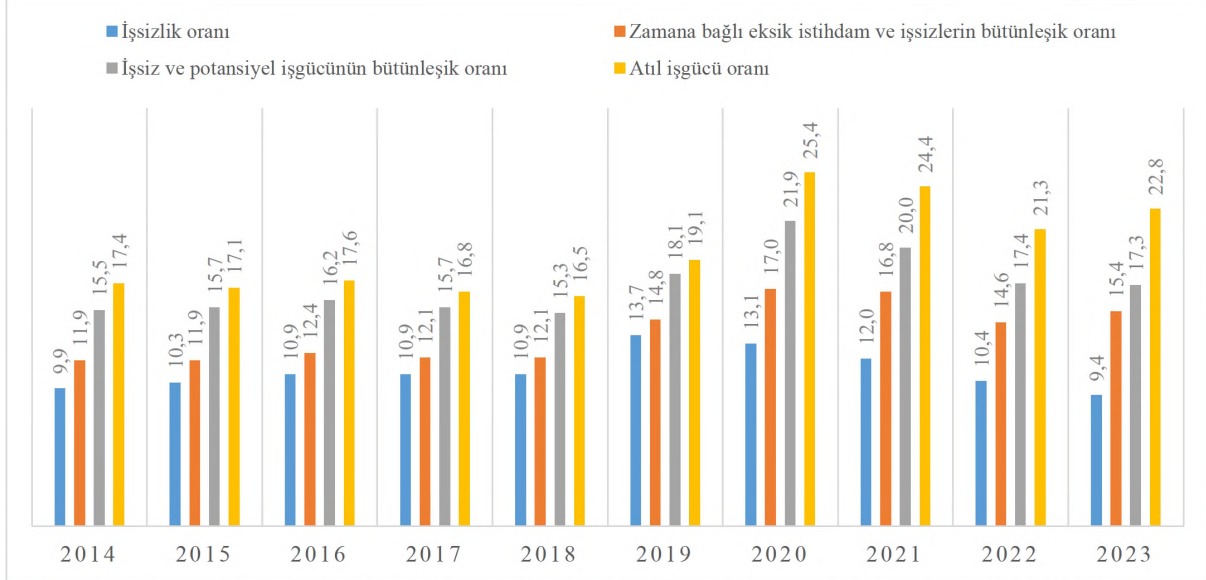
Yıl	Zamana Bağlı Eksik İstihdam (Bin Kişi)	Yetersiz İstihdam (Bin Kişi)
2009	673	407
2010	754	412
2011	617	391
2012	494	349
2013	567	460

Kaynak: TÜİK (2024b). İstihdam, İşsizlik ve Ücret. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=istihdam-issizlik-ve-ucret-108&dil=1>, 03.07.2024 verilerinden yazarlar tarafından düzenlenerek hazırlanmıştır

2014 yılından sonra ise TÜİK zamana bağlı eksik istihdam ve işsizlerin bütünlük oranını beraber paylaşmaya başlamıştır. Ayrıca işsiz ve potansiyel işgücünün bütünlük oranını da beraber yayınlamaktadır. Ayrıca zamana bağlı eksik istihdam, potansiyel işgücü

ve işsizlerden oluşan “atıl işgücü” oranını da verilere eklemiştir. Potansiyel işgücü ise “Referans haftasında ne istihdamda ne de işsiz olan çalışma çağındaki kişilerden; iş arayan fakat kısa süre içerisinde işbaşı yapabilecek durumda olmayanlarla, iş aramadığı halde çalışma isteği olan ve kısa süre içerisinde işbaşı yapabilecek durumda olan kişilerden oluşmaktadır.” şeklinde tanımlanmıştır (TÜİK, 2024a). Grafik 1’de ilgili açıklamalara dair istatistikler sunulmuştur.

Kaynak: TÜİK (2024). İşgücü İstatistikleri Mart, 2024. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Mart-202453510#:~:text=%C4%B0%C5%9Fg%C3%BC%C3%BC%202024%20y%C4%B1%C4%B1%20Mart%20ay%C4%B1nda,kad%C4%B1nlar%20%36%2C9%20oldu>. Erişim Tarihi: 02.07.2024, verilerinden yazarlar tarafından düzenlenerek hazırlanmıştır.

Grafik 1. Zamana Bağlı Eksik İstihdam ve İşsizlerin Bütünleşik Oranı (2014-2023)

Grafik 1’den görüldüğü üzere zamana bağlı eksik istihdam ve işsizlerin bütünleşik oranı 2014 yılında %11,9 iken 2023 yılında %15,4’e yükselmiştir. Benzer şekilde atıl işgücü oranı da 2014 yılında %17,4 iken 2020 yılında %25,4’e yükselmiştir. 2019 yılından sonra etkili olan pandeminin bu artışta etkili olduğu ifade edilebilir. 2020 yılından sonra azalış eğilime geçen atıl işgücü oranı 2022’ye kıyasla tekrardan artış göstermiş ve 2023 yılı itibarıyla %22,8 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Literatür Taraması

Literatürde zamana bağlı eksik istihdamı etkileyen değişkenlere yönelik birçok araştırma mevcuttur. Bu bölümde ilgili araştırmaların; kapsamı, yöntemleri, örneklemi ve bulguları özetlenmektedir. Sözelimi Dikmen (2021, s. 211), 2018 yılına ait TÜİK Hanehalkı İşgücü İstatistikleri verilerini kullanarak Türkiye’de genç yetişkinlerde zamana bağlı eksik istihdamı incelemeyi amaçlamıştır. 19-30 yaş aralığındaki bireylerin örneklem dahiline alındığı ve ekonometrik yöntem olarak standart probit modelin kullanıldığı araştırmada, eksik istihdamda bulunma olasılığı daha yüksek gruplar; kadınlar, görece düşük eğitime sahip olanlar, orta ve büyük işletmelerde çalışanlar, kayıt dışı sektörde faaliyet gösterenler, eğitim sektöründe çalışanlar ve yevmiyeli çalışanlara kıyasla ücretsiz aile işçileri olarak tespit edilmiştir.

Ulusal literatürde yer alan bir diğer araştırma Görmüş (2019, s. 87) tarafından gerçekleştirilmiştir. Örneklem, TÜİK’in 2014 ve 2016 yıllarına ilişkin Hanehalkı İşgücü İstatistikleri mikro verilerinden elde edilmiştir. Her iki yıla ait veriler, tablonun satır ve sütunlarında değişkenlere ilişkin frekansların yer aldığı tablolar ve grafikler ile karşılaştırmalı biçimde incelenmiştir. Ayrıca 2016 yılı verileri kullanılarak binary lojistik regresyon analizi yürütülmüştür. Kullanılan bağımsız değişkenler arasında; yaş, cinsiyet, eğitim, çalışma şekli, işteki durum, kayıtlılık durumu, çalışılan sektör, meslek ve bölge yer almaktadır. Analizler sonucunda; erkekler, 25-34 yaş kategorisindeki bireyler, yüksek eğitimliler, kısmi süreli çalışanlar, kayıt dışı çalışanlar, inşaat sektöründe ve nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar ve Akdeniz bölgesinde yaşayanların eksik istihdamda bulunma olasılığının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Susanlı (2017, s. 170) ise 2009-2015 dönemine ait TÜİK Hanehalkı İşgücü İstatistikleri mikro verilerini kullanarak, 15-64 yaş aralığında yer alan ücretli ve maaşlı çalışanlarda eksik istihdamın belirleyicilerini incelemiştir. Probit modeli tahminlerinin kullanıldığı araştırmada analize dahil edilen değişkenler arasında; yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim, firma büyüklüğü, kent-kır ayrımı ve çalışılan alan yer almaktadır. Analizlerde cinsiyetin anlamlı bir değişken olmadığı saptanmıştır.

Benzer şekilde Acun (2013, s. 78), 2007-2010 yılları arası TÜİK Hanehalkı İşgücü İstatistikleri mikro veri setlerini kullanmıştır. Nihai örneklem büyüklüğünün 23.966 kişi olduğu çalışmada binary lojistik regresyon analizi aracılığıyla Türkiye’de eksik istihdamı etkileyen değişkenler incelenmiştir. Bulgular; cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, medeni durum, işyeri durumu, işteki durum, çalışılan sektör, işyeri büyüklüğü, SGK kayıtlılık, kent-kır ayrımı, yaşanılan bölge ve 2008 Krizi değişkenlerinin eksik istihdam üzerinde etkiye sahip olduğuna işaret etmektedir.

Öte yandan Kumaş ve Çağlar (2011, s. 285) Türkiye’de eksik istihdamı cinsiyet ekseninde incelemeyi amaçlamıştır ve kadınlarda eksik istihdamı belirleyen faktörler analiz edilmiştir. Örneklem, 2009 yılına ait TÜİK Hanehalkı İşgücü İstatistikleri mikro veri setinden çıkarılmıştır ve çalışmada binary lojistik regresyon modeli tercih edilmiştir. Eksik istihdamda bulunma riski cinsiyete göre karşılaştırmalı biçimde analiz edilmiştir. Çalışmada kullanılan bağımsız değişkenler arasında; cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, SGK kayıtlılık, çalışılan sektör, işteki durum, evden çalışma, işletme ölçeği, işyeri durumu, kent-kır ayrımı yer almaktadır. Analizlerde, kadınların eksik istihdamda bulunma ihtimallerinde demografik özelliklerin ve istihdam özelliklerinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye’de gerçekleştirilen araştırmalar arasında son olarak Taşçı (2006, s. 314), 2000 ve 2001 yıllarına ait TÜİK Hanehalkı İşgücü İstatistikleri mikro verilerini kullanarak, bireysel özellikler ve işgücü piyasası özelliklerinin eksik istihdam üzerindeki etkilerini incelemiştir. Analizlerde iki aşamalı tahmin yöntemi kullanılmıştır. Eksik istihdamda olma olasılığı daha düşük gruplar arasında; az gelişmiş coğrafi bölgelerde yaşayanlar, kentte ikamet edenler, düşük eğitime sahip kadınlar, evli kadınlar ve sürekli istihdamda olanlar yer almaktadır. Ayrıca yaş ile eksik istihdam riski arasında ters U ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Buna karşılık cinsiyet değişkeninin tek başına istatistiki açıdan anlamlı olmadığı görülmüştür.

Zamana bağlı eksik istihdamla ilişkin uluslararası literatürde de araştırmalar mevcuttur. Örneğin Kanwal, Ahmad, Hafeez ve Qamri (2020, s. 76) Pakistan’da eksik istihdamı belirleyen demografik faktörleri incelemiştir. Çalışmada 2010-2011 yıllarına ait Pakistan İşgücü Araştırması mikro veri setleri kullanılmıştır. Eksik istihdamda olma ihtimali düşük olan gruplar arasında; ileri yaşta kişiler, erkekler, yüksek eğitimliler, işverenler, kalabalık hanelerde yaşayanlar, hane reisleri ve kentte yaşayanlar bulunmaktadır. Gönüllü eksik istihdamda yer alma olasılığı daha yüksek gruplar ise; evli işçiler, hane reisleri ve daha fazla kardeşe sahip olanlar, daha kalabalık hanelerde yaşayanlar ve görece yüksek eğitimliler olarak tespit edilmiştir.

Tayland’da gerçekleştirilen çalışmada Senkrua (2019, s. 229), Ulusal İstatistik Ofisi’nin 2017 yılı İşgücü Araştırması verilerini kullanmıştır. İki aşamalı seçim düzeltmeli tahmin metodolojisinin benimsendiği çalışmada demografik ve iş ile ilgili özellikler ile zamana bağlı eksik istihdam arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Bulgular; yaş ve erkek olma ile eksik istihdamda yer alma arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymakta iken eğitim seviyesi ile ters bir ilişki mevcuttur. Düşük vasıflı mesleklerde ve hane reislerinde eksik istihdam olasılığının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yaşadığı coğrafi bölge de eksik istihdam olasılığı üzerinde etkili iken belediye sınırları içerisindeki ve başkentte yaşayanların eksik istihdam riski daha düşük gerçekleşmiştir.

Kler, Potia ve Shankar (2017, s. 4) ise Avustralya’da 2001-2013 döneminde panel veri kullanarak kısmi süreli çalışanlar arasında eksik istihdamın belirleyicilerini araştırmıştır. Hanehalkı, Gelir ve İşgücü Dinamikleri Araştırmasından elde edilen verilere yönelik rastgele etkiler probit tahmincisi uygulanmıştır. Analizler sonucunda; erkeklerin, göçmenlerin, yevmiyeli çalışanların, küçük firmalarda çalışanların, uzun süreli işsizlik yaşayanların, mavi yakalı işlerde çalışanların ve diploma ve sertifika sahibi olanların eksik istihdamda olma eğiliminin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Bir diğer çalışma Niyimbanira (2016, s. 116) tarafından Güney Afrika’da gerçekleştirilmiştir. Betimleyici istatistikler ve lojistik regresyon analizi kullanılarak zamana bağlı eksik istihdam incelenmiştir. Bir kamu kurumu tarafından 2012-2014 yılları arasında yürütülen Yoksullukla Savaş Programı anketinden elde edilen verilerin kullanıldığı çalışmada nihai örneklem büyüklüğü 21.668 kişiden oluşmaktadır. Bulgular; kadınların, gençlerin, düşük eğitime sahip bireylerin ve bekarların eksik istihdamda olma olasılığının daha yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Öte yandan Caceres ve Caceres (2015, s. 314) beş Latin Amerika ülkesinde, 2000-2008 dönemi panel verilerini kullanarak sınırlandırılmamış vektör oto-regresif (VAR) model tahmini aracılığıyla eksik istihdam analizinde bulunmuştur. Çalışmada kullanılan değişkenler; işsizlik oranları, kadın ve erkek işgücüne katılım oranları, kayıtlı istihdam ve reel ücret endeksleridir. Araştırmacılar, eksik istihdamın durgunluk dönemlerine uyum sağlamanın ilk aracı ve işsizliğin yükseldiğine dair bir erken uyarı sistemi olduğunu belirtmiştir. Ayrıca kayıtlı istihdam ve eksik istihdam arasında ters bir ilişki olduğu ve kadınlarda işgücüne katılmadaki artışın eksik istihdamı artırdığı saptanmıştır.

Pratomo (2015, s. 532) tarafından Endonezya’da gerçekleştirilen ve 2011 yılına ait Ulusal Sosyo-Ekonomik Anketi verilerinin kullanıldığı çalışmada ise eksik istihdamın belirleyicilerinin analiz edilmesi için multinominal logit model tercih edilmiştir. Analizler; cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi ve meslek değişkenlerinin eksik istihdam üzerinde anlamlı etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca makroekonomik değişkenler incelendiğinde; daha yüksek bir asgari ücret ve işsizlik oranının eksik istihdam riskini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşılık bölgesel gayri safi yurt içi hasıla artışı eksik istihdam riskini düşürmektedir. Çalışmada eksik istihdamın, çalışanların refahı üzerindeki etkileri de incelenmiştir. Sonuçlar, eksik istihdamdaki bireylerin yoksul hanehalkı kategorisinde yer alma olasılığının daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Eksik istihdamın belirleyicilerine yönelik Gana’da gerçekleştirilen araştırmada Domfe, Osei ve Ackah (2013, s. 44), Gana Yaşam Standartları Araştırması 5+ verilerini kullanmıştır. Multinomial lojistik regresyon analizinin sonuçları; cinsiyet, yaş ve yaş karesi değişkenlerinin zamana bağlı eksik istihdam olasılığına ilişkin önemli bir etkiye sahip olmadığına işaret etmektedir. Buna karşılık yaşanan bölgenin anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca eğitim seviyesi yükseldikçe eksik istihdam riskinin arttığı bulgulanmıştır. Son olarak, imalat sektöründe çalışanlar ve kentte ikamet edenlerin yeterli istihdama geçiş açısından daha avantajlı bir konumda yer aldığı görülmüştür.

Son olarak, Popova, Rastrigina ve Trapeznikova (2003, s. 42) Litvanya’da İşgücü Araştırmasına ilişkin Mayıs 1999 ve Mayıs 2000 verilerini kullanarak kısmi zamanlı istihdam ve zamana bağlı eksik istihdama etki eden faktörleri incelemiştir. 15.294 kişiye ait verilerin analiz edildiği araştırmada keşfedici veri çözümlemesi ve binomial logit model kullanılmıştır. Sonuçlar, eksik istihdamı etkileyen faktörlerin; yaş, eğitim seviyesi, kent-kır ayrımı, medeni durum, etnisite, geçmiş iş tecrübesi, meslek, işteki durum ve çalışılan sektör olduğunu göstermektedir. Buna karşılık cinsiyet, hanede bulunan çocuk sayısı ve coğrafi bölgenin anlamlı değişkenler arasında yer almadığı tespit edilmiştir.

Yöntem

Veri Seti ve Örneklem

Araştırmada kullanılan veriler, 2022 yılına ait TÜİK Hanehalkı İşgücü İstatistikleri mikro veri setinden elde edilmiştir. İlk olarak, araştırmaya katılan 628.936 kişiden istihdamda olduğunu ve referans haftası içerisinde çalıştığını beyan edenler ayrıştırılmıştır. İkinci aşamada bu grupta yer alan, esas işlerinde ve ek işlerinde 40 saatten az çalışan bireyler örneklem kapsamına alınmıştır. Üçüncü aşamaya gelindiğinde ise hanehalkı sorumlusuna yakınlık sorusuna “kendisi”, “eşi” ve “oğlu/kızı” dışında bir cevap veren katılımcılar elimine edilmiştir. Son aşamada, referans haftası içerisinde en az 1 saat çalıştığını beyan etmesine karşın haftalık çalışma süresi 0 saat olan bireyler dışarıda bırakılmıştır. Nihai örneklem büyüklüğü 37.958 kişiden oluşmaktadır.

Örneklem, haftada 1-39 saat arasında çalıştığını beyan eden bireylerden oluşmaktadır ve bireylerin %46,1’i 30-35 saat arasında çalışmaktadır. Örneklem %64,3’ü erkek iken %58,9’u hanehalkı sorumlusu olduğunu ifade etmiştir. Bireylerin %46,7’si 35-54 yaş aralığında yer almaktadır. Ayrıca katılımcıların %75’inin evli ve %33,2’sinin ise ilkökul mezunu olduğu görülmüştür. Örneklem %25,7’si Marmara (İstanbul, Batı Marmara ve Doğu Marmara) Bölgesinde ikamet etmektedir. İncelenen bireylerin %5,9’u tek kişilik hanede yaşarken %21,4’ü 5 kişiden daha kalabalık hanelerde yaşamaktadır. Son olarak, örneklem kapsamındaki katılımcıların %34,2’si sabit bir işyerinde çalışmaktadır ve %53,3’ü SGK’ya kayıtlıdır.

Araştırma Soruları ve Değişkenler

Araştırmanın bağımlı değişkeni zamana bağlı eksik istihdamda olma durumudur. Bu değişken, TÜİK tarafından yürütülen ankette istihdam, daha fazla süreler ile çalışma yönündeki istek ve fazla çalışmaya müsait olma durumlarına ilişkin sorulara verilen cevaplar bazında ölçülmüştür. Öncelikle referans haftası içerisinde istihdamda olan ve toplam 40 saatten az çalışan (esas iş ve ek iş toplamı) bireyler dikkate alınmıştır. Akabinde iki farklı soruda, bu sürelerden daha fazla çalışmak istediğini beyan edip, imkân olduğu takdirde daha fazla çalışmaya başlayabileceğini belirten bireyler zamana bağlı eksik istihdamda kabul edilmiştir. Araştırmada kullanılan bağımsız değişkenler arasında ise; cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, medeni durum, yakınlık, hanehalkı büyüklüğü, yaşanan bölge, SGK kayıtlılık ve işyeri durumu bulunmaktadır.

Araştırmada iki temel soruya yanıt bulunması hedeflenmektedir: (1) Zamana bağlı eksik istihdam, alt örneklem grupları arasında istatistiki açıdan anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır? (2) Araştırmada kullanılan bağımsız değişkenler zamana bağlı eksik istihdamda olma olasılığını ne ölçüde açıklamaktadır? Belirtilen iki sorunun haricinde, zamana bağlı eksik istihdam kapsamında olan ve olmayan bireylerin gelirlerindeki muhtemel farklılaşma ile bu eksik istihdam türü nedeniyle yıllık düzeyde toplam kayba işaret eden çalışma saatleri ölçülecektir.

Veri Analizi

Analizlerde kullanılacak uygun yöntemi belirlemek amacıyla bağımlı değişkene yönelik Kolmogorov-Smirnov normallik testi gerçekleştirilmiştir. Test sonucunun istatistiki açıdan anlamlı ($p < ,001$) çıkması nedeniyle verilerin normal dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bağımlı değişkenin çarpıklık ve basıklık değerleri -1,5 ve +1,5 aralığında yer almamaktadır. Böylelikle literatürün önerilerine uygun olarak parametrik olmayan (non-parametrik) analiz yöntemleri tercih edilmiştir (Eymen, 2007, s. 87). Bu doğrultuda farklılık analizleri için Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis-H testleri uygulanmıştır. Zamana bağlı eksik istihdamda olma durumunu etkileyen değişkenleri saptamak için ise binary lojistik regresyon analizi yürütülmüştür.

Bulgular

Betimleyici İstatistikler ve Farklılık Analizleri

Bu başlık altında zamana bağlı eksik istihdamla ilişkin örneklem betimleyici istatistikleri ve farklılık analizleri yer almaktadır. Betimleyici istatistikler ile hangi gruplar arasında eksik istihdamın daha yaygın olduğu tespit edilmektedir. Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis-H testleri ise bu gruplar arasındaki farklılıkların istatistiki açıdan anlamlı olup olmadığını göstermektedir. İncelenen değişken kapsamında iki alt örneklem grubunun mevcudiyeti halinde Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. İki'den fazla grubun olması durumunda Kruskal Wallis-H testi uygulanmıştır ancak akabinde, çok sayıda alt örneklem grubunun ikili gruplar halinde karşılaştırılmaları ve anlamlılık değerlerinin sınanması için yeniden Mann-Whitney U testi yürütülmüştür.

Tablo 3'te bireysel değişkenler sergilenmektedir. Zamana bağlı eksik istihdamda olma durumunun alt örneklem grupları arasında istatistiki açıdan anlamlı ölçüde farklılaştığı görülmektedir. Sözelimi erkeklerde eksik istihdamda bulunan bireylerin oranı (%19,8) kadınlara kıyasla (%16,1) daha yüksektir ve iki grup arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur.

Zamana bağlı eksik istihdam durumu açısından farklılaşmaya yol açan bir diğer değişken bireyin yaşıdır. Analizler sonucunda; 15-24 ve 45-54 yaş ($p=,667$) ile 25-34 ve 35-44 yaş grupları ($p=,910$) arasındaki ilişkiler hariç tutulduğunda tüm alt örneklem grupları arasında istatistiki açıdan anlamlı farklılaşmalar mevcuttur. Zamana bağlı eksik istihdam oranının, yaş grupları açısından ters U şeklini aldığı görülmektedir. Nitekim 15-24 yaş grubuna (%18,8) kıyasla 25-34 (%23,6) ve 35-44 (%23,5) yaş gruplarında eksik istihdam oranı görece yüksektir. Ancak yaş ilerledikçe söz konusu oranın düştüğü görülmektedir ve en düşük oran (%4,5) 65 yaş üstü bireylere aittir.

Eğitim düzeyi, zamana bağlı eksik istihdamla ilişkin istatistiki açıdan anlamlı farklılaşmaya yol açan bir diğer değişkendir. Mesleki veya teknik lise mezunlarının %22,8'i zamana bağlı eksik istihdamda yer almakta iken lisansüstü eğitime sahip bireylerde bu oran %12,4'e gerilemektedir. Dikkat çeken bir diğer husus, bu değişkende de ters bir U şeklinin gözlemlenmesidir. Bir okul bitirmeyen bireylerden itibaren yükselme eğiliminde olan oran, lise düzeyinin akabinde düşmeye başlamaktadır ve nihayet lisansüstü seviyede en düşük düzeye gerilemektedir. Alt örneklem gruplarının ikili karşılaştırması gerçekleştirildiğinde aralarında anlamlı farklılaşma bulunmayan grupların; bir okul bitirmeyenler ve lisansüstü eğitime sahip olanlar ($p=,096$), ilkokul ve lisans mezunları ($p=,609$), ortaokul ve genel lise mezunları ($p=,559$), ortaokul ve mesleki veya teknik lise mezunları ($p=,300$), genel lise ve mesleki veya teknik lise bitirenler ($p=,155$) ile genel lise ve önlisans mezunları ($p=,115$) oldukları görülmektedir.

Tablo 3. Betimleyici İstatistikler ve Farklılık Analizleri (Bireysel Değişkenler)

Değişkenler	Grup	Zamana Bağlı Eksik İstihdam		
		Eksik İstihdamdakiler (%)	Eksik İstihdamda Olmayanlar (%)	P
Cinsiyet	Erkek	19,8	80,2	,000
	Kadın	16,1	83,9	
Yaş	15-24	18,8	81,2	,000
	25-34	23,6	76,4	
	35-44	23,5	76,5	
	45-54	19,1	80,9	
	55-64	11,8	88,2	
	65+	4,5	95,5	
Eğitim Düzeyi	Bir Okul Bitirmedi	14,3	85,7	,000
	İlkokul	16,9	83,1	
	Ortaokul	21,9	78,1	
	Genel Lise	21,3	78,7	
	Mesleki veya Teknik Lise	22,8	77,2	
	Önlisans	19,5	80,5	
	Lisans	17,2	82,8	
	Lisansüstü	12,4	87,6	
Medeni Durum	Hiç Evlenmedi	20,8	79,2	,000
	Evli	17,7	82,3	
	Boşandı	26,7	73,3	
	Eşi Öldü	10,0	90,0	

Son olarak bireyin medeni durumu, zamana bağlı eksik istihdam oranlarında farklılaşmaya yol açmaktadır. Bulgular, tüm alt örneklem grupları arasında anlamlı farklılaşmaların mevcudiyetine işaret etmektedir. Boşanmış bireylerin %26,7'si zamana bağlı eksik istihdamda iken eşi ölmüşlerde bu oran %10 seviyesindedir.

Tablo 4'te ise sosyal değişkenlere ilişkin betimleyici istatistikler ve farklılık analizi sonuçları yer almaktadır. Hanehalkı sorumlusuna yakınlık değişkeninin zamana bağlı eksik istihdam durumunda farklılaşmaya yol açtığı tespit edilmektedir. Analizler, yakınlık değişkeninin tüm alt örneklem grupları arasında anlamlı farklılaşmalara neden olduğunu göstermektedir. Zamana bağlı eksik istihdamın en yüksek orana sahip olduğu grup, hanehalkı sorumlusunun çocuğu olduğunu (%20,7) beyan eden bireylerden oluşmaktadır. Buna karşılık hanehalkı sorumlusunun eşi olduğunu ifade eden katılımcılarda bu oran %15,4 düzeyindedir.

Sosyal değişkenler kapsamında yer alan ve hanehalkı karakteristikleri ile ilgili olan bir diğer değişken hanehalkı büyüklüğüdür. Ulaşılan sonuçlar hanehalkı büyüklüğünün zamana bağlı eksik istihdam açısından alt örneklem grupları arasında anlamlı farklılaşmalara yol açtığını göstermektedir. 4 kişilik hanelerde yaşayanlarda (%21) zamana bağlı eksik istihdamda bulunanların oranı, 2 kişilik hanelerde yaşayanlara kıyasla (%13,4) oldukça yüksektir. Buna karşılık; 1 ve 4 kişilik hanelerde yaşayanlar (p=,469), 1 ve 5+ kişilik hanelerde yaşayanlar (p=,531) ve 4 ve 5+ kişilik hanelerde yaşayanlar (p=,893) arasında anlamlı farklılaşmalar tespit edilememiştir.

Tablo 4. Betimleyici İstatistikler ve Farklılık Analizleri (Sosyal Değişkenler)

Değişkenler	Grup	Zamana Bağlı Eksik İstihdam		P
		Eksik İstihdamdakiler (%)	Eksik İstihdamda Olmayanlar (%)	
Yakınlık	Kendisi	19,1	80,9	,000
	Eşi	15,4	84,6	
	Oğlu/Kızı	20,7	79,3	
Hanehalkı Büyüklüğü	1	20,3	79,7	,000
	2	13,4	86,6	
	3	17,8	82,2	
	4	21,0	79,0	
	5+	20,9	79,1	
Yaşanılan Bölge	İstanbul	18,6	81,4	,000
	Batı Marmara	15,4	84,6	
	Ege	12,5	87,5	
	Doğu Marmara	32,7	67,3	
	Batı Anadolu	11,8	88,2	
	Akdeniz	32,7	67,3	
	Orta Anadolu	4,9	95,1	
	Batı Karadeniz	18,2	81,8	
	Doğu Karadeniz	9,3	90,7	
	Kuzeydoğu Anadolu	15,4	84,6	
	Ortadoğu Anadolu	15,7	84,3	
Güneydoğu Anadolu	14,7	85,3		

Öte yandan yaşanılan bölge incelendiğinde, zamana bağlı eksik istihdamda yer alan bireylerin en fazla olduğu iki bölgenin %32,7 ile Doğu Marmara ve Akdeniz olduğu görülmektedir. Buna karşılık Orta Anadolu'da yaşayan bireylerin yalnızca %4,9'u zamana bağlı eksik istihdamda bulunmaktadır. Yaşanılan bölge uyarınca ikili karşılaştırmalar gerçekleştirildiğinde, aralarında istatistiki açıdan anlamlı farklılık bulunmayan alt örneklem gruplarının; İstanbul ve Batı Karadeniz (p=,707), Batı Marmara ve Kuzeydoğu Anadolu (p=,972), Batı Marmara ve Ortadoğu Anadolu (p=,773), Batı Marmara ve Güneydoğu Anadolu (p=,474), Ege ve Batı Anadolu (p=,349), Doğu Marmara ve Akdeniz (p=,955), Kuzeydoğu Anadolu ve Ortadoğu Anadolu (p=,816), Kuzeydoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu (p=,492), Ortadoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu (p=,355) olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 5 incelendiğinde ise zamana bağlı eksik istihdamda olma durumunun, iş ile ilgili değişkenler açısından da farklılaştığı görülmektedir. Örneğin SGK'ya kayıtlı olan bireylerin %16,8'i zamana bağlı eksik istihdamda iken kayıt dışı çalışan bireylerde bu oran %20,3'e yükselmektedir. Kayıt dışı istihdamın doğası gereği zamana bağlı eksik istihdamın yüksek olması beklenen bir durumdur.

İşyeri durumu, alt örneklem grupları arasında anlamlı farklılaşmaya yol açan bir diğer değişkendir. Zamana bağlı eksik istihdamdakilerin en yüksek orana sahip olduğu grup seyyar veya sabit olmayan işyerinde çalışanlardır (%35,7). Buna karşılık tarla ve bahçede çalışan bireylerde bu oran %11,2'ye gerilemektedir. İkili karşılaştırmalar incelendiğinde; sabit işyeri ve evde çalışanlar (p=,054) ile pazar yeri ve evde çalışanlar (p=,097) arasında istatistiki açıdan anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Ayrıca Tablo 5 incelendiğinde, bireylerin ortalama kazançlarının zamana bağlı eksik istihdamda bulunma durumları uyarınca önemli ölçüde farklılaştığı görülmektedir. Zamana bağlı eksik istihdam kapsamındaki bireyler ortalama 3985,96 TL kazanmaktadır. Zamana bağlı eksik istihdamda yer almayan bireylerin ortalama kazançları ise 5750,71 TL düzeyindedir. Söz konusu grupta

Tablo 5. Betimleyici İstatistikler ve Farklılık Analizleri (İş Değişkenleri)

Değişkenler	Grup	Zamana Bağlı Eksik İstihdam		
		Eksik İstihdamdakiler (%)	Eksik İstihdamda Olmayanlar (%)	P
Kayıtlılık	Evet	16,8	83,2	,000
	Hayır	20,3	79,7	
İşyeri Durumu (n: 30.512)	Tarla, Bahçe	11,2	88,8	,000
	Sabit İşyeri	21,5	78,5	
	Pazar Yeri	27,1	72,9	
	Seyyar veya Sabit Olmayan İşyeri	35,7	64,3	
	Evde	23,1	76,9	
Kazanç (n: 22.106)	Geçen Ayki Ortalama Gelir (TL)	3985,96	5750,71	-
Çalışılan Saat	Ortalama Çalışma Süresi (Saat)	22,74	25,63	-

bulunanların ortalama %44 düzeyinde daha yüksek bir kazançta sahip oldukları görülmektedir. Eksik istihdamdaki bireylerin saat açısından daha az çalışmaları nedeniyle daha az ortalama kazançta sahip olmaları muhtemeldir. Öte yandan Görmüş (2019, s. 87) de araştırmasında, zamana bağlı eksik istihdamdakiler ile yeterli istihdamdakiler arasında önemli bir gelir eşitsizliğinin mevcut olduğunu ileri sürmektedir.

Belirtildiği üzere zamana bağlı eksik istihdamdaki bireylerin haftalık ortalama çalışma süresi (22,74 saat), zamana bağlı eksik istihdamda olmayan bireylerin (25,63 saat) gerisinde kalmaktadır. Örneklem kapsamında yer alan ve daha fazla çalışma isteğine sahip olan zamana bağlı eksik istihdamdaki bireylerin bu isteklerini gerçekleştirememesinden kaynaklanan yıllık toplam kayıp zaman 120.967 saate karşılık gelmektedir. Bu durum, önemli bir üretim faktörü olan emeğin verimli bir şekilde kullanılmadığını göstermektedir. Böylelikle ülke ekonomisinin potansiyel büyümesinin gerisinde kalmaktadır.

Zamana Bağlı Eksik İstihdamı Etkileyen Değişkenler

Regresyon analizi aracılığıyla bir veya birden fazla değişkene ilişkin değerlerde yaşanacak değişimlerin, ilgili olan bir başka değişkenin değerlerinde gerçekleşecek değişimlere yönelik etkileri incelenmektedir (Sevüktekin, 2013, s. 231-232). Regresyon analizi mevcut verilerden yola çıkarak bilinmeyenlerin tahmin edilmesinde kullanılmaktadır. Sonuç niteliğine sahip olan değişken açıklanan değişken adımlarını alırken neden konumundaki değişkeni açıklayıcı değişkendir. Literatürde serbest değişken yerine bağımsız değişken ve açıklanan değişken yerine ise bağımlı değişken kullanımının da gerçekleştirildiği görülmektedir (Serper, 2014, s. 528).

Regresyon analizi kullanılarak; bağımsız değişkenlere ait değerler ile bağımlı değişkenin ortalama değeri tahmin edilebilmekte, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde yaratması muhtemel etki incelenebilmekte ve bağımsız değişkenlere ait değerler ile bağımlı değişkenin ortalama değeri öngörülebilme veya ileri bir tarihte alacağı değer tahmin edilebilmektedir (Tarı, 2014, s. 15). Regresyon modeli, bir değişkene ait verilerin, başka değişken veya değişkenler tarafından açıklanacağına ilişkin sahip olunan varsayım ile kurulan modellerdir. Basit doğrusal regresyon modeli iki değişkene sahiptir. Böylelikle bir değişkende yaşanacak değişimler, yalnızca bir değişken tarafından açıklanmaya çalışılmaktadır. Ancak iktisadi olayların tek bir değişken tarafından açıklanabilmesi mümkün gözükmemektedir. Yine de iki değişken arasındaki ilişkinin incelenmesinin amaçlandığı durumlarda basit doğrusal regresyon modeline başvurulabilecektir (Güriş, Çağlayan Akay ve Güriş, 2017, s. 107).

Basit regresyon modeli, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkileri açıklama noktasında yetersiz kalabilmektedir. Belirtildiği üzere bir bağımlı değişkeni etkileyebilecek birçok değişken söz konusudur. Bağımlı değişkenin daha iyi açıklanabilmesi amacıyla bağımsız değişken sayısının artırılması yoluna gidilmektedir. Bağımsız değişken sayısının artırılması ile birlikte çoklu regresyon modeline ulaşılmaktadır. Söz konusu regresyonun en basit hali üç değişkenden oluşmaktadır. Bu değişkenler arasında iki bağımsız ve bir bağımlı değişken yer almaktadır (Kutlar, 2012, s. 113-114).

Lojistik regresyon ise değişken türü ve uygulanış biçimi açısından çeşitli farklılıkları bünyesinde barındırmaktadır. Lojistik regresyon ile doğrusal regresyon arasındaki farklar incelendiğinde, bağımlı değişken doğrusal regresyonda sürekli iken lojistik regresyonda kategoriktir. Doğrusal regresyonda bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında doğrusal bir ilişkiye ihtiyaç vardır. Lojistik regresyonda söz konusu doğrusal ilişkiye yönelik gereklilik bulunmamaktadır. Doğrusal regresyonda bağımlı değişkenin değeri tahmin edilmektedir. Lojistik regresyonda ise bağımlı değişkenin alabileceği değerlerin gerçekleşme olasılığı tahmin edilmektedir. Ayrıca doğrusal regresyonda bağımsız değişkenlerin normal dağılım varsayımını karşılaması gerekmektedir. Buna karşılık lojistik regresyonda normalliğe ilişkin bir varsayım yoktur. Bu regresyon türünde bağımlı değişkenin kategorik olması gerekmemektedir. İkiden fazla bağımsız ve bir bağımlı değişken ise sürekli veya kategorik olabilir (Güçlü, 2020, s. 181-182).

Lojistik regresyon, bağımlı değişkenin ikili veya sıralı bir değer alması halinde bağımlı değişken ve bağımsız değişken arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek amacıyla kullanılmaktadır (Kaya ve Yeşilova, 2011, s. 53). Lojistik regresyon analizi, kullanılan bağımlı değişkenin yapısı uyarınca üçe ayrılmaktadır. Kategorik niteliğe sahip bağımlı değişkenin ikili olduğu durumlarda “binary lojistik regresyon analizi”, ikiden fazla kategori olması durumunda “multinomial lojistik regresyon analizi” ve ikiden fazla

kategorili ve sıralı bir yapının olması durumunda “ordinal lojistik regresyon analizi” kullanılmaktadır. Kullanılan bağımsız değişken sayısı uyarınca da “tek değişkenli lojistik regresyon” veya “çoklu lojistik regresyon” olarak adlandırılmaktadır (Şenel ve Alatlı, 2014, s. 36-37).

Bu araştırmanın bağımlı değişkeni konumunda yer alan zamana bağlı eksik istihdam kategorik bir veridir ve iki muhtemel değerden oluşmaktadır. Böylelikle zamana bağlı eksik istihdamda bulunma olasılığını açıklayan değişkenlerin belirlenmesi amacıyla binary lojistik regresyon analizi yürütülmüştür. Bu analiz aracılığıyla, modele dahil edilen değişkenlerin zamana bağlı eksik istihdam riskine ilişkin değişimi açıklama düzeyleri ölçülebilmektedir. Ayrıca bağımsız değişken gruplarının etkilerinin ayrı ayrı analiz edilmesi imkânına sahip olunmaktadır.

Model 1: Bireysel Değişkenler

Birinci aşamada modele; cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve medeni durumdan oluşan bireysel değişkenler dahil edilmiştir. Söz konusu bağımsız değişken grubundan oluşan modelin bir bütün olarak istatistiki açıdan anlamlı ($p < ,001$) olduğu görülmektedir. Modelin açıklanabilen değişkenliği (Nagelkerke R^2) %6,6 iken, doğru sınıflandırma oranı %81,5'tir. Böylelikle bireysel değişkenlerin, zamana bağlı eksik istihdam riskini %6,6 düzeyinde açıkladığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Modelin istatistiki açıdan anlamlı olması, bağımsız değişkenlerin bulunmadığı bir modele kıyasla daha iyi uyduğuna işaret etmektedir. Öte yandan bağımlı değişken ve bağımsız değişkenler arasındaki bir ilişkinin mevcudiyetini göstermektedir. Modelin anlamlı olması sonucunda, bağımlı değişkenin tahmininde bağımsız değişkenlerin katkı sağladığı anlaşılmaktadır. Ayrıca doğru sınıflandırma oranının yüksek olması da iyi uyumun göstergesi olarak yorumlanmaktadır (Güçlü, 2020, s. 188-189).

Tablo 6 incelendiğinde cinsiyet, zamana bağlı eksik istihdam riskini açıklayan değişkenler arasında yer almaktadır. Bulgular, erkeklerde zamana bağlı eksik istihdam riskinin kadınlara kıyasla yaklaşık 1,6 kat daha yüksek olduğuna işaret etmektedir. Bireyin yaşı, zamana bağlı eksik istihdam riskini açıklayan bir diğer değişkendir. 15-24 yaş grubuna kıyasla eksik istihdam riski; 25-34 yaş grubunda (1,6 kat) ve 35-44 yaş grubunda (1,5 kat) daha yüksektir. Buna karşılık referans grubu olan 15-24 yaş aralığında yer alan bireylerde eksik istihdam riski, 55-64 yaş grubuna kıyasla 1,8 kat ve 65 yaş üzeri gruba kıyasla 5,2 kat daha yüksektir.

Eğitim düzeyi değişkeninde ise alt örneklem grupları incelendiğinde yalnızca önlisans ve lisansüstü mezunlarının anlamlı olduğu ($p < ,001$) görülmektedir. Bulgular, bir okul bitirmeyenlerde eksik istihdam riskinin önlisans mezunlarına kıyasla 1,9 kat ve lisansüstü eğitime sahip bireylere kıyasla ise 1,3 kat daha yüksek olduğunu göstermektedir. Son olarak medeni durum, bireyin zamana bağlı eksik istihdam riskini açıklamaktadır. Boşanmış bireylerin eksik istihdam riskinin, hiç evlenmemiş bireylerden 1,6 kat daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 6. Lojistik Regresyon Model 1 (Bireysel Değişkenler)

Bireysel Değişkenler	Bağımlı Değişken: Zamana Bağlı Eksik İstihdam					
	B	S.E.	Wald	Serbestlik Derecesi	Sig. (P)	Olasılık Oranı
(1) Cinsiyet (Ref: Erkek)	-,453	,030	221,477	1	,000	,635
(2) Yaş (Ref: 15-24 Yaş)			953,705	5	,000	
25-34	,492	,060	67,558	1	,000	1,635
35-44	,430	,065	43,941	1	,000	1,537
45-54	,076	,069	1,222	1	,269	1,079
55-64	-,598	,075	62,831	1	,000	,550
65+	-1,654	,106	241,492	1	,000	,191
(3) Eğitim Düzeyi (Ref: Bir Okul Bitirmedir)			143,760	7	,000	
İlkokul	,123	,066	3,456	1	,063	1,131
Ortaokul	,089	,071	1,590	1	,207	1,093
Genel Lise	,074	,075	,983	1	,322	1,077
Mesleki veya Teknik Lise	,130	,076	2,885	1	,089	1,138
Önlisans	-,625	,103	36,533	1	,000	,535
Lisans	,001	,085	,000	1	,994	1,001
Lisansüstü	-,243	,070	12,176	1	,000	,784
(4) Medeni Durum (Ref: Hiç Evlenmedi)			85,871	3	,000	
Evli	-,071	,047	2,319	1	,128	,932
Boşandı	,485	,074	43,470	1	,000	1,624
Eşi Öldü	-,089	,124	,519	1	,471	,915
Sabit	-1,554	,039	1586,293	1	,000	,211
Model Sig.	,000					
-2 Log Likelihood	34741,511					
Chi-square	1568,782					
Doğru Sınıflandırma Oranı	%81,5					
Nagelkerke R^2	%6,6					

Model 2: Sosyal Değişkenler

İkinci aşamada modele sosyal değişkenler (yakınlık, hanehalkı büyüklüğü ve yaşanılan bölge) eklenmiştir. İstatistiki açıdan anlamlı olan ($p < ,001$) modelin açıklanabilen değişkenlik düzeyi (Nagelkerke R^2) %14,5'e ve doğru sınıflandırma oranı %81,7'ye yükselmiştir. Dolayısıyla sosyal değişkenlerin, zamana bağlı eksik istihdam riskini %7,9 düzeyinde açıkladığı görülmektedir.

Tablo 7. Lojistik Regresyon Model 2 (Sosyal Değişkenler)

Bireysel Değişkenler	Bağımlı Değişken: Zamana Bağlı Eksik İstihdam					
	B	S.E.	Wald	Serbestlik Derecesi	Sig. (P)	Olasılık Oranı
(1) Cinsiyet (Ref: Erkek)	-,354	,043	69,002	1	,000	,702
(2) Yaş (Ref: 15-24 Yaş)			841,919	5	,000	
25-34	,496	,064	60,442	1	,000	1,643
35-44	,401	,070	33,253	1	,000	1,494
45-54	,022	,074	,087	1	,768	1,022
55-64	-,650	,083	61,995	1	,000	,522
65+	-1,700	,113	224,732	1	,000	,183
(3) Eğitim Düzeyi (Ref: Bir Okul Bitirmedi)			149,499	7	,000	
İlkokul	,082	,069	1,416	1	,234	1,085
Ortaokul	,048	,073	,424	1	,515	1,049
Genel Lise	-,023	,078	,084	1	,772	,978
Mesleki veya Teknik Lise	,016	,080	,039	1	,844	1,016
Önlisans	-,668	,108	38,558	1	,000	,513
Lisans	-,109	,088	1,512	1	,219	,897
Lisansüstü	-,351	,073	22,893	1	,000	,704
(4) Medeni Durum (Ref: Hiç Evlenmedi)			46,788	3	,000	
Evli	-,146	,073	3,935	1	,047	,864
Boşandı	,326	,081	16,170	1	,000	1,386
Eşi Öldü	-,300	,132	5,147	1	,023	,741
Sosyal Değişkenler						
(5) Yakınlık (Ref: Çocuğu)			40,702	2	,000	
Kendisi	,261	,071	13,614	1	,000	1,298
Eşi	-,010	,084	,014	1	,906	,990
(6) Hane Büyüklüğü (Ref: 5+)			7,032	4	,134	
1	,024	,082	,088	1	,767	1,025
2	-,076	,050	2,327	1	,127	,926
3	-,031	,043	,529	1	,467	,969
4	,036	,040	,793	1	,373	1,036
(7) Yaşanılan Bölge (Ref: İstanbul)			1785,644	11	,000	
Batı Marmara	-,101	,075	1,838	1	,175	,904
Ege	-,387	,070	30,477	1	,000	,679
Doğu Marmara	,863	,063	188,805	1	,000	2,370
Batı Anadolu	-,483	,073	43,511	1	,000	,617
Akdeniz	,857	,061	195,698	1	,000	2,356
Orta Anadolu	-1,456	,110	174,767	1	,000	,233
Batı Karadeniz	,139	,069	4,017	1	,045	1,149
Doğu Karadeniz	-,570	,089	40,782	1	,000	,566
Kuzeydoğu Anadolu	-,173	,083	4,361	1	,037	,841
Ortadoğu Anadolu	-,158	,082	3,731	1	,053	,854
Güneydoğu Anadolu	-,313	,083	14,161	1	,000	,731
Sabit	-1,931	,050	1486,943	1	,000	,145
Model Sig.	,000					
-2 Log Likelihood	32765,058					
Chi-square	1976,453					
Doğru Sınıflandırma Oranı	%81,7					
Nagelkerke R^2	%14,5					
Nagelkerke R^2 Değişim Oranı	%7,9					

Tablo 7 incelendiğinde hanehalkı sorumlusu olduğunu beyan eden bireylerin zamana bağlı eksik istihdam riskinin, çocuklarına kıyasla 1,3 kat daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Zamana bağlı eksik istihdam riskini açıklayan bir diğer değişken yaşanılan bölgedir. Analizler, İstanbul'da ikamet eden bireylerin eksik istihdam riskinin; Ege'ye kıyasla 1,5 kat, Batı Anadolu'ya kıyasla 1,6 kat, Orta Anadolu'ya kıyasla 4,3 kat, Doğu Karadeniz'e kıyasla 1,8 kat, Kuzeydoğu Anadolu'ya kıyasla 1,2 kat ve

Güneydoğu Anadolu'ya kıyasla 1,4 kat daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Buna karşılık zamana bağlı eksik istihdam riski, İstanbul'a kıyasla; Doğu Marmara ve Akdeniz'de 2,4 kat ve Batı Karadeniz'de 1,1 kat daha yüksektir. Buna karşılık yaşanan hanehalkı büyüklüğünün, zamana bağlı eksik istihdam riskini açıklamadığı tespit edilmiştir.

Model 3: İş Değişkenleri

Son aşamada modele SGK kayıtlılık ve işyeri durumu değişkenleri (iş değişkenleri) dahil edilmiştir. Bir bütün olarak istatistiki açıdan anlamlı ($p<.001$) olduğu sonucuna ulaşılan modelin açıklanabilen değişkenlik düzeyi (Nagelkerke R²) %19,2 düzeyine yükselmiştir. Doğru sınıflandırma oranı ise %80,9'a gerilemiştir. İş değişkenleri, zamana bağlı eksik istihdam riskini %4,7 düzeyinde açıklarken kullanılan tüm değişkenler bir bütün olarak %19,2 düzeyinde açıklama getirmektedir.

Tablo 8'de modele ilişkin sonuçlar yer almaktadır. SGK kayıtlılık, zamana bağlı eksik istihdam riskini açıklayan önemli bir değişkendir. Nitekim kayıt dışı çalışan bireylerde eksik istihdamda bulunma riski 1,9 kat daha yüksektir. Nihayet işyeri durumu, zamana bağlı eksik istihdam riskini açıklamaktadır. Evde çalıştığını beyan eden bireylerde eksik istihdam riski, tarla ve bahçede çalışanlara kıyasla 1,9 kat daha yüksektir. Buna karşılık seyyar veya sabit olmayan işyerinde çalışanların eksik istihdam riskinin (1,5 kat), evde çalışanlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 8. Lojistik Regresyon Model 3 (İş Değişkenleri)

Bireysel Değişkenler	Bağımlı Değişken: Zamana Bağlı Eksik İstihdam					
	B	S.E.	Wald	Serbestlik Derecesi	Sig. (P)	Olasılık Oranı
(1) Cinsiyet (Ref: Erkek)	-,373	,052	52,219	1	,000	,689
(2) Yaş (Ref: 15-24 Yaş)			760,273	5	,000	
25-34	,413	,070	34,931	1	,000	1,512
35-44	,314	,077	16,741	1	,000	1,368
45-54	-,103	,082	1,591	1	,207	,902
55-64	-,818	,091	81,338	1	,000	,441
65+	-1,817	,121	226,768	1	,000	,163
(3) Eğitim Düzeyi (Ref: Bir Okul Bitirmede)			21,564	7	,003	
İlkokul	,249	,072	12,113	1	,001	1,283
Ortaokul	,247	,076	10,531	1	,001	1,280
Genel Lise	,200	,082	5,958	1	,015	1,221
Mesleki veya Teknik Lise	,276	,085	10,649	1	,001	1,318
Önlisans	-,026	,155	,028	1	,867	,974
Lisans	,361	,099	13,234	1	,000	1,435
Lisansüstü	,281	,088	10,218	1	,001	1,325
(4) Medeni Durum (Ref: Hiç Evlenmedi)			16,084	3	,001	
Evli	-,035	,082	,180	1	,671	,966
Boşandı	-,209	,092	5,130	1	,024	1,233
Eşi Öldü	-,294	,142	4,269	1	,039	,745
Sosyal Değişkenler						
(5) Yakınlık (Ref: Cocuğu)			46,109	2	,000	
Kendisi	,284	,078	13,256	1	,000	1,329
Eşi	-,055	,094	,341	1	,559	,946
(6) Hane Büyüklüğü (Ref: 5+)			4,379	4	,357	
Bir Kişi	,120	,093	1,669	1	,196	1,128
İki Kişi	-,008	,055	,023	1	,880	1,008
Üç Kişi	,032	,047	,457	1	,499	1,032
Dört Kişi	,073	,044	2,713	1	,100	1,075
(7) Yaşanılan Bölge (Ref: İstanbul)			1411,431	11	,000	
Batı Marmara	-,016	,082	,040	1	,841	,984
Ege	-,316	,077	16,961	1	,000	,729
Doğu Marmara	,976	,068	203,896	1	,000	2,654
Batı Anadolu	-,386	,080	23,267	1	,000	,680
Akdeniz	1,009	,067	223,857	1	,000	2,744
Orta Anadolu	-1,166	,119	95,664	1	,000	,312
Batı Karadeniz	,348	,077	20,348	1	,000	1,416
Doğu Karadeniz	-,303	,097	9,752	1	,002	,738
Kuzeydoğu Anadolu	,123	,093	1,725	1	,189	1,131
Ortadoğu Anadolu	,081	,091	,798	1	,372	1,084
Güneydoğu Anadolu	-,191	,098	3,814	1	,051	,826
İş Değişkenleri						
Kayıtlılık (Ref: Hayır)	-,615	,039	250,342	1	,000	,540
İşyeri Durumu (Ref: Evde)			418,925	4	,000	
Tarla, Bahçe	-,662	,064	105,523	1	,000	,516
Sabit İşyeri	-,115	,061	3,531	1	,060	,892
Pazar Yeri	,157	,144	1,179	1	,278	1,170
Seyyar veya Sabit Olmayan İşyeri	,396	,069	33,082	1	,000	1,486
Sabit	-1,441	,063	524,497	1	,000	,237
Model Sig.	,000					
-2 Log Likelihood	26242,171					
Chi-square	720,300					
Doğru Sınıflandırma Oranı	%80,9					
Nagelkerke R ²	%19,2					
Nagelkerke R ² Değişim Oranı	%4,7					

Sonuç

Araştırma kapsamında edinilen ilk sonuçlar literatür taramasına aittir. Literatür incelendiğinde, zamana bağlı eksik istihdam ile ilişkisi sınanan değişkenlerin; bireysel, sosyal, işle ilgili değişkenler ve makroekonomik değişkenler olarak sınıflandırılabilirliği görülmektedir. Bu kapsamda bireysel ve sosyal değişkenler arasında; cinsiyet, eğitim seviyesi, yaş, yaşanılan bölge, medeni durum, kent-kır ayrımı, göçmenlik durumu, hanehalkı sorumluluğu, etnisite, hanede bulunan çocuk sayısı ve hanehalkı büyüklüğü bulunmaktadır. İşyeri büyüklüğü, kayıtlılık durumu, çalışılan sektör, işteki durum, meslek, evden çalışma, geçmiş işsizlik süresi ve vasıf düzeyi ise iş ile ilgili değişkenler arasında yer almaktadır. Son olarak literatürde incelenen makroekonomik değişkenler arasında; asgari ücret, işsizlik oranı, gayri safi yurt içi hasıladaki değişim, işgücüne katılma oranı, kayıtlı istihdam oranı ve reel ücret endeksleri mevcuttur.

Araştırmanın ampirik bölümünde yürütülen analizler sonucunda edinilen bulguları özetlemek mümkündür. Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis-H testi sonuçları uyarınca araştırmada kullanılan tüm bağımsız değişkenlerin zamana bağlı eksik istihdam riski açısından istatistiki olarak anlamlı farklılıklara yol açtığı görülmektedir. Bireysel (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve medeni durum), sosyal (yakınlık, hanehalkı büyüklüğü ve yaşanılan bölge) ve iş değişkenleri (SGK kayıtlılık ve işyeri durumu) çoğu alt örneklem grupları arasında farklılaşmaya neden olmaktadır. İkili karşılaştırmalar gerçekleştirildiğinde, birtakım alt örneklem grupları arasında anlamlı farklılıklar olmadığı tespit edilmiştir.

Lojistik regresyon analizine ait bulgular şu şekilde özetlenebilir. Cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, medeni durum, yakınlık, yaşanılan bölge, SGK kayıtlılık ve işyeri durumu değişkenlerinin zamana bağlı eksik istihdam riskini açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşılık içinde yaşanılan hane büyüklüğünün zamana bağlı eksik istihdam riskinin yordayıcısı olmadığı görülmüştür. Sonuçlar; Senkrua (2019, s. 239), Kler ve ark. (2017, s. 3) ve Pratomo'nun (2015, s. 530) erkeklerin eksik istihdamda bulunma olasılığının daha yüksek olduğu yönündeki bulgularıyla örtüşmektedir. Buna karşılık kadınların eksik istihdam riskinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşan Dikmen (2021, s. 220), Kanwal ve ark. (2020, s. 77), Acun (2013, s. 94) ve Niyimbanira (2016, s. 128) ile cinsiyetin anlamlı bir etkisi bulunmadığını tespit eden Susanlı (2017, s. 171), Domfe ve ark. (2013, s. 44), Taşçı (2006, s. 314) ve Popova ve ark.'nın (2003, s. 51) bulgularıyla çelişmektedir.

Öte yandan yaş ile zamana bağlı eksik istihdam riski arasında ters U ilişkisi olduğu yönündeki sonuçlar, Acun (2013, s. 93) ve Taşçı'nın (2006, s. 314) bulgularıyla paralellik arz etmektedir. Yaşın anlamlı bir değişken olmadığı sonucuna ulaşan Susanlı (2017, s. 171) ve Domfe ve ark.'nın (2013, s. 44) bulgularıyla ise örtüşmemektedir. Araştırmada, bir okul bitirmeyenlere kıyasla önlisans ve lisansüstü mezunlarının zamana bağlı eksik istihdam risklerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç; Dikmen (2021, s. 220), Senkrua (2019, s. 239), Taşçı (2006, s. 314) ve Popova ve ark.'nın (2003, s. 42) eğitim düzeyi arttıkça eksik istihdam riskinin azaldığı yönündeki bulgularıyla aynı doğrultudadır. Buna karşılık, eğitim arttıkça eksik istihdam riskinin yükseldiği sonucuna ulaşan Görmüş (2019, s. 87) ve Acun'un (2013, s. 93) sonuçları ile ayrılmaktadır. Ayrıca sonuçlar, Akdeniz bölgesinde yaşayanların zamana bağlı eksik istihdam risklerinin daha yüksek olduğunu saptayan Görmüş (2019, s. 87) ve Taşçı'nın (2006, s. 314) bulgularıyla benzerdir. Hanehalkı sorumlularının eksik istihdam riskinin daha yüksek olduğu yönündeki tespitler ise Senkrua'nın (2019, s. 239) bulgularıyla uyumlu iken Kanwal ve ark.'nın (2020, s. 77) bulgularıyla çelişmektedir. Son olarak, kayıt dışı çalışanlarda zamana bağlı eksik istihdam riskinin yüksek olması, literatürdeki bulgular ile aynı yöndedir (Dikmen, 2021, s. 220; Görmüş, 2019, s. 87).

TÜİK tarafından yürütülen anketlerin mikro verilerinin kullanılması, araştırmada çeşitli kısıtlılıklar ortaya çıkarmaktadır. Nitekim katılımcılara yöneltilen sorularda yer alan seçeneklere ekleme yapılamamakta veya bazı değişkenleri ölçmek için soru eklenememektedir. Gelecek araştırmalarda, zamana bağlı eksik istihdamda olma durumu; içinde yaşanılan hanehalkı tipi (tek ebeveynli aile vb.), kıdem, ek iş ararken kullanılan kanallar ve işyerinde sendikal örgütlenme durumu açısından da incelenebilir. Zamana bağlı eksik istihdamın mevcut işgücü potansiyelinden faydalanılamaması nedeniyle önemli bir etkinlik kaybına karşılık geldiği dikkate alındığında, söz konusu soruna karşı politika önerisi geliştirilmesi ihtiyacı önem kazanmaktadır. Bu doğrultuda yürütülecek politikalarda belirlenecek hedef grupların; bu araştırmada ulaşılan ve literatürde mevcut olan bulgular dikkate alınarak saptanması, politikaların başarı şansını yükseltebilir ve kaynakların etkin kullanımına katkı sağlayabilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Yazar Katkısı: Çalışma Konsepti/Tasarımı: B.C., O.Y. Veri toplama: O.Y., B.C Veri Analizi/Yorumlama: O.Y., B.C. Yazı Taslağı: B.C., O.Y. İçeriğin Eleştirel İncelemesi: O.Y., B.C. Son Onay ve Sorumluluk: B.C., O.Y

Peer-review Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support The authors declared that this study has received no financial support.

Author Contributions: Conception/Design of study: B.C., O.Y.; Data Acquisition: O.Y., B.C; Data Analysis/Interpretation: O.Y., B.C.; Drafting Manuscript: B.C., O.Y.; Critical Revision of Manuscript: O.Y., B.C.; Final Approval and Accountability: B.C., O.Y

Yazarların ORCID ID'leri / ORCID IDs of the authors

Onur YAVAŞ 0000-0003-3856-7064

Bilal COŞAN 0000-0002-8023-1129

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Acun, S. (2013). *Ekonomik kriz ve eksik istihdam ilişkisi: Türkiye örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Acun, S., ve Güneş, B. (2014). Türkiye'de 2008 krizinin eksik istihdama etkileri. *Ekonomik Yaklaşım*, 25(90), 49-69.
- Allan, B. A., Rolniak, J. R., & Bouchard, L. (2020). Underemployment and well-being: Exploring the dark side of meaningful work. *Journal of Career Development*, 47(1), 111-125.
- Biçerli, M.K. (2016). *Çalışma ekonomisi*. İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Borowczyk-Martins, D., & Lalé, E. (2016). *How bad is involuntary part-time work?*. IZA DP No. 9775.
- Caceres, L. R. & Caceres, S. A. (2015). Underemployment in Latinamerica. *The Journal of Developing Areas*, 49(3), 293-322.
- Dikmen, F. H. (2021). Türkiye'de genç yetişkinlerde zamana bağlı eksik istihdamın özellikleri. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 39(2), 211-222.
- Domfe, G., Osei, R. D. & Ackah, C. (2013). Determinants of types of underemployment in the MIDA intervention zones of Ghana. *Developing Country Studies*, 3(12), 33-47.
- Dooley, D., Prause, J., & Ham-Rowbottom, K. A. (2000). Underemployment and depression: longitudinal relationships. *Journal of health and social behavior*, 41(4), 421-436.
- Emeç, H., Üçdoğruk Birecikli, Ş., & Kümbül Güler, B. (2020). Türkiye'de gençlerde eksik istihdamın analizi. *Journal of Management & Labor/Yönetim ve Çalışma Dergisi*, 4(2), 137-152.
- Eymen, U. E. (2007). *SPSS 15.0 veri analizi yöntemleri*. İstatistik Merkezi.
- Friedland, D. S., & Price, R. H. (2003). Underemployment: Consequences for the health and well-being of workers. *American journal of community psychology*, 32, 33-45.
- Görmüş, A. (2019). Türkiye'de zamana bağlı eksik istihdamın karakteristiği: Hanehalkı işgücü anketlerinden bulgular. *Sosyoekonomi*, 27(40), 67-90.
- Güçlü, İ. (2020). *Sosyal bilimlerde nicel veri analizi: Örneklerle SPSS uygulamaları ve yorumlaması*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Güriş, S., Çağlayan Akay, E. ve Güriş, B. (2017). *EViews ile temel ekonometri*. İstanbul: Der Yayınları.
- Heyes, J., & Tomlinson, M. (2021). Underemployment and well-being in Europe. *Human Relations*, 74(8), 1240-1266.
- ILO. (1998). The Measurement of Underemployment, Sixteenth International Conference of Labour Statisticians, Geneva, http://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/1998/98B09_207_engl.pdf, 01.07.2024.
- İşığışık, Ö. (2018). *İstihdam ve işsizlik*. Bursa: Dora Dağıtım.
- Kanwal, W., Ahmad, H. R., Hafëez, H. A. & Qamri, G. M. (2020). Determinants of voluntary and involuntary underemployment in Pakistan. *Empirical Economic Review*, 3(1), 57-82.
- Kaya, Y. ve Yeşilova, A. (2011). İki Durumlu Karışımli Lojistik Regresyona İlişkin Bir Uygulama. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 4(3), 53-58.
- Kler, P., Potia, A. H. & Shankar, S. (2017). Underemployment in Australia: A panel investigation. *Applied Economics Letters*, 0, 1-5.
- Kumaş, H. ve Çağlar, A. (2011). Türkiye'de kadın eksik istihdamını belirleyen faktörler: TÜİK 2009 hanehalkı işgücü anketi ham verileri ile cinsiyete dayalı bir karşılaştırma. *Çalışma ve Toplum*, 2(29), 249-289.
- Kutlar, A. (2012). *Ekonometriye giriş*. Ankara: Nobel.
- Küçükali, A., ve Özmen, K. (2019). İş ve meslek danışmanlarının çalışma hayatında karşılaştıkları problemler ve eksik istihdam sorunu: Muş, Bitlis, Van ve Hakkâri örneği. *İş ve Hayat*, 5(10), 136-158.

- Maynard, D. C., Joseph, T. A., & Maynard, A. M. (2006). Underemployment, job attitudes, and turnover intentions. *Journal of Organizational Behavior: The International Journal of Industrial, Occupational and Organizational Psychology and Behavior*, 27(4), 509-536.
- Niyimbanira, F. (2016). Characterisation of time-related underemployment in a South African municipality: A case of Bushbuckridge, Mpumalanga Province. *International Journal of Social Sciences and Humanity Studies*, 8(1), 116-132.
- Popova, J., Rastrigina, O. & Trapeznikova, I. (2003). Part-time employment and underemployment in the Latvian labour market. *Baltic Journal of Economics*, 3(2), 42-58.
- Pratomo, D. S. (2015). The analysis of underemployment in Indonesia: Determinants and its implication. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 211, 528-532.
- Senkrua, A. (2019). Status and contributing factors of underemployment in Thailand. *International Journal of Business, Economics and Law*, 20(5), 229-241.
- Serper, Ö. (2014). *Uygulamalı istatistik*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Sevüktekin, M. (2013). Teori ve uygulamalar: Ekonometriye giriş. Bursa: Dora.
- Sugiyarto, G. (2007). *Measuring underemployment: Establishing the cut-off point* (No. 92). ERD Working Paper Series.
- Susanlı, Z. B. (2017). Underemployment in the Turkish labor market. *Sosyoekonomi*, 25(33), 157-173.
- Şenel, S. ve Alatlı, B. (2014). Lojistik Regresyon Analizinin Kullanıldığı Makaleler Üzerine Bir İnceleme. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 5(1), 35-52.
- Tarı, R. (2014). *Ekonometri*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Taşçı, H. M. (2006). Recent trends in underemployment and determinants of underemployment in Turkey. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 11(1), 299-319.
- TÜİK (2024a). Temmuz 2, 2024 tarihinde TÜİK: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Mart-2024-53510#:~:text=%C4%B0%C5%9Fg%C3%BC%C3%BC%202024%20y%C4%B1%C4%B1%20Mart%20ay%C4%B1nda,kad%C4%B1larda%20%36%2C9%20oldu> adresinden alındı
- TÜİK (2024b). Temmuz 3, 2024 tarihinde TÜİK: <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=istihdam-issizlik-ve-ucret-108&dil=1> adresinden alındı.
- Ünal, H. ve Gonülaçan, A. (2019). Türkiye’de Eksik İstihdam Edilenlerin Ortak Özelliklerinin Belirlenmesi: Lojistik Regresyon Analizi. *Maliye Dergisi*, 0(176), 128 - 139.
- Wilkins, R. (2007). The consequences of underemployment for the underemployed. *Journal of Industrial Relations*, 49(2), 247-275.
- Wilkins, R., & Wooden, M. (2011). Economic approaches to studying underemployment. D.C. Maynard & D.C Feldman (Ed). *Underemployment: Psychological, economic, and social challenges* içinde (s. 13-34), Springer.

Atıf Biçimi / How Cite This Article

Yavas, O., & Cosan, B. (2024). Bizim neyimiz eksik? zamana bağlı eksik istihdama yönelik nicel bir analiz. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 87, 126-141. <https://doi.org/10.26650/jspc.2024.87.1535524>

The Importance of the “Social Agenda” in the G20 Decision-Making: Increasing or Decreasing

Neşe YILDIZ¹

¹(Asst. Prof. Dr.), Karabük University, Faculty of Business Administration, International Trade and Finance, Karabük, Türkiye.

ABSTRACT

This study examines social agenda coverage, place, and role in the decision-making process in the G20. The purpose of this study is to provide an in-depth exploration of the extent of ways and means by which social policy issues find a place in the G20, which is called the premier forum for international economic cooperation. This research will discuss the extent to which the G20 includes social issues, especially labour, social dialogue and social governance issues. The study’s central question is whether the G20 is placing an increasing or decreasing role in the social agenda. The study employs a methodology that analyzes the G20 documents and final declarations and examines the data on the G20 commitments and observations made at the G20. The study concludes that although the primary focus is on economic and financial issues, the G20 makes serious efforts to address social issues. It underlines that the G20 is an organisation that focuses on more social dimensions than previously thought and emphasises the importance of continuous cooperation between member states and participation groups to tackle the world’s most fundamental social problems.

Keywords: G20, L20, Engagement Groups, Social Mechanisms in the G20, Social Policies in the G20

Introduction

This study of "the Importance of ‘Social Agenda’ in The G20 Decision-Making: Increasing or Decreasing" attempts to examine the G20 (Group of 20) from the perspective of place, role, and coverage of social agenda in terms of the extent of their importance in the G20 decision-making. It is important because the G20 today continues to be one of the most significant global formations at the intergovernmental level. It has various connotations such as “the premier forum for international economic cooperation”, “global formation for economic and financial stability”, “an unofficial platform”, “an informal platform”, “an informal mechanism for dialogue in the framework of the Bretton Woods system”. Then, a basic question arises about how such an intense economic establishment requires inclusion of social issues in its economic and financial agenda and decision-making.

An overview of the reason d’etre of the establishment of the G20 becomes helpful to better understand the development of the domain and its policies. The G20 foundations were laid down 25 years ago in response to the devastating financial crises of the 90s. The G20 was created as the premier forum for international economic cooperation in the Cologne Economic Summit of G7/G8 Finance Ministers in 1999, aiming “to establish an informal mechanism for dialogue among systematically important countries within the framework of the Bretton Woods institutional system”.

Its foundation has thus created an informal environment for discussion and exchange of views, which has been instrumental in ensuring and promoting global economic and financial stability. Although it is called an “informal and/or unofficial platform”, the G20 plays a vital role in world politics due to its power derived from the place of its member countries in the world economy, trade and financial system, the size of its population and the inclusion and governance in its structure and working system. The G20 representing each continent has expanded its scope to include social issues due to its demographic representation, which is around 80%. Therefore, such a status of the G20 significantly has great impacts on the world for its position and policies determined.

The G20 represents a significant milestone in the history of advanced industrialised and emerging market economies. By bringing nations together from both spheres of economic development, it has allowed emerging market economies to gain greater representation in the global economic system. Hence, the topics and issues of economic and social issues are interlinked. The G20, too, combines economic and social topics in its aims and targets even through its early declarations, such as those of Cologne,

Corresponding Author: Neşe Yıldız **E-mail:** nesityildiz@karabuk.edu.tr

Submitted: 31.03.2024 • **Revision Requested:** 06.07.2024 • **Last Revision Received:** 07.07.2024 • **Accepted:** 14.10.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

Washington, London and Pittsburgh. The Pittsburgh Summit further emphasises social issues and turns out to make the declaration a social manifesto.

Reflecting the tendency of the G20 to encompass more social issues in its mechanisms, it has been steadily expanding to include more civil actors as well as member states. During the early years of the G20, it held annual meetings with only finance ministers and central bank governors. However, since the emergence of the global crisis in 2008, the G20 has been holding summits and organising events at the leaders’ level throughout the year. These events now include the participation of civil society organisations, international organisations, and guest countries. In this connection, the perspective of global governance matters to the G20 to respond to it in real terms.

The G20 has no constitution or treaty, no permanent secretariat or budget, and therefore no ability to act independently of member states. The informal structure of the G20 causes its outputs to remain broadly discursive, developing common understandings rather than developing binding commitments or international law. A growing number of activities and forms of institutionalisation support the G20 Summits. The Engagement Groups of experts and advocates provide the G20 leaders with ideas and recommendations to evaluate, review, and publicise the its policy activities. That is why the G20 is now much more than a free-form meeting of world leaders and is increasingly referred to as a “hub” for member states’ governments and global governance networks (Slaughter, 2019, p. 9). Hence, the G20’s informality is an essential feature of its purpose and functioning.

This study will discuss the extent to which the G20 includes social issues, especially labour, social dialogue and social governance issues. The study’s main question is whether the G20 is placing increasing importance on the social agenda. The study aims to answer this question by addressing the following sub-questions: What is the position of the G20 in the world in terms of economic and social indicators? What are the social aims of the G20? What are the social mechanisms in the G20 structure? What are these mechanisms’ roles and importance? Is the G20 strengthening its legitimacy with its engagement groups? Does the G20, which includes critical social problems, have any discourse, policies, and actions against social problems? Does it provide opportunities to strengthen social dialogue through the G20 Engagement Groups, especially between the L20 and B20? Is the G20 preparing the ground for a dialogue between the L20 and international financial institutions? The study will analyse the documents and Final Declarations signed at the G20 Leaders Summit and evaluate the explanation and policy papers developed by the L20. This helps to analyse the G20’s goals from a social perspective. This requires an examination of the representation status of the G20, social policy issues within the G20, the role of social mechanisms in the G20, industrial relations, engagement groups, and governance.

This study of “the importance of the ‘social agenda’ in the G20 decision-making: increasing or decreasing” has an outline to examine the subject in three main sections such as the current state of social issues in the G20 agenda, social mechanisms and social actors in the G20, and ensuring the future of social issues in the G20.

In this connection, after the introduction, the first section will analyse "the current state of social issues in the G20 in three subheadings like the goals to cover concerns of social issues: any or many enough?", "the impact of the G20’s demographic, economic, and social representation on its social agenda", and "from the global governance perspective: the extent of the G20 agenda to social policy clauses". The second section will explore "social mechanisms and social actors in the G20" in three subheadings: “the role of the social mechanisms in the G20 decision making”, “the role of the social actors in the G20 decision making”, “the importance of the contacts between the L20 and the G20”. The third and final section will evaluate the “ensuring the future of social issues in the G20”. The study will conclude with a summary of the findings.

The Current State of Social Issues in the G20 Agenda

This section examines the current state of social issues on the G20 agenda by examining three subheadings: the goals of the G20, the effect of the G20’s representation status and global governance issues.

Goals of the G20 to Cover Concerns of Social Issues: Any or Many Enough?

Regarding the G20, an important question to consider is the extent to which social issues are covered in its agenda. In other words, it is necessary to ask if the G20’s coverage of social issues is increasing, decreasing, or at a sufficient, reasonable, and acceptable level. Hence, organisations like the G20 should support and complement their basic global economic and financial policies with social policies to successfully implement them.

The economy deals with growth, development, welfare, and wealth. Social policy requires them immensely. The G20 confirmed this requirement by saying that "stable and sustainable work economic growth will benefit all people". Therefore, the issues of the economic field and the issues of the social field coincide from different angles. In general, social policy is concerned with how societies successfully fulfil human needs for security, education, employment, health, and overall well-being. Social policy examines the different roles played by national governments, families, civil society, markets, and international organisations in providing necessary services and support throughout a person’s life, from childhood to old age. The social policy agenda includes a

wide range of issues, such as support for children and families, education and schooling, housing, income maintenance and poverty reduction, unemployment support and training, pensions, healthcare, and social care (Platt, n.d.). The definition and discussion of social policy prove that the topics and issues of economic and social issues are interlinked. The G20, too, combines economic and social topics in its aims and targets through its early declarations such as those of Cologne, Washington, London, and Pittsburgh. The Pittsburgh Summit further emphasises social issues to make the declaration a social manifesto.

It is possible to make global economic decisions with wider participation, preventing criticism that the views of developing countries were not considered in key decisions. This will help to leverage the G20, which serves as a crucial platform for global collaboration on the most pressing issues in the international financial and economic fields, facilitating the development of solutions to global challenges.

An overview of the establishment of the G20 becomes helpful to better understand the coverage and development of the main domain of its policies. It was created as the premier forum for international economic cooperation in response to the devastating financial crises of the 90s, such as in Mexico, Asia, and Russia. In 1999, a decision taken at the G7/G8 meeting officially established the G20. The aim of the G20 was outlined in the report prepared by G7/G8 finance ministers at the Cologne Economic Summit: "We will work together to establish an informal mechanism for dialogue among systematically important countries within the framework of the Bretton Woods institutional system". (Report of G7 Finance Ministers to the Köln Economic Summit, 1999)

In justifying the creation of the G20, this Summit drew attention to the informal structure of the Group, dialogue between members, and, above all, financial and economic-based Bretton Woods institutions. The G20, an unofficial platform, represents a significant milestone in the history of advanced industrialised and emerging market economies. By bringing together nations from both spheres of economic development, the G20 has allowed emerging market economies to gain greater representation in the global economic system.

In this section, the agenda for the G20 Summits will be analysed from the perspective of the inclusion of social issues. Additionally, a quantitative analysis of the social issues in the G20 agenda and documents will follow.

Analysis of the G20 Agenda in the Summits From the Perspective of Inclusion of the Social Issues

Analysing the G20 agenda from a social perspective offers insight into its consideration of social issues. From the outset, the G20's objectives were set out in the first G20 Declaration of Finance Ministers and Central Bank Governors in 1999, supporting the objectives of the G7/G8 Cologne Finance Ministers' Economic Summit focusing on the importance of social dimensions by the Ministers and Central Bank Governors themselves to achieve stable and sustainable world economic growth that benefits all:

... to provide a new mechanism for informal dialogue in the framework of the Bretton Woods institutional system, to broaden the discussions on key economic and financial policy issues among systemically significant economies and promote co-operation to achieve stable and sustainable world economic growth that benefits all. (G20 Meeting of G20 Finance Ministers and Central Bank Governors, 1999)

As stated in the first G20 Declaration of Finance Ministers and Central Bank Governors in 1999, the purpose of the G20 is to seek solutions for crucial economic and financial problems as an informal dialogue mechanism in the framework of the Bretton Woods institutional system. In parallel with these aims, the Finance Ministers and Central Bank Governors continued to hold annual meetings until the Leaders Summit in 2008.

Despite the strict economic and financial focus of the G20 since the inaugural Leaders' Summit in 2008, it has progressively broadened its agenda to incorporate not only economic and financial targets but also social considerations by referring to "employment" and "poverty reduction": "... Our work will be guided by a shared belief that market principles, open trade and investment regimes, and effectively regulated financial markets foster the dynamism, innovation, and entrepreneurship essential for economic growth, employment, and poverty reduction." (Washington Summit, 2008)

The 2008 Washington Leaders' Declaration in its Article 2 indicates that their main objectives included addressing social policy concerns such as poverty reduction and employment opportunities. Similarly, Article 3 of the Leaders' Declaration at the London Summit in 2009 included a decision in which many social characteristics of welfare were expressed in the following social characteristics of sharing welfare and prosperity through growth and recovery:

We start from the belief that prosperity is indivisible; that growth, to be sustained, has to be shared; and that our global plan for recovery must have at its heart the needs and jobs of hard-working families, not just in developed countries but in emerging markets and the poorest countries of the world too. (London Summit Leaders' Declaration, 2009)

The London Summit highlights the social perspective by underlying the importance of sharing prosperity for sustainable growth. The global recovery plan must prioritise people from developed, emerging, and the poorest countries and provide employment

opportunities. In this regard, the Summit has expressed continued interest in the G20 social issues to gain further clarity on the matter.

The Pittsburgh Summit in 2009 marked a significant shift in the G20’s focus towards social policies. It not only defined the G20 as one of the premier forums for international economic cooperation but also highlighted the organisation’s crucial role in social policy. The Pittsburgh Declaration, in essence, became the G20’s sort of unnamed "social manifesto" and outlined some of the most pressing and challenging social responsibilities that the G20 should address as its commitment to invest in people in various main social issues:

Today, we designated the G20 as the premier forum for our international economic cooperation. We have a responsibility to invest in people by providing education, job training, decent work conditions, health care, and social safety net support, and to fight poverty, discrimination, and all forms of social exclusion. . . . We also have a responsibility to achieve the internationally agreed development goals... We note with concern the adverse impact of the global crisis on low-income countries’ (LICs) capacity to protect critical core spending in areas such as health, education, safety nets, and infrastructure.

It can be seen that although the G20 designates itself as the premier forum for international economic cooperation, it attains a crucial responsibility for social issues aiming at “investing in people”. The declaration went further to underline the issues of both the fight against poverty and the poor saying that: “The MDBs play a key role in the fight against poverty. . . We commit to improving access to financial services for the poor.”

The Declaration clarified the G20’s commitment to implementing recovery plans by listing almost all social issues varying from decent work to international labour standards as underlying that:

We commit to implementing recovery plans that support decent work, help preserve employment, and prioritise job growth. In addition, we will continue to provide income, social protection, and training support for the unemployed and those most at risk of unemployment. We agree that the current challenges do not provide an excuse to disregard or weaken internationally recognised labour standards. To assure that global growth is broadly beneficial, we should implement policies consistent with the ILO’s fundamental principles and rights at work.

The G20 expressed that it has a new framework to uncover its plan of action for structural reforms to create more inclusive labour markets, saying that

Our new Framework for Strong, Sustainable, and Balanced Growth requires structural reforms to create more inclusive labour markets, active labour market policies, and quality education and training programmes...We recognise successful employment and training programmes are often designed together with employers and workers, and we call on the ILO, in partnership with other organisations, to convene its constituents and NGOs to develop a training strategy for our consideration. (The Pittsburgh Summit, 2009)

Therefore, the Leaders’ Statement of the Pittsburgh Summit represents a comprehensive focus on significantly strengthening the G20’s social basis and dimension, defining it as a premier forum of international economic cooperation. As highlighted in the Pittsburgh Summit, the G20 recognises the importance of addressing critical social policy issues. These include many social issues, such as investing in people to ensure social rights, supporting vulnerable populations, fighting poverty, combating discrimination and social exclusion, providing job training, maintaining social protection, achieving sustainable development, and promoting decent work in an inclusive labour market. Thus, the G20 leaders acknowledged the importance of social dimensions and integrated them into the G20 agenda. The Leaders Summit attempted to address these social issues by being firmly committed to achieving social goals. This commitment has become even more important as the impact of the global financial crisis has waned.

After the Pittsburgh Summit, the G20 began to insist on using the slogan "the leading forum for international economic cooperation" as its motto. Nevertheless, this expression is discussed in terms of its meaning. For example, Kaul (2019, p. 570) notes that the G20 refers to itself as the “premier forum for international economic cooperation,” but it is not clear what exactly international economic cooperation means. He argues that today, it has become increasingly clear that global growth and development are closely linked to economic, social, and environmental dimensions and should be promoted in a balanced way to ensure global sustainability. Therefore, he underlines that it would be appropriate for the G20 to now call itself a forum that promotes international cooperation that supports economically, socially, and environmentally sustainable global growth and development. This proves that ‘socially’ becomes one of the three pillars of the G20 agenda.

Quantitative Analysis of the Social Issues Existing in the G20 Agenda

From the perspective of social policy, analysis of the Leaders’ Statements and Policy Documents of the G20 will help to understand the approach of the G20 towards social policies. After examining Table I, it becomes evident that the Summits discuss almost every major global issue. While the initial stages of the Leaders’ Summit heavily focused on measures to be taken against the crisis coupled with some references to social issues, over time, the focus shifted from financial regulations and macroeconomic

policy issues to social issues. Social agenda items like poverty alleviation, social regulations, food security, environmental problems, climate change, energy security, and the fight against corruption are included in almost all Summit decisions. However, these issues were initially addressed as headings in the early Summit years, and then they began to be elaborated in detail. These items constitute most of the fundamental global social issues.

During the 18 different G20 Summits, 3439 commitments were made, with 1693 of these commitments about social policy issues. This means that social policy commitments accounted for almost half of all commitments that the G20 made. This highlights the importance of social policy issues in the G20’s priorities. Many economic topics are closely linked to social issues, emphasising the interconnectivity between these two areas.

The 18 different Summits included over 100 commitments being made on multiple social policy issues, including development, crime and corruption, employment and labour, health, climate change, food-agriculture-nutrition, environment, and gender. It is worth mentioning that development was the most crucial issue of all, accounting for 11.4% of the total commitments out of a total of 393 commitments, and 23.2% of the commitments in the field of social policy. It is noteworthy that development was addressed at every summit, indicating its paramount importance. Hence, development was the area where the second-highest number of commitments was made, after macroeconomics.

The commitment to labour and employment issues may not have been the centre of discussion in three of the summits, but the remaining 15 summits have seen 190 commitments made in this regard. These commitments make up 5.5% of the total commitments and 11.2% of the commitments in the field of social policy. As for health, commitments were made in response to the Ebola epidemic in 2014, and many more were made during the COVID-19 pandemic. It has been noted that in 2021, most commitments made were in the health sector. It is important to recognise the significance of these commitments and their impact on the well-being of people worldwide.

In 2014, at the Brisbane Summit, the G20 made commitments to improve employment and labour. This included setting concrete targets, such as reducing gender inequality in the labour force by 25% by 2025. Achieving this goal would mean adding over 100 million women to the workforce. At the 2015 Antalya Summit, G20 leaders reaffirmed their commitment to improving employment plans and reducing gender participation gaps in labour markets. They also emphasised the importance of developing digital skills and education in areas like science, technology, engineering, and mathematics to increase female participation in these fields (G20 Leaders’ Communiqué, 2014 and 2015).

The repeated commitments made by the G20 on social issues affirm their strong dedication and unwavering support towards addressing this important matter. It is crucial to thoroughly evaluate the implementation and progress of the social policy commitments made by the G20 member countries.

As the G20 expands its agenda towards social issues, it is vital to recognise the significance of its multi-actor structure and the inclusion of engagement groups. According to Luckhurst (2019, p. 6), the G20’s expanding policy agenda since 2010 is both a result and a cause of the decentralisation of authority. In this regard, the growth of G20 stakeholders has further broadened the agenda, with broader policy issues engaging more actors.

Table 1. Number of G20 Commitments According to the Issues (2008-2023)

		Washington	London	Pittsburgh	Toronto	Seoul	Cannes	Los Cabos	St. Petersburg	Brisbane	Antalya	Hangzhou	Hamburg	Buenos Aires	Osaka	Riyadh	Rome	Bali	New Delhi
Issue	Total	2008	2009	2009	2010	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Accountability	79	4	3	15	3	4	5	13	9	17	2	4							
Climate Change	152		3	3	3	8	8	5	11	7	3	2	22	3	13	3	21	18	19
Crime and Corruption	183	3		3	3	9	5	7	33	4	4	7	32	5	12	14	23	12	7
Culture	5																		5
Development	393	4	15	9	8	22	17	10	50	20	24	18	75	3	24	7	18	22	47
Digital Economy /Digitalization	70												4	11	6	3	26	8	12
Education	21			3			1						1				4	8	4
Employment and Labour	190		4	3		4	8	18	29	16	10	9	25	18	9	6	5	16	10
Energy	194			17	1	14	18	10	19	16	3	8	42	8	2	4	8	11	13
Environment	139					1	3		1				57		7	6	21	24	19
Financial Regulation	380	59	45	23	12	24	38	18	20	7	8	25	39	22	10	6	7	8	9
Food, Agriculture, and Nutrition	140			3	2	2	36	4	11		3	3	22	5	4	3	8	20	14
G8/G20 Governance	34			3		2	12	3	12			2							

Table 1. Continued

Gender	116							2		4			30	7	12	8	17	11	25
Health	166									33	2	3	19	4	14	14	35	17	25
Human Rights	16													4	5	4		2	1
Information and Communication	75										2	50	23						
Infrastructure	56									28		8	6	1	1	3	4	5	
Institutional Reform	5																		5
International Cooperation	16											5	9			1			1
International Taxation	3															3			
Macroeconomic Policy	503	6	15	28	14	29	91	71	66	34	21	31	40	21	9	9	7		11
Microeconomics	29								2	6		3							18
Migration/Refugees	29											3	16	1		1	2	3	3
Non-proliferation	1																	1	
Regional Security	1																		1
Reform of International Financial Institutions	153	14	29	11	4	16	22	8	5	4	2	4	14	7	4	2	2	2	
Social Policy	19		1	1	2	1	3	1			3	1	2				4		
Taxation	7																1	3	
Terrorism	49								1		12	3	24	3	5				1
Tourism and Culture	2																		
Trade	213	5	14	6	9	17	15	10	12	9	14	24	29	5	6	10	12	8	
Total Commitments	3439	95	129	128	61	153	282	180	281	205	113	213	531	128	143	107	225	223	242

Resource: G20 Information Centre (2023); G20 Information Centre (2022); G20 Information Centre (2021); G20 Information Centre (2020); G20 Information Centre (2019); G20 Information Centre (2018); G20 Information Centre (2016); G20 Information Centre (2015).

Table 2. Number of G20 Social Commitments According to Issues (2008-2023)

Issue	Total	Washington 2008	London 2009	St. Petersburg 2009	Toronto 2010	Seoul 2010	Cannes 2011	Los Cabos 2012	St. Petersburg 2013	Brisbane 2014	Antalya 2015	Hangzhou 2016	Hamburg 2017	Buenos Aires 2018	Osaka 2019	Riyadh 2020	Rome 2021	Bali 2022	New Delhi 2023	Relevant Commitment/Total Social Commitments(%)	Relevant Commitment/Total Social Commitments(%)
Development	393	4	15	9	8	22	17	10	50	20	24	18	75	3	24	7	18	22	47	23.2	11.4
Employment and Labour	190		4	3		4	8	18	29	16	10	9	25	18	9	6	5	16	10	11.2	5.5
Crime and Corruption	183	3		3	3	9	5	7	33	4	4	7	32	5	12	14	23	12	7	10.8	5.3
Health	166									33	2	3	19	4	14	14	35	17	25	9.8	4.8
Climate Change	152		3	3	3	8	8	5	11	7	3	2	22	3	13	3	21	18	19	8.9	4.4
Food, Agriculture, and Nutrition	140			3	2	2	36	4	11		3	3	22	5	4	3	8	20	14	8.2	4
Environment	139					1	3		1				57		7	6	21	24	19	8.2	4
Gender	116							2		4			30	7	12	8	17	11	25	6.8	3.3
Accountability	79	4	3	15	3	4	5	13	9	17	2	4								4.6	2.2
G8/G20 Governance	34			3		2	12	3	12			2								2	0.9
Migration/Refugees	29											3	16	1		1	2	3	3	1.7	0.8
Education	21			3			1						1				4	8	4	1.1	0.6
Social Policy	19		1	1	2	1	3	1			3	1	2				4			1.1	0.5
Human Rights	16													4	5	4		2	1	0.9	0.4
International Cooperation	16											5	9			1			1	0.9	0.4
Total Social Policy Commitments/Total G20 Commitments (%)	1693/3439 (49.2)	11/95 (11.5)	26/129 (20.1)	43/128 (33.5)	21/61 (34.4)	53/153 (34.6)	98/282 (34.7)	63/180 (35.0)	156/281 (55.5)	101/205 (49.2)	51/113 (45.1)	57/213 (26.7)	310/531 (58.3)	50/128 (39)	100/143 (69.9)	67/107 (62.6)	58/225 (25.8)	53/223 (23.8)	68.6/175/242 (72.3)		

Resource: G20 Information Centre (2023); G20 Information Centre (2022); G20 Information Centre (2021); G20 Information Centre (2020); G20 Information Centre (2019); G20 Information Centre (2018); G20 Information Centre (2016); G20 Information Centre (2015).

The Impact of the G20’s Demographics, Economic, and Social Representation on Its Social Agenda

The G20’s representation status in terms of population, Gros Domestic Product (GDP), merchandise trade, International Monetary Fund (IMF) quotas share, trade union density, collective bargaining coverage, poverty rate, and sustainable development goals worldwide forces it to indulge more in social issues and accommodate them into its social agenda. In this regard, a high

percentage of the world population, a high percentage of the world GDP and world trade, and a high percentage of both the poorest and richest population are at stake in this so-called ‘premier forum for international economic cooperation’.

The G20, which includes at least one country from each continent, has expanded its scope to include social issues due to its demographic representation. This representation status of the G20, from the economic to the social side, has a significant impact on the world for its position and policies determined. Developed and emerging economies meet in the same forum, making it a crucial platform for global discussions and decision-making to cover social and economic issues.

Table III shows that the G20 nations account for over 60% of the world’s population. After the African Union joined the G20, this percentage rose to almost 80% of the world population. The G20 consists of the largest economies in the world, with 17 of 19 countries being in the top 20. The only exceptions to be out of the top 20 economies are Argentina, ranked 22nd, and South Africa, ranked 40th (World Bank, 2024).

Table 3. Economic and Social Representation of the G20 Countries

G20 Members	Population, 2024, Total Million	Main Economic Indicators of the G20 Countries					Main Social Indicators of the G20 Countries						
		GDP, 2023, Current Prices, Billion US\$	GDP Per Capita, 2023 current US\$	Merchandise Exports-2022 - Billion US\$	Merchandise Imports-2022 - Billion US\$	LMF Quatos Share (%)	Trade Union Density (%)	Collective Bargaining Coverage (%)	Poverty Headcount Ratio at \$2.15 a Day-2023 (2017 PPP) (% of the population) (2023)	Poverty Headcount Ratio at \$3.65 a Day-2023 (2017 PPP) (% of the population) (2023)	Population in Multinational Poverty (Thousand)	Population Covered by at Least One Social Protection Benefit % (2020)	Ranking in the SDG Index – (2023)
Argentina	45,6	640,0	12,520	88	76	0.67	27.7 (2014)	49.4 (2018)	1.07	2.51	196 (2020)	58.4 (2021)	51
Australia	26,7	1.723	63,140	402	290	1.38	13.7 (2018)	61.2 (2018)	0.34	0.43		100	40
Brazil	211,9	2.173	9,070	334	272	2.32	13 (2019)	64.8 (2020)	2.2	5.34	8.234 (2015)	72.7 (2021)	50
Canada	39,7	2.140	53,930	597	567	2.31	29.4 (2020)	31.3 (2020)	0.2	0.27		99.8	26
China	1.419,3	17.797	13,400	3.593	2.715	6.40	44.2 (2017)	45 (2017)	0.77	1.46	55.396 (2014)	70.8	63
France	68,4	3.030	45,070	606	811	4.23	8.9 (2018)	98 (2018)	0.14	0.18		100	6
Germany	83,4	4.456	53,970	1.658	1,571	5.59	16.3 (2019)	51.8 (2019)	0.26	0.72		99.5	4
India	1.450,9	3.549	2,540	452	732	2.75	19.8 (2017)		3.34	11.81	230.739 (2021)	24.4	112
Indonesia	283,4	1.371	4,870	291	237	0.98	13 (2019)	10 (2008)	2.88	12.32	9.907 (2017)	27.8	75
Italy	58,9	2.254	38,200	700	743	3.16	32.5 (2019)	99 (2019)	1.13	0.47		82	24
Japan	123,7	4.212	39,030	752	905	6.47	16.8 (2019)	16.8 (2019)	0.36	0.47		98	21
Korea, Rep.	51,7	1.712	35,490	683	731	1.80	12.4 (2020)	15.6 (2019)	0.25	0.36		82.9 (2018)	31
Mexico	130,8	1.788	12,100	578	604	1.87	13.2 (2020)	10.4 (2019)	5.76	10.06	5.156 (2021)	65.7 (2021)	80
Russia	144,8	2.021	14,250	565	194	2.71	27.5 (2017)	28.5 (2019)	0.51	0.83		90.1	49
Saudi Arabia	33,9	1.067	28,690	378	140	2.10	No right to organise		-			77.8	94
South Africa	64,0	377,0	6,750	123	111	0.64	29.1 (2019)	30.1 (2019)	21.59	34.43	3.716 (2016)	49.3	110
Türkiye	85,3	1.108	11,650	254	363	0.98	15.2 (2024)	8.5 (2020)	0.76	1.39		79.8	72
United Kingdom	69,1	3.340	47,800	530	816	4.23	23.4 (2019)	26.9 (2019)	0.5	0.72		93.5	11
United States	345,4	27.360	80,300	2.062	3.375	17,43	10.3 (2020)	12.1 (2020)	0.55	0.78		76.1	39
European Union	449,2	17.100	37,149	6.965	7,299	26,18							
African Union	1.532,8	2.870	1,868	661	693	5.19							
G20 Total	4.975,4	89.478		18.647	19.427	81.22					313.244		
G20 +African Union	6.508,2	92.348		19.185	20,0	85.77							
WORLD	8.161,9	105.435	13,212	24.486	25.049	100					1.100,0	46.9(2020)	
G20/World (%)	60.9	84.8		76,1	77.5	81.22					28.4		
G20+ African Union/World (%)	79.7	87.6		78,3	80	85.77							

Resource: Wordometer (2023); <https://data.worldbank.org>; EUROSTAT (2024); UNECE, (n.d.); OECD (n.d.); OPHI-UNDP, 2023; ILOb, (n.d.); ILOc (n.d.); <https://dashboards.sdgindex.org/rankings>; ILO (2021); Sachs, Lafortune, Fuller, Drumm, 2023; World Bank (2024a); World Bank (2024ab); World Bank1 (n.d.); World Bank2 (n.d); World Bank3 (n.d); ÇSGB (2024)

The G20 consists of countries that account for over 85% of global GDP and 75% of global trade. The G20 includes both high-middle and low-income countries based on per capita income. According to the World Bank’s updated figures as of July 2023, low-income countries are those with an annual income below \$1,135, while low-middle-income countries have an annual income between \$1,136 and \$4,465, high-middle-income countries have an annual income between \$4,466 and \$13,845, and

high-income countries have an annual income of \$13,845 or above (Hamadeh, Rompaey and Metreau, 2023). Of the G20 members and the EU, which represent the majority of the group, 11 countries are upper-income, seven countries are upper-middle-income, and only one country is low-middle-income. The G20 countries play a dominant role in the global financial system and are the primary decision-makers in shaping global financial policies in the IMF, with over 80% of all quotas.

Concerning the issue of poverty, it should be underlined that poverty is a significant issue even within the G20 countries. Despite the African Union’s exclusion, nearly 90 million individuals in the G20 countries, which constitute 15% of the total number of individuals living in extreme poverty around the world, are struggling with poverty. However, after the African Union’s inclusion in the G20, the group has become responsible for more than half a billion of the world’s extremely impoverished individuals. In contrast, one-third of the world’s multidimensional poverty is concentrated in seven G20 countries. Multidimensional poverty is defined as the lack of access to basic necessities such as healthcare, education, and safe living conditions, as well as disempowerment, poor job opportunities, and violence. According to the 2023 Global Multidimensional Poverty Index, 1.1 billion people worldwide are enduring multidimensional poverty, and half of them, or 533 million people, are living in Sub-Saharan African countries. When considering African Union members and G20 nations, the G20 accounts for nearly 80% of all individuals experiencing multidimensional poverty.

Regarding the issue of social protection, one of the major social issues in many countries of the G20 is the lack of access to social protection programmes. The G20 indicator shows that the percentage of the population benefiting from at least one social protection programme ranges from 24% to 100%. Among the G20 countries, 12 have a rate of over 75%, which is higher than the global average of 47%. However, the social protection program does not cover 25% of the population in any way in 7 countries. For instance, in India, 3/4 of the population, which is approximately 1.2 billion people, do not have any access to social protection benefits.

Trade union density and the coverage rate of collective agreements are important social issues. The rate of trade union density varies between 10% and 45%, while the coverage rate of collective agreements varies between 8% and 99%. In many countries, the coverage rate of collective agreements is higher than the unionisation rate. These figures reveal the strength of trade union organisations and their power level. It is worth noting that Saudi Arabia does not have any trade union organisations or a collective bargaining system in place.

Another social issue is the Sustainable Development Goals (SDG), which consist of 17 targets that are planned to be achieved by 2030. These targets range from fighting poverty to eliminating hunger, providing quality jobs, and ensuring gender equality. However, the G20 countries have varying performances in achieving these goals. Some are ranked as high as 4th, while others fall as low as 112th. To ensure sustainable development, G20 countries should take several steps.

As a powerful organisation, the G20 wields immense influence over the global society and the global economy and finance. However, the socio-economic positioning of its member countries also presents a significant challenge, particularly in the form of dire poverty. This is why the G20 must not only prioritise economic and fiscal policies but also actively engage in dialogues and collaborations with social partners to develop effective social policies. By doing so, the G20 can address social problems, overcome challenges, strengthen its position and become a decisive force in the world.

From The Global Governance Perspective: The Necessity of Extending the G20 Agenda to Social Policy Clauses

From a global governance perspective, the G20 also becomes responsible for extending the G20 Agenda to cover social policy issues and clauses. Hence, the term “global governance” entails resolving political, economic, and social issues via dialogue and negotiation among nation-states, subnational, and supranational organisations (Keyman, 2022, p. 460). By expanding the scope of activities in which they are involved, global governance actors are also changing their models of interaction and cooperation in tackling current problems at the global level. Current global governance arrangements favour flexibility over rigidity, favour voluntary measures over binding rules and partnerships over individual actions and give rise to new initiatives and ideas (Jang, McSparren and Rashchupkina, 2016).

In this regard, numerous studies (Kaasch and Martens, 2015, Luckhurst, 2019; Chodor, 2020; Slaughter, 2020) have been conducted on the connection between the G20 and global governance. These studies analyse the relationship between the G20 and non-governmental organisations as engagement groups in the context of global social governance issues. Kassch and Martens define global social governance follows:

Global social governance is understood as a multi-actored process of shaping global and national social policies. It involves different categories of actors that interact and exert influence over policies using collaborative and individual agencies. The mandates and spheres of influence may overlap, and specific actors may function in different and multiple roles. The relationships between actors can be characterised by consensual and contestation modes. (Kassch and Martens, 2015, p. 157).

Similar to the definition of social governance of Kassch and Martens, according to Luckhurst (2019, p.3, 7), the G20, in addition to its official meetings and official membership, has become a global governance hub thanks to its capacity to integrate various organisations, actors, and policy issues. Non-state actors have enabled the forum to create a significant impact through their inclusiveness practises. The G20's inclusion of engagement groups in its structure shows that it accepts the political importance and impact of increasingly heterogeneous global governance networks.

Chodor is focusing on issues of democratic deficit to understand the G20's engagement groups. From the point of view of Chodor (2020, p. 903), one of the most critical shortcomings of global governance is the emergence of a democratic deficit due to an increasing number of decisions being made far from the reach of ordinary citizens and in unaccountable environments. This has led to calls for global institutions to play a more significant role in NGOs to increase their legitimacy, accountability, and effectiveness. In this context, the G20 established an engagement process to include NGOs in policy-making. It began to move its focus beyond finance to issues in global governance, from infrastructure to women's participation in the workforce. Chodor also states NGOs' gains in the G20. According to Chodor (2020, s. 904), through engagement groups, NGOs gain access to the G20 to include a broader range of ideas in the G20 agenda and have the opportunity to hold the G20 accountable for implementing G20 commitments.

Slaughter discusses the establishment of participation groups in the G20 from the public participation perspective in global governance. According to Slaughter (2020, p. 7), establishing engagement groups within the G20 shows that the G20 has become a more detailed and institutionalised global summit process. At the same time, the G20 Summits have moved significantly away from leaders having secret and informal discussions. Slaughter, thus, states that the G20 offers more opportunities for public participation in global governance and shows that more transparency and accountability are possible than in the past.

Social Mechanisms and Social Actors in the G20

This section discusses the social mechanisms and social actors in the G20, such as their role in G20 decision-making and the importance of the contacts between the L20 and the G20.

The Role of Social Mechanisms in G20 Decision Making

The place and role of the social mechanisms within the G20's decision-making structure is an important concern in fostering the social dimension. The G20 is a global forum comprising various actors and structures. At the top is the Leaders Summit, which is supported by Sherpas, Ministerial Meetings, Working Groups, Engagement Groups, and Initiatives that address different issues. In addition, guest countries and international organisations participate in the G20.

In conjunction with the G20 structure, there are social mechanisms such as the Labour and Employment Ministers' Meetings, Employment Working Groups, and initiatives like G20 Empower. International organisations, including international trade unions and business organisations, and Engagement Groups are also part of this framework. Since the Washington Summit, the G20 Labour and Employment Ministers' Meetings have been advising G20 Leaders on the most pressing labour challenges faced by workers, as part of the Ministerial Meetings.

The G20 Employment Working Group (EWG), under the direction of the G20 Labour and Employment Ministers, meets several times before the Ministerial meeting to discuss current labour issues and challenges and to negotiate the G20 Labour and Employment Ministers' Declaration. EWG produces many reports and documents on social policy, especially under the leadership of the International Labour Organisation (ILO) and the Organisation of Economic Cooperation and Development (OECD). Some papers called 'Strengthening Social Protection for The Future of Work' prepared by the ILO in 2017, 'The Concept Paper: Future of Work' prepared by the OECD in 2017, and 'Promoting Adequate Social Protection and Social Security Coverage for All Workers, including those in non-standard forms of employment' prepared by the ILO and OECD submitted to the Employment Working Group meetings (ILO, OECD, 2018 p.2).

The IMF and the World Bank (WB), as Intergovernmental Bretton Woods Institutions, have been represented in the G20 since the foundational years. Since the 2009 Pittsburgh Summit, the ILO, and the OECD and some international organisations, has been invited to the G20 summits. In addition to these, employee and employer organisations like the International Trade Union Confederation (ITUC), OECD Trade Union Advisory Committee (TUAC), The International Organisation of Employers (IOE), and Business at OECD (BIAC) are also represented at the meetings as social partners at a high level. In addition to the ILO, the G20 has gained a more social appearance with the participation of the ITUC and the TUAC as international labour organisations and IOE and BIAC as employer organisations.

Given this fact, the G20 has been interacting with non-governmental organisations through Engagement Groups, which have been created under its organisation since 2010. In this context, Business 20 (B20), Youth 20 (Y20) in 2010, Labour 20 (L20) in 2011, Think 20 (T20) in 2012, Civil 20 (C20) in 2013, Woman 20 (W20) in 2015, Science (S20) in 2017, Urban 20 (U20) in 2020,

Supreme Audit Institutions (SAI20) in 2022 and Start Up 20 in 2023 started their activities. According to Berger, Cooper, and Grimm (2020, p. 497), who evaluate this structure, today, the G20 is more than two days of Summits of state and governmental heads. The role of engagement groups as a social mechanism will be discussed in the next part, particularly from the viewpoint of L20.

The Role of Social Partners in G20 Decision Making

Social partners under the “Engagement Groups” play an important role in the G20 process. The G20 has created engagement groups by civil society stakeholders to increase inclusiveness and effectiveness. Engagement Groups discuss essential issues in their fields of interest and to submit policy recommendations to the G20 Forum. Although these recommendations are not binding, they are mostly considered effective during the G20 discussions and negotiations (Bilotta and Botti 2021, p. 31,32). Thus, the Engagement Groups seek to influence policy-making and decision-making in the G20 in line with their priorities.

The Engagement Groups work like the G20 does. The host country of the G20 takes charge of the leadership of the engagement groups. Each Engagement Group arranges multiple events and summits throughout the year. Through these meetings, the Engagement Groups produce papers, make proposals, and initiatives to contribute to and influence the agendas and outcomes of the Leaders’ summits. Furthermore, each Engagement Group interacts with other Engagement Groups, bolstering the channels of dialogue and becoming more effective than a group. On the one hand, positive evaluations were made regarding the effects of engagement groups on the G20. Engagement groups contribute to the G20’s participatory structure, legitimacy, socialisation, diplomatic relations, cooperation, global governance networks, and social dialogue.

According to many scholars (Luckhurst (2019, p. 6), Chodor (2020, p. 903), and Berger, Cooper, and Grimm (2020, p. 498)), the establishment and subsequent expansion of Engagement Groups in the G20 were beneficial for the G20 as it contributed to an increased sense of legitimacy by increasing inclusiveness practises. Berger, Cooper, and Grimm (2020, p. 498) also state that the aims of Engagement Groups range from lobbying the policy process and criticising the G20’s decision to providing analytical input.

Furthermore, according to Luckhurst (2019, p.13,14, 19), the G20’s engagement forums are vital structures that seek to shape the global policy agenda. They help analyse the organisation, actors, policy objectives, and participation practises of G20 governance networks. These forums create opportunities for reciprocal, horizontal, and hierarchical relationships, mainly due to the agenda-setting influence of the host G20 government. He argues that relations amongst G20 summits, ministerial and sherpa meetings, working groups, and engagement groups lead to mutual socialisation, foster interpersonal and diplomatic relations, create inclusivity practises, and discursively endow them with legitimacy. Engagement groups increasingly emphasise compliance with the G20’s commitments and contribute to socialisation processes through constructive struggle and monitoring of policy implementation. Cooperation between engagement forums and other interlocutors particularly points to a potential multiplier effect resulting in cooperation on specific G20 agenda issues. Engagement Groups increase their lobbying potential by focusing on coordination among G20-related global governance networks. These networks have a vital impact on the political norms and policy practises of the G20 and on global economic governance.

On the other hand, negative evaluations are put forward regarding the effects of the engagement groups on the G20. Kaul is concerned that the G20 includes Engagement Groups without adequate preparation. Kaul (2019, p.567) argues that G20 leaders began to enable engagement groups to engage in advocacy and lobbying by trying to increase the legitimacy of the G20 after 2010 without clearly revealing its role and purpose of the G20. Therefore, he notes that various groups view the G20 as a platform to address their concerns rather than supporting the G20 mission.

Chodor highlights that engagement groups’ participation in the G20 curtails their ability to object to it. Chodor (2020, p. 904) argues that there is a significant gap between discourse and practise regarding the G20’s interaction with civil society. In this context, he underlines that although the G20 has facilitated the participation of NGOs in the G20, the opportunities for NGOs to object to the G20 agenda are generally limited. At this point, he underlines that the participation of NGOs in the G20 is within the framework of partnering with the G20 priorities rather than a negotiation. In this framework, he gives the C20 as an example among the Engagement groups and emphasises that the C20 aims to eliminate the challenge to the G20 from civil society. He argues that while civil society’s participation in setting the G20 agenda is facilitated, the C20 is designed to restrict civil society’s ability to object.

There are also evaluations in the literature regarding the activation of these groups. Benson and Zern (2019, p. 558) recommends making engagement groups more effective. They pointed out the necessity of an institutionalised consultation process in the G20. For this purpose, they recommend that non-governmental organisations gather under a secretariat and contribute to official policy discussions. With such a structure, the G20 can direct transnational policy and ensure that many global voices are heard. Benson

and Zern claim that making decisions transparently and equitably at the G20 will reinforce global governance and strengthen the G20's relations with the people and communities it serves.

Trade unions and employers' organisations act as social partners within the G20 and work together to strengthen the framework for social dialogue. Since 2011, the L20 and the B20 engagement groups have been interacting with each other, contributing to the improvement of the industrial relations system. Workers' representatives, including trade unions and employer unions, are an integral part of the social dialogue. Every year, the L20 and the B20 leaders come together under the G20 umbrella to develop solutions to common problems in the workplace and to prioritise their goals. This facilitates the development of the G20 industrial relations system and bilateral social dialog. The L20 and the B20 have agreed to promote employment, develop youth employment and internships, address unemployment and youth unemployment, increase social protection, formalise the economy, increase investments, and recognise the importance of labour and business in shaping economic and social policies and reducing the gender gap in the labour market. The L20 and B20 come together at the international level to foster an environment of reconciliation, dialogue, information exchange, and cooperation, develop principles on issues relevant to both parties, and issue joint declarations on agreed-upon issues.

While performing their activities in the G20, trade unions also have the opportunity to contact and collaborate with employers participating in the B20. Greater coordination between engagement groups on goals creates a multiplier effect in increasing their influence, sometimes through pressure on the G20 to act on policy recommendations (Luckhurst, 2019, p.7).

The Importance of the Contacts Between the L20 and the G20

Regular contacts have been established between the L20 and G20, which is a very important means for including social clauses in the G20 agenda and documents. The L20 Group and union leaders attach importance to having direct contact with G20 leaders before/during/after the Summits and between the Summits in an attempt to influence the G20 decisions in the declarations. Trade unions have been fighting for the right to representation in international economic organisations for a long time, even before the L20 gained institutional recognition in the G20. Since the onset of the global economic crisis in 2008, trade unions have focused on the G7/G8 summits and international financial institutions. During this time, the ITUC and the TUAC organised many meetings and actions.

The trade unions held a labour summit on the eve of the G20 2008 Washington Summit. At the summit, the trade unions organised bilateral contacts with 14 heads of state from 20 countries and the Presidents of the IMF and the World Bank. During the summit period, trade unions put forward the Washington Declaration. At other G20 meetings, trade union leaders from the leading G20 countries attended and put forward the plan in a series of bilateral meetings with heads of government from the G20 countries and then IMF and World Bank Leaders (Evans, 2018).

Trade unions have finally succeeded in gaining representation and opportunity in the G20 after a long and hard-fought struggle. This victory allows them to communicate their demands to the G20, which they hope to see included in the final declaration. Communication between the L20 and G20 can occur in two ways: by transmitting L20 priorities and declarations to G20 leaders, or through direct one-to-one contact between L20 and G20 leaders. The interaction of trade unions with the G20 Summit and G20 Leaders, which put forward significant demands for solving problems in working life as an essential part of social dialogue, is significant. The ITUC and TUAC organise L20 meetings to ensure social dialogue with the G20 Leaders. However, in their reports, publications, and on their website, they do not share sufficient information about their interactions with the G20 Leaders. The L20 should publish monitoring reports in addition to the existing ones. The L20 has previously published monitoring reports during the Australian, Turkish, and Chinese presidency periods. These reports offer guidance to trade unions on complying with G20 commitments, and they also provide recommendations on what should be included in the G20 agenda for the following year. Unfortunately, there has been a lack of continuity in these reports.

They also do not display a transparent attitude about which G20 Leader the ITUC and TUAC management and union leaders met with, and it is difficult to understand why. These contacts are crucial, and the lack of transparency is concerning. The ITUC and TUAC should ensure that their contacts with the IMF and the World Bank in the G20 are also sufficiently shared.

The G20 facilitates interaction between the L20-B20 or international organisations and the L20, creating opportunities for global governance. The G20 also pioneered initiatives to address social issues within global governance. In this context, in response to the mission of the G20 Development Working Group, the Social Protection Inter-Agency Cooperation Board (SPIAC-B) was established in 2012 under the leadership of the World Bank and ILO to provide social protection, financing, and technical consultancy services to developing countries for supporting and coordinating social protection measures. SPIAC-B includes the United Nations institutions and organisations, multilateral and bilateral development agencies, non-governmental organisations such as the ITUC, and a total of 20 countries, both G20 and non-members. The SPIAC-B developed tools, such as the Interagency Social Protection Assessment (ISPA) and the Global Partnership for Universal Social Protection Initiative, to provide valuable

analysis to inform social protection policymaking. So far, there have been 63 applications of different ISPA tools in 53 countries, providing valuable analysis to inform social protection policymaking (ILO, (n.d.)).

Furthermore, during the G20 process, the L20 trade unions organise joint meetings and had the opportunity to engage in dialogue with employers and international financial institutions such as the IMF and the World Bank, which they had previously protested and criticised on many issues. This platform gives them a chance to directly influence and persuade these organisations to consider social sensitivities in their decision-making processes. To put it simply, the G20 provides a global social dialogue platform for international financial organisations and trade unions to come together and communicate.

Ensuring the Future of Social Issues in G20 Decision Making

This study leads us to the important question of ensuring the place of social issues in future G20 decision-making. The research highlights the fact that social policy issues play a critical role in the G20 agenda and are given significant attention by its leaders. The G20’s multi-actor and participatory structure, along with engagement groups, enables the inclusion of social policy issues in the leaders’ agendas. The effectiveness of the G20 on social policy matters is usually evaluated in conjunction with its overall effectiveness.

Stating that the G20 is not adequate, Kaul (2019, s. 567, 568) states that while many scientists try to determine why the G20 is not effective, they emphasise the problems arising from its current structure, functioning, and global policy content. While assessing the activities and achievements of the G20, Kaul noted that from 2010 onwards, the G20 generally eschewed an active operational role, limiting itself to a forum with plenty of rhetoric rather than action, and the summit outcome documents lacked a strategic vision.

Although the number and content of the commitments on social policies made in the G20 are essential and very high, there are also criticisms regarding the content and effectiveness of the commitments. According to Bilotta and Botti (2021, p. 28) and Kaul (2019, p. 565,566), most G20 commitments are a repetition of previous commitments made at other G20 Summits or other international forums. Moreover, these commitments have a vague structure and cannot be transformed into concrete actions, institutional arrangements, or concrete policy measures. Kaul states that this process has led to the extension of the G20 agenda with new topics for each Presidency country to leave its mark on the annual agenda. Thus, he states that leaders’ summit statements are mere listings of issues.

It is often discussed that there is a discrepancy between the G20’s rhetoric and actions. Chodor (2020, p. 903, 906) argues that there is a gap between the G20 discourses and practises and that the participation of engagement groups in the G2 increases the legitimacy of the G20. However, the main contribution of this situation to the effectiveness and transparency of the G20 needs to be clarified.

There are discussions on whether the G20 should be modified. From the viewpoint of Benson and Zürn (2019, p. 558), the G20 can be modified and provide access to policymakers by providing civil society with a more meaningful lobbying platform. Since 2013, the C20 engagement group has taken significant steps towards engagement, with the aim of ‘creating spaces to discuss and create high-level policy documents through transparent and inclusive processes’.

Some recommendations have been put forward to encourage greater involvement and participation in the G20. According to Benson and Zürn (2019, p. 559), a more active and participatory G20 has the potential to improve global governance by providing much-needed guidance and coordination in uncertain times, as well as mitigating the backlash of social movements and states with less power in the international system.

There is criticism that not all engagement groups in the G20 are equal in terms of being effective and influential. Chodor (2020, p. 904) states that not all participation groups are equal in the G20, especially the B20; that is, the business world has more access and influence than other NGOs.

Conclusion

This study, "The Importance of ‘Social Agenda’ in The G20 Decision-Making: Increasing or Decreasing", examined the G20 from the perspective of place, role, and coverage of social agenda in terms of their importance in the G20 decision-making. In this framework, this study scrutinised the basic economic and social indicators in the G20 countries, analysed the social mechanisms embedded in the G20’s structure, and evaluated the G20’s approach towards social policy issues. The study also highlighted the G20’s role in regulating employee and employer relationships through the L20 engagement group.

In this context, many questions about the position of the G20 in the world economy and social indicators, the social mechanisms included in the G20 structure, the role and importance of these mechanisms, the position of the G20 strengthening its legitimacy with Engagement Groups, having any discourse, policies, and actions developed against social problems, providing opportunities

to strengthen social dialogue, primarily through the G20 Engagement Groups and with the L20 and B20, as well as preparing the ground for a dialogue between the L20 and international financial institutions have been attempted to be answered.

As a method of the study, the documents and final declarations published by the G20 were analysed, the data of the G20 commitments were examined, and analyses were made in the light of the observations made at the G20 in terms of social policies and social partners, especially the L20.

Since the global economic crisis of 2008, the G20 has become an important platform for economic cooperation on the international level. The public now follows the G20 summits more closely. Initially, the agenda of the G20 was focused on financial issues due to the global financial crisis. The first Summits focused mainly on financial and economic issues. However, over time, social policy issues such as poverty reduction, employment, quality working conditions, and social protection have become important objectives of the G20 Summits.

The G20, despite its image as a rich club, widely represents the poor of the world, as indicated by official poverty statistics. The G20 is a group of countries that accounts for 80% of the world's national income in trade and 80% of the global financial system in the IMF. However, despite their economic power, many people living in the G20 countries are struggling with poverty. In fact, out of the over one billion people worldwide living in multidimensional poverty, almost 30% live in the current G20 member countries. This number jumps to nearly 80% with the inclusion of the African Union in the G20. Additionally, of the 600 million people living in poverty globally, 90 million reside in G20 countries, including over 500 million who are members of the African Union.

Regarding the attainment of UN SDG performances, member countries are ranked between 4th and 112th. This means that there are considerable differences in development across member countries. From a social perspective, these indicators reveal that the G20 countries need to intensify their efforts and pay more attention to social issues.

The G20 countries have varying indicators towards trade union organisation and the extent of collective agreements. While trade union organising is banned in one G20 country, the percentages vary between 9% and 45%. The scope of the collective agreement also varies from 8% to 99%. Trade unions, which gain their power from organising and collective bargaining, play a significant role in setting social standards in the workplace and successfully raising awareness of social issues.

As a crucial part of the G20, the L20 works to bring issues related to working life to the attention of the G20 leaders during the summits it organises and in its published documents. Before the establishment of the L20, trade unions used to present their demands to the G20 in public squares and through declarations they prepared before the meetings. The L20 has published monitoring reports during the Australian, Turkish, and Chinese Presidency periods. These reports provide advice to trade unions on compliance with G20 commitments and recommendations on what should be on the G20 agenda for the next year. With the establishment of the L20, trade unions can now meet with other engagement groups, such as the B20, global financial institutions like the IMF and the WB, and sometimes even the G20 leaders, and communicate directly around the same table.

However, at this point, it is understood that the ITUC and the TUAC, which constitute the locomotive of L20, have reservations and are hesitant about sharing their mentioned contacts with the public. The close attitude on this issue can be interpreted as arising from being perceived as “concession,” “submission,” “weakness,” and “vulnerability.” On this issue, it would be beneficial for the L20 to move away from this attitude and, on the contrary, to express and adopt its involvement in the negotiation process more transparently and boldly.

The L20 holds numerous meetings during the G20 process and generates reports with its task forces. However, it is often difficult to access the content of these reports. This may be because the G20 is an unofficial body without a secretariat, and the process is shaped by the country that chairs each term. Despite this, the ITUC and TUAC, which are the main components of L20, should act as secretariats and evaluate all stages of the L20 process. Access to the documents produced and their contents should be transparently provided. Additionally, the L20 regularly publishes a report outlining its expectations from the G20. However, another report is needed that reveals to what extent the demands of the L20 have been met after the G20 Summit. This will allow trade unions to participate more actively in the process and voice their demands more strongly, contributing significantly to the evaluation of the G20's performance, particularly on social issues. Regularly publishing these reports is significant in revealing the union's perspective.

As the effects of the global financial crisis started to fade away, the G20 began to focus on a broader range of issues on the global agenda, including social concerns. As a result, social policy issues in various areas, such as migration, employment, gender, food, environment, and health, were discussed at the G20 meetings. Social issues account for approximately 50% of all commitments made at the Summits, indicating that the G20 agenda is closely connected to social issues.

The G20 Platform has been successfully bringing together countries for 25 years to discuss global problems, including social issues by developing a common discourse. Together, member countries identify common basic problems and create shared

strategies and action plans. If these strategies and plans are implemented effectively, and civil society and the public provide decisive contributions and supervision, the G20 can continue to play a vital role in solving global social problems.

The research indicates that social challenges persist worldwide, including in the G20 countries. However, the G20 has enhanced its credibility by including social mechanisms and has become a significant player in global governance. Moreover, the G20, which encompasses crucial social problems, is gradually becoming more sensitive to social issues. The study claims that it has succeeded in establishing a regular discourse in this area, improving cooperation between employers and employees, who are vital participants in social dialogue, and creating opportunities for dialogue between global financial institutions and especially the L20.

This study emphasises the importance of social issues in the G20 agenda and the significant role they play in its institutional structure and development of social discourses. It is noteworthy that half of the topics discussed at the G20 are centred around social problems, which demonstrates the G20’s commitment to addressing these issues despite being primarily an economic organisation. In conclusion, this research claims that the G20 has a more significant social organisational structure than previously thought or perceived, which furthers its ability to make a positive impact on social issues worldwide.

Although primarily established to tackle economic and financial problems, the G20 acknowledges the significance of social issues and has been incorporating them into its agenda.

Peer-review: : Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

ORCID ID of the author

Neşe YILDIZ 0000-0002-4247-8163

REFERENCES

- Benson R. & Zurn M. (2019) Untapped potential: How the G20 can strengthen global governance, *South African Journal of International Affairs*, 26:4, 549-562, DOI: 10.1080/10220461.2019.1694576
- Berger, A., Cooper A. F & Grimm S. (2019) A decade of G20 summitry: Assessing the benefits, limitations and future of global club governance in turbulent times, *South African Journal of International Affairs*, 26:4, 493-504, DOI:10.1080/10220461.2019.1705889
- Bilotta N. & Botti, F. (2021), The Role of the G20 in Promoting Global Governance: Challenges and Opportunities for the Italian Presidency in 2021, In Ettore Greco, Fabrizio Botti and Nicola Bilotta (Eds), *Global Governance At a Turning Point. The Role of the G20*, (pp 25-37), ISSN 2611-867X, IAI Research Studies, Istituto Affari Internazionali https://www.iai.it/sites/default/files/iairs_5.pdf
- Chodor, T. (2020), The G20’s engagement with civil society: participation without contestation? *Globalizations*, 17:6, 903-916, DOI:10.1080/14747731.2019.1702804
- ÇSGB, (2024), 6356 Sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu Gereğince, İşkollarındaki İşçi Sayıları ve Sendikaların Üye Sayılarına İlişkin 2024 Ocak Ayı İstatistikleri Hakkında Tebliğ, Resmi Gazete Sayı: 32446, 31 Ocak 2024 Çarşamba
- Evans, J. (2018). labor union policy advocacy with the G20, 2008-2018. <https://www.ituc-csi.org/ten-years-of-trade-union-policy?lang=en>
- EUROSTAT, (2024), Population change - Demographic balance and crude rates at national level
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_gind__custom_12063871/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=d5dd5d53-0cb2-4584-a444-73ceef9aeab3
- G20 Information Centre (n.d.), G20 Analysis <http://www.g20.utoronto.ca/analysis/index.html#commitments>
- G20 Information Centre, (2023), The G20 New Delhi Summit’s Significant Performance, John Kirton, G20 Research Group, September 14, 2023 <https://web.archive.org/web/20240222022905/https://www.g20.utoronto.ca/analysis/230914-kirton-performance.html>
- G20 Information Centre, (2022), The 2022 G20 Bali Summit Commitments, Identified by Brittany Warren, December 13, 2022. <https://web.archive.org/web/20240222023000/https://www.g20.utoronto.ca/analysis/commitments-22-bali.html>
- G20 Information Centre, (2021), The 2021 G20 Rome Summit Commitments, Identified by Brittany Warren, October 31, 2021. <https://web.archive.org/web/20240127072226/http://www.g20.utoronto.ca/analysis/commitments-21-rome.html>
- G20 Information Centre, (2020), The 2020 G20 Riyadh Summit Commitments, Identified by Brittany Warren, November 22, 2020. <https://web.archive.org/web/20240222023209/https://www.g20.utoronto.ca/analysis/commitments-20-riyadh.html>
- G20 Information Centre, (2019), The 2019 G20 Osaka Summit Commitments, Identified by Brittany Warren, July 1, 2019. <https://web.archive.org/web/20240130144414/http://www.g20.utoronto.ca/analysis/commitments-19-osaka.html>
- G20 Information Centre, (2018), The 2018 G20 Buenos Aires Summit Commitments Identified by Brittany Warren, December 14, 2018. <https://web.archive.org/web/20240130144416/http://www.g20.utoronto.ca/analysis/commitments-18-buenosaires.html>
- G20 Information Centre, (2017), The 2017 G20 Hamburg Summit Commitments, Identified by Brittany Warren, October 4, 2017. <https://web.archive.org/web/20240130144416/http://www.g20.utoronto.ca/analysis/commitments-17-hamburg.html>

- [//web.archive.org/web/20240130144420/http://www.g20.utoronto.ca/analysis/commitments-17-hamburg.html](http://web.archive.org/web/20240130144420/http://www.g20.utoronto.ca/analysis/commitments-17-hamburg.html)
- G20 Information Centre, (2016), The 2016 G20 Hangzhou Summit Commitments, Identified by Brittaney Warren, October 5, 2016. [https://web.archive.org/web/20240130144423/http://www.g20.utoronto.ca/analysis/commitments-16-hangzhou.html](http://web.archive.org/web/20240130144423/http://www.g20.utoronto.ca/analysis/commitments-16-hangzhou.html)
- G20 Information Centre, (2015), G20 Summit Commitments by Issue: 2008 to 2015, G20 Research Group, December 14, 2015. <https://web.archive.org/web/20240222023438/https://www.g20.utoronto.ca/compliance/commitments.html>
- G20 Leaders' Communiqué, (2014), The 2014 G20 Brisbane Summit Commitments, <http://www.g20.utoronto.ca/analysis/commitments-14-brisbane.html>
- G20 Leaders' Communiqué (2015), The 2014 G20 Antalya Summit Commitments (2015) <http://www.g20.utoronto.ca/analysis/commitments-15-antalya.html>
- G20 Meeting of G20 Finance Ministers and Central Bank Governors, Berlin, December 15-16 1999 Communiqué, <http://www.g20.utoronto.ca/1999/1999communiqu.pdf>
- Hamadeh N., Rompaey V.R. & Metreau E, (2023), World Bank Group country classifications by income level for FY24 (July 1, 2023-June 30, 2024)
- ILO (2021), World Social Protection Report 2020–22: Social Protection at the Crossroads—in Pursuit of a Better Future. Geneva
- ILOa (n.d.), What is the social protection inter-agency cooperation board? https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---nylo/documents/genericdocument/wcms_301456.pdf
- ILOb, (n.d.), SDG indicator 1.3.1 - Proportion of population covered by social protection floors/systems (%) -Annual, https://rshiny.ilo.org/dataexplorer57/?lang=en&id=SDG_0131_SEX_SOC_RT_A
- ILOc, (n.d.), Statistics on social dialogue, <https://ilostat.ilo.org/topics/industrial-relations/>
- ILO, OECD (2018), Promoting adequate social protection and social security coverage for all workers, including those in non-standard forms of employment, 20-22 February 2018 Buenos Aires, Argentina
- Jang, J., McSparren, J. & Rashchupkina, Y. (2016), Global governance: present and future. *Palgrave Commun* 2, 15045 (2016). <https://doi.org/10.1057/palcomms.2015.45>
- Kaasch, A. & Martens K. (2015) (eds), Actors and Agency in Global Social Governance, In Alexandra Kaasch, and Kerstin Martens (eds), *Actors and Agency in Global Social Governance* (Oxford, 2015; online edn, Oxford Academic, 19 Nov. 2015), <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198743996.003.0001>
- Kaul, Igne (2019), The G20 @10: Time to shift gears, *South African Journal of International Affairs*, 563-582, DOI: 10.1080/10220461.2019.1694577
- Keyman, F., (2022), Küresel Yönetişim, In Yekta Saraç (Ed), *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi 2. Cilt (F-K)*, TÜBİTAK Bilim Yayınları 2. Basım Ekim 2022
- Kirton, J., Kulik, J. and Bracht, C. (2015). Slowly Succeeding—G20 Social Policy Governance. In A. Kassch and K. Martens (Eds.), *Actors and agency in global social governance* (pp. 153–172). (Oxford, 2015; online edn, Oxford Academic, 19 Nov. 2015), <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198743996.003.0008>
- London Summit Leaders' Declaration (2009), London Summit Leaders' Declaration, 2 April 2009, https://g7g20-documents.org/fileadmin/G7G20_documents/2009/G20/United%20Kingdom/Leaders/1%20Leaders'%20Language/London%20Summit%20-%20Leaders'%20Statement_02042009.pdf
- Luckhurst, J. (2019), Governance networks shaping the G20 through inclusivity practises, *South African Journal of International Affairs*, Vol 26, issue 4, pp. 521-547 DOI: 10.1080/10220461.2019.1699159
- OECD (n.d.) <https://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode>
- OPHI-UNDP (2023), Global Multidimensional Poverty Index 2023, Unstakling Global Poverty: Data For High Impact Action.
- Platt, L. (n.d.), What is social policy, *International, interdisciplinary and applied* <https://www.lse.ac.uk/social-policy/about-us/What-is-social-policy#:~:text=Social%20policy%20is%20concerned%20with,of%20poverty%2C%20migration%20and%20globalisation>
- Report of G7 Finance Ministers to the Köln Economic Summit, (1999), Cologne, Germany, 18- 20 June 1999 <http://www.g8.utoronto.ca/finance/fm061999.htm>
- Sachs, J.D., Lafortune, G., Fuller, G., & Drumm, E. (2023). Implementing the SDG Stimulus. Sustainable Development Report 2023. Paris: SDSN, Dublin: Dublin University Press, 2023. 10.25546/102924
- Slaughter S. (2019), Introduction: theorizing the G20, In Steven Slaughter (Ed.), *The G20 And International Relations Theory Perspectives On Global Summitry* <https://china.elgaronline.com/edcollbook/edcoll/9781786432643/9781786432643.xml>
- Slaughter, S. (2020), *The Power of the G20 The Politics of Legitimacy in Global Governance*, First published 2020 by Routledge ISBN: 978-0-367-15174-4 (hbk) ISBN: 978-0-429-05546-1 (ebk)
- The Pittsburgh Summit, (2009), G20 Leaders Statement <http://www.g20.utoronto.ca/2009/2009communiqu0925.html>
- UNECE, (n.d.), Proportion of population covered by at least one social protection benefit, %, <https://w3.unece.org/SDG/en/Indicator?id=37>
- Washington Summit, (2008), Declaration of the Summit on Financial Markets and the World Economy, Washington DC, November 15, 2008 <http://www.g20.utoronto.ca/2008/2008declaration1115.html>
- World Bank (2024a), Gross domestic product 2023, World Development Indicators Database, 1 July 2024, <https://datacatalogfiles.worldbank.org/ddh-published/0038130/DR0046441/GDP.pdf?versionId=2024-07-01T12:42:23.8710032Z>

World Bank (2024b), Gross National Income Per Capita 2023, Atlas Method and PPP, <https://datacatalogfiles.worldbank.org/ddh-published/0038128/DR0046435/GNIPC.pdf?versionId=2024-07-01T12:43:25.7145590Z>

World Bank1 (n.d.), GDP (Current US \$), <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>

World Bank2 (n.d.), Population, Total, <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>

World Bank3 (n.d.), Poverty headcount ratio at \$2.15 a day (2017 PPP) (% of population), <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.DDAY>

Worldometer (2023), <https://www.worldometers.info/world-population/>

<https://w3.unece.org/SDG/en/Indicator?id=37>

<https://dashboards.sdgindex.org/rankings>

How Cite This Article

Yıldız, N. (2024). The importance of the “social agenda” in the G20 decision-making: increasing or decreasing. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 87, 142-157. <https://doi.org/10.26650/jspc.2024.87.1462052>

Türkiye’de Yaş Dostu Belediyecilik Uygulamaları: Yaş Dostu Kentler ve Topluluklar Küresel Ağı Bağlamında Bir İnceleme

Age-Friendly Municipalism Practices in Türkiye: A Review in the Context of the Global Network of Age-Friendly Cities and Communities

Kubilay ÇAKICI¹ , Enes ATAY²

¹(Arş. Gör. Dr.), Yalova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Yalova, Türkiye.

²(Arş. Gör. Dr.), Yalova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Yalova, Türkiye.

ÖZ

Dünyada ve Türkiye’de nüfus her geçen gün yaşlanmaktadır. Kentleşen ve yaşlanan nüfusun yaşadığı alanlarda sağlıklı ve uyumlu hayat sürdürülebilmesi için son yıllarda çeşitli politikalar geliştirilmeye başlanmaktadır. Çalışmanın konusu, bu politikaların konseptini oluşturan yaş dostu kent ve yaş dostu belediyecilik uygulamalarıdır. Bu çalışmanın amacı, Dünya Sağlık Örgütü Yaş Dostu Şehirler ve Topluluklar Küresel Ağı’na dahil olan ve Türkiye’de bulunan belediyelerin yaş dostu faaliyetlerini yaş dostu kentler alt temaları kapsamında incelemektir. Ağ’ın misyonu, örnek uygulama ve deneyimlerin paylaşılmasını ve yaygınlaşmasını sağlamaktır. Bu misyon doğrultusunda kentleri yaş dostu olma yolunda desteklemeyi hedeflemektedir. Türkiye’den bir büyükşehir belediyesi ve beş büyükşehir ilçe belediyesi olmak üzere toplam altı belediyenin Ağ içerisinde yer aldığı görülmektedir. Araştırmanın örneklemini bu altı belediye oluşturmaktadır. Çalışmada nitel yöntemden faydalanılmıştır. 2020-2023 yıllarını kapsayan dört yıllık dönemdeki faaliyet raporları ve 2020-2024 stratejik planlarına belediyelerin kurumsal web sayfalarından erişilmiştir. Ağ’a dahil belediyelerin yaş dostu kent uygulama örnekleri, içerik analizi metoduyla incelenmiştir. Belediyelerin özellikle son yıllarda yaş dostu uygulamalara önem vermeye başladığı ve uygulamalarını bu doğrultuda çeşitlendirdikleri buna mukabil yaş dostu kent konseptinin alt temalarına dair faaliyetlerin yoğunlukla toplumsal destek ve sağlık hizmetlerine yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

ABSTRACT

The population of Türkiye and the world is getting older every day. In recent years, policies have been developed to support healthy and harmonious living in urbanizing and ageing areas. This study focuses on age-friendly practices in Turkish municipalities that are part of the World Health Organization Global Network of Age-Friendly Cities and Communities. The mission of the Network is to ensure the sharing and dissemination of best practices and experiences. In line with this mission, it aims to support cities in becoming age-friendly. Six municipalities from Türkiye, including one metropolitan municipality and five metropolitan district municipalities, are part of the Network. These six municipalities constitute the sample of the study. A qualitative method was used in the study. We accessed activity reports from 2020-2023 and strategic plans for 2020-2024 from the corporate websites of the municipalities. We analyzed examples of age-friendly city practices of the municipalities included in the network using the content analysis method. The study concluded that municipalities have started to prioritize age-friendly practices, especially in recent years, and have diversified their practices in this direction. However, activities related to the sub-themes of the age-friendly city concept primarily focus on social support and health services.

Anahtar Kelimeler: Yaş Dostu Şehirler Küresel Ağı, Yaş Dostu Belediye, Yaş Dostu Şehir

Keywords: Global Network of Age-Friendly Cities, Age-Friendly Municipality, Age-Friendly City

Sorumlu Yazar: Kubilay Çakıcı **E-posta:** kubilay.cakici@yalova.edu.tr

Başvuru: 26.07.2024 • **Revizyon talebi:** 22.09.2024 • **Son revizyon teslimi:** 30.09.2024 • **Kabul:** 18.10.2024 • **Published Online:** 25.10.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

EXTENDED ABSTRACT

The global population is rapidly ageing, a trend propelled by the combination of increasing life expectancy and declining fertility rates, thanks to advancements in health care and medical technology. This demographic shift necessitates the development of city policies that prioritize the well-being of senior citizens, ensuring they can lead healthy and harmonious lives. In this context, the significance of age-friendly cities and municipalities becomes even more pronounced, underlining the urgency of the issue.

Population projections also show that Türkiye’s population is ageing rapidly. The decrease in childbirth and prolonged life expectancy are reasons for the population ageing. Age-friendly city and municipality practices are critically crucial for Türkiye, which is undergoing demographic change. The urgency of this issue cannot be overstated. In this sense, the World Health Organisation (WHO) Global Network of Age-Friendly Cities and Communities is vital in identifying different practices and using them as a model.

The WHO Global Network for Age-Friendly Cities and Communities, launched in 2010, plays a crucial role in meeting the needs of the ageing population. The network not only promotes age-friendly cities and communities but also facilitates the sharing of knowledge, experience, and good practices. The commitment of cities and communities to implement age-friendly practices, with the cooperation of various stakeholders, is a testament to the network’s influence. It provides guidance, resources, and information sharing, and organizes training programmes and workshops to ensure the effective implementation of age-friendly practices.

A qualitative method was used in the study. The services provided by Muratpaşa, Kadıköy, Beşiktaş, Seyhan, Bornova Municipalities and Mersin Metropolitan Municipality, which are included in the WHO Age-Friendly Cities and Communities Network from Türkiye, were obtained through document review data collection method within the framework of the strategic plans of the member municipalities covering the years 2020-2024 and the annual reports published between 2020-2023. These documents were then analyzed using a content analysis approach. The findings were associated with the sub-themes of age-friendly cities published by WHO. Thus, the age-friendly activities of the Network member municipalities in Türkiye were revealed, providing crucial insights for the audience. In addition, the themes under which these services are concentrated have been associated.

The world population and the population of Türkiye are ageing. Municipalities provide services within the age-friendly city concept, focusing on specific service groups. This study aims to reveal the current state of age-friendly city practices and the relationship between activities and sub-themes.

This research focuses on identifying and tracking age-friendly city policies implemented by municipalities, particularly in Türkiye. It highlights the lack of studies evaluating age-friendly municipal practices in Türkiye and emphasizes the importance of the research. The findings show that municipalities generally focus on home health and care services for older adults, but there is a lack of activities offered in areas such as civic participation, employment, transport, accommodation, and physical structures. Increasing municipal service diversity can contribute to the happy and active aging of elderly citizens. Spreading elderly home-type applications can facilitate older adults’ access to services and help them easily follow authority and responsibility in services.

During the COVID-19 pandemic, the policy development and implementation of the network of member municipalities for older adults were disrupted. There was a significant increase in demand for some services before and after the pandemic. Some of the services provided for older adults were not offered after the pandemic. It was concluded that a significant portion of these services were meaningful during the pandemic, while their provision became meaningless after the pandemic.

In the activity reports for 2020-2023, duplicate data of the municipalities’ health and social service units were found. It is considered that there needs to be more clarity in authority and responsibility. For a solution, the unit responsible for determining the strategic plan must share the data in reporting. There are also various irregularities in the activity reports. It is observed that some data are shown under different headings by years, some are combined, and some data are not included at all. Maintaining the reporting method adopted by the Municipality within the strategic plan period will contribute to solving this problem.

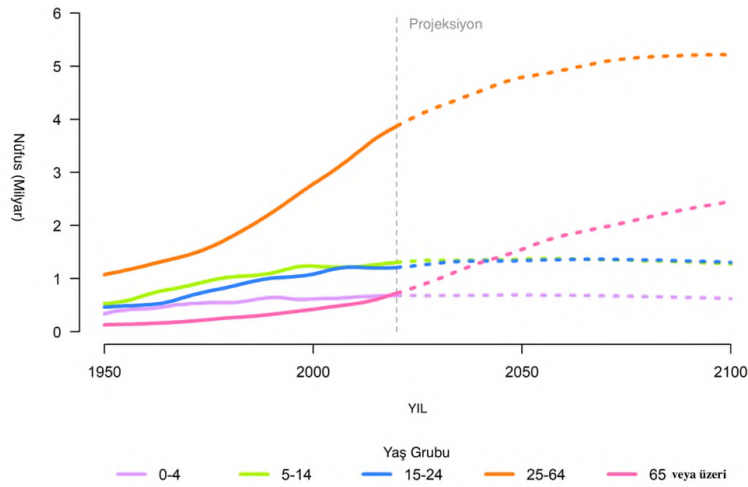
Six municipalities in Turkey are showing interest in age-friendly initiatives, aligning with global trends and WHO objectives. While progress has been made in infrastructure and healthcare, more comprehensive policies are urgently needed to address economic security and employment opportunities for older individuals. Immediate action is necessary to tackle these issues.

Giriş

Küresel nüfus yaşlanması, bir bölge veya ülkenin toplam nüfusu içindeki yaşlı insanların oranındaki önemli artışla karakterize edilen demografik olguyu ifade etmektedir. Bu eğilim temel olarak doğurganlık oranlarının azalması ve yaşam beklentisinin artması faktörleriyle ilişkilendirilmektedir. Sağlık hizmetleri ve tıbbi teknolojideki ilerlemeler, dünya çapında yaşam beklentisinde önemli iyileşmelere yol açmaktadır. Bununla birlikte birçok gelişmiş ülkede ve gelişmekte olan ülkelerde doğurganlık oranları düşmektedir. Bu durum daha uzun yaşam beklentisiyle birleştiğinde nüfusun yaşlanması anlamına gelmektedir (Uhlenberg, 2009, ss. 1-7).

Günümüzde yaşlı bireylerin sayısı (65 ve üzeri) dünyanın en hızlı artan yaş grubunu oluşturmaktadır. Küresel olarak, 2018’de ilk kez yaşlıların sayısı beş yaşın altındaki çocukları geride bırakmıştır. Projeksiyonlar 2050 yılında yaşlı bireylerin sayısı beş yaş altı çocukların iki katından daha fazla olacağını göstermektedir. Ayrıca, 2050 yılında dünya genelinde 65 yaş ve üzeri yaklaşık 1,5 milyar kişinin 15-24 yaş arası kişi sayısından (1,3 milyar) fazla olması beklenmektedir (United Nations, 2019a) (Bkz. Şekil 1).

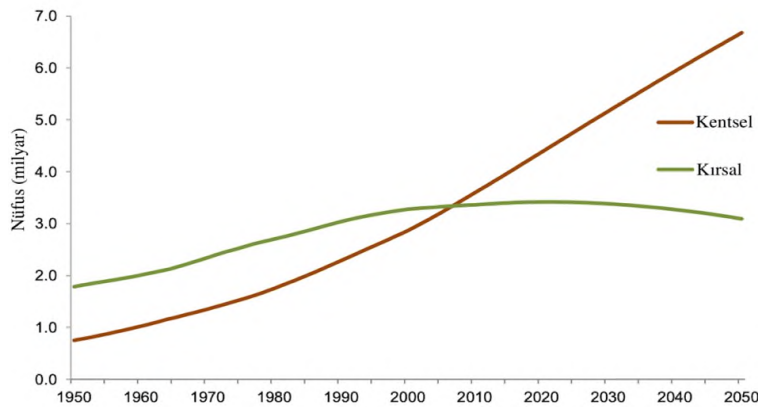

Grafik 1. Yaş gruplarına göre dünya nüfusu

Kaynak: (United Nations, 2019a, s. 17).

Yaşlanan nüfusun toplum üzerinde sağlık hizmetleri, sosyal hizmetler, işgücü piyasaları ve ekonomik üretkenlik dahil olmak üzere çeşitli etkileri bulunmaktadır. Genel nüfus içerisinde yaşlıların oranı arttıkça emeklilik sistemlerinin, sağlık sistemlerinin ve genel ekonominin sürdürülebilirliğine ilişkin endişeler ortaya çıkmaktadır.

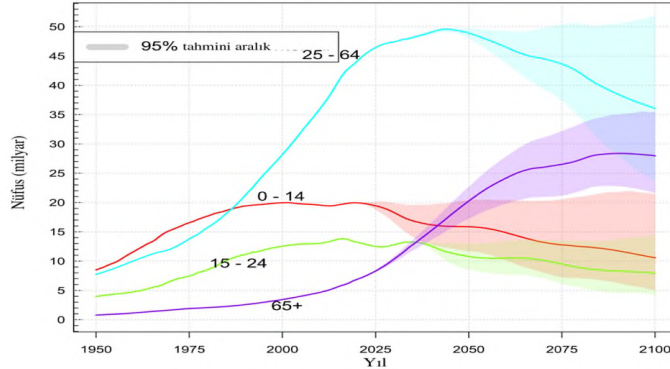
Küresel nüfus yaşlanmasına ek olarak, küresel nüfus 1950’den bu yana hızlı bir kentleşme sürecinden geçmektedir. 1950’de dünya genelinde insanların üçte ikisinden fazlası (%70) kırsal yerleşimlerde yaşıyorken 2007 yılında ilk kez küresel kent nüfusunun küresel kırsal nüfusu aştığı görülmektedir (Bkz. Şekil 2). Gelecek projeksiyonlarına göre, 2050 yılına gelindiğinde dünyanın üçte ikisinden fazlasının (%68) kentlerde yaşayacağı öngörülmekte; bu da yaklaşık olarak 20. yüzyılın ortasındaki kırsal-kentsel nüfus dağılımının kent yoğunluklu olacağı anlamına gelmektedir (United Nations, 2019b).

Grafik 2. Yaş gruplarına göre dünya nüfusu

Kaynak: (United Nations, 2019b).

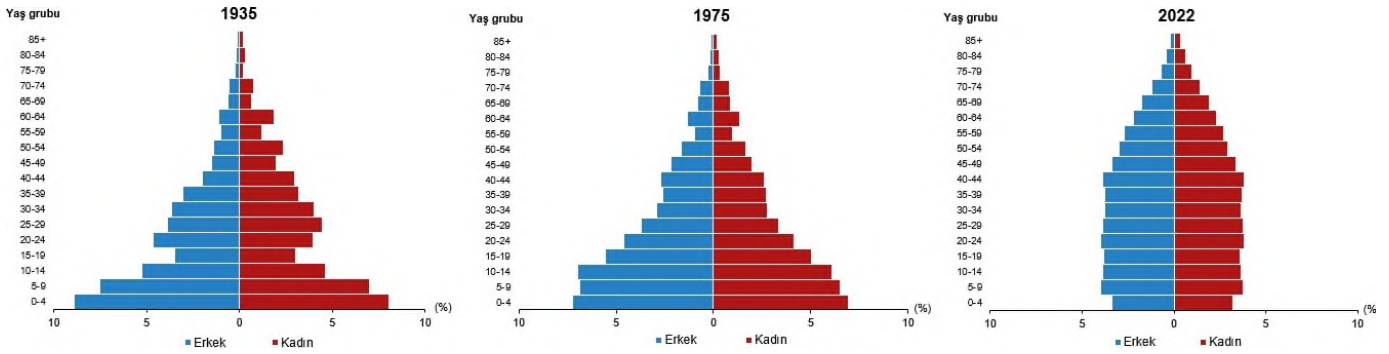
Türkiye, nüfusu en hızlı yaşlanan ülkeler arasında yer almaktadır. Yaş gruplarına göre bakıldığında 65 yaş ve üzeri nüfusun 2040 yılına gelindiğinde 24 yaş altı nüfusu geride bırakacağı tahmin edilmektedir (United Nations, 2022). (Bkz. Şekil 3).

Grafik 3. Yaş gruplarına göre Türkiye nüfusu

Kaynak: (United Nations, 2022).

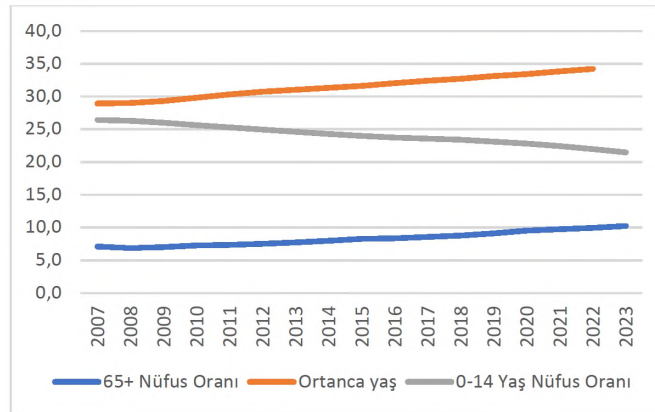
Türkiye nüfusunun yıllar itibarıyla yaş gruplarına göre nasıl değiştiği Şekil 4’te görülmektedir. Buna göre 1935 yılında genel nüfus içinde önemli bir çoğunluğu 30 yaş altı nüfus oluştururken, bu çoğunluğun 1975 yılında azalış gösterdiği ve 2022 yılına gelindiğinde yaş yapısının değişerek piramidin düzleştiği görülmektedir.

Grafik 4. Türkiye’nin nüfus piramidi (1935, 1975, 2022)

Kaynak: (TÜİK, 2023a).

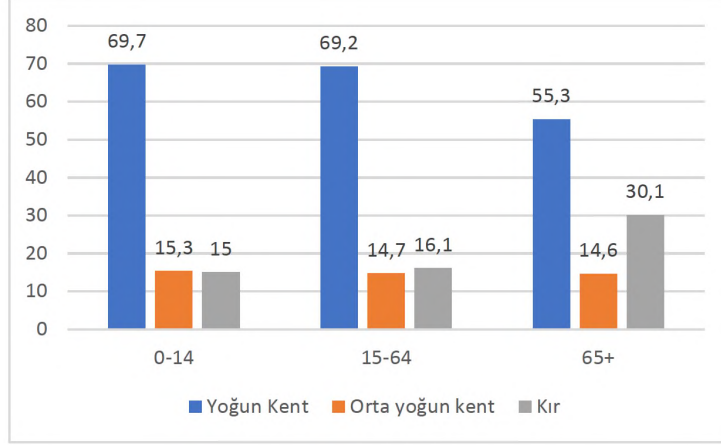
Türkiye’de 65 yaş ve üzeri nüfus grubunun, genel nüfus içindeki oranının giderek artması, Türkiye’nin hızla yaşlanan bir nüfus trendine sahip olduğunun diğer bir göstergesidir. 65 yaş ve üzeri nüfus grubunun genel nüfus içindeki oranı 2008 yılından bu yana düzenli olarak artmaktadır. Buna göre 2008 yılında %6,8 olan yaşlı nüfus oranı 2023 yılında ilk defa çift haneye ulaşarak %10,2 olmuştur. Yaşlı nüfus oranının artmasına karşılık 0-14 yaş grubunun genel nüfus içerisindeki oranının giderek azaldığı görülmektedir. Buna göre 2007 yılında %26,4 olan 0-14 yaş grubu oranı 2023 yılına gelindiğinde %5’lik bir azalış ile %21,4’e gerilemiştir. İki yaş grubundaki bu değişimin bir sonucu olarak, Türkiye’de ortanca yaş yükselerek 34,2’ye ulaşmıştır (TÜİK, 2023a).

Grafik 5. Türkiye’de 65 yaş ve üzeri, 0-14 yaş grubu ve ortanca yaş (yıllara göre 2007-2023)

Kaynak: (TÜİK, 2023b).

Türkiye 31 Aralık 2022 tarihi itibarıyla istatistiki açıdan kır-kent tanımında değişiklik yapmıştır. Bu değişiklikle Avrupa İstatistik Ofisi tarafından geliştirilen “Kentleşme Derecesi (Degree of Urbanisation-DEGURBA)” esas alınmış ve yeni kent-kır tanımı mahalle-köy düzeyinde; yoğun kent, orta yoğun kent ve kır olmak üzere üç kategoriye ayrılmıştır. Bu yeni tanımlamaya göre genel nüfusun %67,9’u yoğun kent, %17,3’ü kır ve %14,8’i orta yoğun kent olarak adlandırılan yerleşim yerlerinde ikamet etmektedir. Geniş yaş gruplarına göre bakıldığında 65+ yaş grubundaki nüfusun, %55,1’lik kesiminin yoğun kent olarak sınıflandırılan yerlerde yaşadığı görülmektedir (TÜİK, 2023c). Buradan hareketle yaşlanan nüfusun ihtiyaçlarını karşılama noktasında kent yönetimlerine önemli görevler düştüğü değerlendirilmektedir.

Grafik 6. Yeni kent-kır sınıflandırması ve geniş yaş grubuna göre nüfus (%) (2022)

Kaynak: (TÜİK, 2023c).

Yaşlı nüfus ve kentleşme oranlarındaki artışla birlikte, kent ve belediyeçilik üzerine geliştirilen “yaş dostu kent” ve “yaş dostu belediyeçilik” kavramları literatürde kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca, küresel nüfusun yaşlanması ve hızlı kentleşmeye bir yanıt olarak, 2010 yılında Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından yaşlıların toplum yaşamına tam katılımını teşvik etmek ve sağlıklı ve aktif yaşlanmayı desteklemek amacıyla Yaş Dostu Kentler ve Topluluklar Küresel Ağı (YDKTA) kurulmuştur. Ağ, dünya genelindeki kent ve toplulukların yaş dostu olmalarını teşvik etmek, deneyim paylaşımını kolaylaştırmak ve kanıta dayalı çözümler geliştirmek misyonuyla hareket etmektedir.

Kavramsal açıdan yaş dostu veya yaşlı dostu gibi farklı kullanımlar yer almaktadır. Bunlar anlamsal boyutta farklı şeyleri ifade ediyor olsa da bu çalışma kapsamında yaş dostu kavramına yer verilirken 65 yaş ve üzeri yaşlı bireylere yönelik geliştirilen uygulamalar ifade edilmektedir. Çalışmada, kavramsal bir tartışmadan ziyade uygulamaların dahil olduğu yaş dostu kent temaları ve yaş dostu belediyeçiliğin temel dinamiklerine yer verilmektedir. Araştırmanın devamında bu iki kavram üzerinde durulduktan sonra DSÖ-YDKTA üyesi belediyeler örnekleminde faaliyetler incelenmektedir.

Literatür İncelemesi

Plouffe ve Kalache (2010) DSÖ tarafından geliştirilen yaş dostu kent konseptinin ne şekilde gelişim gösterdiğini ve nasıl gelişmesi gerektiğini ikincil verilerden faydalanarak içerik analizi yöntemiyle incelemişlerdir. Çalışma sonucunda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki farklılığı vurgulamışlardır.

Van Hoof, Kazak, Perek-Bialas, Peek (2018), Lahey ve Krakow kentlerinde yaş dostu uygulamaları incelemişlerdir. Araştırmacılar, geliştirilen projelerin uygulanma zorluklarını tespit etmekte ve açıklamaktadırlar. Tespit ettikleri başlıca zorluk, yaşlı bireyleri kapsayıcı yerleşim alanlarının geliştirilmesi ve yerinde yaş almanın teşvik edilmesidir.

Tamkoç ve Bilgin (2020) yaş dostu kent kavramını aktif yaşlanma olgusuyla ilişkilendirerek açıklamaktadır. Bu bağlamda yaş dostu kent kavramının doğuşunu açıklayan yazarlar, aktif yaşlanma ve kentleşme kavramları arasında yakın bir ilişki olduğunu ve yaş dostu kent konseptinin bu noktada anlam bulduğunu betimsel bir yaklaşımla vurgulamaktadırlar. Tural ve Üstün (2009), Tamkoç ve Bilgin (2020)’in çalışmasına benzer bir yaklaşımla yaş dostu kent konseptini aktif yaşlanma kavramından yola çıkarak açıklamaktadırlar. Bu çalışmada, Eskişehir’in yaş dostu kent yaklaşımı açısından analizine odaklanılmaktadır. Yazarlar, kent genelinde hizmet sunan çeşitli kurumların faaliyetleri çerçevesinde Eskişehir’in yaş dostu kent konseptine uygunluğunu değerlendirmişlerdir. Bu noktada yaş dostu yaklaşımlara dair mevcut engellerin yanı sıra Eskişehir’in yaş dostu özellikler barındırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Akyıldız (2020), Tamkoç ve Bilgin (2020) ile Tural ve Üstün (2009)’e benzer bir şekilde aktif yaşlanma kavramıyla yaş dostu kent arasındaki ilişkiyi değerlendirmiştir. Eserinde “erişilebilirlik” ve “herkes için tasarım” prensiplerinden hareketle sürdürülebilirlik anlayışıyla yaş dostu kent konseptinin önemini açıklamaktadır.

Rudnicka, Napierata, Podfigurna, Meczekalski, Smolarczyk ve Grymowicz (2020), “Sağlıklı Yaşlanmanın On Yılı 2020-2030” dokümanını içerik analizi yöntemiyle incelemişlerdir. Bu çalışmada DSÖ’nün yaş dostu uygulamaların şekillenmesindeki pozisyonunu değerlendirmişlerdir. Çalışma sonucunda, DSÖ’nün yaş dostu uygulamaların geliştirilmesine yönelik teşvik edici rolün önemi vurgulanmıştır.

Akyıldız ve Akbaş (2020) tarafından yayımlanan çalışmada, DSÖ’nün belirlediği yaş dostu kent alt temalarının kentsel alanları nasıl şekillendirdiği ve gelecekte nasıl şekillendirebileceği araştırılmıştır. Yaş dostu planlama anlayışı ve yaş almış bireylerin sosyal hayata katılımı bağlamında gerçekleştirilen tartışma neticesinde kentsel planlama yapılırken yaş dostu yaklaşımın dikkate alınması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çetiner ve Uygur (2020) yayımladıkları çalışmada nitel yöntemden faydalanmışlardır. İrlanda (Longford) örneğinde durum çalışması desenini kullanan yazarlar, içerik analizi metoduyla Longford’un yaş dostu kent konseptine yönelik uygulamalarını incelemişlerdir.

Buffel, Remillard, Walsh, McDonald, Smetcoren ve Donder (2020), YDKTA üyesi Brüksel, Dublin ve Manchester örneğinde araştırma yürütmüşlerdir. Yaş almış bireylerin sosyal dışlanmasına yönelik geliştirilen çözümleri, doküman ve mülakatlardan elde ettikleri veriler çerçevesinde analiz etmişlerdir. Çalışmalarının sonucunda yaş dostu uygulamaların üç örnekte de gelişim gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kara, Yavaş ve Erdem (2022) yayımladıkları çalışmada, Türkiye’de neden yaş dostu kent yaklaşımına ihtiyaç duyulduğunu sosyal hizmet uygulamaları üzerinden açıklamışlardır. Örnek olay incelemesi deseni kullanılarak yayımlanan bu nitel çalışmada, Çanakkale örneğinde yaşayan yaş almış bireylerle ve bu bireylere hizmet sunan kurumlarla yapılan görüşmeler MAXQDA nitel veri analiz programı yardımıyla incelenmiştir. Araştırma neticesinde Türkiye’de yaş dostu bireylere yönelik sunulan hizmetlerin kentsel erişilebilirliği desteklediği bu bağlamda sunulacak hizmetlerin kapsamlı ve planlı yürütülmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Literatür incelemesinde Türkiye’de yaş dostu kent yaklaşımına yönelik yayımlanan çalışmaların genel itibarıyla kavramsal tartışmalara odaklandığı görülmektedir. Bu çalışmalar sürdürülebilirlik ve aktif yaşlanma kavramıyla ilişkilendirilmektedir. Buffel vd. (2020) tarafından yayımlanan çalışma YDKTA evreninde yer alan Brüksel, Dublin ve Manchester örneğinde yürütülmüştür. Bu araştırma ile çalışmamız arasında örneklem farklılığı olmasına rağmen, araştırma konuları bağlamında benzerlik bulunmaktadır. Van Hoof vd. (2018) tarafından yayımlanan çalışma için de benzer durum söz konusudur. Bu çalışmada YDKTA’ya üye Krakow ve Lahey Belediyeleri arasındaki yaş dostu uygulamalar karşılaştırılmıştır.

Yaş Dostu Kent ve Yaş Dostu Belediyecilik

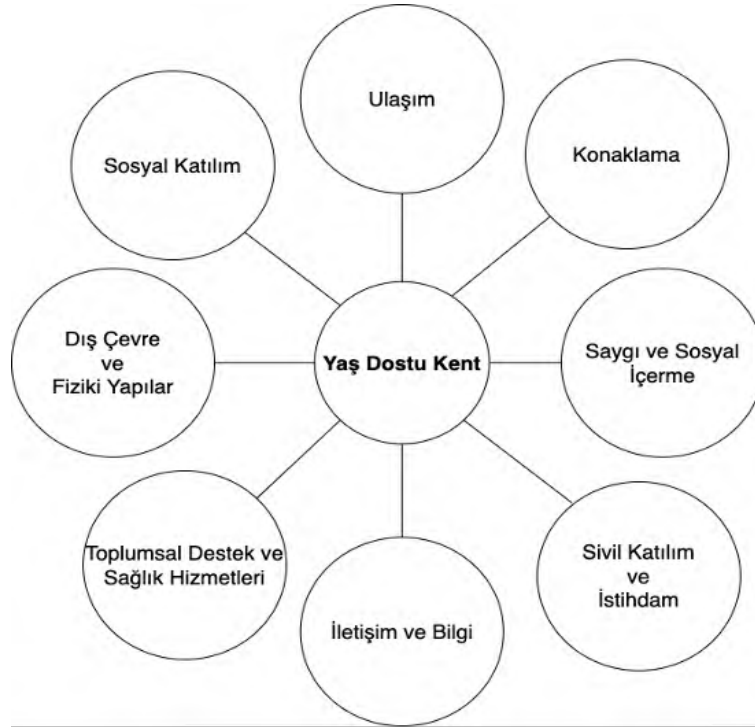
Yaş dostu kent (age-friendly city) kavramının temelinde her yaş grubunun kentsel yaşamla uyum içinde yaşadığı bir anlayış yer almaktadır. Yaş dostu kentler, dezavantajlı görülen yaşlılara yönelik uygulamaları benimsediği için yaşlı dostu kent (elderly-friendly city) olarak da kullanılmaktadır (Buffel, Phillipson ve Scharf, 2012, s. 599; Mulero, Almeida, Azkune, Abril-Jimenez, Waldmeyer, Castrillo ve Sergi, 2018, ss. 7941-7942; Sixsmith, Makita, Menezes, Cranwell, Chau, Smith ve Fang, 2023, ss. 1-3). Yaş dostu veya yaşlı dostu kent kavramları, yaşlanma ile kentleşme olgularının birleştiği noktada ve özellikle son yıllarda karşımıza çıkmaktadır. Bu kavramın türemesi, aslında oldukça önemli bir sorunsala dayanmaktadır. Bu sorunsal; kentleşme ve yaşlanmaya bağlı olarak temel sosyal hizmetlere erişim kalitesinin ve yaşlı bireylerin yaşam ortamı dahil olmak üzere kentsel hizmetlere ulaşma noktasında içinde buldukları durumun dezavantajlı rol ürettiğinin fark edilmesiyle belirginleşmektedir. Özellikle banliyölerde veya kırsal alanlarda yaşayanların temel hizmetlere erişim durumu, kentsel alanlarda yaşayanlara kıyasla daha sınırlıdır (Van Hoof, Marston, Kazak ve Buffel, 2021, s. 4; Khoddam, Dehghan, Sohrabi ve Modanloo, 2020, ss. 5745-5746). Dolayısıyla, bu alanlarda nüfusun sağlıklı bir şekilde yaşlanması ve uzayan ömür süreleri, daha yüksek düzeyde yaşam kalitesini sağlamak için yaşlı bireylere yönelik faaliyetleri gerekli kılmaktadır (Vagetti, Filho, Moreira, Mazzardo ve Campos, 2015, ss. 524-525).

Literatürde yaş dostu kent kavramı genellikle aktif yaşlanma olgusu ile ilişkilendirilerek açıklanmaktadır (Han, Chan, Qian ve Yung, 2021, s. 2; Moulart ve Garon, 2016, s. 6; Tamkoç ve Bilgin, 2020, s. 215; Zengin Taş, Kırışık, Yıldız, Ata ve Aktuğ, 2023, ss. 72-73). Yaş dostu kentin literatürdeki tanımları da bu ilişkiyi güçlendirmektedir. Nitekim Alley vd. (2007, s. 4) yaş dostu topluluklar olarak adlandırdıkları yaş dostu kentleri “. . . hem aktif hem de kırılğan yaşlı yetişkinlerin değişen ihtiyaçlarını etkin bir şekilde karşılayan, altyapı ve hizmetlerle aktif olarak yönetime dahil eden, onlara değer veren ve destekleyen yerler” biçiminde ifade etmektedir. Fitzgerald ve Caro (2014, ss. 1-3) için yaş dostu kent, “yaşlıların aileleri, mahalleleri ve sivil toplum içinde aktif bir şekilde yaşlanmalarına olanak tanıyan, destekleyici bir ortam ve topluma katılımları için kapsamlı fırsatlar sunan” yerleşimler olarak tanımlamaktadır. Görüleceği üzere her iki tanımda da aktif yaşlanma vurgusu yer almaktadır. Kısaca yaş dostu kent, fiziki ve sosyal çevreye yaşlıların kolaylıkla erişebildiği ve yaşamlarını sürdürebildiği yerleşim alanlarını ifade etmektedir.

Bir şehrin yaş dostu olduğunu belirleyen bazı göstergeler bulunmaktadır. Çekirdek göstergeler arasında eşitlik, erişilebilirlik ve kapsayıcılık yer almaktadır. Eşitlik göstergesinin temel dinamiği toplumun sosyo-ekonomik durumu açısından yaşlıların ortalama düzeyden ne kadar uzakta olduklarını ifade etmektedir. Erişilebilirlik ise yaşlı bireylerin ikamet ettiği mahallede yürüyebilme, kamu

binalarına ve kamusal alanlara ulaşabilme, toplu taşıma araçlarına ve duraklarına erişebilme, konutların fiyat erişebilirliği gibi bir takım fiziki çevreye yönelik unsurları içermektedir. Son olarak kapsayıcılık göstergesi, yaşlı bireylere karşı olumlu sosyal tutum, katılımcı gönüllü faaliyetin teşviki, istihdam olanağı sunulması, sosyo-kültürel faaliyetlere katılım, yerel karar alma süreçlerine katılım, kullanılabilir bilgi sunumu, sağlık ve sosyal hizmet faaliyetleri ve ekonomik güvence sonuçlarına odaklanmaktadır (WHO, 2005, ss. 25-42).

Yaşlanan ve kentleşen bireylerin sayısındaki artışla birlikte merkezi yönetim, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları; ulusal, bölgesel ve küresel birtakım organizasyonlar yaşlılara yönelik politika geliştirme çalışmalarına yoğunlaşmaktadır. Yaş Dostu Kent Programı, DSÖ (World Health Organization-WHO) tarafından 2007 yılında dünya çapındaki birçok pilot kentte yapılan araştırmalara dayanarak geliştirilmiştir. Yaş dostu bir kentin tanımlayıcı özellikleri belirlenirken yaşlılar, bakıcılar, kamu sektörü, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar ve özel sektörün görüşlerine başvurulmuştur. Bu program, yaşlı bireyler ile yaşadıkları ortamlar arasındaki uyumu artırmaya çalışmakta ve yaşlıların hastaneler veya bakım evleri gibi kurumlar yerine, kendi ev veya mahallelerinde yaşlanmalarını desteklemektedir (Joy, 2020; Plouffe, 2016, s. 8). DSÖ, 2007 yılında yayımladığı “Küresel Yaş Dostu Kentler: Bir Rehber” isimli rehberde bu projenin ilk olarak Uluslararası Gerontoloji ve Geriatri Derneği tarafından 2005 yılında Rio De Janeiro’da düzenlenen kongrenin açılışında tasarlandığını ifade etmektedir. Rehberde ayrıca yaş dostu şehir olma yolunda katkı sunacağı düşünülen kontrol listelerinin yer aldığı bazı hizmet alanları bulunmaktadır (Bkz. Şekil 7). Rehberin temel amacı, kentlerin kendilerini yaşlı bireylerin bakış açısından görmelerine yardımcı olmak ve böylece nerede ve nasıl daha yaş dostu olabileceklerini belirlemektir. Ayrıca yaş dostu bir kent için evrensel bir standart sağlaması amaçlanmaktadır. Yaş dostu kent özellikleri kontrol listesi, bir kentin yaş dostu olup olmadığını bir diğerine göre sıralayan bir sistem değildir; bir kentin kendini değerlendirmesi için bir araç ve ilerlemeyi gösteren bir harita olarak kurgulanmıştır (WHO, 2007, ss. 4-14).

Grafik 7. Yaş dostu kentlerin alt temaları

Kaynak: (WHO, 2007, s. 9'dan alıntılanmış ve yazarlar tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir).

Türkiye’de belediyelerin yaş dostu uygulamaları farklı mevzuat hükümleriyle desteklenmektedir. Nitekim yaşlılara yönelik uygulamaların temel dayanağı, bir kamu tüzel kişisi olan belediyeler için mevzuata uygunluk kriterini de beraberinde getirmektedir. Bu doğrultuda Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında eşitliği düzenleyen 10. maddeye 2010 yılı değişikliğiyle getirilen ek fıkra kapsamında “Çocuklar, yaşlılar, özürllüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.” ibaresi yer almaktadır. 61. madde içeriğinde de yaşlıların devlet tarafından korunacağı vurgulanmaktadır (T.C. Anayasası, 1982, md. 10, 61).

5393 sayılı Belediye Kanunu büyükşehir belediyeleri dışında kalan belediyeler için temel kanun niteliği taşımaktadır. 5393 sayılı Belediye Kanunu kapsamında “yaş dostu belediyeçilik” veya “yaş dostu kent” olgusunu destekleyen birtakım hükümlere yer verildiği görülmektedir. Genelden özele gidilecek olursa, mezkur Kanun’un 13. maddesinde hemşehri hukuku düzenlenmektedir. Bu maddede yer alan “herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir” hükmü, yalnızca yaşlılara yönelik olmasa da kapsayıcı bir

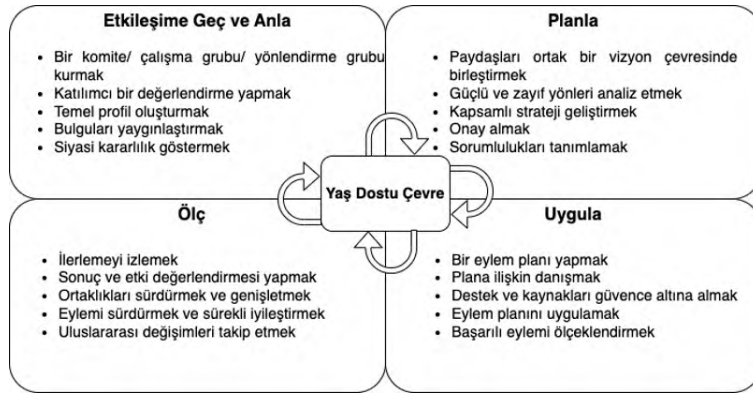
hüküm içermektedir. Bu perspektiften hareketle herkesi ikamet ettiği yerin hemşehrısı gören belediye yönetimleri, her kesimin farklı ihtiyaçlarına yanıt verecek bir yaklaşım benimsemektedir. Ayrıca belediyenin görev ve sorumluluklarını içeren 14. maddede hizmet sunumunda yaşlı bireylerin durumuna yönelik uygun yöntemler uygulanması gerektiği vurgulanmaktadır (5393 sayılı Belediye Kanunu, 2005, md. 14).

Büyükşehir belediyelerinin ve büyükşehir ilçe belediyelerinin görev ve sorumlulukları 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu 7. maddede düzenlenmektedir. Bu maddenin “v” fıkrasında diğer dezavantajlı grupların yanı sıra yaşlı bireylerden de bahsedilmektedir. Böylece yaşlılara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetin sunulması, çeşitli tesislerin kurulması, meslek ve beceri kurslarına yönelik hizmetlerin yürütülmesi görev ve sorumluluğu büyükşehir belediyeleri ve büyükşehir ilçe belediyelerine verilmektedir. Ayrıca bu tür hizmetler sunulurken farklı kurumlardan destek alınması katılımcı bir tutumun benimsenmesi mezkur maddede vurgulanmaktadır (5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 2004, md. 7).

Dünya Sağlık Örgütü Küresel Yaş Dostu Şehirler ve Topluluklar Ağı

Yaş Dostu Kentler Programı, 2010 yılında dünyada şehir yönetimlerini ve organizasyonlarını sürece dahil edebilmek ve yaşlıların şehir yaşamına katılımı ile aktif yaşlanmayı teşvik etmek amacı doğrultusunda “YDKTA (Global Network of Age-Friendly Cities and Communities (GNAFCC))” adı altında çeşitli kuruluşların dahil olduğu bir yapıya evrilmiştir. Ağ’ın misyonu, yaş dostu konseptine yönelik örnek uygulama ve deneyimlerin paylaşılmasını ve yaygınlaşmasını sağlamaktır. Ayrıca bir kenti yaş dostu uygulamalar geliştirme yolunda desteklemeyi hedeflemektedir. Dünyada 2024 yılı itibarıyla 53 ülkede 1606 kent yönetimi ve topluluk Ağ’a üyeliğini sürdürmektedir. Bunların kapsadığı nüfusun ise 330 milyondan fazla olduğu belirtilmektedir (WHO, t.y.).

Ağ’a üye olabilmek için çeşitli koşul ve izlenmesi gereken bazı prosedürler bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi ise yaşlı bireylerin, yaş dostu kent olma yolunda katkılarının sağlanması ve sürecin iki yönlü ilerlemesinin temin edilmesidir. Burada izlenecek yöntem ise, birlikte tasarım ve birlikte başarmaktır. Yaş dostu bir kent veya topluluk oluşturmak için çeşitli paydaşlarla iş birliği ve koordinasyon gerekmektedir. Yaş dostu kent gündeminin yaşlılarla birlikte belirlenmesi, geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesi önemlidir. Ayrıca sürecin tekdüze hiyerarşik talimatlarla gerçekleşmesi yeterli görülmemektedir. Bunun yerine problem tanımlama, strateji belirleme, uygulama ve izleme süreçlerinin tamamında yaş dostu kent yaklaşımının tabandan tavana ve tavandan tabana doğru eşgüdüm içinde gerçekleşmesinin önemi vurgulanmaktadır. Son olarak YDKTA faaliyetlerine zorunlu ve gönüllü olmak üzere bazı katılım koşulları da bulunmaktadır. Bu koşullar; değerlendirme raporları, eylem planları ile izleme ve ölçüm raporları gibi ilerleme belgelerini diğer üyelerle paylaşarak bilgi birikiminin geliştirilmesine katkıda bulunulması, yaş dostu pratiklerin, kılavuz ve araçların diğer üyelerle paylaşılması, ağ sayfasındaki profil girdilerinin güncelliğinin korunmasıdır (WHO, 2019, ss. 1-7). YDKTA’ya katılacak yerel yönetimlerin yaş dostu bir çevre oluşturmak adına etkileşime geçme ve anlama, planlama, uygulama ve ölçme aşamalarını içeren dört adımı tamamlaması gerekmektedir (Bkz. Şekil 8).

Grafik 8. Yaş dostu çevre dönüşümü için süreçler

Kaynak: (WHO, 2019, s. 4'ten alıntılanmış ve yazarlar tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir).

Şekil 8’de görüleceği üzere yaş dostu bir çevre oluşturulması için öncelikle sürecin tanımlanması, değerlendirilmesi, nasıl bir yaklaşımın benimseneceğine dair temel dinamiklerin anlaşılması ve siyasi kararlılıkla yola çıkılması önem arz etmektedir. İkinci aşamada, paydaşların ortak vizyon çevresinde birleştirilmesi, güçlü ve zayıf yönlerin tespit edilmesi, stratejilerin geliştirilmesi, onaylanması ve sorumlulukların dağıtılması yer almaktadır. Üçüncü aşama, hazırlanan stratejik planın faaliyete dönüştürülmesidir. Burada eylem planı yapılması, plana ilişkin paydaş görüşlerine başvurulması, destek ve kaynakların dağılımının temin edilmesi, eylem planının uygulaması ve eylemlerin başarısının ölçeklendirilmesi amaçlanmaktadır. Son olarak ölçme safhasında ilerlemenin izlenmesi, sonuç ve etki analizlerinin yapılması, ortaklıkların sürdürülmesi, yeni ortaklıklar kurulması, iyi eylemlerin sürdürülmesi ile sürekli iyileştirilmesinin yanı sıra uluslararası gelişmelerin ve yaklaşımların takip edilmesi yer almaktadır.

Yöntem

Çalışmada nitel yöntem kullanılmıştır. Türkiye’den YDKTA’ya dahil olan Muratpaşa, Kadıköy, Beşiktaş, Seyhan, Bornova Belediyeleri ve Mersin Büyükşehir Belediyesi tarafından yaş almış bireylere yönelik sunulan hizmetler, üye belediyelerin 2020-2024 yıllarını kapsayan stratejik planları ve 2020-2023 yılları arasında yayımladıkları faaliyet raporları içerik analizi yaklaşımıyla incelenmiştir. Erişilen bulgular ile DSÖ tarafından yayımlanan yaş dostu kentlerin alt temaları ilişkilendirilmiştir. Böylece Türkiye’de Ağ’a üye belediyelerin yaş dostu faaliyetlerinin neler olduğu ortaya koyulmuştur. Ayrıca bu hizmetlerin hangi temalar bağlamında yoğunlaştığı ilişkilendirilmiştir.

Araştırma Problemi, Amacı ve Önemi

Dünya nüfusu ve Türkiye nüfusu her geçen gün yaşlanmaktadır. Yaş dostu kent konsepti çerçevesinde belediyeler çeşitli hizmetler sunmaktadır. Bu hizmetlerin bir kısmı doğrudan yaş almış bireylere yöneliktir. Belediyelerin faaliyetlerinde yaş dostu kent konseptinin temaları olarak belirlenen hizmet gruplarından belirli noktalarda odaklaşması, yaş dostu kent konseptinin bütüncül perspektifinden uzaklaşmış olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede çalışmanın amacı, yaş dostu kent uygulamalarının mevcut durumunu ortaya koymaktır. Ayrıca mevcut durum içinde sunulan faaliyetler ile alt tema ilişkisini incelemektir.

Araştırma, belediyelerin uyguladığı yaş dostu kent politikalarının tespit edilmesini ve sistematik olarak takip edilmesini kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda belediyelerin çeşitli uygulamalarının, yaş dostu kent konseptine alt temalar boyutunda sunduğu katkının ortaya koyulması çalışmanın önemini göstermektedir. Ayrıca yapılan literatür taramasında Türkiye’de yaş dostu belediye-cilik uygulamalarını, DSÖ Yaş Dostu Kentler ve Topluluklar Ağı’na üye belediyeler örnekleminde değerlendiren herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Literatüre sunulacak bu katkı, çalışmanın özgünlüğünü ve önemini göstermektedir.

Araştırma Kapsamı ve Soruları

Araştırma, YDKTA’ya dahil olan Türkiye’deki belediyeler örnekleminde gerçekleşmiştir. Belediyelerin politika belgeleri olarak nitelendirilen stratejik planlar ve faaliyet raporları çalışmada incelenen kurumsal dokümanlardır. Çalışmanın kapsamını bu belgeler içinde yaş dostu kent konseptine yönelik sunulmuş faaliyetler oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamında yanıt aranan soruları şu şekildedir;

1. Türkiye’de YDKTA’ya üye belediyelerin yaş dostu faaliyetlerinin mevcut görünümü ne şekildedir?
2. Yıllar itibarıyla yaş dostu faaliyetlere belediyeler tarafından verilen önem artış göstermekte midir?
3. Türkiye’de YDKTA’ya üye belediyelerin faaliyetleri ile DSÖ yaş dostu konseptinin alt temaları arasında ilişki ne durumdadır?
4. Belediyeler yaş dostu kentin hangi alt teması kapsamında yoğunlukla hizmet sunmaktadır? YDKTA’ya üye belediyelerin yaş dostu faaliyetlerinde birbirlerinden farklılaşma noktasında nasıl bir eğilim mevcuttur?
5. Belediyelerin yaş dostu kent konseptinin alt temalarında eksik olduğu alanlar nelerdir?
6. Yaş dostu belediye-cilik uygulamalarının raporlanmasında karşılaşılan zorluklar nelerdir?

Türkiye’de Küresel Yaş Dostu Kentler ve Topluluklar Ağı’na Üye Belediyelerin Uygulamaları

Çalışmaya dahil edilen belediyeler, YDKTA veri tabanında yer alan ve Türkiye sınırları içerisinde faaliyet gösteren belediyelerdir. Türkiye’den bir büyükşehir belediyesi ve beş büyükşehir ilçe belediyesi olmak üzere toplam altı belediye örnekleminde yer almaktadır. Muratpaşa Belediyesi (2014), Kadıköy Belediyesi (2016), Mersin Büyükşehir Belediyesi (2018), Beşiktaş Belediyesi (2019), Seyhan ve Bornova Belediyeleri (2021) üye belediyelerdir (WHO, 2024). Belediyelerin yaş dostu faaliyetleri içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Her bir faaliyet için faaliyet amacı, mevcut aşama ve ilişkilendirilen tema, belediyenin sorumluluğunda olan bölgenin nüfus durumu, belediyenin statüsü gibi faktörler tablolar yardımıyla incelenmiştir.

Tablo 1. Örnekleminde yer alan belediyelerin nüfusu, yaşlı nüfusu ve yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranı

	Toplam Nüfus	65+ Nüfus	65+ Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı (%)
Türkiye	85.372.377	8.722.806	%10,2
Beşiktaş Belediyesi	169.022	28.661	%16,9
Kadıköy Belediyesi	467.919	94.447	%20,1
Seyhan Belediyesi	787.771	70.473	%8,9
Bornova Belediyesi	447.553	47.837	%10,6
Muratpaşa Belediyesi	512.700	57.865	%11,2
Mersin Büyükşehir Belediyesi	1.938.389	202.883	%10,4

Kaynak: (TÜİK, 2024 verilerinden yazarlar tarafından oluşturulmuştur).

Antalya Muratpaşa Belediyesi 2020-2024 yıllarını kapsayan stratejik planında yaş dostu belediyecilik uygulamalarından “dezaavantajlı grupların yaşam kalitelerini, sağlık hizmeti kapasitesini, sosyal ve ekonomik düzeylerini yıllar itibarıyla %5 arttırmak” hedefine yönelik yararlanacak kitleyi 3.996’dan 5.100’e çıkarma doğrultusunda performans göstergesi belirlemiştir. Ayrıca ilçede yaşayan yaşlı bireylere ek olarak yaşlı birey göçüne muhatap olunması nedeniyle ihtiyaçların karşılanmasına yönelik aksaklıkların ortaya çıkabileceği tespit edilmiş ve bu doğrultuda daha fazla yaşlı bireye hizmet sunacak tesis açılması gerektiği vurgulanmıştır (Muratpaşa Belediyesi, 2019, s. 17, 27). Plan kapsamında “kent estetiğine ve kimliğine uygun işlevsel, insan odaklı projeler yapmak” hedefine dair belirlenen faaliyet ve projeler çerçevesinde yaşlı evi yapılmasına yönelik çalışma yapıldığı görülmektedir. Buna ek olarak demans sorunu yaşayanlara yönelik kafe açılması ve yerel katılımı teşvik boyutunda yaşlı meclisi çalışmaları yapılması gibi faaliyet ve projeler doğrudan yaşlı bireylere yönelik stratejik hedefleri destekleme yönünde belirlenmiştir (Muratpaşa Belediyesi, 2020a, s. 87, 117). Stratejik planda ifade edilen performans göstergeleri incelendiğinde; 2020 yılı için belirlenen 4.196 kişinin yaş dostu uygulamalardan faydalanması hedefi 2020 yılı sonunda 141 olarak gerçekleşmiştir. Bu sapmanın temel nedeni ise pandemi olmuştur. 2021 yılı için hedeflenen 4.406 kişi 29.663 olarak gerçekleşmiş ve beklentinin oldukça üzerinde hizmet sunulmuştur. 2023 yılında yaşlı bireylere yönelik faaliyetlerden 6.619 kişi faydalanmıştır (Muratpaşa Belediyesi, 2021, 2022, 2023, 2024).

Tablo 2. Muratpaşa (Antalya) Belediyesi yaş dostu belediyecilik uygulamaları

Faaliyet Adı	İçerik veya Amaç	Faaliyetin Aşaması	İlgili Tema
Yeşilbahçe Yaşlievi Spor Kursu	Spor kurslarıyla yaşlıların aktif yaşlanmasına destek olunması amaçlanmaktadır.	2020-2021 yıllarında hizmet sunulmuştur.	-Toplumsal Destek ve Sağlık Hizmetleri (TDVSH)
Konuksever Yaşlievi İnşası	2022 yılında Belediye tarafından hizmete alınmıştır. Önleyici Alzheimer ve yaşlı vatandaşların bir araya gelip sosyalleşmesini hedeflemektedir.	2022 yılında hizmete açılmıştır.	-TDVSH
Yaşlı Meclisi	Yaşlıların yerel karar alma mekanizmalarına katılmasını sağlamak amaçlanmaktadır.	2022 yılında aktifleştirilmiştir. 2022 yılında yönerge hazırlanmış ve yaşlı meclis komisyonu iki haftada bir toplantı düzenlemiştir. “Çevre Çalışma Grubu Raporu” oluşturulmuştur. 2023 yılında ilgili komisyon faaliyetlerini sürdürmüş ve çeşitli geziler düzenlemiştir.	-Sivil Katılım ve İstihdam (SKİ)
Yaşlılara Yönelik Dijital Eğitim	Yaşlıların dijital okuryazarlığının artırılması ve dijital güvenliklerinin sağlanması amaçlanmaktadır.	2022 yılında eğitim verilmiştir.	-İletişim ve Bilgi (İB)
Bayındır-Meltem-Soğuksu-Konuksever Yaşlievi üyelerine iftar yemeği	Yaşlıların bir araya gelerek sosyalleşmesini sağlamak hedeflenmektedir.	2022 yılında organize edilmeye başlanmıştır. 2023 yılında Konuksever, Bayındır, Yeşilbahçe yaşlievlerine yönelik iftar etkinliği düzenlenmiştir.	-Sosyal Katılım (SK)
Yerel Eşitlik Eylem Planı	Yaşlılara karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına yönelik eylemleri belirlemek.	2022 yılında hazırlanmıştır. Bu plan 2023 yılında tüm birimler tarafından uygulanmaya devam etmektedir.	-Saygı ve Sosyal İçerme (SVS)
Yaşlı Evlerinde Sağlık Kontrolü	Akdeniz Üniversitesi işbirliğinde yaşlı evlerinde konaklayanlara yönelik sağlık kontrolleri yapılması.	2022 yılında gerçekleşmiştir. 2023 yılında Akdeniz Üniversitesi Gerontoloji bölümünün desteğiyle faaliyetler sürdürülmüştür.	-TDVSH

Kaynak: (Muratpaşa Belediyesi, 2021, 2022, 2023, 2024).

2020-2024 yılları kapsayan İstanbul Kadıköy Belediyesi stratejik planında yaş dostu belediyecilik yaklaşımına uygun olarak çeşitli amaç ve hedefler kapsamında bir takım proje ve faaliyetler planlanmıştır. Bu doğrultuda “toplumun tüm kesimlerine yönelik ulaşılabilir ve erişilebilir bütüncül sosyal hizmet uygulamaları üretmek” hedefine yönelik 65 yaş üstü bireylerin evde psikososyal destek ve bakım hizmetlerinin yürütülmesi için faaliyetler yer almaktadır (Kadıköy Belediyesi, 2019, s. 95). Belediye, yaşlılara yönelik mesleki çalışmaların yürütülmesi, Alzheimer merkezi, geriatri ve yaşlılara yönelik sosyal destek konusunda ulusal ve uluslararası gelişmelerin takibi ve entegrasyonu gibi faaliyet alanları belirlemiştir (Kadıköy Belediyesi, 2019, ss. 54-55).

Tablo 3. Kadıköy (İstanbul) Belediyesi yaş dostu belediyeçilik uygulamaları

Faaliyet Adı	İçerik veya Amaç	Faaliyetin Aşamaları	İlgili Tema
Sıcak Yemek Hizmeti	Günlük yaşam aktivitelerini gerçekleştirirken zorluk yaşayan yaşlı bireylere yönelik günlük sıcak yemek ihtiyacının karşılanması.	2020 yılında 1.386 haneye toplam 181.434 sıcak yemek ulaştırılmıştır. (Engelli ve ihtiyaç sahipleri dahil). 2021 yılında 65 yaş üzeri bireylerin yaşadığı 631 hanede 1.823 birey faydalanmıştır. 2022 yılında ise 140 hane ve 250 kişiye, 229.829 öğün sıcak yemek dağıtılmıştır.	-TDVSH
18-24 Mart Yaşlılar Haftası Etkinlikleri	Panel, gösteri, tekne organizasyonu ve spor etkinlikleri aracılığıyla yaşlıların sosyal hayata katılımını teşvik etmek.	Faaliyet 2020 yılında pandemi şartları göz önüne alınarak iptal edilmiştir. 2023 yılında “Yaşlıya Saygı Haftası Sempozyumu” 135 kişinin katılımıyla düzenlenmiştir. Aynı zamanda içerik sütununda görülen diğer etkinliklere de 50 yaşlı katılmıştır.	-SVS
Düzenli Telefon Görüşmeleri	Covid-19 Pandemisi boyunca yaşlıların gündelik ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak.	Pandemi süresince 65 yaş üstü bireylerle düzenli şekilde telefon görüşmesi yapılmıştır.	-TDVSH -İB
Kadıköy’de 65+ Bireylerin İhtiyaç Tespit Araştırması	Yaşlı bireylerin ihtiyaçlarının tespit edilmesi.	2020 yılında pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. 2021 yılında 2100 kişi telefonla aranmış ve 770 kişi ile çalışma yapılmıştır.	-SK -İB
Sosyal Yaşam Evleri	Yaşlı bireylerin aktif ve sağlıklı yaşlanmasına psikolojik destek olmak, sosyalleşmelerine imkân sağlamak, koruyucu ve önleyici faaliyetlerle süreçleri desteklemek, bu doğrultuda çeşitli kurslar vermek amaçlanmaktadır.	2013 yılında Sahrayıcedit Mahallesi, 2017 yılında 19 Mayıs Mahallesi açılmıştır. 2020 yılı itibarıyla yaklaşık 2.900 üyesi bulunmaktadır. 2021 yılında yaklaşık 3.000 kişi bu evlere üye olmuştur. 2020 yılında örgü, yoga, egzersiz, yaratıcı drama, dans, satranç, İngilizce, resim, seramik, tiyatro, edebiyat, teknolojik cihaz kullanımı, işaret dili, bahçe bakımı ve seracılık, astım nefes egzersizi, psikoeğitim, geziler, seminerler, işitme testleri, mamografi taraması, göz taraması, diğer sağlık taramaları, Türk Sanat Müziği korosu, mefruşat atölyesi, makrome atölyesi, oyun odası faaliyeti ve kişisel bakım hizmetleri sunulmuştur. 2021 ve 2022 yıllarında da benzer etkinlikler sürdürülmüştür. 2023 yılında bu evlere üye bireylerin sayısı 3.380’e yükselmiştir.	-TDVSH -SVS -SK
19 Mayıs ve Göztepe Alzheimer Merkezleri	Hastaların günlük yaşamlarına destek olacak faaliyetler ve rehabilitasyon uygulamaları sunulması amaçlanmaktadır. Ayrıca rehberlik ve danışmanlık faaliyetleri de sunulmaktadır.	19 Mayıs Merkezi 2017 yılında, Göztepe ise 2020 yılında hizmet sunmaya başlamıştır. Bu merkezlerde hastalara ve hasta yakınlarına yönelik çeşitli eğitim hizmetleri sunulmaktadır.	-TDVSH
Evde Temizlik Hizmeti	Fiziksel, psikolojik veya yaşa bağlı nedenlerle evde kendi temizlik ihtiyacını karşılamakta zorluk çeken bireylere sağlıklı yaşayabilecekleri ortam sunulması amaçlanmaktadır.	2019 yılında 158 bireye yönelik 376, 2020 yılında 25 bireye yönelik 34 defa temizlik hizmeti verilmiştir. 2021 yılında pandemi nedeniyle hizmet verilememiştir. 2022 yılında 175 kişiye 800 defa ev temizliği hizmeti sunulmuştur.	-TDVSH
Evde Kişisel Bakım Hizmeti	Yaşa bağlı ve diğer nedenlerle kişisel bakımlarını gerçekleştirmekte zorluk çeken bireylerin bu tip ihtiyaçlarının karşılanması amaçlanmaktadır.	2019 yılında 819 kişiye 2.015, 2020 yılında 354 kişiye 576 ve 2022 yılında 369 kişiye 692 defa bu hizmet sunulmuştur. 2021 yılında pandemi nedeniyle hizmet sunulmamıştır.	-TDVSH
Sağlıkla Yaş Alalım Projesi	Yaşlanan bireylerin sağlık farkındalığının oluşturulması, kaliteli bir yaşlanmaya dair fiziksel ve ruhsal desteğin sağlanmasına yönelik hazırlanmıştır.	2023 yılında 17 grup çalışması yapılmış ve 149 kişiye eğitim verilmiştir.	-TDVSH

Kaynak: (Kadıköy Belediyesi, 2021, 2022, 2023, 2024).

2022 yılında güncellenen Mersin Büyükşehir Belediyesi 2022-2024 yıllarını kapsayan stratejik planında yaşlı bireylerin evde bakım hizmeti ihtiyacı tespit edilmiştir. Ayrıca yaşlı bireylerin toplumdan izole yaşam sürdürdüğü ve sosyal yaşama katılımlarının az olduğu tespit edilmiştir. Mersin Büyükşehir Belediyesi, “koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetlerinin sunulması ve rutin kontroller ile işyerlerinin hijyen standartlarına uygun olması” hedefine katkı sunmak üzere yaşlı destek biriminde verilen hizmet çeşidi sayısını 2022 yılında 3, 2023 yılında 4 ve 2024 yılında 5’e yükseltmeyi performans göstergesi olarak belirlemiştir (Mersin Büyükşehir Belediyesi, 2019, ss. 77-78). 2019 yılında güncellemeden önce kabul edilen stratejik planda aynı hedefe yönelik yaşlı hemşehrilere gündüz bakım hizmetleri faaliyeti sunulması planlanmıştır (Mersin Büyükşehir Belediyesi, 2019, s. 80).

Tablo 4. Mersin Büyükşehir Belediyesi yaş dostu belediyecilik uygulamaları

Faaliyet Adı	İçerik veya Amaç	Faaliyetin Aşaması	İlgili Tema
18-24 Mart Yaşlılara Saygı Haftası Etkinliği	Yaşlı bireylerin hayatın bir parçası olduğunu hissetmelerini sağlamak için atölye çalışmaları, geziler, sergiler ve seminerler gibi sosyal etkinlikler düzenlenmiştir.	İlgili derneklerle işbirliği sağlanarak 2020 yılında yaşlılara 150 adet hediye paketi verilmiştir. Ayrıca 65 yaş üstü 20 hemşehriye kahvaltı ikram edilmiştir. 2022 yılında yaşlılara saygı temasında atölye çalışması gerçekleştirilmiştir.	-SVS
Evde Sağlık, Bakım ve Destek Hizmetleri	Yaşlı bireylerin sağlık kontrolleri ve evlerinin temizliğinin yapılması, fizyoterapi ve rehabilitasyon hizmeti verilmesi, sağlık testlerinin gerçekleştirilmesi konusunda faaliyet sunulmaktadır. Günlük ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk yaşayan yaşlı bireylere destek olmak amaçlanmaktadır.	2020 yılında 1.745 yaşlı birey faydalanmıştır. 2021 yılında engelli, yaşlı, yatalak veya ekonomik açıdan dezavantajlı bireylere yönelik 10.535 adet evde temizlik, 15.525 adet evde bakım ve 37.065 adet sağlık hizmeti sunulmuştur. 2022 yılında 15.155 temizlik, 21.130 evde bakım, 30.958 sağlık hizmeti verilmiştir. 2023 yılında aynı kapsamda 13.675 adet evde temizlik, 23.963 adet evde bakım, 4.382 adet sosyal çalışma, 31.726 adet sağlık, 222 adet psikolojik destek ve 12.051 adet fizyoterapi hizmeti sunulmuştur.	-TDVSH
Mutlu Ol Yeter	Doktor ve hemşire desteğiyle yaşlı hemşehrilerin sağlık kontrollerini yapmak, hijyen paketi dağıtarak önleyici sağlık hizmetinde bulunmak, psikolojik sağlıklarını korumak, ilaç saati hatırlatması yapmak amaçlanmaktadır.	2020 yılında faaliyet sunulmuştur. Aynı yıl içinde Yaşlı Destek Hizmetleri biriminden faydalanan yaşlılar Tarsus Gençlik Kampı’nda konuk edilmiştir.	-TDVSH -İVB
Yerel Eşitlik Eylem Planı	Yaşlı bireylere yönelik derneklerin de yer aldığı eylem planı hazırlık toplantısı yapılmasını içermektedir.	2020 yılında hazırlık başlamıştır. 2021 yılında 2021-2023 yıllarını kapsayan plan hazırlanmış ve tanıtılmıştır.	-SVS -SKİ
Hasta Nakli ve Ambulans Hizmetleri	Yaşlı bireyler de dahil olmak üzere tıbbi müdahale gerektirmeyen bireylerin hastaneye gidiş ve eve geliş naklinin sağlanması amaçlanmaktadır.	2020 yılından itibaren hizmet sunulmaktadır. Yaşlı bireyler özelinde herhangi bir veri paylaşımı yapılmamıştır.	-TDVSH -Ulaşım
Yaşlı Destek Hizmetleri	65 yaş ve üzeri vatandaşların ihtiyacı olan hizmetlere hızlı bir şekilde ulaşabilmesini sağlamak amacıyla telefonla vatandaşlar günlük olarak aranmakta ve talepleri ilgili birimlere aktarılmaktadır. Bu doğrultuda küçük tadilat işlerini yapmak ve yaşlı bireylerin yalnızlık duygusunu azaltmak amaçlanmaktadır. İki gün boyunca telefona çıkmayan yaşlı bireyler ise evlerinde ziyaret edilmektedir. Covid-19 pandemisi döneminde ulaşımın kolaylaştırılması için “Pozitif Taksi” uygulaması gerçekleştirilmiştir.	Faaliyet 2020 Eylül ayı içinde başlamıştır. 2021 yılı faaliyet raporuna göre 3.535 yaşlı birey aranmıştır. 188 evde tamirat ve onarım hizmeti verilmiştir. Covid-19 pandemisi sürecinde 3.263 hijyen paketi dağıtılmıştır. “Pozitif Taksi” uygulamasından 154 yaşlı faydalanmıştır. 2022 yılında faaliyetler sürdürülmüştür. 2023 yılında 579 yaşlı birey aranmıştır. Ayrıca 281 yaşlı evde bakım ve onarım hizmeti almıştır. Aynı yıl içinde tarak, lif, tırnak makası vb. hijyen ürünlerini içeren 2.104 adet kit dağıtımı yapılmıştır.	-TDVSH -Ulaşım
Ramazan Bayramı, Babalar Günü, 30 Ağustos Zafer Bayramı, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 21 Haziran “Yaza Merhaba” Etkinlikleri	Resmi ve dini bayramlarda yaşlılara yönelik kahvaltı buluşması, tekne turu, ziyaretler ve hediye sunumu yapılmıştır. Ayrıca Tarsus Maratonu’nda ve 25-30 Aralık 2021 tarihinde kadın üretici pazarında, yaşlı hemşehrilerin ürettikleri ürünleri satabilmesi için stant açılmıştır.	2021 yılında gerçekleştirilmiştir. 2023 yılında 80 yaş ve üzeri bireylerin katılımıyla “Yaza Merhaba” etkinliği düzenlenmiştir.	-SVS
Yaşlı Dostu Kenti Mersin Çalıştayı	Geliştirilebilecek işbirliği potansiyelini değerlendirmek, iyi uygulama örneklerini paylaşmak ve geliştirmek için düzenlenen çalıştaya sivil toplum temsilcileri ve kamu kurumu temsilcileri katılmıştır.	2021 yılında düzenlenmiştir.	-İB

Tablo 4. Devamı

21 Eylül Dünya Alzheimer Günü Etkinliği	Minimental durum değerlendirme testi ve Alzheimer hastalık bilgilendirme toplantısı yapılmıştır.	2021 yılında 200 emekli bireye yönelik faaliyet gerçekleştirilmiştir. 2023 yılında 100 kişiye “Alzheimer Farkındalık Semineri” verilmiştir.	-TDVSH -İB
1 Ekim Dünya Yaşlılar Günü Etkinliği	Etkinlik kapsamında konser, sinema ve yemek etkinliği düzenlenmiştir.	2021 yılında 250 emeklinin katılımıyla konser düzenlenmiştir. 2022 yılında Silifke Çiftliği gezisi, 2023 yılında 15 yaşlı bireyin katılımıyla sinema ve yemek etkinliği düzenlenmiştir.	-SK
Aşhane	Yaşlılara ve diğer dezavantajlı gruplara yönelik belediyenin aşevinde hazırlanan sıcak yemeklerin günde iki öğün olmak üzere hafta içi her gün evlerine ulaştırılması sağlanmıştır.	Aşhane projesine yönelik 2020 yılı faaliyet raporunda “yaşlı” ibaresi yer almazken, 2021 yılında yaşlılık ibaresi faaliyet raporunda yer almaktadır. 2023 yılında Merkez Aşhane’den 1.177, Tarsus Aşhane’den 322 hane faydalanmıştır.	-TDVSH
Emekli Evleri	Emekli hemşehrilerin yaşam kalitesini sürdürmesi ve sosyal hayattan kopmalarının önlenmesi amacıyla sosyal, kültürel ve eğitsel faaliyette bulunmaktadır. Ayrıca genel sağlık tarama testlerine yönelik faaliyetler sunulmaktadır. Bu faaliyetler; piknik ve seminerler düzenlenmesi, Alzheimer, Babalar ve Emekliler Günü etkinlikleri ve “10 Kasım Atatürk’ü Anma ve Saygı Haftası” bağlamında gerçekleştirilmektedir.	2020 yılında 1.463 kişi Emekli Evi hizmetlerinden faydalanmıştır. Aynı yılda ikinci Emekli Evi Tarsus ilçesinde faaliyete alınmış ve 132 emekli hemşehriye hizmet sunmuştur. Toroslar ilçesinde Emekli Evi faaliyetlerini sürdürmektedir. 2021 yılında Merkez Emekli Evi’nin üye sayısı 1.667, Tarsus Emekli Evi’nin üye sayısı 405 olarak gerçekleştirilmiştir. 2022 yılında; Merkez Emekli Evi’nin 1.928, Tarsus’un 761 ve Toroslar’ın 70 üyesi bulunmaktadır. 2023 yılında ise Emekli Evi faaliyetlerinden faydalananların sayısı toplam 3.315 olarak gerçekleştirilmiştir.	-SVS -SK -TDVSH
Yaşlılarla İletişim Eğitimi	Mersin’de hizmet veren Yardım ve İyilik Vakfı’nda görev yapan personele eğitim verilmiştir.	2024 yılında 9 oturumdan oluşan eğitime 30 kişi katılmıştır.	-İB
Alzheimer ve Demans Hasta ve Hasta Yakınları Buluşma Merkezi	Alzheimer hasta ve yakınlarının yaşam kalitesinin; eğitimler, yeme-içme etkinlikleri, sağlıklı yaşam eğitimleri, psikolojik destekler ve gezilerle artırılması amaçlanmaktadır.	2020 yılında merkez kapalı olduğundan hizmet sunulamamıştır. 2021 yılında Covid-19 nedeniyle kapalı tutulmuştur. 2024 yılında Toroslar İlçesi’nde yeni bir merkez açılması hedeflenmektedir.	-TDVSH

Kaynak: (Mersin Büyükşehir Belediyesi, 2021, 2022, 2023, 2024).

Beşiktaş Belediyesi, 2020-2024 yıllarını kapsayan stratejik planında “toplum bileşenlerinin eşit olarak sosyal haklara erişimini desteklemek” amacına yönelik belirlenen hedeflerde “DSÖ yaşlı dostu kentler standartlarına ulaşmak için sürekli iyileştirme, engelli ve yaşlı hizmetlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması” ibaresi yer almaktadır. Bu doğrultuda, “yerinde incelenen yaşlı dostu kentler başarılı uygulama örnek sayısı, yaşlı dostu kent standartlarına ulaşmak için hazırlanan plan sayısı, yaşlı dostu kentler standartları erişim planına istinaden yapılan uygulama ve rapor sayısı, engelli hizmetlerinden yararlanan kişi sayısı, yaşlı hizmetlerinden (sosyal içerme çalışmaları) yararlanan kişi sayısı” olmak üzere 5 performans göstergesi belirlemiştir. Bu hedefe yönelik yapılacak faaliyet ve projeler kapsamında ise emekli kampı, yaşam evleri faaliyetlerine devam edilmesi, ileri yaşta üretkenlik merkezinin açılması, yaşlı dostu kentler çalıştayının gerçekleştirilmesi tasarlanmıştır (Beşiktaş Belediyesi, 2019, s. 65). 2020 yılı faaliyet raporunda “yaşlı dostu kent standartlarına ulaşmak için hazırlanan plan sayısı” hedeflenen boyutta 1 olarak gerçekleştirilmiştir. Ayrıca engelli hizmetlerinden yararlanan kişi sayısı 220 olarak hedeflenmiş ancak 138 kişiyle sınırlı kalmıştır. Benzer bir şekilde “yaşlı hizmetinden (sosyal içerme çalışmaları) yararlanan kişi sayısı” 120 olarak hedeflenmiş ancak 104 yaşlı birey olarak gerçekleştirilmiştir (Beşiktaş Belediyesi, 2021, s. 227). 2021 yılında engelli hizmetlerinden faydalanan kişi sayısı 232, 2022 yılında 278 olmuştur. Yaşlı bireylere yönelik hizmetlerden 2021 yılında 88 ve 2022 yılında 130 kişi faydalanmıştır (Beşiktaş Belediyesi, 2022, s. 202; 2023, s. 205).

Tablo 5. Mersin Büyükşehir Belediyesi yaş dostu belediyecilik uygulamaları

Faaliyet Adı	İçerik veya Amaç	Faaliyetin Aşamaları	İlgili Tema
Sosyal Yardım	Belediye sınırları içinde yaşayan ve ekonomik sıkıntı yaşayan yaşlıların da dahil olduğu yoksul kesime yönelik nakdi yardım yapılmasını ve hasta bezi, yatak pedi, tekerlekli sandalye dağıtılmasını içermektedir.	2020 yılında 65 yaş üstü kronik rahatsızlığı olan veya geliri düşük 28.140 kişi faydalanmıştır. 2021 yılında aynı ve nakdi sosyal yardımdan 2.214 kişi 2022 yılında ise 2.241 kişi yararlanmıştır. 2023 yılında aynı ve nakdi yardım alan birey sayısı 2.458’dir.	-TDVSH
Gıda Kolisi Desteği	Covid-19 döneminde sokağa çıkma kısıtı olan 65 yaş ve üzeri bireylerin gıda ihtiyaçlarının karşılanması sağlanmıştır.	2020 yılında gerçekleştirilmiştir. 2021 yılında dağıtılan gıda kolisi ve hijyen kiti sayısı 5.773’tür. 2022 yılında bu sayı 3.068 olmuştur. 2023 yılında ise 2.356 adet dağıtım gerçekleştirilmiştir.	-TDVSH
Hijyen Kiti Desteği	65 yaş üstü bireyler başta olmak üzere Covid-19 pandemisi nedeniyle temizlik ve dezenfektan ürünler içeren hijyen kiti dağıtılmıştır.		
7/24 Çevrimiçi Tıbbi Danışma Hizmeti	Yaşlı bireylerin uzaktan sağlık desteği almasına yönelik sunulan bir hizmettir.	2020 yılında 1.629 kişi faydalanmıştır. 2021 yılında bu sayı 583’tür. 2022 ve 2023 yıllarına ait faaliyet raporunda bu faaliyete yönelik veri paylaşılmamıştır.	-TDVSH -İB
Esenlik Hizmetleri	Öncelikli olarak 75 yaş ve üzeri yalnız yaşayan bireyler ile kendi ihtiyaçını karşılamakta zorluk çeken hemşehrilere yönelik ayda bir kez; ev temizliği, kuaför ve pratik ev düzenlemesi (perde asma, ampul değiştirme, eşya düzeni ayarlama) gibi faaliyetler sunulmasını kapsamaktadır.	2020 yılında 807 kişi faydalanmıştır. 2021 yılında bu sayı 964’e yükselirken 2022 yılında 2.497 olmuştur.	-TDVSH
Yaşam Evleri	Beşiktaş’ta yaşayan 65 yaş ve üzeri yaşlıların sosyalleşmelerinin sağlanması ve sağlık hizmetleriyle takiplerinin desteklenmesi hedeflenmektedir. Bu “Evlerde” günlük gazete ve köşe yazısı okuma ile yorumlama, sabah sporu, bilişsel beceri geliştirme faaliyetleri, grup terapisi, ahşap boyama ve satranç, belgesel gösterimi ile kitap okuma faaliyetleri yürütülmektedir.	2008 yılından itibaren Ulus Yaşam Evi ve Etiler Yaşam Evi binalarında hizmet vermektedir. 2021 yılında Yaşam Evleri’nden toplam 24 kişi faydalanmıştır. 2022 yılında ise bu sayı 44’e yükselmiştir. 2023 yılında hizmet alan birey sayısı 145 olmuştur.	-SK -TDVSH
65+ Yaşam Ofisi	Belediyenin kurduğu yaşam ofisiyle yaşlı bireylere çeşitli sosyal ve eğitsel etkinlikler sunulması amaçlanmaktadır. Bu eğitim ve etkinliklerden bazıları; “sosyal medya, görüntülü arama, fotoğraf video çekme/gönderme, e-devlet, e-nabız” kullanımı eğitimi, 21 Eylül Alzheimer günü etkinlikleri, kahvaltılı buluşmaları, 1 Ekim Yaşlılar Günü etkinlikleri, 21 Eylül Alzheimer günü ve 18-24 Mart Yaşlılara Saygı Haftası kapsamında farkındalık sağlamak için etkinlik ve eğitimler gerçekleştirilmektedir. Ayrıca ev ziyaretleri düzenlenmektedir.	2022 yılında yaşlılar günü etkinlikleri kapsamında Etiler Huzurevi’nde sağlıklı yaşlanma ve beyin sağlığı konulu etkinlik düzenlenmiş, sonrasında 120 yaşlının katılımıyla boğaz turu gerçekleştirilmiştir. Aynı yıl Alzheimer’dan korunmaya yönelik eğitime 20 yaşlı birey katılmıştır. Hukuki danışmanlık hizmetinden ise 10 hemşehri yararlanmıştır. 2022 yılında 65 yaş ve üzeri 6 yaşlı birey, 2023 yılında ise 4 yaşlı bireyin resimleri sergilenmiştir. 2023 yılında dijital okuryazarlık eğitimlerinden 20 yaşlı birey faydalanmıştır. 65 yaş ve üzeri “Alzheimerdan Koruyucu Beyin Egzersizleri Programı” etkinliğine toplam 20 yaşlı birey katılmıştır. Yaşlılara saygı haftası etkinliğine her gün ortalama 100 kişinin katılımı sağlanmıştır.	-SVS -SK -TDVSH -İB
Evde Fizyoterapi Hizmeti	Sosyal yaşama katılmakta zorlanan yaşlılar için fizyoterapi hizmeti verilmiştir.	2020 yılında 2.197 kişiye hizmet sunulmuştur. 2021 yılında bu sayı 2.250, 2022 yılında ise 2.672 olmuştur. 2023 yılında 2.534 birey faydalanmıştır.	-TDVSH
Evde Sağlık Destek Hizmeti	Engelli, yaşlı, kronik hastalığı bulunan bireylerin bakım ihtiyaçlarının düzenli sağlık kontrollerinin ve takibinin yapılması hedeflenmektedir.	2020 yılında 7.401 kişi faydalanmıştır. 2021 yılında bu sayı 7.484, 2022 yılında ise 6.828 olmuştur. 2023 yılında 4.237 vatandaşın hizmet sunulmuştur.	-TDVSH
Her Yaşta Beşiktaş-Matra Projesi	Yaşlı bireylerin teknoloji becerilerinin geliştirilmesine yönelik hazırlanan projeye 60-74 yaş arası hemşehrilere	2021 yılında Beltaş Vakfı, İSMEK ve Gerontologlar Derneği paydaşlığında proje başvurusu yapılmıştır.	-İB

Tablo 5. Devamı

Yerel Belediye Çalışanları ve Yaşlıların Yaşlılık ve Yaşlı Hakları Üzerine Bilgi ve Farkındalığının Artırılması Projesi	dijital okur yazarlık eğitimi alması hedeflenmektedir. Bu proje ile 65 yaş ve üstü bireylere hizmet veren birim personelleri ve yaşlıların yaşlılık ve yaşlı hakları konularında farkındalıklarının artırılmasına yönelik eğitimler ve seminerler düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	2021 yılında Her Yaşta Beşiktaş Fonuna başvuran Birarada Derneği Paydaşlığında başlamıştır.	-İB
Bilişsel Etkinlik Atölyesi	65 yaş ve üstü bireylerin bilişsel fonksiyonlarını artırmaya yönelik hafıza, dikkat ve algılama konularını içeren etkinlikler düzenlenmektedir.	2023 yılında 22 kişinin katılımıyla atölye çalışması düzenlenmiştir.	-İB
Herkes için Mimarlık Faaliyeti	65 yaş ve üzeri bireylerin belediye binasına erişimini kolaylaştırmak için mimari düzenleme yapılmasını içermektedir.	2023 yılında belediyeye ait yapılara erişim konusunda keşfedici görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca Gerontomimari projesi hizmete sunulmuş yaşlılara yönelik çeşitli riskleri azaltan örnek ev tasarımı sağlanmıştır.	-Dış Çevre ve Fiziki Yapılar

Kaynak: (Beşiktaş Belediyesi, 2021, 2022, 2023, 2024).

Adana Seyhan Belediyesi'nin 2020-2024 yıllarını kapsayan stratejik planında doğrudan yaşlılara yönelik "65 yaş üstü yaşlıların sosyal faaliyete katılımlarını desteklemek" başlığında 1 adet performans hedefi belirlenmiştir. Burada düzenlenen etkinlik sayısı performans göstergesi olarak yer almaktadır. Sosyal belediyeçilik hizmetleri kapsamında yaşlıların da faydalanabileceği birçok performans hedefi bulunmaktadır (Seyhan Belediyesi, 2019, ss. 260-264). 2023 yılında bu performans hedefine yönelik 2 adet etkinlik düzenlendiği görülmektedir (Seyhan Belediyesi, 2024, s. 462).

Tablo 6. Seyhan (Adana) Belediyesi yaş dostu belediyeçilik uygulamaları

Faaliyet Adı	İçerik veya Amaç	Faaliyetin Aşaması	İlgili Tema
Evde Sağlık ve Bakım Hizmetleri	İhtiyaç sahibi, engelli ve yaşlı bireylerin gündelik sağlık ve bakım gereksinimlerinin karşılanmasını içermektedir.	2020 yılında 612 vatandaşa toplam 1.712 adet hizmet verilmiştir. 2021 yılında 2.570 hemşehriye 4.494 defa, 2022 yılında 1.462 vatandaşa 6.922 kez hizmet sunulmuştur. 2023 yılında 4.123 adet hizmet sunulmuştur.	-TDVSH
Evde Temizlik Hizmeti	Gündelik ihtiyacını karşılayamayan yaşlı bireylerin evlerinin temizlenmesi amaçlanmaktadır.	2023 yılında 246 defa hizmet sunulmuştur.	-TDVSH
Emekli Dinlenme Evi	Emekli yaşlıların çeşitli eğitim ve sosyal faaliyetlerle yaşama katılabileceği alanlar inşa etmek hedeflenmektedir.	2020-2024 stratejik plan döneminin başında bir adet dinlenme evi bulunmaktadır. Plan Sonunda ise bu sayının iki olması hedeflenmektedir. İnşaat projesi 2023 yılında tasarlanmıştır.	-SK
Yaşlı Bakım Evi	Yaşlıların gündelik ihtiyaçlarının karşılanması ve bakımlarının sağlanmasına yönelik açılması planlanmıştır.	2020-2024 stratejik planı kapsamında, 2021 yılında bir adet açılması hedeflenmiştir. 2021 ve 2022 faaliyet raporlarında tesisin açıldığına dair herhangi bir ibare yer almamıştır. 2023 yılında inşaat projesi hazırlanmıştır.	-TDVSH
Yaşlı ve Hasta Bakım Personelinin Eğitimi	Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği hibesiyle yaşlı bireylerin içinde bulunduğu dezavantajlı kesime hizmet sunan personelin teorik ve pratik açıdan eğitilmesi hedeflenmektedir.	2022 ve 2023 yıllarında gerçekleştirilmiştir.	-TDVSH
18-24 Yaşlılara Saygı Haftası Etkinliği	Yaşlı bireylerin evleri ziyaret edilmiştir.	2023 yılında 10 yaşlı bireyin evi ziyaret edilmiştir.	-SVS

Kaynak: (Seyhan Belediyesi, 2021, 2022, 2023, 2024).

Bornova Belediyesi’nin 2020-2024 yıllarını kapsayan stratejik planında hedef boyutunda “bornova’da daha sağlıklı yaş alma olanaklarının sunulmasını ve verilen sağlık hizmetlerinin kapasitesinin artırılmasını sağlamak” ibaresiyle yaşlılara yer verilmiştir. Bu hedefe yönelik “evde ağız diş sağlığı muayene ve tedavisinden yararlanan yaşlı sayısı, evde yaşlılara yapılan toplam ziyaret sayısı, psikolojik danışmanlık alan yaşlı sayısı, fizyoterapi ve rehabilitasyon uygulanan yaşlı sayısı” gibi performans göstergeleri belirlenmiştir. Plan dönemi başlangıcında evde ağız diş sağlığı hizmetinden faydalanan kişi sayısı 650 olmuştur. Evde yaşlılara yönelik toplam ziyaret sayısı 8.500 olarak gerçekleşmiştir. Psikolojik danışmanlık ile fizyoterapi ve rehabilitasyon hizmeti plan başlangıç döneminde uygulanmamıştır (Bornova Belediyesi, 2019, ss. 102-103).

Tablo 7. Bornova (İzmir) Belediyesi yaş dostu belediyecilik uygulamaları

Faaliyet Adı	İçerik veya Amaç	Faaliyetin Aşaması	İlgili Tema
Erzak Yardımı	Covid-19 sürecinde evden çıkması yasak olan yaşlı veya kronik hastalığa sahip hemşehirlere ekmek ve gevrek yardımıyla bulunulmuştur. Sonraki süreçte yaşlı bireylerin de içinde bulunduğu dezavantajlı gruplara yönelik faaliyet devam etmiştir.	2020 yılında toplam 44.100 adet. 2021 yılında 21.216 adet 2022 yılında 32.470 ve 2023 yılında 31.300 adet gıda kolisi dağıtılmıştır.	-TDVSH
Market Alışverişi	Covid-19 sürecinde 65 yaş ve üzeri hemşehirlilerin market alışverişi yapılmıştır.	Faaliyet 2020 yılında gerçekleşmiştir.	-TDVSH
Yaşlı Bakım Hizmeti	Belediye sınırları içinde yaşayan yaşlı bireylerin sağlık ve sosyal hizmete yönelik ihtiyaçlarının evlerinde karşılanması amaçlanmıştır. Berber ve diş hekimi hizmeti de bu kapsamda değerlendirilmektedir.	2020 yılında 1.387 ziyaret gerçekleşmiştir. Birim personeli berber tarafından 148 defa hizmet sunulmuştur. 2021 yılında berber tarafından 94 defa hizmet sunulmuştur. 2021 yılında evde diş sağlığı hizmetinden faydalanan yaşlı birey sayısı 332, 2022 yılında 906, 2023 yılında 469 kişi olmuştur. 2021 yılında toplam 1.252 ziyaret gerçekleşmiştir. 2022 yılında bu sayı 3.176 olarak gerçekleşmiştir. 2023 yılında ise toplam 7.229 defa ziyarette bulunulmuştur.	-TDVSH
Sağlıklı Yaş Alma Merkezi	İzmir Kalkınma Ajansı desteğiyle hazırlanan Bornova Belediyesi Sağlıklı Yaş Alma Merkezi Projesi ile yaşlıların sağlık düzeyinin iyileştirilmesi veya muhafaza edilmesi amaçlanmaktadır.	2020 yılında 72 kişiye psikolojik danışmanlık 57 kişiye ise fizyoterapi ve rehabilitasyon hizmeti verilmiştir. 2021, 2022 ve 2023 yıllarına ait faaliyet raporlarında gerçekleşmeye ait veri paylaşılmamıştır.	-TDVSH
Risk Gruplarına Yönelik Diş Sağlığı Merkezi	Engelli, yatağa bağımlı yaşlı hastalara yönelik diş sağlığı tani ve tedavisinin sağlanması için yatak başında sağlık hizmeti sunulmuştur.	2020 yılında 56 yaşlı ve engelli bireye bu hizmet sunulmuştur. 2021 yılında bu sayı 332 olmuştur. 2022 yılında ise 906 kişiye ulaşılmıştır.	-TDVSH
Danışma Masası	Yaşlı, engelli ve okuma-yazma bilmeyen hemşehirlilerin belediye hizmetlerine yönelik bilgilendirilmesini ve danışmanlık almasını sağlamak üzere hizmet verilmiştir.	2020 yılında 26.455 hemşehriye danışmanlık ve yönlendirme hizmeti sunulmuştur. 2021 yılında 15.743 hemşehriye danışma masasından hizmet sunulmuştur. 2022 yılında 24.480 defa hizmet sunulmuş, 2023 yılında bu sayı 20.971 olmuştur.	-İB
Psikolojik Danışmanlık Hizmeti	Yaşlıların psikolojik sağlığını korumak ve mental boyutta destek sağlamak amacıyla gerçekleştirilmektedir.	İlk olarak 2022 yılı faaliyet raporunda 58 yaşlıya destek verilmiştir. 2023 yılı faaliyet raporunda hedef ve gerçekleştirme sütunları boş bırakılmıştır.	-TDVSH
Hasta Nakil Hizmeti	Acil tıbbi müdahale gerektirmeyen yaşlı, yatalak ve kanser hastası bireylere yönelik sağlık kuruluşlarına nakil ve evlerine geri bırakma hizmeti sunulmaktadır.	2020 yılında 1.395, 2021 yılında 1.036, 2022 yılında 1.402 ve 2023 yılında 1.825 hasta nakil işlemi yapılmıştır.	-TDVSH

Kaynak: (Bornova Belediyesi, 2021, 2022, 2023, 2024).

Sonuç ve Tartışma

21. yüzyılda dünya ve Türkiye nüfus piramitlerinde yaş grupları arasında önemli değişimler ortaya çıkmaktadır. Toplam nüfus içinde yaşlanan nüfusun payı her geçen gün artmaktadır. Buna koşut olarak kentleşme oranındaki artış da ayrıca gözlemlenmektedir. Bu değişimin bir yansıması olarak aktif yaşlanma, başarılı yaşlanma ve yaş dostu gibi kavramlar literatürde yer edinmektedir. Oluşan bu trend neticesinde küresel düzlemde uluslararası organizasyonlar, yerel boyutta ise belediyeler çeşitli görevler üstlenmektedir. İşte bu noktada DSÖ tarafından YDKTA isimli bir organizasyon geliştirilmiştir. Yaşlanan nüfusla Avrupa’da önemli bir konumda bulunan Türkiye’den 6 belediyenin bu Ağ’a üye olduğu görülmektedir. Çalışma kapsamında yer alan belediyelerin bazı örnek uygulamaları benimsemeyi ve yaşlı hemşehirlere yönelik iyi uygulamalar geliştirmeyi hedefledikleri değerlendirilmektedir.

Yaşlanan nüfusuyla Türkiye ortalamasının üzerinde bulunan Beşiktaş, Kadıköy, Bornova, Muratpaşa Belediyeleri ve Mersin Büyükşehir Belediyesi'ne ek olarak Türkiye ortalamasının altında yer almasına rağmen Seyhan Belediyesi de Ağ'a dahil olmuştur. Bu örnekte büyükşehir ilçe belediyelerinin ağırlıklı olduğu görülmektedir. Birçok benzer uygulama Ağ'a üye olmayan belediyelerde de yürütülmektedir. Ancak Ağ'a dahil olma fikri; farkında olma halinin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Nitekim bu Ağ'a üye olan belediyelerin stratejik planlarında ve faaliyet raporlarında yaşlılara yönelik spesifik vurgular görülmektedir. Bu durumda üye belediyelerin yaş dostu belediyeçilik uygulamalarında daha hassas olacağı değerlendirilmektedir.

Çalışmada, Ağ'a katılan belediyelerin faaliyetleri yaş dostu kentin DSÖ tarafından belirtilen alt temalarıyla ilişkilendirilmiştir. Ayrıca faaliyetlerin içerikleriyle ilgili faaliyet raporlarındaki öğeler, faaliyet aşaması ile içerik ve amaç sütunlarında yer almaktadır. Özellikle Covid-19 pandemisi sürecinde Ağ üyesi belediyelerin yaşlı hemşehrilere yönelik faaliyetlerinde gıda, evde bakım ve sağlık, hijyen kiti ve buna benzer aynı-nakdi yardım uygulamalarının yoğunlukta olduğu görülmektedir. Bu sürecin doğası gereği yüz yüze yapılan eğitim faaliyetlerinin birçoğunun durakladığı veya kısmen online olarak devam ettiğini söylemek mümkündür. Yaşlıların sosyalleşme ve yönetime katılma faaliyetleri ise ilgili süreçte aksamıştır.

Muratpaşa Belediyesi Ağ'a katılan ilk belediyedir. Muratpaşa Belediyesi'nin faaliyet raporlarında yaşlıları kapsayan veya yaşlıları doğrudan ilgilendiren toplam yedi çeşit hizmet sunduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bunların üç tanesinin DSÖ yaş dostu kent alt temalarından; toplumsal destek ve sağlık hizmetleri kapsamında olduğu değerlendirilmektedir. Bunlar haricinde sosyal katılım, bilgi ve iletişim ile sivil katılım ve istihdam temalarına yönelik birer faaliyet sunduğu görülmektedir. Muratpaşa Belediyesi'nin faaliyetlerinin tamamı doğrudan yaşlı bireylere yöneliktir. Bu kapsamdaki faaliyetlerin özellikle 2022 ve 2023 yılında yoğunlaştığı görülmektedir.

Kadıköy Belediyesi sınırları içinde yaşayan yaşlı bireylerin toplam hemşehri nüfusuna oranı %20,1'dir. Bu bağlamda Ağ'a üye belediyeler içinde yaşlı bireyler oranı en çok olan belediyedir. Kadıköy Belediyesi, yaşlılara yönelik dokuz çeşit hizmet sunmaktadır. Bu hizmetlerden yedi tanesi TDVSH alt temasına yöneliktir. Ayrıca SVS, İB ve SK temalarını içeren hizmetler sunulmaktadır. Belediyenin sunmuş olduğu evde temizlik, evde kişisel bakım ve sıcak yemek hizmetleri yalnızca yaşlı hemşehrilere yönelik değildir. Aynı zamanda diğer dezavantajlı grupları da içermektedir. Belediyenin sunduğu toplam dokuz çeşit hizmetten üç tanesinin tüm dezavantajlı gruplara yönelik olduğundan hareketle; bunların genel sosyal hizmet faaliyetleri kapsamında olduğu değerlendirilmektedir. Faaliyet raporlarında uygulamaların ilk dönemlerden başladığı ve artarak devam ettiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Mersin Büyükşehir Belediyesi Ağ'a Türkiye'den üye olan tek büyükşehir belediyesidir. Belediye'nin faaliyet raporlarında 14 farklı faaliyetin sunulduğu görülmektedir. Bunlardan sekiz tanesi TDVSH alt temasına yöneliktir. Ayrıca faaliyetlerden dört tanesinin SVS, üçünün İB, ikisinin SK, , ikisinin ulaşım, birinin İVB ve SKİ alt teması kapsamında olduğu değerlendirilmektedir. Mersin için sunulan yaşlı bireylere dönük faaliyetlerden dört tanesi özel günlere yöneliktir. Ancak faaliyetlerden 13 tanesi doğrudan yaşlılara yöneliktir. Sadece Aşhane projesi tüm dezavantajlı gruplar içindir. Faaliyet raporları incelendiğinde belediyenin uygulamalarının genellikle uzun süreli olduğu ve oldukça çeşitli alt temaları içerdiği görülmektedir.

Faaliyet raporları incelendiğinde, Beşiktaş Belediyesi'nin 13 farklı hizmet sunduğu görülmektedir. Bu bağlamda ilçe belediyeleri içinde önemli bir konumdadır. Bu faaliyetlerin sekiz tanesi TDVSH alt temasına yöneliktir. Diğer beş tanesi İB, iki tanesi SK, biri SVS ve birisi ise dış çevre ve fiziki yapıları ilgilendirmektedir. Yaş dostu kent konseptinin dış çevre ve fiziki yapılar alt temasına yönelik faaliyet sunan örnekteki tek belediyedir. Belediye'nin yaş dostu faaliyetlerinin bir kısmının Covid-19 sürecine yönelik olduğu görülmektedir. 65+ Yaşam Ofisi uygulaması kapsamında gezi, eğitim, seminer vb. olmak üzere oldukça çeşitli hizmetler sunulmaktadır. Belediye'nin yaşlılara dönük hizmetlerini bu ofis çevresinde tek çatı altında topladığı görülmektedir. Beşiktaş Belediyesi'nin yıllar itibarıyla var olan hizmetlerinin önemli bir kısmını sürdürdüğü, birkaç yeni hizmeti de sunmaya başladığı görülmektedir. 2019 yılında Ağ'a üye olmasına rağmen Belediye'nin yaş dostu uygulamaları benimsediği sonucuna ulaşmak mümkündür.

Seyhan Belediyesi, 2021 yılında Ağ'a dahil olan Türkiye'den son belediyedir. Belediyenin yaşlılara yönelik toplam dört farklı hizmet sunduğu, iki farklı hizmeti ise hedeflediği görülmektedir. Bunların dört tanesinin TDVSH, birisinin SK ve birisinin SVS alt temasına yönelik olduğu değerlendirilmektedir. Hizmetler içinde doğrudan yaşlıları hedefleyen beş faaliyet bulunmaktadır. Faaliyetlerin önemli bir kısmı son yıllarda gerçekleştirilmiştir. Yaşlı bakım evi ve emekli dinlenme evi faaliyetine yönelik stratejik planda bir gösterge verilmesine rağmen faaliyet raporlarında ilerlemenin projelendirme aşamasında olduğu görülmektedir.

Bornova Belediyesi 2021 yılında Ağ'a dahil olmuştur. Yaşlılara yönelik toplam yedi farklı hizmet sunduğu görülmüştür. Bu faaliyetlerden altı tanesi TDVSH, bir tanesi ise İB alt temasına yöneliktir. Altı faaliyet çeşidinden dört tanesinin doğrudan yaşlılara yönelik olduğu, iki tanesinin ise diğer dezavantajlı grupları da içerdiği değerlendirilmektedir. Market alışverişi hizmeti ile sağlıklı yaş alma merkezi faaliyetleri yalnızca 2020 yılında gerçekleşmiştir. Bunlar haricinde ise faaliyetlerin sürekli bir seyir izlediği sonucuna ulaşılmaktadır.

Ağ'a üye belediyelerin Covid-19 pandemisi sürecinde, yaşlılara yönelik politika geliştirmelerinin ve uygulamalarının aksadığı görülmektedir. Birtakım hizmetlerin Covid-19 pandemisi öncesi ve sonrası verilerinde önemli talep artışı olmuştur. Yaşlılara

yönelik sunulan hizmetlerin bir kısmının pandemi sonrasında sunulmadığı görülmektedir. Bunların önemli bir kısmının pandemi sürecinde anlamlı olduğu, pandemi sonrasında sunulmasının anlamsızlaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

2020-2023 yıllarına ait faaliyet raporlarında, belediyelerin sağlık birimleri ile sosyal hizmet birimlerinin mükerrer verilerine ulaşılmıştır. Burada yetki ve sorumluluk alanında karmaşa yaşandığı değerlendirilmektedir. Çözüm için stratejik planda belirlenen sorumlu birimin raporlamada veriyi paylaşması önemlidir. Aynı zamanda faaliyet raporlarında çeşitli düzensizlikler bulunmaktadır. Bazı verilerin yıllar itibarıyla farklı başlıklar altında gösterildiği, bazılarının birleştirildiği ve kimi verilere hiç yer verilmediği görülmektedir. Belediyenin benimsediği raporlama metodunun, stratejik plan dönemi içinde korunması bu sorunun çözümüne katkı sunacaktır.

Belediyeler, yaş dostu uygulamalar kapsamında genellikle evde sağlık ve bakım hizmetlerine ağırlık vermektedir. Bu hizmetlerin ise doğrudan yaşlı bireyler için geliştirilen uygulamalar olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yaşlı Haftası, Alzheimer Günü, diğer resmi ve dini bayramlar gibi özel günlerde sunulan faaliyetler yaş dostu belediyecilik uygulamalarının önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Ancak sivil katılım ve istihdam, ulaşım, konaklama, dış çevre ve fiziki yapılar alt temalarına yönelik Ağ’a üye belediyelerin birçoğunun faaliyet sunmadığı dikkat çekmektedir. Bu bağlamda belediyelerin hizmet çeşitliliğini artırmasının yaş almış bireylerin mutlu ve aktif yaşlanmasına katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Yapılı çevre içinde belediyelerin sunduğu hizmetlerde yaş dostu prensibine dikkat etmesi önerilmektedir. Yaşlıların kendilerine yönelik hizmetlere erişimini kolaylaştırmak, hizmetlerde yetki ve sorumluluğu kolay takip edebilmek açısından yaşlı evi tipi uygulamaların yaygınlaşması faydalı olabilecektir.

Belediyelerin yaş dostu uygulamaları geliştirmesi için merkezi yönetim tarafından çeşitli hibe ve teşvik programlarının sunulması ve yaygınlaştırılması önerilmektedir. Bu çerçevede akıllı kent veya küresel kent endeksleri geliştirildiği gibi yaş dostu kent endeksinin geliştirilmesi rekabet stratejilerini teşvik edebilecektir. Ayrıca ulusal eylem ve strateji planlarında yaş dostu uygulamaların geliştirilmesine yönelik politikaların belirlenmesi belediyeler için yol gösterici olacaktır.

YDKTA benzeri bir organizasyonun belediye birliği olarak örgütlenmesi, ulusal düzeyde tecrübe ve deneyimlerin yaygınlaşmasını teşvik edebilecektir. Bu bağlamda oluşacak birikim, yaş dostu konseptine yönelik uygulamaların çeşitliliğini sağlayacaktır. Birlik tarafından sunulacak hibe, proje ve teşvikler vasıtasıyla yaş dostu belediyecilik uygulamalarının farklı belediyeler tarafından benimsenmesi kolaylaşabilecektir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Yazar Katkısı: Çalışma Konsepti/Tasarımı: K.Ç., E.A.; Veri Toplama: K.Ç., E.A.; Veri Analizi /Yorumlama: K.Ç., E.A.; Yazı Taslağı: K.Ç., E.A.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi: K.Ç., E.A.; Son Onay ve Sorumluluk: K.Ç., E.A.

Peer-review Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support The authors declared that this study has received no financial support.

Author Contributions: Conception/Design of study: K.Ç., E.A.; Data Acquisition: K.Ç., E.A.; Data Analysis/Interpretation: K.Ç., E.A.; Drafting Manuscript: K.Ç., E.A.; Critical Revision of Manuscript: K.Ç., E.A.; Final Approval and Accountability: K.Ç., E.A.

Yazarın ORCID ID'si / ORCID ID of the author

Kubilay ÇAKICI 0000-0001-9674-2989
Enes ATAY 0000-0002-4173-0080

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Alley, D., Liebig, P., Pynoos, J., Banerjee, T. ve Choi, I. H. (2007). Creating Elder-Friendly Communities: Preparations For An Aging Society. *Journal of Gerontological Social Work*, 49(1-2), 1-18. doi:10.1300/j083v49n01_01
- Akyıldız, N. A. (2020). Sürdürülebilir Yaş Dostu Kentler İçin Aktif Yaşlanmanın Değeri. *Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 0(5), 49-70.
- Akyıldız, N. A. ve Akbaş, E. (2021). Yaş Dostu Kent Kriterlerinin Kentsel Morfolojiyi Biçimlendirmesi. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 4(2), 84-90.
- Beşiktaş Belediyesi. (2019). 2020-2024 Yılları Beşiktaş Belediyesi Stratejik Planı. Strateji Bütçe Başkanlığı. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/oU09Y+Besiktas_Belediyesi_2020-2024_Stratejik_Planı.pdf adresinden erişildi.
- Beşiktaş Belediyesi. (2021). 2020 Yılı Beşiktaş Belediyesi Faaliyet Raporu. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/KC3ZQ+besiktas_21_fr.pdf adresinden erişildi.
- Beşiktaş Belediyesi. (2022). 2021 Yılı Beşiktaş Belediyesi Faaliyet Raporu. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/KC3ZQ+besiktas_21_fr.pdf adresinden erişildi.
- Beşiktaş Belediyesi. (2023a). 2023 Yılı Beşiktaş Belediyesi Faaliyet Raporu. Beşiktaş Belediyesi. https://besiktas.b-cdn.net/files/plan-ve-raporlar/2023_yili_faaliyet_raporu.pdf adresinden erişildi.
- Beşiktaş Belediyesi. (2023b). 6 Strateji ve Bütçe Başkanlığı. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/MF6pc+besiktas_22_fr.pdf adresinden erişildi.
- Bornova Belediyesi. (2019). Bornova Belediyesi 2020-2024 Stratejik Plan. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/OFUIU+bornova_sp.pdf adresinden erişildi.
- Bornova Belediyesi. (2021). 2020 Bornova Belediyesi Faaliyet Raporu. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/7bJYm+2020_YILI_FAALİYET_RAPORU_bornova_b_fr.pdf adresinden erişildi.
- Bornova Belediyesi. (2022). 2021 Bornova Belediyesi Faaliyet Raporu. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/IxW9A+2021_Yili_Faaliyet_Raporu_bornova.pdf adresinden erişildi.
- Bornova Belediyesi. (2023a). 2023 Bornova Belediyesi Faaliyet Raporu. Bornova Belediyesi. https://www.bornova.bel.tr/wp-content/uploads/2024/04/2023_FAALİYET_RAPORU.pdf adresinden erişildi.
- Bornova Belediyesi. (2023b). 2022 Bornova Belediyesi Faaliyet Raporu. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/IZLJw+2022_YILI_FAALİYET_RAPORUU-bornova.pdf adresinden erişildi.
- Buffel, T., Phillipson, C. ve Scharf, T. (2012). Ageing in Urban Environments: Developing 'Age-Friendly' Cities. *Critical Social Policy*, 32(4), 597-617. doi:10.1177/0261018311430457
- Buffel, T., Rémillard-Boilard, S., Walsh, K., McDonald, B., Smetcoren, A.-S. ve Donder, L. D. (2020). Age-Friendly Approaches and Old-Age Exclusion: A Cross-City Analysis. *International Journal of Ageing and Later Life*, 14(2), 89-117. doi:10.3384/ijal.1652-8670.1470
- Çetiner, N. ve Uygur, A. (2020). Yaşlı Dostu Kentler ve Rekreasyon İşbirliği: İrlanda, Longford Örneği. *International Social Sciences Studies Journal*, 6(68), 3544-3556. doi:<http://dx.doi.org/10.26449/sss.2536>
- Dönmez Kara, C. Ö., Yavaş, İ. ve Erdem, A. D. (2022). Yaş Dostu Kent Kavramı ve Türkiye'de Uygulanabilirliği: Çanakkale İli Örneği. *Cumhuriyetimizin 100. Yılı Eşiğinde Çalışma İlişkileri* içinde (ss. 35-67). 21. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Kongresi, sunulmuş bildiri, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Fitzgerald, K. G. ve Caro, F. G. (2014). An Overview of Age-Friendly Cities and Communities Around the World. *Journal of Aging & Social Policy*, 26(1-2), 1-18. doi:10.1080/08959420.2014.860786
- Han, J., Chan, E. H., Qian, Q. K. ve Yung, E. H. (2021). Achieving Sustainable Urban Development with an Ageing Population: An "Age-Friendly City and Community" Approach. *Sustainability*, 13(15). doi:10.3390/su13158614
- Joy, M. (2020). The Right to an Age-Friendly City (C. 14). McGill-Queen's University Press. doi:10.2307/j.ctv1bhg2b0
- Kadıköy Belediyesi. (2019). Kadıköy Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/aUoUa+kadikoy_b_2020-2024_stratejik_planı.pdf adresinden erişildi.
- Kadıköy Belediyesi. (2021). 2020 Yılı Faaliyet Raporu. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/h7Jqa+kadikoy_20_fr.pdf adresinden erişildi.
- Kadıköy Belediyesi. (2022). 2021 Yılı Faaliyet Raporu. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/2wnA0+kadikoy_21_fr.pdf adresinden erişildi.
- Kadıköy Belediyesi. (2023). 2022 Yılı Faaliyet Raporu. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/ydHmK+kadikoy_22_fr.pdf adresinden erişildi.
- Kadıköy Belediyesi. (2024). 2023 Yılı Faaliyet Raporu. Kadıköy Belediyesi. https://www.kadikoy.bel.tr/documents/file/K_CorporateReporting/faaliyetraporu2023-5dbcd9ab-0726-4549-8b54-796d826364b2.pdf adresinden erişildi.
- Khoddam, H., Dehghan, M., Sohrabi, A. ve Modanloo, M. (2020). The Age-Friendly Cities Characteristics From The Viewpoint of Elderly. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 9(11). https://journals.lww.com/jfmpc/fulltext/2020/09110/the_age_friendly_cities_characteristics_from_the.54.aspx adresinden erişildi.
- Mersin Büyükşehir Belediyesi. (2019). Mersin Büyükşehir Belediyesi 2020-2024 Stratejik Plan. Mersin Büyükşehir Belediyesi. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/2020-2024_Mersin_Buysuksehir_Stratejik_Planı.pdf adresinden erişildi.

- [gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/THJOS+MERSIN_BUYUKSEHIR_2019-2023_SP.pdf](http://www.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/THJOS+MERSIN_BUYUKSEHIR_2019-2023_SP.pdf) adresinden erişildi.
- Mersin Büyükşehir Belediyesi. (2021). *2020 Yılı Faaliyet Raporu*. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/tdpGS+Mersin_BBB_20_FR.pdf adresinden erişildi.
- Mersin Büyükşehir Belediyesi. (2022a). Mersin Büyükşehir Belediyesi 2020-2024 Stratejik Plan. Mersin Büyükşehir Belediyesi. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/pe7vc+MERSIN_BB_2024-2024_STRATEJIK_PLANI_GUNCELLENMIS_VERSIYONU_.pdf adresinden erişildi.
- Mersin Büyükşehir Belediyesi. (2022b). *2021 Yılı Faaliyet Raporu*. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/O9wzQ+MBB_2021_Yili_Faaliyet_Raporu.pdf adresinden erişildi.
- Mersin Büyükşehir Belediyesi. (2023). *2022 Yılı Faaliyet Raporu*. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/SUZJY+MBB_22_FR.pdf adresinden erişildi.
- Mersin Büyükşehir Belediyesi. (2024). *2023 Yılı Faaliyet Raporu*. Mersin Büyükşehir Belediyesi. <https://www.mersin.bel.tr/dokumanlar/2023-yili-faaliyet-raporu-1659139372> adresinden erişildi.
- Moulaert, T. ve Garon, S. (Ed.). (2016). Introduction: Toward a Better Understanding of AFCC. *Age-Friendly Cities and Communities in International Comparison: Political Lessons, Scientific Avenues, and Democratic Issues* (ss. 1-16) içinde. Cham: Springer International Publishing. doi:10.1007/978-3-319-24031-2_5
- Muratpaşa Belediyesi. (2019). *2020-2024 Stratejik Plan*. Antalya Muratpaşa Belediyesi. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/Iav6e+Muratpasa_Belediyesi_2020-2024_Stratejik_Planı_.pdf adresinden erişildi.
- Muratpaşa Belediyesi. (2021). *2020 Yılı Faaliyet Raporu*. Antalya Muratpaşa Belediyesi. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/dWDQG+Muratpasa_20_FR.pdf adresinden erişildi.
- Muratpaşa Belediyesi. (2022). *2021 Yılı Faaliyet Raporu*. Antalya Muratpaşa Belediyesi. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/diYrI+Muratpasa_21_FR.pdf adresinden erişildi.
- Muratpaşa Belediyesi. (2023). *2022 Yılı Faaliyet Raporu*. Antalya Muratpaşa Belediyesi. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/2jhAm+Muratpasa_Belediyesi_2022_Faaliyet_Raporu.pdf adresinden erişildi.
- Muratpaşa Belediyesi. (2024). *2023 Yılı Faaliyet Raporu*. Antalya Muratpaşa Belediyesi. <https://muratpasa-bld.gov.tr/Uploads/3b2dc85250a14269a4182d18bbc6db95.pdf> adresinden erişildi.
- Mulero, R., Almeida, A., Azkune, G., Abril-Jiménez, P., Waldmeyer, M. T. A., Castrillo, M. P., Patrono, L., Rametta, P. Sergi, I. (2018). An IoT-Aware Approach For Elderly-Friendly Cities. *IEEE Access*, 6, 7941-7957.
- Plouffe, L. ve Kalache, A. (2010). Towards Global Age-Friendly Cities: Determining Urban Features That Promote Active Aging. *Journal Of Urban Health*, 87(5), 733-739. doi:10.1007/s11524-010-9466-0
- Plouffe, L. (2016). A Critical Review of the WHO Age-Friendly Cities Methodology and Its Implementation. A. Kalache ve I. Voelcker (Ed.), *Age-Friendly Cities and Communities in International Comparison: Political Lessons, Scientific Avenues, and Democratic Issues* ss. (19-36) içinde. Cham: Springer International Publishing. doi:10.1007/978-3-319-24031-2_5
- Rudnicka, E., Napierała, P., Podfigurna, A., Męczekalski, B., Smolarczyk, R. ve Grymowicz, M. (2020). The World Health Organization (WHO) Approach to Healthy Ageing. *Maturitas*, 139, 6-11. doi:10.1016/j.maturitas.2020.05.018
- Seyhan Belediyesi. (2019). *Stratejik Plan 2020-2024*. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/QhOM4+Seyhan_Belediyesi_2020-2024_Donemi_Stratejik_Planı.pdf adresinden erişildi.
- Seyhan Belediyesi. (2021). *Seyhan Belediyesi Faaliyet Raporu 2020*. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/QMTq4+Seyhan_20_FR.pdf adresinden erişildi.
- Seyhan Belediyesi. (2022). *Seyhan Belediyesi Faaliyet Raporu 2021*. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/Y4isy+Seyhan_Bel_2021_Yili_Faal_Rap_.pdf adresinden erişildi.
- Seyhan Belediyesi. (2023). *Seyhan Belediyesi Faaliyet Raporu 2022*. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/EgqyO+Seyhan_Bel_2022_Yili_Faal_Rap_.pdf adresinden erişildi.
- Seyhan Belediyesi. (2024). *Seyhan Belediyesi Faaliyet Raporu 2023*. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. <https://seyhan.bel.tr/upload/faaliyet-raporlari/2023.pdf> adresinden erişildi.
- Sixsmith, J., Makita, M., Menezes, D., Cranwell, M., Chau, I., Smith, M., Levy, S., Scrutton, P., Fang, M. L. (2023). Enhancing Community Participation through Age-Friendly Ecosystems: A Rapid Realist Review. *Geriatrics*, 8(3). doi:10.3390/geriatrics8030052
- Tamkoç, B. ve Bilgin, Ö. F. (2020). Akif Yaşlanma Bağlamında Yaş Dostu Kent Kavramı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (2), 211-226. doi:10.21560/spcd.vi.816372
- Tutal, O. ve Üstün, B. (2009). Yaşlılık ve Yaş Dostu Kentler: Eskişehir. *Yaşlı Sorunları Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-23.
- TÜİK. (2024). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları 2023*. 25 Mart 2024 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2023-49684#:~:text=Türkiye'de%20ikamet%20eden%20nâifus,9'unu%20ise%20kadâşnlar%20oluşturdu> adresinden erişildi.
- TÜİK. (2023a). *İstatistiklerle Yaşlılar, 2022*. 17 Mart 2024 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yasli-lar-2022-49667> adresinden erişildi.
- TÜİK. (2023b). *TÜİK Biruni Adrese Dayalı Nüfus Ortanca Yaş Göstergesi*. Merkezi Dağıtım Sistemi. 1 Mayıs 2024 tarihinde <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> adresinden erişildi.
- TÜİK. (2023c). *Kır-Kent Nüfus İstatistikleri*. 1 Mayıs 2024 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kent-Kir-Nufus-Istatistikleri-2022-49755&dil=1> adresinden erişildi.
- Uhlenberg, P. (2009). Introduction. P. Uhlenberg (Ed.), *International Handbooks of Population* içinde , 1 (ss. 1-7). New York: Springer.

- United Nations. (2022). *World Population Prospects—Population Division—United Nations*. 1 Mayıs 2024 tarihinde <https://population.un.org/wpp/Graphs/DemographicProfiles/Line/900> adresinden erişildi.
- United Nations. (2019b). *World Urbanization Prospects—Population Division—United Nations*. 25 Mart 2024 tarihinde <https://population.un.org/wup/Publications/Files/WUP2018-Highlights.pdf> adresinden erişildi.
- United Nations. (2019a). *World Population Prospects 2019: Highlights*. Department of Economic and Social Affairs. https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_Highlights.pdf adresinden erişildi.
- Vagetti, G. C., Filho, V. C. B., Moreira, N. B., de Oliveira, V., Mazzardo, O. ve de Campos, W. (2015). The Association Between Physical Activity and Quality of Life Domains Among Older Women. *Journal of Aging and Physical Activity*, 23(4), 524-533. doi:10.1123/japa.2013-0070
- Van Hoof, J., Kazak, J. K., Perek-Biafas, J. M. ve Peek, S. T. M. (2018). The Challenges of Urban Ageing: Making Cities Age-Friendly in Europe. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15(11). doi:10.3390/ijerph15112473
- Van Hoof, J., Marston, H. R., Kazak, J. K. ve Buffel, T. (2021). Ten Questions Concerning Age-friendly Cities and Communities and The Built Environment. *Building and Environment*, 199, 107922. doi:10.1016/j.buildenv.2021.107922
- WHO. (t.y.). *About the Global Network for Age-friendly Cities and Communities—Age-Friendly World*. <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/who-network/> adresinden erişildi.
- WHO. (2005). *Measuring The Age-Friendliness of Cities: A Guide to Using Core Indicators*. http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/203830/1/9789241509695_eng.pdf adresinden erişildi.
- WHO. (2007). *Global Age-friendly Cities: A Guide*. https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/43755/9789241547307_eng.pdf?sequence=1 adresinden erişildi.
- WHO. (2019). *Membership in the Global Network of Age-friendly Cities and Communities*. WHO. <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/membership/#:~:text=Terms%20of%20Reference-,English,-%7C%20%C2%A0French%C2%A0%20%7C%20%C2%A0> adresinden erişildi.
- WHO. (2024). *Member List*. https://extranet.who.int/agefriendlyworld/search-network/?_sft_countries=turkey/ adresinden erişildi.
- Zengin Taş, E., Kırışık, H., Yıldız, F., Ata, Z. ve Aktuğ, M. (2023). Yaşlı Dostu Kentin Anlamı ve Aktif Yaşlanmaya Katkıları: Cumhuriyetin 100. Yılında İzmir Kenti Örneği. *Kent Akademisi*, 16 (Türkiye Cumhuriyetinin 100. Yılı Özel Sayısı | Special Issue for the 100th Anniversary of the Republic of Türkiye), 71-96. doi:10.35674/kent.1352981

Atıf Biçimi / How Cite This Article

Cakici, K., & Atay, E. (2024). Türkiye’de yaş dostu belediyecilik uygulamaları: yaş dostu kentler ve topluluklar küresel ağ bağlamında bir inceleme. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 87, 158-178. <https://doi.org/10.26650/jspc.2024.87.1522632>

Gazze’de Engelli Olmak: Sorunlar, İhtiyaçlar ve Uluslararası Örgütler Bağlamında Bir Durum Değerlendirmesi

Being Disabled in Gaza: A Situation Assessment in the Context of Problems, Needs and International Organisations

Zehra EROL KARACA¹ , Meryem SERDAR²

¹(Dr. Öğr. Üyesi), Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Ardeşen Turizm Fakültesi, Rize, Türkiye.

²(Doç. Dr.), Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Rize, Türkiye.

ÖZ

Engelliler, toplumsal entegrasyon şansı diğer bireylere göre daha düşük olan dezavantajlı gruplardan biridir. Engelli bireylerin yaşadığı dezavantajlılık durumunun en aza indirgenerek ayrımcılığın önlenmesi ve toplumsal eşitliğin sağlanması amacıyla birçok örgüt kurulmuştur. Bu örgütler öncülüğünde yasal düzeyde bazı hak kazanımları sağlanmaya çalışılmıştır. Gazze’de yaşamın 2007 yılından bugüne tam abluka altında devam etmesi, toplumsal katılımı gerekli şekilde sağlayamayan engelli bireyler için daha da dezavantajlı bir ortam oluşturmuştur. 7 Ekim 2023 sonrasında ise Gazze’deki engelliler için yaşam oldukça zorlaşmıştır. Literatür taraması yoluyla çifte dezavantaja sahip Gazzeli engellilerin temel sorunlarına ve ihtiyaçlarına odaklanan bu çalışmanın amacı, uluslararası sözleşmelerde engellilerin savunulması gereken öncelikli gruplardan biri olarak vurgulanmasına karşılık, Gazze’deki engelliler için bu durumun ne kadar geçerli olduğunu, engellilerin Gazze’de hangi sorunlarla mücadele ettiklerini, temel ihtiyaçlarının neler olduğunu, uluslararası örgütlerin Gazzeli engellilere yönelik çalışmalarının neler olduğunu açığa çıkarmak ve Gazze’deki engellilerin geleceğine ilişkin öngörülerde bulunmaktır. Elde edilen bulgular sonucunda, engelli haklarına ilişkin uluslararası sözleşmeler bulunmasına rağmen Gazze’deki engellilerin bu haklardan yararlanamadığı, uluslararası örgütlerin çağrılarının karşılık bulmadığı, engellilerin kaderine terk edildiği görülmüştür. İnsan hakları söyleminin Gazze söz konusu olduğunda ikircikli bir şekilde uygulandığı sonucuna varılmıştır.

ABSTRACT

The fact that life in Gaza has been under full blockade since 2007 has created an even more disadvantageous environment for disabled people who cannot participate in society in the necessary way. After October 7, 2023, life in Gaza has become very difficult for people with disabilities. The aim of this study, which focuses on the basic problems and needs of the double disadvantaged disabled people in Gaza through a literature review, is to reveal how valid this situation is for the disabled people in Gaza, which problems the disabled people struggle with in Gaza, what their basic needs are, what are the activities of international organisations for the disabled people in Gaza, and to make predictions about the future of the disabled people in Gaza, despite the fact that international conventions emphasise the disabled as one of the priority groups to be defended. As a result of the findings, it has been observed that although there are international conventions on the rights of the disabled, the disabled in Gaza cannot benefit from these rights, the calls of international organisations are not responded to, and the disabled are left to their fate.

Anahtar Kelimeler: Engelli, Gazze, Gazze’de engelliler, Engelli hakları

Keywords: People with disabilities, Gaza, People with disabilities in Gaza, Disabled Rights

Sorumlu Yazar: Meryem Serdar **E-posta:** meryem.serdar@sbu.edu.tr

Başvuru: 24.08.2024 • **Revizyon talebi:** 08.10.2024 • **Son revizyon teslimi:** 23.10.2024 • **Kabul:** 21.11.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

EXTENDED ABSTRACT

When extraordinary living conditions are combined with the existing limitations of the disabled, a dire picture emerges. For all these reasons, the disabled are included in the priority groups that need to be rescued and protected in conflict situations. There is a requirement in international law to help and protect civilians in conflicts. In cases where sufficient food, water and medical supplies cannot be provided, the delivery of humanitarian aid should be facilitated. Among those who need help in these environments, the most difficult to reach are the disabled, who are isolated from society, have limited mobility, and have difficulty communicating and obtaining information. In addition to the difficulties currently experienced by disabled individuals, the disabled population in Gaza tends to increase every day.

While international organisations submit reports on the situation, they also call for an immediate permanent ceasefire. However, urgent ceasefire calls that do not have sanctions are not being met. The extent to which many international organisations and professional associations established with the discourse of human rights act in accordance with their missions when it comes to non-Western societies has begun to be questioned more around the world after October 7, 2023. These deprivations to which Gaza's people and particularly disabled individuals are subjected provide a general picture of right violations in a wide range and systematically.

The starting point of this study is to understand the current situation of the disabled people of Gaza, who are under threat of life on the one hand and have a double disadvantage of limited mobility on the other, and to examine their problems. In this context, the main problem of the study can be stated as discovering whether the disabled, who are one of the vulnerable groups, are able to use their basic rights in the conflict environment in Gaza, while they should be protected as a priority in the conflict environment, what the disabled people of Gaza with intersectional disadvantages experience, what international organisations are doing for the disabled in Gaza, and how the future of the disabled people in Gaza will be shaped.

The titles and content of the study were also created in line with this problem in the light of the literature review and current developments. In this context, the study will first include the changing meanings and perspectives of disability throughout the historical process. In this section, a sequence will be followed from the traditional perspective to the human rights model in terms of perspectives on disability. Then, the ontological questioning of living a life that can be constantly monitored under a blockade will be made specifically for Gaza. Afterwards, the responsibilities of international organisations, the problems and basic needs of the disabled people in Gaza during the conflict will be discussed, and then the future of the disabled people in Gaza will be discussed.

Although there are studies on the damage caused by the conflict environment and human rights violations in general due to Gaza being under blockade for many years and being in a conflict environment from time to time, there is no study in the Turkish literature that specifically focuses on the problems experienced by disabled people in Gaza. Therefore, this study aims to contribute to both disability studies and human rights studies by focusing on disabled people in Gaza.

As a result of the political and economic policies implemented by Israel against Gaza under the blockade, restrictions on the mobility of people and goods, as well as discrimination, social exclusion, poverty and unemployment problems have made the lives of disabled people in Gaza even more difficult. In this regard, Human Rights Watch (HRW) (2023a) stated that including comprehensive restrictions on the movement of people and goods significantly affects disabled people. The systematic discrimination of disabled people has resulted in their exclusion from all kinds of economic and social activities. The rights of people with disabilities to live independently, to live a life worthy of human dignity, to employment, education, health and rehabilitation services are systematically violated. The needs of the elderly, the disabled and the patients who cannot leave their homes were not taken into account in Israel's order to evacuate Northern Gaza (Human Rights Watch, 2024a). In particular, the fact that humanitarian aid does not meet the needs of people with disabilities poses a significant problem. People with disabilities continue to be forgotten victims of armed conflict. The impact of armed conflict on people with disabilities continues to be a subject largely ignored by all actors. There are at least one billion people with disabilities in the world, and a large portion of them live in states affected by the conflict (Priddy, 2019:74).

In the armed conflicts in Gaza, people with disabilities of all ages experience more disadvantages than other population groups. While all this is happening, it is stated that concepts such as "human rights" and "human dignity and value" put forward by international organisations remain as meta-narratives. It is seen that disciplines that position themselves as human rights professions, along with international organisations, have not received the necessary reaction regarding Gaza. In this context, Algan et al. (2024) stated that social work, which is a human rights discipline and profession, has a passive attitude regarding Gaza. They stated that only written statements were made by the International Federation of Social Workers (IFSW), and that many roles and functions of social work such as advocacy, mediation, activism, community mobilisation and anti-oppression practises were not effective enough. Israel does not consider the situation of disabled individuals in random air strikes and evacuation orders. Despite the existence of international agreements on the rights of disabled people, disabled people in Gaza cannot benefit from these rights, the calls of international organisations are not met, and disabled people are subjected to natural selection. The human rights discourse turns into an ambivalent practise regarding Gaza.

Giriş

Engelli bireyler çoğu zaman toplumsal işleyişe eşit ve tam olarak katılma olanaklarından yoksun olabilmektedirler. Bu durum engellileri dezavantajlı gruplar içerisinde dahil etme kriteri oluşturmaktadır. Dezavantajlılık çoğu zaman bir başka dezavantajla birlikte görülme özelliğine sahiptir (örneğin, mülteci kadın olmak, yaşlı yoksul hasta mülteci olmak vb.) ve bu durum kesişimsel/çoklu dezavantajlılık kavramıyla ifade edilir. En az iki farklı dezavantajlılık temelini bir bireyde aynı anda bulunması daha zorlu bir dezavantajlılık durumunu ortaya çıkarmaktadır (Kahraman Güloğlu, 2020). Gazze’de engelli bireylerin durumu kesişimsel/çoklu dezavantajlılık bağlamında önem arz etmektedir. Gazze’de tam abluka altında 2007¹ yılından itibaren devam eden yaşam koşulları 7 Ekim 2023 tarihinde başlayan çatışmalarla daha da kötüleşmiştir (Human Rights Watch, 2024a). Abluka altında sınırlı bir yaşam sürmek tüm Gazze halkının deneyimlediği bir dezavantajlılık durumunu oluşturmaktadır. Olağan dışı yaşam koşulları engellilerin mevcut olan kısıtlılıklarıyla birleşince ortaya vahim bir tablo çıkmaktadır. Tüm bu nedenlerle çatışma durumlarında engelliler kurtarılması ve korunması gereken öncelikli gruplar içerisinde dahil edilmiştir. Uluslararası hukukta çatışmalarda sivillere yardım edilmesi ve korunması şartı bulunmaktadır. Yeterli gıda, su ve tıbbi malzemenin sağlanamadığı durumlarda insani yardımların ulaştırılmasının kolaylaştırılması gerekmektedir. Bu ortamlarda yardıma ihtiyaç duyanlar arasında en zor erişilebilenler ise toplumdandan tecrit edilen, hareket kabiliyetleri sınırlı olan, iletişim kurmada ve bilgi edinmede zorluk çeken engelliler olmaktadır (Devanda vd., 2017).

Bu noktada tek bir engel türünün değil tüm engel gruplarının (ortopedik engelliler, işitme engelliler, görme engelliler, dil ve konuşma engeli olanlar, zihinsel engelliler, ruhsal ve duygusal engelliler) benzer derecede farklı konularda zorluklar yaşadıklarının altını çizmek gerekmektedir. Birleşmiş Milletler Engelli Bireylerin Haklarına İlişkin Sözleşme (BM EHİS) [The Convention On The Rights Of Persons With Disabilities (CRPD)] m.11’de “*Taraf Devletler, uluslararası insancıl hukuk ve uluslararası insan hakları hukuku da dâhil olmak üzere uluslararası hukuk kapsamındaki yükümlülüklerine uygun olarak, silahlı çatışma, insani acil durumlar ve doğal afetler de dahil olmak üzere risk durumlarında engellileri korumak ve güvenliğini sağlamak için gerekli tüm önlemleri alır*” (CRPD, 2006) ifadesi yer almaktadır.

Zira engelli bireyler çatışmalardan kötü etkilenenler arasında üst sıralarda yer almaktadır. Çatışmalar, engellilerin var olan destek mekanizmalarını zayıflatmaktadır. Engelliler, bir kısmı çatışma esnasında kaçabilse de büyük bir kısmı çatışma bölgesinde mahsur kalan savunmasız gruplardır. Barış zamanında cinsel şiddete karşı orantısız bir risk altında olan engelli kadınlar ise çatışma ortamının güvensizliği nedeniyle daha büyük bir şiddet/istismar riski altındadırlar (Devanda vd., 2017). Yine benzer şekilde engelli çocuklar, engelli yaşlılar çatışma ortamının oluşturduğu koşullarda çoklu dezavantaj yaşamakta, zaten zor olan yaşamları daha da zorlaşmaktadır.

Hali hazırda engelli bireylerin yaşadığı zorlukların yanında Gazze’de her geçen gün engelli nüfusu da artma eğilimindedir. 5 Mart 2024 itibariyle, çatışmaların başlamasından bu yana Gazze Şeridi’nde en az otuz bin Filistinlinin öldürüldüğü (%70’e kadarının kadın ve çocuk olduğu bildirilmiştir), en az 11.785’i çocuk olmak üzere 72.156’dan fazla Filistinlinin ise yaralandığı kaydedilmiştir. Gazze’de sağlık çalışanları ve Birleşmiş Milletler (BM) personeli, binden fazla çocuğun bir veya daha fazla uzvunun kesildiğini ve binlerce çocuğun yaralanma ve travma nedeniyle işitme kaybı ve konuşma bozukluğu da dahil olmak üzere engelli hale geldiğini bildirmiştir (United Nations International Children’s Emergency Fund [UNICEF], 2024: 2).

Uluslararası örgütler duruma ilişkin raporlar sunarken aynı zamanda acil kalıcı ateşkes çağrısında bulunmaktadır. Örneğin UNICEF (2023) Gazze’de engelli çocuk sayısındaki artışa dikkat çekerken acil ve sürdürülebilir bir insani ateşkes ihtiyacı olduğuna vurgu yapmaktadır. Ayrıca BM Güvenlik Konseyi, Dünya Sağlık Örgütü (WHO), BM Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı (UNRWA), İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Rights Watch [HRW]), Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR), Uluslararası Adalet Divanı, Uluslararası Engelliler İttifakı ve sivil toplum örgütleri ile birlikte sivil toplum acil ateşkes çağrılarında bulunmaktadır. Ancak yaptırım niteliği olmayan acil ateşkes çağrıları İsrail tarafında karşılık bulmamaktadır. İnsan hakları söylemiyle kurulmuş birçok uluslararası örgüt ve meslek birliklerinin Gazze söz konusu olduğunda misyonlarına ne derece uygun davrandıkları dünya genelinde 7 Ekim 2023 sonrası daha fazla sorgulanmaya başlanmıştır. Gazze halkının ve özel olarak engelli bireylerin maruz bırakıldığı bu yoksunluklar geniş bir yelpazede ve sistematik olarak hak ihlallerinin genel bir resmini sunmaktadır.

Bu çalışmanın çıkış noktasını, bir taraftan yaşamsal tehdit altında olan, diğer taraftan hareket kabiliyeti kısıtlı olan çifte dezavantaja sahip Gazzeli engellilerin mevcut durumlarını anlamak, sorunlarını incelemek amacı oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın temel problemi, savunmasız gruplardan biri olan engellilerin çatışma ortamında öncelikli korunmaları gerekirken Gazze’de çatışma ortamı içerisinde engellilerin temel haklarını kullanıp kullanamadıklarını, kesişimsel dezavantaja sahip Gazzeli engellilerin neler yaşadıklarını, uluslararası kuruluşların Gazze’de engellilere yönelik çalışmalarının neler olduğunu ve Gazze’de engelli bireylerin geleceğinin nasıl şekilleneceğini keşfetmek olarak belirtilebilir. Çalışmada başlıklar ve içerik de bu problem doğrultusunda literatür taraması ve güncel gelişmeler ışığında oluşturulmuştur. Bu bağlamda çalışmada öncelikle engelliliğin

¹ İsrail tarafından Gazze’ye yönelik yapılan kısıtlamalar daha eski tarihlere dayansa da Hamas’ın yönetime geçtiği 2007 yılından sonra mevcut hareket kısıtlamaları yoğunlaştırılmış ve Gazze şeridine girip çıkan mal ve hareketlere tam bir abluka uygulanmaya başlanmıştır (Butt ve Butt, 2016).

tarihsel süreç içerisinde değişen anlamlarına ve bakış açılarına kısaca yer verilecektir. Bu kısımda engelliliğe yönelik bakış açılarındaki geleneksel bakıştan insan hakları modeline doğru bir sıra takip edilecektir. Akabinde abluka altında sürekli denetlenebilir bir yaşam sürmenin ontolojik sorgulaması Gazze özelinden yapılacaktır. Sonrasında uluslararası örgütlerin sorumlulukları, çatışma sürecinde Gazze’de engellilerin yaşadıkları sorunlar ve temel ihtiyaçları üzerinde durulacak ve ardından Gazze’deki engellilerin geleceği tartışılacaktır. Gazze’nin uzun yıllardır abluka altında olması, zaman zaman çatışma ortamı içerisinde bulunması nedeniyle çatışma ortamının yol açtığı zarara yönelik, genel olarak insan hakları ihlaliyle ilgili çalışmalar olsa da özel olarak Gazze’de engelli bireylerin yaşadıkları sorunlara odaklanan çalışmaya Türkçe literatürde rastlanmamıştır. Bu nedenle bu çalışmanın Gazze’deki engellilere odaklanarak hem engellilik çalışmalarına hem de insan hakları çalışmalarına katkı sunması amaçlanmaktadır.

Engellilik: Geleneksel bakıştan insan hakları modeline doğru

Engelliler diğer dezavantajlı gruplar gibi adil temsil edilemeyen gruplardan biridir. Engellilik tartışmaları engellilerin yaşadıkları sorunlar üzerinden ortaya çıkmaya başlamış ve yine bu sorun alanları engellilere yönelik ulusal ve uluslararası mevzuatın şekillenmesinde ve uluslararası örgütlerin teşekkülünde etkili olmuştur. Degener’in (2016: 2) da ifade ettiği gibi engelliliğin tanımlanmasında ve anlaşılmasında birçok engellilik modeli yer almaktadır. Söz konusu modeller engellilik tanımlamalarını belirlediği gibi engelli hakları noktasında da etkili olmuşlardır. Engelliliğin insan hakları modeli çerçevesinde ele alınışına kadar etkili olan bazı engellilik modellerine kısaca değinmek konunun bütünlüğü açısından faydalı olacaktır. Engellilik çalışmalarında ilk model olarak yer alan ahlaki (moral) modelde engellilik kişinin kötülüğü nedeniyle ceza olarak ele alınmıştır ve dolayısıyla engelli bireyin herhangi bir hakkı söz konusu değildir. Diğer bir model olan tıbbi (medikal) modelde engellilik bir bedensel sağlık sorunu olarak görülerek, çözüm önerileri tıbbi öneriler olarak bireysel düzlemde öne çıkmıştır. İki engellilik modelinin de engelliliği bireysel bazda ele alması engelli bireylerin sorunlarının ve haklarının göz ardı edildiği düşüncesini doğurmuştur. 1960’lı yıllarda tüm dünyada baş gösteren sosyal hareketlere engelli hareketleri de eklenmiş, engellilerin haklarına yönelik talepler yüksek sesle dile getirilmeye başlanmıştır. Engelli hareketinin çıkış noktalarından biri olan Birleşik Krallık’ta engelli aktivistler tarafından kurulan birçok birlik hak kazanımı için mücadele etmiştir (Serdar, 2023). Bu birliklerin başında gelen Union of the Physically Impaired Against Segregation (UPIAS) engelliliğin sosyal modeli fikrinin ortaya atılması ve uluslararası düzeyde kabul edilmesinde öncü olmuştur (Thomas, 2011). Mike Oliver tarafından geliştirilen sosyal model, engelliliği bireysel düzlemde çıkararak engelli bireylerin yaşadıkları sorunların yapısal yönüne odaklanmıştır. Sosyal model engellilerin engelli olmalarının kaynağının kendilerinde bulunan yeti yitimleri değil, toplumsal örgütleniş biçimleri olduğunu savunarak engelliliğin bireysel yanına değil, toplumsal yanına odaklanmıştır.

Sosyal modelin engelli haklarına yönelik vurgusu engellilik modellerinden bir diğeri olan insan hakları modelinin doğuşuna zemin hazırlamıştır. Sosyal modelle oldukça benzer argümanları olan insan hakları engellilik modeli, engelliliği, 1948 tarihli Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinden bugüne bir haklar paradigması içerisine dahil etmektedir. Bu bildiride, insanlar arasındaki tüm farklılıklara rağmen, tüm insanların mutlak medeni, siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel ve gelişim haklarına sahip olduğu kabul edilmiştir. Dolayısıyla haklar yaklaşımı, toplumun, bireylerin haklarını gerçekleştirmeleri için gerekli olan her türlü mekanizmayı sağlamakla yükümlü olduğunu varsaymaktadır. Bu bildiride temel ilke olarak tüm insanların kendi kaderini tayin etme ve topluma eşit olarak katılma hakkı tanımlanmıştır (Rioux ve Carbert, 2003:1-2). İkinci Dünya Savaşı’nın ardından başta Birleşik Krallık olmak üzere birçok ülke çok sayıda engelli sivil ve askere duyulan ahlaki yükümlülük nedeniyle, engellilik sorunlarıyla açıkça ilgilenen refah politikalarını uygulamaya koymuştur. Birleşik Krallık gibi zengin eyaletlerde bu hizmetler sağlık, rehabilitasyon, eğitim ve istihdam hizmetlerini kapsamaktaydı. 1960’lı yıllardan sonra artan refah ve beklentiler, artan engelli nüfus, refah maliyeti ve engelli aktivizmi gibi çeşitli faktörler nedeniyle engelliler ve sorunları başta Birleşik Krallık olmak üzere birçok ülkede politikacılar ve politika yapıcılar için önem kazanmaya başlamıştır. Bu gelişmeler, engellilerin yaşamlarını iyileştirmeye ve dünya çapında hükümetlerin engellilere yönelik ayrımcılıkla mücadele etmeyi amaçlayan politikalarını uygulamaya koymasına öncülük etmiştir (Barnes, 2013: 4). Engelli hakları ilk olarak İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile dile getirilmeye başlanmıştır. Başta BM olmak üzere, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Dünya Tabipler Birliği, Avrupa Birliği (AB) ve Avrupa Konseyi gibi çok sayıda uluslararası kuruluş tarafından yapılan engelli hakları hakkındaki düzenlemeler; sağlık, bakım, rehabilitasyon, erişilebilirlik, eğitim, sosyal güvenlik, sosyal yaşam, mali ve istihdam kolaylıkları konularında hükümler ihtiva etmektedir (Gökçek Karaca, 2019:6).

2001 yılında Dünya Sağlık Örgütü tarafından ‘İşlevsellik, Engellilik ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırması’ (The International Classification of Functioning, Disability and Health) (ICF) adıyla yayımlanan belgede, engellilik ve işlevsellik; sağlık koşulları (hastalıklar, beden yapısı ve işlevde bozulma, yaralanmalar) ve bağlamsal faktörler (sosyal tutumlar, mimari özellikler, yasal ve sosyal yapı, iklim ve coğrafyanın arazi yapısı olmak üzere çevresel faktörler ve cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, meslek, gelir, başa çıkma yöntemleri, geçmiş ve mevcut deneyimler olmak üzere kişisel faktörler) arasındaki dinamik bir etkileşimin sonucu olarak değerlendirilmektedir (WHO, 2002: 9-10). Ayrıca bu yaklaşımda bu etkileşimin sonucu olarak engelliliğin şiddeti belirlenmektedir. Örneğin engellilik, tekerlekli sandalye kullanımı (kişisel faktör) ile erişilebilirliği olmayan fiziki çevrenin (çevresel faktör) etkileşime girmesinin bir sonucu olarak görülmektedir. Tekerlekli sandalyede olmak, erişilebilir binalara sahip bir şehirde yaşa-

makla etkileşime girdiğinde, tekerlekli sandalyede olmayan biriyle aynı şartlarda topluma katılıma yol açar. Bu durumda çok az engellilik durumu vardır veya hiç yoktur (Human Rights Office of The High Commissioner, 2014). Dünya Sağlık Örgütü, ICF’nin kritik hedefleri arasında engelsiz bir dünya oluşturmayı belirlemiştir (Kasser ve Lytle, 2013:7). Bu bağlamda Gazze’de engelliler, sağlık koşulları ile düşük gelir, eğitim, geçmiş ve mevcut deneyimler, tutumlar, engelliliğe veırka dayalı ayrımcılık ve silahlı çatışma altında olma durumlarının etkileşime girmesi sonucunda engelliliği çok daha şiddetli yaşamaktadırlar. Ayrıca erişilebilir olmayan bir fiziki çevre ile topluma tam katılımları kısıtlanmaktadır. Dolayısıyla engelliler, çatışmanın sonuçlarını çatışma devam ederken ve çatışma sonlandıktan sonra erişilebilir olmayan fiziki çevre ve iletişim sistemi ile diğer nüfus gruplarına göre daha şiddetli deneyimlemektedir.

Gazze’de Engelli Olmak: Sorunlar ve İhtiyaçlar

Abluka Altında Bir Yaşam

Gazze’de yaşam 21. yüzyılın tanıklığında yıllardır büyük biraderin (big brother) gözetiminde sürmektedir. Disipline etmenin bir aracı olarak kabul edilen gözetim, İsrail’in açık hava hapisanesine dönüştürdüğü Gazze’de panoptikon olarak yansımaktadır. On yedinci ve on sekizinci yüzyıllarda ortaya çıkan yeni güç biçiminin insanları sürekli gözetim altında tutmaya odaklanmakta olduğu bilinmektedir (Layder, 2006: 140). Yeni güç tekniklerinden biri olan gözetim, sürekli denetlemeyi, olabildiğince görünürlüğü sağlamayı ve panoptical bir yapıyı içermektedir (Waters, 2008: 350). Foucault panoptical tarzı gözetlemeyi açıklarken Fransız Devrimi sonrası politik bedenini dışladığı yani normal olmayan insanların toplumdan soyutlanarak hapisane, akıl hastanesi, hastane gibi toplumsal hapsetme yerlerinde toplandıklarını, çünkü bu yapıların karanlık olanı şeffaflaştırmaya yönelik kurumlar olduğunu söyleyerek bunu zorunlu kapatılmanın icadı olarak tanımlamaktadır. Normalin dışındaki insanların, diğer bir ifadeyle aylıkların/efendisiz insanların her an görülüp her an yaptıklarının izlenebileceği, sınırları belli bir toprak parçasında onları zorla tutarak denetimlerinin mümkün olacağını ifade etmektedir. Bir kez belli bir alana kapatılınca tehlikeli sınıfların yine şeffaf/zararsız hale gelebileceğini söylemektedir (Bauman, 2003).

İsrail’in Gazze şeridini abluka altına almasının, orada yaşayanların her an yapıp ettiklerini denetleyerek bu bedenler üzerinde tahakküm kurarak şeffaflaştırabileceği fikrine dayandığı söylenebilir. Tüm Gazze’yi panoptical yapıda gözetim altında tutmak, İsrail’e muktedir olma hissini verirken, bedenlerin kontrolünü sağlamasına da olanak sunmaktadır. Bu noktada Gazze şeridinde uygulanan kapatma, işlev yetersizliği olmayan bedenlerin dolaşımına kısıtlı da olsa imkân tanırken, bedensel hareketliliği sınırlı olanları bir nevi doğal seleksiyona terk etmektedir. Zira abluka altında engelli bedenlerin hareketleri oldukça sınırlı kalmaktadır ve bu sınırlı hareketlilik büyük biraderin (İsrail’in) arzuladığı bir durum olmaktadır. Gazze içerisinde engellilerin çifte dezavantaj yaşaması ve engelli sayısının artması, İsrail’in hedeflediği sonuçlardan sayılabilir. Çünkü sağlamlık bakış açısıyla sağlam olmayan bedenler tehlike unsuru olmaktan çıkmaktadır. Dolayısıyla Gazze halkı için ilk istenen ölüm ise, ikinci olarak istenen engelli kalmalarıdır. Ölümle, tehlike addettiği düşünülen insanların zararı sonsuza kadar önlenmiş olurken, engelli olma durumunda ise neredeyse bir ölü kadar zararsız olabileceği düşünülür.

Abluka altında yaşam mücadelesi vermek, dezavantajlı grupları daha da fazla dezavantajlı hale getirmektedir. Bu dezavantajların başında; gerekli tıbbi desteğe zamanında ve tam erişememe, eğitim imkanlarından mahrum kalma, istihdama katılmama, sivil toplum kuruluşlarıyla bağlantı kuramama gelmektedir. Abluka altında sıkı bir yaşam mücadelesi veren engellilerin hayatı çatışmalarla adeta kabusa dönmektedir. Ablukadan kaynaklı kısıtlılıklar çatışmalarla daha da şiddetlenmektedir.

Temel Sorunlar ve İhtiyaçlar

Çatışma sürerken Gazze’de engellilerin durumuna ve ihtiyaçlarına ilişkin aktarılan bilgiler, orada görev yapan BM’ye bağlı ve uluslararası sivil toplum örgüt temsilcilerinin ve haber ajanslarının gözlemlerine, bilgi notlarına ve değerlendirme raporlarına dayanmaktadır.

Çatışmalarda engelliler ve çocuklar diğer nüfus gruplarına göre orantısız etkilenmektedir. Çok sayıda engelli bu çatışmadan sağ çıkabilmek için muazzam zorluklarla karşılaşmaktadır (Humanity Inclusion, 2024a). Avrupa Engelliler Forumu tarafından Gazze’deki engellilerin kritik durumuna ilişkin Avrupa Komisyonu başkanına yazılan mektupta engellilerin durumunun son derece felaket olduğu belirtilmiştir (Felix, 2023). Çatışma alanlarında engellilerin karşılaştıkları güçlükler ve sorunlara ilişkin olarak İnsan Hakları İzleme Komitesi tarafından 18-29 Ekim 2023 tarihleri arasında Gazze’deki 13 engelli kişiyle yapılan görüşmeler sonucu İsrail’in Gazze’ye yönelik gerçekleştirdiği bombardımanlarda engellilerin karşılaştıkları artan riskler hakkında bilgi veren bir rapor yayınlanmıştır. Bu raporda, engellilerin tekerlekli sandalye, yürüteç ve işitme cihazı gibi yardımcı cihazlarını terk etme, temel ilaçlarına erişememe, erişilebilir olmayan ve aşırı kalabalık olan acil durum barınaklarında yaşamak zorunda kalma, sağlık tesislerine, suya, yiyeceğe ve sanitasyona erişememe korkuları kaydedilmiştir. Ayrıca raporda İsrail’in Gazze’de uyguladığı ablukanın bir sonucu olarak tekerlekli sandalye, protez, koltuk değneği ve işitme cihazı gibi yardımcı cihazların genel olarak bulunmaması nedeniyle engellilerin kaçma kabiliyetlerinin kısıtlandığı ve bazı engelli kişiler için elektrik ve internet kesintileri nedeniyle, nereye, ne zaman ve nasıl gideceklerine yardımcı olacak bilgilere erişimlerinin engellendiği bildirilmiştir (Human Rights Watch, 2023b). Gazze’nin tek enerji santrali İsrail’in mallar için sınır geçişlerini kapatması nedeniyle zaman zaman

yakıt yetersizliğinden dolayı kapanmak zorunda kalmıştır. Bu da cihaz kullanan engelliler için hayati risk anlamına gelmektedir. Gazze’de başta çocuklar ve engelliler olmak üzere siviller büyük bedeller ödemektedir (Abdulrahim, 2023).

Yoksulluk ve dışlanma, çatışma ve felaket durumlarında bir yardım kuruluşu olarak faaliyet gösteren “Humanity Inclusion” Filistin Ülke Direktörü Danila Zizi, engellilerin bazılarının evlerini fiziksel olarak tahliye edemedikleri ve bazılarının ise tahliye emirlerini uygulayamadıkları veya bu emirlere erişemedikleri yönünde bilgiler aktarmıştır (Humanity Inclusion, 2024a). Gazze’deki duruma ilişkin Birleşmiş Milletler engelli haklarından sorumlu özel raportörü Heba Hagrass, İsrail’in bedensel engellilerin evlerini tahliye ederken ölümlerine neden olan ve ard arda gerçekleşen bombardımanı göz önünde bulundurmadığını ifade etmiştir (OHCHR, 2023a). Ayrıca İsrail, Gazze’de evleri tahliye emri verdiği hareket kabiliyeti kısıtlı olan, tekerlekli sandalye veya başka bir cihaz kullanan, evleri bu ihtiyaçlarına göre düzenlenmiş ve ev dışında yaşamları oldukça zor olan engelli bireyleri düşünmemiştir (Humanity Inclusion, 2024a). Bu bağlamda belirtilebilir ki İsrail’in 13 Ekim 2023’te Gazze Şeridinin kuzeyindeki tüm sivililerin güneye tahliye edilmesine yönelik verdiği emir, bölgeyi terk edemeyen birçok engellinin ihtiyacını içermiyordu. Örneğin bedensel engellilerin tekerlekli sandalye ve koltuk değneği gibi yardımcı cihazlarla yıkımlar arasında bölgeyi terk etmelerinin çok güç olduğu belirtilmiştir (Human Rights Watch, 2023b).

İsrail tarafından bombardıman öncesi engellilere yönelik herhangi bir uyarıda bulunulmamış olması ise engellilerin durumunu daha da zorlaştırmıştır. Bununla birlikte saldırı öncesi bir uyarı yapılırsa da bu uyarıların özellikle engelli bireyler için her zaman etkili olmadığı ifade edilmektedir (Human Rights Watch, 2023b). Örneğin Atfaluna² tarafından ihtiyaç tespiti amacıyla yapılan bir çalışmada ankete katılan engellilerin %82,5’i acil durum ekibi tarafından risk/kriz anında verilen tüm talimat ve yönlendirmelerin işaret diline çevrilmediğini bildirirken (Abed, Shurrab ve Abu-Al-Ross, 2024: 7-10) 40 yaşındaki engelli bir kadın Lateefa Al Jabari, İsrail ordusunun uyarılarının birçok engelli için etkili olmadığını aktarmıştır. Al Jabari bazı evlere bir çağrı geldiğini ve tahliye için kendilerine üç ila beş dakika süre verildiğini ve ancak birçok engelli için bunun yeterli bir süre olmadığını ve tahliye için kendilerine yardım edecek iki kişiye ihtiyaçları olduğunu belirtmiştir (Human Rights Watch, 2023b).

Zizi’nin aktardığına göre savaşın harap ettiği yollarda tekerlekli sandalyeyle dolaşmak, dinlenmeden yürümek ve yetersiz koşullarda barınmak engelliler için önemli riskler taşımaktadır. Gazze’de ağır patlayıcı silahların benzeri görülmemiş bir yoğunlukta kullanılması ise engellilerin içinde buldukları durumu daha da kötüleştirmektedir (Humanity Inclusion, 2024a). Gazze’deki duruma ilişkin olarak Hagrass, “*Barınma merkezleri ve okul mühendisleri tarafından engellilerin göç meselesinin hesaba katılmaması onları su, yiyecek ve ilaç eksikliği yaşayan kalabalık sağlık merkezlerine yönelmeye zorlamıştır. Başka bir deyişle, bu merkezler evsiz kalan engellileri kabul etmek için hazırlıklı değiller. Ayrıca engelli bireyler, evlerini tahliye için diğer sağlıklı bireylerle karşılaştırıldığında daha fazla zamana ihtiyaç duyuyor ve ölüme daha yakınlar. Üstelik önceden uyarılmış olsalar dahi, engelli bireyler bombardıman altındaki yolları kullanmak zorunda kalıyorlar, tekerlekli sandalyelerini kaybediyorlar ve örneğin tekerlekli sandalye gibi özel ihtiyaçlarını karşılayamıyorlar*” (OHCHR, 2023a) şeklinde açıklamada bulunmuştur.

Engellilerin mevcut durumuna ilişkin Atfaluna derneğinin yaptığı araştırmada; yerinden edilenlerin kaldığı barınakların fiziksel altyapısının erişilebilir olmadığı, ihtiyaçlarının göz ardı edildiği ve öncelikli olarak görülmediği, tıbbi müdahalelerin eksik olduğu, tıbbi ihtiyaçlarını karşılamada zorluk yaşadıkları, tekrarlayan tahliye/bombardımanlar nedeniyle yardımcı cihazlarını kaybettikleri, acil yardım müdahalelerinde farklı engellilik türlerinin dikkate alınmadığı bulguları elde edilmiştir. Araştırmaya katılan engelli kadınlar ise hijyenik ped vb. onursal ihtiyaçlarını karşılamada zorluklar yaşadıklarını, sığınma evlerinin engelli kadınlara fiziksel ve psikolojik zarar verdiğini, engelli çocukların alt ıslatma sorunu yaşadığını ve çoğunlukla bebek bezi verilmediğini ifade etmiştir (Abed, Shurrab ve Abu-Al-Ross, 2024:2-10). Benzer şekilde Hagrass, İsrail’in engelliler için uygun konaklama yerleri ve elverişli koşullar sağlama konusunda herhangi bir garanti vermediğini, barınma merkezlerinin ve insani bölgelerin ve sığınakların engelliler tarafından kullanımı için uygun olmadığını, çünkü sivillerin dar odalarda ve mahremiyet olmadan yaşadıklarını ve sadece sınırlı hijyen ürünlerine erişimleri olduğunu, ayrıca her katta tuvalet bulunmadığını, bunun da merdiven çıkamayan kişiler için büyük bir engel oluşturduğunu ifade etmiştir (OHCHR, 2023a). Bu doğrultuda Gazze Şeridinde yapılan bir değerlendirme raporuna göre değerlendirilen tüm alanlarda 341 kişi için bir tuvaletin mevcut olduğu kaydedilmiştir. Değerlendirilen alanların yalnızca %24’ünde güvenli ve özel erişim sunan tuvaletler bulunurken ve bu alanların yalnızca %20’sinde fiziksel engelli kişilerin erişebileceği tuvaletler bulunmaktadır. Değerlendirilen alanların %61’inde hiç duş bulunmadığı ifade edilmektedir. Tüm sitelerde ortalama 1.292 kişi bir duşu paylaşmaktadır. Sitelerin yalnızca %24’ünde erkekler ve kadınlar için ayrı duşlar yer alırken sitelerin yalnızca %12’sinde hamile kadınlar, yaşlılar ve fiziksel engelli kişiler için erişilebilir duşlar yer almaktadır. Ayrıca değerlendirilen bu alanların çoğunda sabun, temizlik malzemeleri ve kadın hijyen malzemeleri bulunmamaktadır (UNOCHA, 2024). Benzer bir şekilde Zizi, Gazze raporunda ortak tuvaletlerin erişilebilir olmamasından dolayı tekerlekli sandalye kullanan engelli bir kişinin yiyecek ve içecek tüketimini azalttığını aktarmıştır (Humanity Inclusion, 2024a).

Humanity Inclusion gönüllü üyesi olan Maria Marelli, ziyaret ettiği barınağın (eski bir okul) 2.000 kişi için tasarlanmış olduğunu ancak çatışmalarda yerinden edilen 28.000 kişiyi barındırdığını; ailelerin okul bahçesindeki sınıflarda, koridorlarda, çadırlarda

² 1992 yılında Gazze şeridinde işitme engellilerin eğitim, rehabilitasyon, staj ve istihdam fırsatlarını sağlamak amacıyla kurulmuş olan bir dernektir (Abed, Shurrab ve Abu-Al-Ross, 2024).

tıkış tıkış kaldıklarını ve kanalizasyon sularının koridorlara ve ortak alanlara dökülürken sivillerin yerlerde uyduğunu bildirmiştir (Humanity Inclusion, 2024b). Avrupa Engelliler Forumu başkanı Yannis Vardakastanis, Avrupa Komisyonu Başkanına yazdığı mektupta ise engellilerin yağmur altında çadırlarda yerde uydukları için vücutlarında yatak yaralarının oluştuğunu vurgulamıştır (Felix, 2023). Bu durum engellilerin bilgilendirme ve etkileşimde kalma becerilerini yitirmelerine, destek ağlarından ve yardım fırsatlarından dışlanmalarına neden olmaktadır. Çocukların oynayabileceği güvenli yerlerin bulunmadığı barınaklarda yaşayan engelliler ve aileleri bakım, denetim ve eğlence fırsatları sağlama konusunda zorluklarla karşılaşmaktadır. Böylece engelli bireylerin çocuklarının da refahı, gelişimi ve dayanıklılıkları olumsuz etkilenmektedir (Abed, Shurrab ve Abu-Al-Ross, 2024).

Filistin İstatistik Kurumu verilerine göre, 48.000 engelli sığınma ve ihtiyaçlarını karşılayacak uygun hizmetler ve tesislere erişimde güçlük çekmektedir. Engellilerin hakları konusunda çalışan Human Rights Watch’dan Amina Cherimovitch, engellilerin Gazze’deki savaşın etkilerini en fazla hisseden gruplar arasında yer alarak kurbanların çoğunluğunu oluşturduğunu, hayatta kalabilmek için gerekli sağlık hizmetlerini alamadıklarını, savaşın etkilerinin yaşamlarında uzun süre devam edeceğini belirterek bu grup için koşulsuz ve kısıtlanmamış yardımlar sağlanmasının büyük önem taşıdığını ifade etmiştir (Ebu Ayşe, 2023). Uluslararası Engelliler İttifakı “İsrail ve işgal altındaki Filistin topraklarındaki engelli kişilerin durumu” hakkında yayınladığı bildiriye “*yeterli ve erişilebilir uyarı mesajları, sürekli iletişim, güvenli ve erişilebilir tahliye yolları, engelli kişiler, özellikle de engelli kadınlar ve kız çocukları, engelli çocuklar ve yaşlılar için karşılaşılan ek engellerin tanımlanması ve askeri planlama ve insani yardımda bu tür engellere gereken önemin verilmesi, engelli kişilerin su, barınma ve sağlık hizmetleri de dahil olmak üzere tüm temel ihtiyaçlara diğerleriyle eşit şekilde tam erişiminin sağlanması ve ayrıca yardımcı cihazlar ve kişisel bakım gibi özel gereksinimlerin sağlanması için uygun tüm önlemlerin alınması ve engelli kişilerin insani yardımın merkezinde yer alması*” taleplerinde bulunmuştur (International Disability Alliance, 2023). Bu taleplerin karşılanmaması durumunda Abed, Shurrab ve Abu-Al-Ross (2024: 7-10), yataklarını ıslatan engellilerin -özellikle mahremiyet ve sanitasyon olanaklarının sınırlı olduğu aşırı kalabalık barınaklar nedeniyle- utanç yaşayabileceklerini ve bu durumun onların özgüvenlerini ve sosyal temaslarını olumsuz etkileyebileceğini ifade etmektedir. Buna ilaveten yazarlar, erişilebilirliği olmayan barınakların ve fiziki çevrenin diğer nüfus gruplarına göre engellilerin barınak içindeki hareketini ve temel hizmetlere erişimlerini kısıtlayarak sosyal olarak izole edilmelerine ve temel müdahalelerden dışlanmalarına neden olduğunu, bu farklılıkların dikkate alınmamasının, acil yardım hizmetlerinin belirli engelli grupları için erişilemez hale gelmesine yol açacağını belirtmektedir.

Uluslararası Örgütlerin Sorumlulukları ve Uluslararası Hukuk Bağlamında Gazze’deki Çatışmalarda Engellilerin Durumuna Genel Bir Bakış

Tarihsel süreçte sosyal modelin yükselişine kadar engellilere yönelik yaklaşımlar engellilerin sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel hayattan dışlanmalarında etkili olmuştur (Erol Karaca, 2021). Engellilerin tarih boyunca damgalanmaya, ayrımcı uygulamalara ve davranışlara maruz kalmalarının ve toplumdaki dışlanmalarının nedeni toplum tarafından anlaşılammış olmaları ve sağlamlık ideolojisidir. Bu bağlamda uluslararası örgütler engellilerin toplum tarafından anlaşılmasını sağlayarak engelliler için daha kapsayıcı bir sosyal içermeyi gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. İlgili örgütler, engellilere çoğunluk ile eşit haklar ve eşit fırsatlar sunarak ve haklarının kullanımını destekleyerek bu amaca ulaşmayı hedeflemektedir. BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, insan haklarını ulusal düzeyden evrensel düzeye çıkaran ilk belgedir. Bu belge ile tüm hak ve özgürlükler herhangi bir ayırım yapılmaksızın bütünlük içinde ele alınmakta ve klasik kişisel hakların ancak sosyal ve ekonomik haklarla birlikte gerçekleştirilebileceği ayrıca vurgulanmaktadır (Gökçek Karaca, 2019:6). OHCHR, BM’nin başlıca insan hakları yetkilisidir. BM İnsan Hakları Bürosu işgal altındaki Filistin topraklarındaki insan hakları durumunu izleyen ve kamuya açık olarak rapor eden uluslararası yetkiye sahip tek kuruluştur ve bu topraklardaki BM’nin insan hakları konusundaki resmi sesidir. Ofisin merkezi Ramallah’tadır. Gazze’de bir alt ofisi, Doğu Kudüs ve El Halil’de saha ofisleri bulunmaktadır. İnsan Hakları Konseyinin 2009 tarihli kararları uyarınca, Doğu Kudüs dahil olmak üzere bölgedeki insan hakları durumu hakkında düzenli olarak rapor vermekle özel olarak görevlendirilmiştir (OHCHR, 2021).

OHCHR işgal altındaki Filistin topraklarında, dışlanmış ve savunmasız gruplara öncelik vererek, tüm hak sahipleri ve insan hakları ihlali mağdurları için çalışmaktadır. Ayrıca BM İnsan Hakları Gazze’de öncelikli alanlarını “barış ve güvenlik (çatışma ve güvensizlik durumlarında erken uyarı, önleme ve insan haklarının korunması), hesap verebilirlik (hukukun üstünlüğünün ve insan hakları ihlallerinde hesap verebilirliğin güçlendirilmesi), ayrımcılık yapmama (eşitliğin artırılması ve ayrımcılığa karşı çıkılması) ve mekanizmalar (uluslararası insan hakları mekanizmalarının sonuçlarının uygulanmasının artırılması)” olarak belirlemiştir. Öne çıkan popülasyonlar arasında ise engellileri tanımlamıştır (OHCHR, 2021). Ancak Gazze’de tüm sivillere yönelik devam eden bombardımanlar BM’nin öncelikli olarak belirlediği alanlarda başarısız olduğunu göstermektedir. Ayrıca BM Gazze’de öne çıkan popülasyonlar arasında tanımladığı engellilerin ve tüm sivil halkın insan hakları ihlali mağdurları olmasını engelleyememiştir.

Avrupa’da engellileri temsil eden bir kuruluş olan ve Avrupa Birliği’nin engelli hakları konusunda küresel bir lider olarak tanımlanan Avrupa Engelliler Forumu başkanı Yannis Vardakastanis engellilerin çatışmalarda geride kalanlar ya da ilk ölenler arasında yer aldığını ve insan hakları ihlallerine en fazla uğrayan grup olduklarını belirtmektedir (Felix, 2023). Bir Birleşmiş Milletler örgütü olan UNICEF ise engelli çocukların afet, çatışma ve diğer acil durumlarda orantısız bir şekilde etkilendiğini

ve destek ağlarından ayrılmış olan engellilerin şiddetin doğrudan hedefi haline geldiğini vurgulamaktadır. Ayrıca UNICEF'in bilgi notlarına göre engelli çocukların erişilebilir olmayan fiziki yapı ve iletişim sistemleri nedeniyle insani yardıma erişimi engellenmektedir (UNICEF, 2022).

Dünya Sağlık Örgütü Genel Direktörü, İnsan Hakları Konseyinin 55. oturumundaki “Engellilerin topluma tam ve etkili katılımına odaklanarak engellilerin haklarının yerleştirilmesi, hayata geçirilmesi ve güçlendirilmesi için çok taraflı çabaların desteklenmesi” temalı konuşmasında; Dünya Sağlık Örgütü Anayasası ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile engelli kişiler de dahil olmak üzere tüm insanlar için sağlığın bir insan hakkı olarak uluslararası hukukta koruma altına alındığını ancak üzerinden üç çeyrek yüzyıl geçmesine rağmen bu hakkın pek çok insan için henüz hayata geçirilemediğini belirtmiştir (WHO, 2024). BM Yakın Doğu'daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı (UNRWA), 7 Ekim 2023 öncesinde Gazze sakinlerinin yaklaşık %80'inin zaten insani yardıma muhtaç bir şekilde yaşadığını (Human Rights Watch, 2024a) ve sağlık haklarının ihlal edildiğini bildirmektedir. Filistin Humanity Inclusion ülke direktörü Danila Zizi'nin belirttiği gibi insani yardım operatörleri tarafından özellikle kaçma hakları reddedilen veya tüm tıbbi ihtiyaçlarından vazgeçilen engelli kişiler ve yaralı siviller için temel ihtiyaç ürünlerinin teslim edilmesi hayati önem taşımaktadır (Humanity Inclusion, 2024a). Bu bağlamda belirtilebilir ki Gazze'de insani yardımlar engellenerek engellilerin ve tüm sivil halkın 7 Ekim 2023 tarihi öncesi ihlal edilen sağlık hakkı 7 Ekim sonrası ihlal edilmeye devam etmektedir. Ayrıca engelliler için sınırlı insani yardımlara ulaşmak, yardımcı cihazlarının, araçlarının ve yardımcı aile üyelerinin kaybı ile imkânsız hale gelmektedir.

İnsan Hakları İzleme Örgütünün Şubat 2024 tarihli brifinginde ise İsrail hükümeti tarafından sivillerin savaş suçu olan aç bırakmanın bir savaş silahı olarak kullanıldığı ifade edilmektedir (Human Rights Watch, 2024b). Bu bağlamda Gazze'deki çatışmalarda her türlü gıda kaynağına (örneğin balık tutmaya dahi izin verilmemesi) veya temiz suya erişimin engellenmesi yeni şiddet tekniklerinden biri olarak belirtilmektedir (Buheji ve Mushimiyimana, 2023). İsrail yetkilileri, sivilleri hedef alan ve hukuka aykırı toplu cezalandırma anlamına gelen bu tür önlemlere düzenli olarak başvurmaktadır (Human Rights Watch, 2024a).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmesinin amacını m.1'de “tüm engelli kişilerin tüm insan haklarından ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasını teşvik etmek, sağlamak, korumak ve doğuştan gelen onurlarına saygıyı teşvik etmektir” (CRPD, 2006) şeklinde belirtmiştir. Böylece Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme ile engellilerin bağımsız yaşamının desteklenmesi amaçlanmıştır (Human Rights Office of The High Commissioner, 2014). Sözleşmenin, sözleşmeye taraf devletlerde uygulanmasını denetleyen organı Engelli Hakları Komitesi'dir. Komitenin görevlerinden biri, taraf devletlerin Sözleşme gereğince sunmak zorunda oldukları raporları incelemektir. Bir diğer görevi ise Seçmeli Protokol'e taraf olan bir devlette, Sözleşme kapsamında tanımlanmış hakların, ağır ve sistematik bir şekilde ihlal edildiğine ilişkin güvenilir veriler mevcut olduğunda, bu iddiaları araştırmak için o ülke hakkında bir soruşturmayı yürütmektir (Atak, 2019:21). Ancak belirtilebilir ki sözleşmeciler bir devlet aleyhine bu Komite'ye başvuruda bulunabilmek için, devletler tarafından Komite'nin yetkisinin tanınması gerekmektedir (Çalık, 2016:71). Sözleşme'de tanımlanan hakların taraf devletçe ihlal edildiğini düşünen ve mağdur sıfatını taşıyan bireyler veya birey grupları, Seçmeli Protokol'de düzenlenen bireysel şikayet yöntemi ile bu ihlali gerçekleştirdiğini iddia ettikleri taraf devletler hakkında Komite'ye şikayette bulunabilmektedir. Bu bağlamda Komite, Sözleşme ile güvence altına alınan hakların ihlaline ilişkin bireysel şikayetleri inceleyerek, ihlalin gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkin karara varmaktadır. Hak ihlalinin saptanması durumunda ise Komite tarafından yapılacaklar konusunda ilgili devlete yönelik tavsiyeler verilmektedir (Atak, 2019:22). Sözleşmede başarı sağlanmasında Engelli Hakları Komitesi'nin bir rolü olsa da sözleşmenin başarısı büyük ölçüde sözleşmeye taraf olan ülkelerin sözleşmeyi hem uygulama hem izleme konusundaki tutumuna ve sözleşmeyi uygulama şekline bağlıdır (McCallum, 2010). BM Engelli Hakları Komitesi engelli haklarının ihlal edildiğine ilişkin açık delillerin olduğu ülkeler için hem bireysel olarak engellilerin şikayetlerine hem de BM İnsan Hakları Bürosu'nun tespit ettiği doğrudan açık delillere dayanarak o ülkeyle ilgili soruşturma yürütse de soruşturma sonuçları ilgili taraf devletler için sadece tavsiye niteliği taşımaktadır (Atak, 2019).

BM Engelli Hakları Komitesi, hem şiddetli hem de kronik insan hakları ihlallerini, insan hakları misyonunu yerine getirirken öncelik verilecekler arasında tanımlamıştır (OHCHR, t.y.). BM Engelli Hakları Komitesi uzmanlarının 28 Ağustos 2023 tarihli İsrail'in Engelli Hakları Sözleşmesi'nin uygulanmasına ilişkin Periyodik Raporunun Değerlendirme Sonuçları arasında “İsrail güvenlik personelinin işgal altındaki topraklarda engelli kişilerin hareketini kısıtladığı” yönünde bir ifade yer almaktadır (OHCHR, 2023b). Filistin Devleti 2014 yılında Engelli Hakları Sözleşmesi'ne çekincesiz katılmıştır (Human Rights Watch, 2023a). 2012 yılında İsrail tarafından onaylanan BM Engelli Hakları Sözleşmesi (CRPD)'ne göre üye devletlerin uluslararası insancıl hukuk kapsamındaki yükümlülüklerine uygun olarak silahlı çatışmaları kapsayan risk durumlarında engellileri korumak ve güvenliğini sağlamak için gerekli tüm önlemleri alması gerekmektedir (Human Rights Watch, 2023b).

7 Ekim 2023 tarihinde başlayan çatışmalar öncesinde BM Güvenlik Konseyi 2019 yılı 2475 sayılı kararında silahlı çatışmaların ve insani krizlerin Gazze'de yaşayan engellilerin üzerindeki orantısız etkisini ifade etmiştir. Konsey bu kararında bu orantısız etkiden engellileri korumak için BM Engelli Hakları Sözleşmesi kapsamında taraf devletleri sözleşmenin ilgili yükümlülüklerini yerine getirmeye çağırmıştır (UN. Security Council, 2019). İsrail, insan hakları yükümlülüklerinin işgal altındaki toprakları kapsamadığını savunurken, BM anlaşma organları defalarca insan hakları yükümlülüklerinin işgal altındaki toprakları kapsadığını

ve İsrail’in insan hakları anlaşmalarına saygı göstermek zorunda olduğunu vurgulamıştır. İsrail’in Gazze’deki Filistinlilerin yaşamları ve refahı üzerinde uyguladığı denetim nedeniyle İsraili yetkililer, işgal hukuku ve uluslararası insan hakları hukuku uyarınca buradaki nüfusun refahını sağlamakla yükümlüdür (Human Rights Watch, 2023a). Ayrıca bir taraf devletin yurt dışında silahlı çatışmaya girmesi durumunda, BM Engelli Hakları Sözleşmesi yükümlülükleri de onu takip etmektedir (Priddy, 2019). Bu bağlamda belirtilebilir ki İsrail’in bu nüfus grubuna yönelik önyargılı tutumu, ilgili sözleşmenin abluka altındaki topraklarda yaşamını sürdüren engellilere yönelik uygulanmasının önünde bir bariyer oluşturmaktadır.

BM Güvenlik Konseyi 15 Kasım 2023 tarihli 2712 sayılı kararında Uluslararası insancıl hukukun, düşmanlıklarda yer almayan kişiler olarak savunmasız kişilere özel koruma sağladığını vurgulayarak ve uluslararası hukuk uyarınca rehin almanın yasak olduğunu hatırlatarak, tüm tarafların özellikle sivillerin ve çocukların korunmasına ilişkin olarak, uluslararası insancıl hukuk ve uluslararası insan hakları hukuku da dahil olmak üzere uluslararası hukuk kapsamındaki yükümlülüklerine uymalarını talep etmiştir. (UN. Security Council, 2023a). BM Güvenlik Konseyi 22 Aralık 2023 tarihli 2720 sayılı kararında ise acil insani yardımın engelsiz bir şekilde erişiminin sağlanması yönünde çağrıda bulunmuştur. Ayrıca Konsey, ilgili kararında çatışmanın çocukların, kadınların ve savunmasız durumdaki diğer sivillerin yaşamları ve refahları üzerinde yarattığı orantısız etki ile ilgili güçlü endişelerini yinelemiştir (UN. Security Council, 2023b). Hem uluslararası insancıl hukuk hem de uluslararası insan hakları hukuku, silahlı çatışmalarda engelli kişilerin haklarını korumaktadır (Human Rights Watch, 2023b). Güvenlik Konseyi 25 Mart 2024 tarihli 2728 sayılı kararında da 2712 sayılı kararında belirttiği talebini yinelemiştir. Güvenlik Konseyi ayrıca 25 Mart 2024 tarihli 2728 sayılı kararında hem 2712 hem de 2720 sayılı kararında belirttiği gibi Gazze Şeridinin tamamında insani yardım akışının genişletilmesi ve sivillerin korunmasının güçlendirilmesi yönündeki acil ihtiyacı vurgulamış ve uluslararası insancıl hukuka uygun olarak, geniş ölçekte insani yardım sağlanmasının önündeki tüm engellerin kaldırılması talebini de yinelemiştir (UN. Security Council, 2024). Uluslararası insancıl hukuk uyarınca, çatışma durumunda taraflar, koşullar izin verdiği sürece, saldırılara karşı etkili bir şekilde önceden uyarıda bulunmak da dahil olmak üzere, sivillere verilecek zararı en aza indirmek için mümkün olan tüm önlemleri almalıdır. BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi (OHCHR) 2015 yılında bu yükümlülüğe erişilebilir ve kapsayıcı bir şekilde uymamanın engelliliğe dayalı ayrımcılık anlamına geldiğini belirtmiştir (Human Rights Watch, 2023b). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin bu kararı bağlamında belirtilmelidir ki çatışmalar devam ederken Engelli Hakları Komitesinin bu süreçte tespit ettiği ihmalleri giderebilmesi ve böylece sorumluluklarını yerine getirebilmesi ve BM Engellilerin Hakları Sözleşmesi kapsamında engellileri hak ihlallerine karşı koruyabilmesi için İsrail’in Uluslararası İnsancıl Hukuk kurallarını ve bu kapsamda 1949 tarihli “Savaş Zamanında Sivillerin Korunmasına Dair IV No’lu Cenevre Sözleşmesi” hükümlerini tanınmasına ihtiyaç vardır.

Çeçen’e (2013:813-814) göre İnsancıl Hukuk, “*İnsan haklarının bittiği ya da devre dışı kaldığı silahlı çatışma ortamında, silahlı çatışmaların neden olduğu her türlü zararı önleyerek sivil halkı ve masum insanları korumanın ve insan hakları protokollerindeki temel hak ve özgürlüklerin yeniden tesis edebilmesinin adıdır.*” Diğer bir ifade ile Uluslararası İnsancıl Hukuk, insancıl nedenlere dayanarak silahlı çatışmaların etkilerini sınırlandırmak için geliştirilmiş bir dizi hukuk kurallarıdır (Demiralp, 2021: 23). Bu bağlamda uluslararası insancıl hukuk çatışma ortamında sivillerin haklarını korumayı ve insanca muamele görmesini amaçlamaktadır (Melzer, 2016). İnsan hakları sözleşmeleri ve uygulamaları ile barışın sağlanamadığı ve kamu düzeninin korunamadığı yerlerde bozulmuş olan kamu düzeninin ve barış ortamının yeniden sağlanması görevi günümüzde BM’ye tanımlanmıştır. Bu bağlamda silahlı çatışmaları sonlandıracak ve gerginliği azaltacak somut adımların BM örgütünün öncülüğünde atılması gerekmektedir. İnsancıl hukuk anlayışının bir gereği olarak ise BM’nin hemen devreye girmesi gerekmektedir (Çeçen, 2013:813-814).

Uluslararası İnsancıl Hukuk, silahlı çatışma zamanlarında “IV No’lu Savaş Sırasında Sivillerin Korunmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi” hükümlerinin uygulanacağını teyit etmiştir (Sedda, 2020:5). İlgili sözleşme ise tüm sivillerin korunması amacıyla düzenlenmiştir. Ancak Sözleşme’de siviller arasında bazı kişilerin sivil korumasından daha fazla şekilde yararlandırılması gerektiğine yönelik bir ifade yer almaktadır. 16. maddede sayılan bu kişiler arasında engelliler de belirtilmiştir (Sehrawala, 2023: 329). Ancak Priddy’nin (2019:74) belirttiği gibi silahlı çatışmanın etkisini en aza indirmeye hizmet eden uluslararası insancıl hukuk hükümleri, engellilik durumunu kapsayacak şekilde uygulanmamaktadır ve engelliler hem uluslararası insan hakları hukuku hem de uluslararası insancıl hukuk kapsamında sahip oldukları haklar ve korumalardan mahrum bırakılmaktadır.

Uluslararası Engelliler İttifakı (IDA) 27 Ekim 2023 tarihinde İsrail ve işgal altındaki Filistin topraklarındaki engelli kişilerin durumuna ilişkin yayınladığı bir bildiriye İsrail’i, Engelli Kişilerin Haklarına İlişkin Sözleşme’nin özellikle 11. maddesi dahil olmak üzere uluslararası insancıl hukuk ve insan hakları hukuku kapsamındaki yükümlülüklerine ve BM Güvenlik Konseyi’nin silahlı çatışma sırasında engelli kişilere ilişkin 2475 sayılı Kararına tam olarak uymaya çağırmıştır (International Disability Alliance, 2023). Bu çağrılar çeşitli uluslararası örgütler tarafından sürekli yapılmakta ve tekrarlanmaktadır. Ancak tüm bu çağrılara ve savaşa dair oluşturulan kurallara rağmen son yüzyılda yaşanan I. ve II. Dünya Savaşları, Körfez Savaşı, Yugoslavya savaşları, Ukrayna ve Rusya arasında süregelen savaşlar, İsrail-Filistin savaşları, savaşların ve savaş suçlarının etkili bir şekilde engellenemediğinin bir kanıtıdır (Sehrawala, 2023:324). Sedda’ya (2020) göre uluslararası toplum, İsrail’in BM Güvenlik Konseyi kararlarını ve sözleşme hükümlerini göz ardı etmesi karşısında aciz kalmaktadır. İsrail Gazze’ye yönelik gerçekleştirdiği silahlı saldırılarda BM Engelli Hakları Sözleşmesi’nin 11. maddesini ihlal ederek BM Güvenlik Konseyi’nin 2019 yılı 2475 Sayılı kararındaki ilgili çağrıya

da kayıtsız kalmıştır. Aynı şekilde BM Güvenlik Konseyi'nin 2720 sayılı kararında ifade edilen acil insani yardım erişiminin sağlanması çağrılarında da cevap vermemiştir.

ABD'nin Gazze'de sivilleri korumak için acil ve sürekli ateşkes zorunluluğunu belirten kararı Rusya ve Çin tarafından 22 Mart 2024 tarihinde veto edilmiştir (United Nations, 2024). BM Güvenlik Konseyi daimi ve geçici üyeleri tarafından alınan Gazze'de acil ve sürekli ateşkes kararlarını Konsey'in daimi üyeleri olan ABD, Fransa, İngiltere, Çin ve Rusya'nın veto hakkının olması, Gazze için atılan tüm adımları başarısız kılmaktadır. Bu bağlamda Hülür (2024:290) yirminci yüzyılda en son Gazze'de meydana gelen çatışmada asker-sivil ayrımı gözetilmeksizin yerleşim yerlerinin, hastanelerin, okulların hedef alınması karşısında büyük kitle protestolarının hiçbir etkisinin olmadığını, küresel vicdani duyarlılığın sonuçsuz kaldığını, güçlü devletlerin kritik konularda aralarında anlaşamadıklarını ve veto haklarının olması nedeniyle BM Güvenlik Konseyi'nin karar alamadığını belirtmiştir. BM uzmanları da Gazze'de gerçekleşen çatışmaların sonlandırılmasında uluslararası baskının etkisiz olduğunu belirtmiştir (OHCHR, 2024). Ayrıca 16 Ekim 2023 tarihinde BM uzmanları tarafından "Bazı hükümetlerin İsrail'in kuşatma altındaki Gazze halkına karşı savaş stratejisine verdiği destekten ve uluslararası sistemin soykırımı önlemek için harekete geçememesinden derin endişe duyuyoruz" (OHCHR, 2023c) şeklinde bir açıklama yapılmıştır. Bu açıklama, çatışmaların başladığı ilk günlerde Gazze'yi bekleyen çatışma sürecinin ve bu süreçteki hak ihlallerinin ve uluslararası toplumun başarısız olacağını habercisi niteliğindedir. 7 Ekim 2023 tarihinde Gazze'de başlayan çatışmalar sonrası BM Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararlar değerlendirildiğinde bu kararlarda engelliler doğrudan ifade edilmek yerine 'savunmasız durumdaki diğer siviller' olarak ifade edilmiştir.

Sherry'in (2014: 15) belirttiği gibi engelliler yoksulluk, işsizlik, sosyal dışlanma ve ayrımcılık sosyal risklerine karşı korunma ve insan onuruna yakışır bir yaşam sürdürme hakkına sahiptir. Ancak Gazze'de engelliler sistematik hak ihlallerine uğramaktadır. Uluslararası Engelliler İttifakı Başkanı Yannis Vardakastanis "İsrail ve işgal altındaki Filistin topraklarındaki engelli kişilerin durumu" hakkında yayınladığı bildiriye çatışmalar başladığında engellilerin ilk ölenler arasında yer aldığını ve hesap verme süreçlerinde ve uluslararası insancıl hukuk ve insan hakları hukuku ihlallerinin belgelenmesinde geride bırakıldığını belirtmiştir (International Disability Alliance, 2023). Gazze'de engellilerin ve tüm sivil halkın uğradığı sistematik hak ihlallerinin sonlandırılması noktasında BM uzmanları uluslararası baskının etkisizliği karşısında Uluslararası Adalet Divanı'nın İsrail'e yönelik hükmedeceği ihtiyati tedbirlerin hayati önem taşıdığını belirtirken İsrail'in çatışma durumundaki yükümlülüklerini yerine getirmesinde ve tedbirlerin alınmasında sivil toplumun kritik rolünü vurgulamıştır. Ayrıca Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Uluslararası Adalet Divanı'na İsrail'in 8 Ekim'de gerçekleştirdiği Gazze'ye yönelik askeri saldırıyla "BM Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme" kapsamındaki yükümlülüklerini ihlal ettiğine ilişkin açtığı dava ve davanın seyri ile alınacak tedbir kararları büyük önem taşımaktadır (OHCHR, 2024). Ayrıca belirtilmelidir ki çatışmalar sürerken ve çatışmalar sonlandıktan sonra engelliler için en zorlayıcı sorun kendilerini kapsayan ve erişilebilir olan insani yardımların planlanmamış olmasıdır. Bu doğrultuda Uluslararası Engelliler İttifakı, Avrupa Engelliler Forumu ve Uluslararası Engellilik ve Kalkınma Konsorsiyumu İsrail'e, Gazze halkının ve engellilerin temel ihtiyaçlarını kapsayan insani yardımlara erişimin sağlanması için çağrıda bulunmuştur (International Disability Alliance, 2023). BM uzmanları 31 Ocak 2024 tarihinde yaptıkları açıklamada, özellikle Filistin halkının varlığını korumak için Uluslararası Adalet Divanı'nın kararına ihtiyaç olduğunu vurgularken bu kararın hayata geçirilmesinde sivil toplumun oynadığı kritik rolün de altını çizmişlerdir (OHCHR, 2024).

Çatışma Sonrası Gazze'deki Engellilerin Geleceği ve Öneriler

2004, 2006, 2009, 2012 ve 2014 yıllarında İsrail'in Gazze'ye yönelik gerçekleştirdiği silahlı saldırılar ve bombardımanlar nedeniyle ciddi şekilde yaralanmalar sonucu Gazze'nin toplam nüfusunda engelli nüfus sayısı artmıştır. Gazze'de devam eden çatışmalar ise uzuv kayıpları sonucu engelli olanların sayısını arttırmaktadır (UNICEF, 2023). Filistin'de 7 Ekim 2023 tarihinden önce yaklaşık 115.000 engelli bulunmaktaydı. 2007 yılından 2017 yılına kadar Gazze Şeridindeki engellilerin sayısı ikiye katlanarak 24.608'den 48.140'a çıkmıştır. 2022 yılı yıllık sağlık raporuna göre Gazze Şeridinde kayıtlı engelli sayısı 55.538'e ulaşmıştır ve bunların %47'sini bedensel engelliler oluşturmaktadır. (Palestinian Central Bureau of Statistics [PCBS], 2023). Ayrıca savaştan önceki istatistikler, 2-17 yaş arası Filistinli çocukların %12'sinin bir veya daha fazla işlevsel zorlukla³ karşılaştığını ve Gazze'deki hanelerin %21'inde ise en az bir kişinin fiziksel veya zihinsel engelli olduğunu göstermektedir. Şu andaki mevcut olan sınırlı verilere göre, engelli çocuk sayısında önemli bir artış söz konusudur (UNICEF, 2023).

Filistin İstatistik Bürosu 7 Ekim 2023 İsrail saldırısı sonucunda, Gazze Şeridinde sağlık kapasitesinin azalmasının, sınır geçişlerinin kapatılmasının, temel tıbbi malzemelerin Gazze Şeridine girişinin engellenmesinin ve hastanelere, bakım merkezlerine ve sağlık ekiplerine doğrudan saldırıların sonucu olarak engelli ve yaralı sayısının artacağını belirtmiştir (PCBS, 2023). Faddoul ve diğerleri (2024) Gazze'ye yönelik devam eden bombalamaların, acil ve bağımsız insani yardıma erişimin olmaması ile birleştiğinde, zihinsel sağlık sorunlarının ve kalıcı bedensel engellilik durumlarının oluşacağına dikkat çekmiştir. Diğer bir ifade ile uzun

³ 2-4 yaş için işlevsel zorluklar görme, duyma, yürüme, ince motor, iletişim, öğrenme, oyun oynama ve davranışları kontrol etme olarak tanımlanırken 5-17 yaş için görme, duyma, yürüme, iletişim, öğrenme, davranışları kontrol etme, öz bakım, hatırlama, konsantrasyon olma, değişimi kabul etme, arkadaş edinme, kaygı ve depresyon olarak tanımlanmıştır (UNICEF, 2023).

sürelî yetersiz beslenme çocuklarda uzun vadeli gelişim sorunlarına neden olabileceken, siviller şiddete ve travmaya maruz kalmaya bağlı olarak zihinsel sağlık sorunları yaşama riski taşımaktadır. Çatışmalarda patlayıcı silah kullanımına bağlı olarak uzuv kaybı, omurilik yaralanmaları, travmatik beyin hasarı ve diğer fiziksel sakatlıklar dahil olmak üzere ciddi yaralanmalar ile ilişkili (Shorrab vd., 2024) engelli kalan kişi sayısı gün geçtikçe artma eğilimindedir. Bu doğrultuda Zizi’nin Gazze’deki engelli insanların durumunu ilişkin bilgi notları arasında özellikle 7 Ekim’den bu yana 59.410 kişinin yaralandığına ve Gazze’de engelli nüfus oranının artacağına ilişkin risk yer almaktadır (Humanity Inclusion, 2024a). Maria Marelli ise görünüşte küçük bir yaralanma veya kırığın yanlış tedavi edilmesi veya hijyen olmayan koşullarda enfeksiyon kapması sonucunda oluşacak komplikasyonların ve ömür boyu sakatlıkların engellilerin sayısında ciddi bir artışa sebep olacağına yönelik endişelerini dile getirmektedir (Humanity Inclusion, 2024b). Örneğin İsrail’in Gazze’ye yönelik gerçekleştirdiği bombardımanların 100. Gününde Gazze Şeridinde enkaz altından çıkarılan 4 yaşındaki Ghazal’ın ayağı enfeksiyon kapması nedeniyle kesilmiştir (UNICEF, 2023) ve Ghazal bundan sonraki yaşamını bedensel engelli olarak sürdürecektir.

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD), 7 Ekim 2023’ten sonra Gazze’de yaşanan sosyal ve ekonomik bozulmaya ilişkin bir rapor yayınlamıştır. Bu raporda, çatışmaların son bulmasından sonraki dönemde kalkınma zorluklarının göz korkutucu olacağı belirtilirken, Gazze’de çatışma öncesi sosyo-ekonomik koşulların eski haline getirilmesinin ise on yıllar alacağı ve önemli miktarda dış yardım gerektirdiğinin de altı çizilmektedir. Nüfusunun yarısını çocukların oluşturduğu Gazze Şeridi, sağlık hizmetlerine, suya, sanitasyona, eğitime ve yeterli gelir kaynağına erişimden yoksun insanların varlığı nedeniyle artık neredeyse yaşanmaz hale gelmiştir. Ayrıca raporda, nüfusun %80’ini uluslararası yardıma bağımlı hale getiren ekonomik yıkım döngüsünün kırılması için acil ihtiyaç vurgulanırken çatışma öncesi statükoya dönüşün ise bir seçenek olmayacağı belirtilmektedir. İyimser bir senaryoyle çatışmaların sona ermesi sonrası Gazze’nin mevcut çatışmanın başlamasından önceki sosyo-ekonomik koşullarına geri getirilmesinin, uluslararası toplum tarafından uygun şekilde finanse edilen ve tam olarak desteklenen bir iyileştirme programı olmadan onlarca yıl sürebileceğini öne sürmektedir (UNCTAD, 2024).

BM Genel Kurulu, Güvenlik Konseyi ve İnsan Hakları Konseyi, silahlı çatışmanın engelli kişiler üzerindeki orantısız etkisini ele almaya yönelik doğrudan kararlar almalı ve devletlere, devlet dışı aktörlere ve insani yardım aktörlerine çağrıda bulunmalıdır. BM kuruluşları ve insani yardım kuruluşları, hizmetlerinin engelli kişiler de dahil olmak üzere herkesin erişimine açık olmasını sağlayarak gerektiğinde engelli kişilerin insani ihtiyaçlarına yanıt veren özel hizmetler geliştirmelidir (Priddy, 2019:74). Acil durumlarda ve kriz zamanlarında engelli kişilerin yaşamları boyunca temel kaynaklara, hizmetlere ve desteğe eşit erişime sahip olmalarını sağlayacak yönde geliştirilecek olan yaklaşımlar ve müdahale planları engellilerin haklarına, onuruna ve refahına öncelik vermeli; onların bakış açılarını, ihtiyaçlarını ve kapasitelerini karar alma ve insani yardım süreçlerine dahil etmelidir. İnsani yardım müdahaleleri planlanırken engellilerin bu planlara dahil edilmesini ve katılımını engelleyen ayrımcılık ve eşitsizlik gibi sistemik bariyerler ele alınmalı ve eşitlik teşvik edilmelidir (Abed, Shurrah ve Abu-Al-Ross, 2024).

Tüm çocuklara ve özellikle uzuv kaybı nedeniyle bedensel engelli olan çocuklara yeni bir geleceğin inşa edilmesi birincil ihtiyaçtır. Çatışmalar son bulduğunda uzuv kayıpları ve ruhsal bozukluklar nedeniyle Gazze nüfusunun çoğunluğunun engellilerden oluşacağı ve engelli nüfus grubu içinde en fazla paya bedensel, ruhsal ve duygusal engellilerin sahip olacağı belirtilebilir. Özellikle engelli çocuk sayısının artışı Gazze için benimsenecek uluslararası sosyal politikaların kapsamını belirlemelidir. Bu bağlamda Uluslararası örgütler tarafından Gazze’deki engelli nüfus için yeni bir şehir inşa edilirken bu şehrin erişilebilir bir fiziki çevreye sahip olması öncelikli tutulmalıdır ve bu amaç desteklenmelidir. Tüm destek mekanizmalarının çöktüğü Gazze’de vücut işlev ve yapısında bozulma olan yaşlılar ve her yaş grubundan kişiler için uzun süreli rehabilitasyon ve özel bakım, psiko-sosyal destek ihtiyacının karşılanması uluslararası sağlık, ekonomik ve sosyal politikaların merkezinde yer almalıdır. Gazze’de oluşturulacak sosyal güvenlik sistemi ve sağlık sistemi engelliler ve diğer nüfus grupları için kapsayıcı olmalıdır. Engellilerin Gazze’de tesis edilecek barış sürecinde ve uluslararası adalet divanında görünürlüklerinin sağlanması, sağlık, ekonomik, sosyal politikaların tasarımı, oluşumu, uygulanması ve izlenmesi süreçlerinde temsilci olarak hareket etmeleri desteklenmelidir.

Sonuç

Engelliler tarihin her döneminde ve hemen hemen her toplumda yapabilirlikten yoksun olma durumları sebebiyle öncelikli korunması gereken gruplardan olmuştur. Engellilerin engel türüne göre yaşamış olduğu birçok farklı sorun ve ihtiyaç bulunmaktadır. Engellilerin olağan durumlarda engelli olmayanlara göre birçok sorunla mücadele ederken çatışma gibi olağanüstü durumlarda engelli bireylerin mücadelesi daha da derinleşmektedir. Bu bağlamda engelliler çatışmalarda acil korunması gereken gruplar içerisine alınmıştır. Ancak Gazze’deki engelliler incelendiğinde söz konusu korumanın geçerli olmadığı görülmektedir. İsrail’in abluka altında tuttuğu Gazze’ye yönelik uyguladığı siyasi ve ekonomik politikaların bir sonucu olarak insan ve mal mobilitesindeki kısıtlamalar ile birlikte ayrımcılık, sosyal dışlanma, yoksulluk ve işsizlik sorunları Gazze’de engellilerin yaşamını daha da güçleştirmiştir.

İsrail’in Gazze’deki mevcut operasyonu eşi benzeri görülmemiş bir ölü sayısı, sivil altyapının tahrip edilmesiyle ve Gazzelilerin bölgenin kuzeyinden güney kısmına kitlesel olarak yer değiştirmesiyle sonuçlanmıştır. Bu durum, zaten oldukça yüksek olan nüfus yoğunluğunu fiilen iki katına çıkaracak ve halk sağlığı risklerini artıracaktır (UNCTAD, 2024). Engellilerin

sistematiik olarak ayrımcılığa maruz kalmaları ise her türlü ekonomik ve sosyal faaliyetlerden dışlanmaları ile sonuçlanmaktadır. Engellilerin bağımsız yaşama, insan onuruna yaraşır bir yaşam sürme, istihdam, eğitim, sağık, rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanma hakları sistematiik olarak ihlal edilmektedir.

Gazze’de engellilerin uğradığı hak ihlallerine ilişkin İnsan Hakları İzleme Örgütü, 2023 yılının Mart ayında Gazze’deki engelliler ile ilgili endişe alanlarını belirttiği memorandumu BM Engelli Hakları Komitesi’ne sunmuştur. Bu memorandumda engelli bireylerin haklarının ihlalleri üzerinde durulmuştur (Human Rights Watch, 2023a). Engelliler silahlı çatışmaların unutulmuş kurbanları olmaya devam etmektedir. Silahlı çatışmaların engelli kişiler üzerindeki etkisi, tüm aktörler tarafından büyük ölçüde göz ardı edilen bir konu olmayı sürdürmektedir. Dünyada en az bir milyar engelli insan bulunmakta ve bunların büyük bir kısmı çatışmalardan etkilenen eyaletlerde yaşamaktadır (Priddy, 2019:74).

İsrail, 7 Ekim 2023 tarihinde gerçekleşen bombardımanlarda ve tahliye emirlerinde engelli bireylerin durumunu ise göz önünde bulundurmamıştır (Aljazeera, 2023). Örneğin İsrail’in Kuzey Gazze’yi boşaltma emrinde yaşlıların, engellilerin ve yerinden ayrılamayan hastaların ihtiyaçlarının dikkate alınmadığı ifade edilmektedir (Human Rights Watch, 2024a). Ayrıca İsrail’in 13 Ekim 2023’te Gazze Şeridinin kuzeyindeki tüm sivillerin güneye tahliye edilmesi emri, bölgeyi terk edemeyen birçok engelliye daha savunmasız hale getirmiştir (Human Rights Watch, 2023b). İsrail’in topyekûn kuşatması altındaki Gazze’de en savunmasız nüfus grupları arasında yer alan yaklaşık elli bin engelli için, gerekli yardımlardan mahrum bırakılmalarının ve sürekli bombardımana maruz kalmalarının bir sonucu olarak öncelikle barınma imkânsız hale gelmektedir (Aljazeera, 2023). Özellikle insani yardımların engellilerin ihtiyaçlarını karşılamaması önemli bir sorun oluşturmaktadır. Humanity Inclusion gönüllü üyesi Maria Marelli’nin belirttiği gibi acil durumlarda ilk olarak engellilerin, yaşlıların ve yatağa bağımlı hastaların ihtiyaçları göz ardı edilmektedir (Humanity Inclusion, 2024b). Tüm Gazze halkı için temiz içme suyuna ve yiyeceğe erişememek, barınmak için bir meskenin olmaması, ilaç ve tıbbi malzemelerin yokluğu büyük sağık risklerine sebep olurken bu riskler engellilerin yaşamsal zorluklarını katbekat artırmaktadır. Engellilerin çatışmalar sürerken gıdaya, suya ve sınırlı sağık hizmetlerine erişimde yaşayacağı güçlükler artmaktadır.

Tüm bunlar yaşanırken uluslararası örgütler tarafından öne sürülen “insan hakları”, “insan onuru ve değeri” gibi kavramların meta-anlatılar olarak kaldıkları belirtilmektedir. Uluslararası örgütlerle birlikte kendini insan hakları mesleği olarak konumlandıran disiplinlerin de Gazze konusunda gerekli reaksiyonu almadıkları görülmektedir. Algan ve diğerleri (2024) bu bağlamda bir insan hakları disiplini ve mesleği olan Sosyal Hizmetin Gazze konusunda pasif tutum sergilediğini dile getirmekte, Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği (IFSW) tarafından sadece yazılı beyanat verildiğini, sosyal hizmetin savunuculuk, arabuluculuk, aktivizm, toplumu harekete geçirme ve baskı karşıtı uygulama gibi pek çok rol ve fonksiyonunun yeterince etkili olmadığını ifade etmektedirler.

Uluslararası örgütler tarafından hazırlanan belgelerde engelliler öncelikli korunması gereken gruplar arasında yer almasına ve haklarının güvence altına alındığı ifade edilmesine karşın Gazze’de engelliler 21. yüzyılda tüm dünyanın ve yardım kuruluşlarının gözü önünde sistematiik olarak yok olmaya terk edilmektedir. Uluslararası kuruluşların varlık sebebi bu noktada sorgulanmaktadır. Zira Gazze’de yaşananlar konusunda en büyük tepki sivil hareketlerden gelmektedir. Dünyanın dört bir yanında hak ihlallerini protesto eden küresel hareketler düzenlenmektedir. Sivil inisiyatiflerin yapmış oldukları bu aktif eylemlerin sesi uluslararası örgütlerden daha fazla çıkmaktadır. Büyük anlatıların önemsendiği modern çağın çoktan kapanmış olduğu tartışmaları uluslararası örgütlerin meta anlatıları için de geçerli olmaktadır. Hem engelli hem kuşatılmış bir grup olan Gazze’deki engelliler için uluslararası kuruluşların suskunluğu ve çaresizliği kabul edilebilir bir tutum olmamaktadır. Dünyanın her bölgesinde savunmasız grupların haklarını korumayı şiar edinen hakiki anlamda tarafsız yeni oluşumlara duyulan ihtiyaç artmaktadır. Bu noktada uluslararası insan hakları/engelli hakları savunucularının bu konuya acilen odaklanmaları gerektiği ifade edilmelidir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Yazar Katkısı: Çalışma Konsepti/Tasarımı: Z.E.K., M.S.; Veri Toplama: Z.E.K., M.S.; Veri Analizi /Yorumlama: Z.E.K., M.S.; Yazı Taslağı: Z.E.K., M.S.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi: Z.E.K., M.S.; Son Onay ve Sorumluluk: Z.E.K., M.S.

Peer-review Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support The authors declared that this study has received no financial support.

Author Contributions: Conception/Design of study: Z.E.K., M.S.; Data Acquisition: Z.E.K., M.S.; Data Analysis/Interpretation: Z.E.K., M.S.; Drafting Manuscript: Z.E.K., M.S.; Critical Revision of Manuscript: Z.E.K., M.S.; Final Approval and Accountability: Z.E.K., M.S.

Yazarların ORCID ID'leri / ORCID IDs of the authors

Zehra EROL KARACA 0000-0001-7002-1219
Meryem SERDAR 0000-0002-1488-3241

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Abdulrahim, R. (2023). Gaza has suffered under 16-year blockade. The New York Times. <https://www.nytimes.com/2023/10/07/world/middleeast/gaza-blockade-israel.html>. Erişim tarihi: 21.12.2023.
- Abed, F., Shurrah F. & Abu-Al-Ross D. (2024, 11 March). Inclusive needs assessment: situation of the –conflict-affected persons with and without disabilities in the Gaza strip. Atfaluna Society for Deaf Children, UNOCHA. <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/inclusive-needs-assessment-situation-conflict-affected-persons-and-without-disabilities-gaza-strip-march-2024> Erişim tarihi: 15.05.2024
- Algan, T., Kutlu, İ., & Kara, H. Z. (2024). Gaza at the intersection of social work and human rights. *Ombudsman Akademik (ÖZEL SAYI 2 (GAZZE))*, 405-430.
- Aljazeera (2023, 22 November). Palestinians with disabilities face immense hardship in Gaza, <https://www.aljazeera.com/program/newsfeed/2023/11/23/palestinians-with-disabilities-face-immense-hardship-in-gaza#:~:text=%E2%80%9CI%20feel%20alone.%E2%80%9D%20About,to%20shelter%20impossible%20for%20many>. Erişim tarihi: 23 Şubat 2024.
- Atak, S. (2019). Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Komitesi'nin karar ve genel yorumları. *İzmir Barosu Dergisi*, 84 (2), 15-52
- Barnes, C. (2013). The Disabled peoples' movement and its future. *Ars Vivendi Journal*, 5, 2-7.
- Bauman, Z. (2003). *Yasa koyucular ile yorumcular*. Kemal Atakay (çev.). Metis Yayınları.
- Buheji M & Mushimiyimana E (2023). Raising Gaza survival capacity as per violence experienced lesson from best war survival stories in recent history, *International Journal of Advanced Research in Social Sciences and Humanities*, 7 (1), 22–48.
- Butt, K. M. & Butt, A. A. (2016). Blockade on Gaza Strip: A Living Hell on Earth. *Journal of Political Studies*. 23(1). 157-182.
- CRPD (2006, 6 December). Convention on the Rights of Persons with Disabilities and Optional Protocol <https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf>.
- Çalık, T. (2016). Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmeleri Kapsamında İnsan Haklarının Korunması. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 24(1), 69-120.
- Çeçen, A. (2013). İnsan Hakları ve İnsancıl Hukuk. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 8(Özel), 0-830.
- Degener, T. (2016). Disability in a Human Rights Context. *Laws*, 5(35), 1-24.
- Demiralp, O. (2021). Uluslararası İnsancıl Hukuk: Kökenleri ve Gelişimi. *Uluslararası Suçlar ve Tarih*, (22), 21-28.
- Devanda, C., Barriga, S.R., Quinn, Pr. G., Lord, J.E (2017). Protecting civilians with disabilities in conflicts. NATO Review. <https://www.nato.int/docu/review/articles/2017/12/01/protecting-civilians-with-disabilities-in-conflicts/index.html>. Erişim tarihi: 15.01. 2024.
- Ebu Ayşe, İ. (2023). Savaşın Gölgesindeki Gazze'de Engelliler Nasıl Yaşıyor?Independent.<https://www.indyturk.com/node/676711/d%C3%BCnya/sava%C5%9F%C4%B1n-g%C3%B6lgesindeki-gazgede-engelliler-nas%C4%B1-ya%C5%9F%C4%B1yor>. Erişim tarihi: 11.12.2023.
- Erol Karaca, Z. (2021). Engellilik Modelleri Çerçevesinde Engelliliği Anlamak, H. Babacan (Ed.), *içinde İktisadi, İdari Ve Sosyal Bilimler Teori, Güncel Araştırmalar Ve Yeni Eğilimler-3*, İvpe Yayınevi, 286-312
- Faddoul, A., Shannon, G., Asghar, K., Boukari, Y., Smith, J., & Neilson, A. (2024). The Health Dimensions Of Violence In Palestine: A Call To Prevent Genocide. *The Lancet*, 403(10421), 25-26.
- Felix, A. (2023, 14 December). Critical Situation Of Persons With Disabilities In Gaza - Letter To The President Of The European Commission, High-Representative Of The EU, European Disability Forum. Erişim Adresi: <https://www.edf-feph.org/publications/critical-situation-of-persons-with-disabilities-in-gaza-letter-to-the-president-of-the-european-commission-high-representative-of-the-eu/> Erişim tarihi:07.01.2024
- Gökçek Karaca, N. (2019). Uluslararası İlke ve Standartlar Bağlamında Engelli Hakları. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(1), 1-34.
- Human Rights Office of The High Commissioner (2014). The Convention On The Rights Of Persons With Disabilities Professional Training Series No. 19., New York and Geneva: United Nations. https://www.ohchr.org/Documents/Publications/CRPD_TrainingGuide_PTS19_EN%20Accessible.pdf Erişim tarihi: 10.01.2024
- Human Rights Watch (2023a, 13 March). Palestine: Submission To The Un Committee On The Rights Of Persons With Disabilities: 17th Pre-Sessional Working Group. <https://www.hrw.org/news/2023/03/13/palestine-submission-un-committee-rights-persons-disabilities> Erişim tarihi: 05.02.2024
- Human Rights Watch (2023b, 1 November). Gaza: Israeli Attacks, Blockade Devastating For People With Disabilities. <https://www.hrw.org/news/2023/11/01/gaza-israeli-attacks-blockade-devastating-people-disabilities> Erişim tarihi: 01.03.2024.
- Human Rights Watch (2024a). Israel and Palestine: Events of 2023. <https://www.hrw.org/world-report/2024/country-chapters/israel-and-palestine> Erişim tarihi: 27.03.2024
- Human Rights Watch (2024b, 12 February). Human Rights Watch Briefing - Debate on Current Humanitarian Situation in Gaza. <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/human-rights-watch-briefing-debate-current-humanitarian-situation-gaza-february-2024> Erişim tarihi: 27.03.2024
- Humanity Inclusion (2024a, 12 January). 100 Days Of Chaos In Gaza: Disabled People Are Deprived Of Everything. <https://www.hi.org/en/news/100-days-of-chaos-in-gaza--disabled-people-are-deprived-of-everything->, Erişim tarihi: 27.03.2024

- Humanity Inclusion (2024b, 18 March). There Will Be A Significant Increase In The Number Of People With Disabilities In Gaza. <https://www.hi.org/en/news/there-will-be-a-significant-increase-in-the-number-of-people-with-disabilities-in-gaza> Erişim tarihi: 10.03.2024
- Hülür, H. (2024). Olağan Şiddet Kültürü ve Medya Gösteriselliği: Irak'tan Suriye, Afganistan, Ukrayna ve Gazze'ye. *TRT Akademi*, 9(20), 284-291.
- International Disability Alliance (2023, 27 October). Statement on the situation of persons with disabilities in Israel and the occupied Palestinian territory, Erişim Adresi: <https://www.internationaldisabilityalliance.org/blog/statement-situation-persons-disabilities-israel-and-occupied-palestinian-territory> Erişim tarihi: 27.12.2023
- Kahraman Güloğlu, F. (2020). Dezavantajlı Grup(lar) Kavramı Üzerine Tartışmalar ve Dezavantajlılığa Bütüncül Bir Bakış. İçinde Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Hizmet. Meryem Serdar (ed.). Ankara: Grafiker.
- Kasser S. L. & Lytle R. K. (2013). *Inclusive Physical Activity: Promoting Health For A Lifetime* (2nd. Ed.), Champaign: Human Kinetics.
- Layder, D. (2006). *Sosyal teoriye giriş*. Ümit Tatlıcan Çev. İstanbul: Küre Yayınları.
- McCallum R. (2010). The United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities: Some Reflections. Sydney Law School, Legal Studies Research Paper, No. 10/30, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1563883 Erişim tarihi: 27.12.2023
- Melzer, N. (2016). International humanitarian law: A comprehensive introduction. International Committee of the Red Cross. https://www.jep.gov.co/sala-de-Prensa/Documents/4231_002-IHL_WEB_13.pdf Erişim tarihi: 25.3.2024
- OHCHR (2021). OHCHR in State of Palestine. <https://www.ohchr.org/en/countries/palestine/our-presence> Erişim tarihi: 10.03.2024
- OHCHR (2023a). Gaza: UN expert demands unconditional humanitarian access and relief for people with disabilities. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/11/gaza-un-expert-demands-unconditional-humanitarian-access-and-relief-people>. Erişim tarihi: 13.12. 2023.
- OHCHR (2023b). Experts of the Committee on the Rights of Persons with Disabilities Commend Israel on Efforts to Stimulate Employment of Persons with Disabilities, Ask Questions on Measures to Protect Persons with Disabilities in the Occupied Territories and to Promote Inclusive Education. <https://www.ohchr.org/en/news/2023/08/experts-committee-rights-persons-disabilities-commend-israel-efforts-stimulate> Erişim tarihi: 27.03.2024
- OHCHR (2023c, 16 November). Gaza: UN Experts Call On International Community To Prevent Genocide Against The Palestinian People. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/11/gaza-un-experts-call-international-community-prevent-genocide-against> Erişim tarihi: 27.03.2024
- OHCHR (2024, 31 January). Gaza: ICF Ruling Offers Hope for Protection of Civilians Enduring Apocalyptic Conditions, say UN experts. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/01/gaza-icj-ruling-offers-hope-protection-civilians-enduring-apocalyptic#:~:text=The%20ICJ%20found%20it%20plausible,under%20siege%20in%20Gaza%2C%20andErişim tarihi:27.03.2024>
- OHCHR (t.y.). Mission Statement. <https://www.ohchr.org/en/about-us/mission-statement> Erişim tarihi: 27.03.2024
- PCBS (2023, 3 December). Press Release On The Occasion Of The International Day Of Persons With Disabilities. <https://www.pcbs.gov.ps/post.aspx?lang=en&ItemID=4648#:~:text=The%20number%20of%20persons%20with,Strip%2C%20constituting%202.6%25%20of%20Gaza>. Erişim tarihi: 12.12.2023.
- Priddy, A. (2019). Disability and Armed Conflict. Academic Briefing No: 14, The Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights. The Graduate Institute Geneva. Geneva Academy. <https://www.geneva-academy.ch/joomlatools-files/docman-files/Academy%20Briefing%202014-interactif.pdf> Erişim tarihi: 12.12.2023.
- Rioux, M. & Carbert, A. (2003). Human Rights and Disability: The International Context. *Journal On Developmental Disabilities*, 10(2), 1-14.
- Sedda, A. (2020). Uluslararası Hukuka Göre Filistin'deki İsrail Yerleşimi. Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sehrawala, F. B. (2023). İv No'lu Cenevre Sözleşmesi Kapsamında Sivillerin Korunması. *Uluslararası Kriz Ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 321-354.
- Serdar, M. (2023). Yeni Toplumsal Hareketler Bağlamında Birleşik Krallık'ta Engelli Hakları Hareketi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*. 13(2). 384-396.
- Sherry, M. (2014). The Promise of Human Rights for Disabled People and the Reality of Neoliberalism. M. Gill and C. J. Schlund-Vials (Eds.), *Disability, Human Rights and the Limits Of Humanitarianism* içinde (ss.15-27.), New York: Routledge,
- Shorrah, A., Nassef, M., Subhi, A., Giwa, B., & Buheji, M. (2024). Health in the Crossfire-Analysing and Mitigating the Multifaceted Health Risks of the 2023 War on Gaza. *Public Health Research*, 14(1), 1-11.
- Thomas, C. (2011). Sakatlık kuramı: Kilit fikirler, meseleler ve düşüncüler, D. Bezmez, S. Yardımcı, ve Y. Sentürk (Ed.), içinde Sakatlık Çalışmaları: Sosyal bilimlerden bakmak, F. B. Aydar, (Çev.), Koç Üniversitesi Yayınları, 31-50.
- UN. Security Council (2019, 20 June). Resolution 2475. Adopted by the Security Council at its 8556th meeting, [file:///C:/Users/SONY/Downloads/S_RES_2475_\(2019\)-EN%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/SONY/Downloads/S_RES_2475_(2019)-EN%20(1).pdf) Erişim tarihi: 22.01.2024
- UN. Security Council (2023a, 15 November). Resolution 2712. Adopted by the Security Council at its 9479th meeting. <https://digitallibrary.un.org/record/4027698?ln=en&v=pdf> Erişim tarihi: 22.01.2024
- UN. Security Council (2024, 25 March). Resolution 2728, Adopted by the Security Council at its 9586th meeting. <https://digitallibrary.un.org/record/4042189?v=pdf> Erişim tarihi: 22.04. 2024
- UNCTAD (2024). Report highlights unprecedented level of destruction of the economy of Gaza, which will take tens of billions USD and decades to reverse, https://unctad.org/system/files/official-document/osginf2024d1_en.pdf Erişim tarihi: 22.05. 2024
- UNICEF (2022). Children with Disabilities: Fact Sheet. Erişim adresi: <https://www.unicef.org/media/128976/file/UNICEF%20Fact%20Sheet%20-%20Children%20with%20Disabilities.pdf> Erişim tarihi: 22.01. 2024
- UNICEF (2023). A tale of childhood: Facing a life with a new disability. <https://www.unicef.org/sop/stories/tale-childhood-facing-life-new-disability> Erişim tarihi: 22.01. 2024

- UNICEF (2024). Escalation Humanitarian Situation Report No. 20. [https://www.unicef.org/media/153536/file/State-of-Palestine-Humanitarian-SitRep-No.20-\(Escalation\)-06-March-2024.pdf](https://www.unicef.org/media/153536/file/State-of-Palestine-Humanitarian-SitRep-No.20-(Escalation)-06-March-2024.pdf) Erişim tarihi: 22.01. 2024
- United Nations (2024, 22 March). Peace and Security, <https://news.un.org/en/story/2024/03/1147856> Erişim tarihi: 22.04. 2024
- UNOCHA (2024). Humanitarian Needs and Response Update, Period: 27 February - 4 March 2024, <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/humanitarian-needs-and-response-update-27-february-4-march-2024> Erişim tarihi: 25.3.2024.
- Waters, M. (2008). *Modern sosyoloji kuramları*. (Zafer Cirhinlioğlu Ed.). Gündoğan Yayınları.
- WHO (2002). Towards a Common Language for Functioning, Disability and Health: ICF (The International Classification of Functioning, Disability and Health). Geneva: World Health Organization, <https://www.who.int/classifications/icf/icfbeginnersguide.pdf>. Erişim tarihi: 25.3.2024.
- WHO (2024, 26 February). WHO-Director-General's speech at the 55th session of the Human Rights Council. <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-speech-at-the-55th-session-of-the-human-rights-council-26-february-2024> Erişim tarihi: 25.3.2024.

Atıf Biçimi / How Cite This Article

Erol Karaca, Z., & Serdar, M. (2024). Gazze'de engelli olmak: sorunlar, ihtiyaçlar ve uluslararası örgütler bağlamında bir durum değerlendirmesi. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 87, 179-193. <https://doi.org/10.26650/jspc.2024.87.1538153>